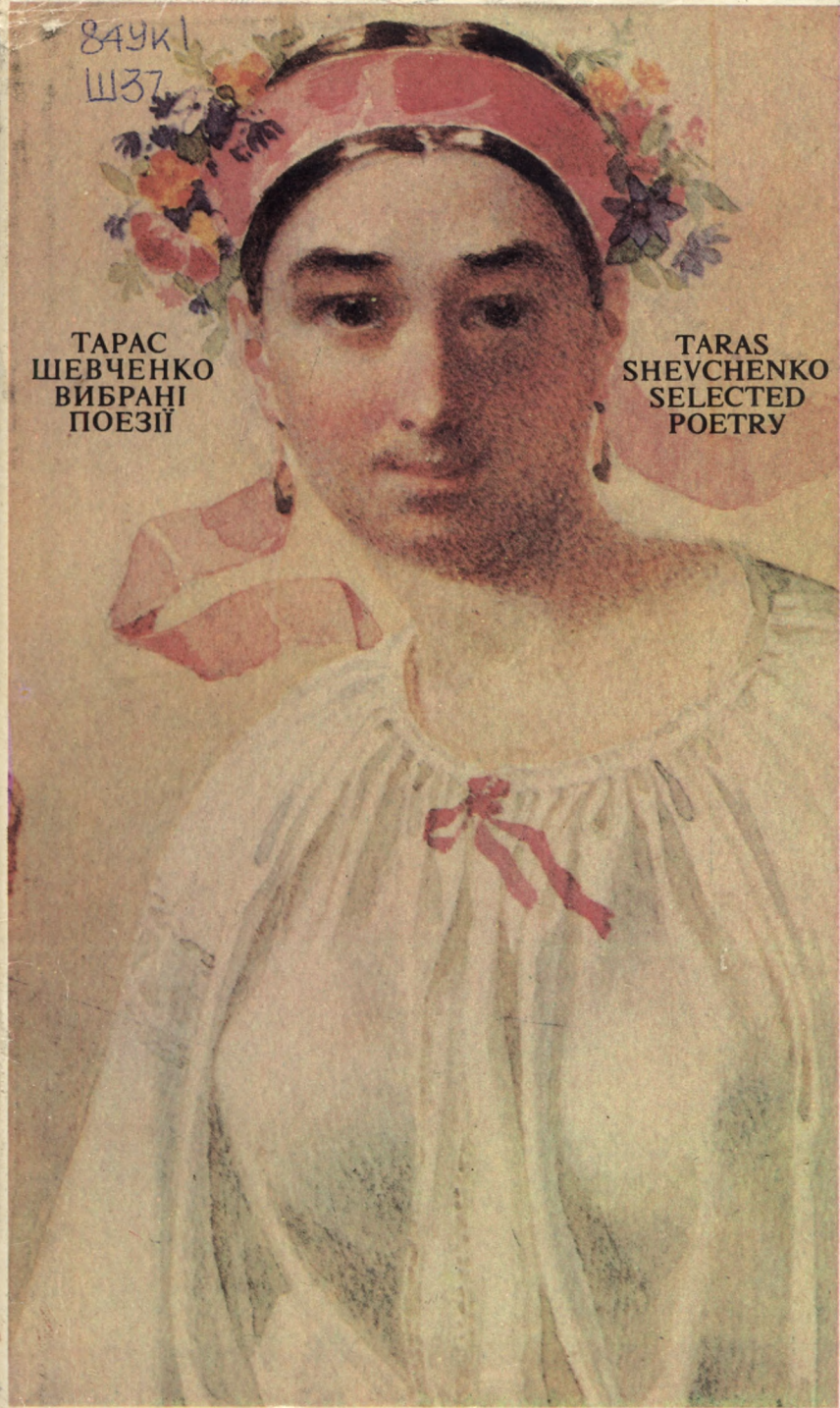
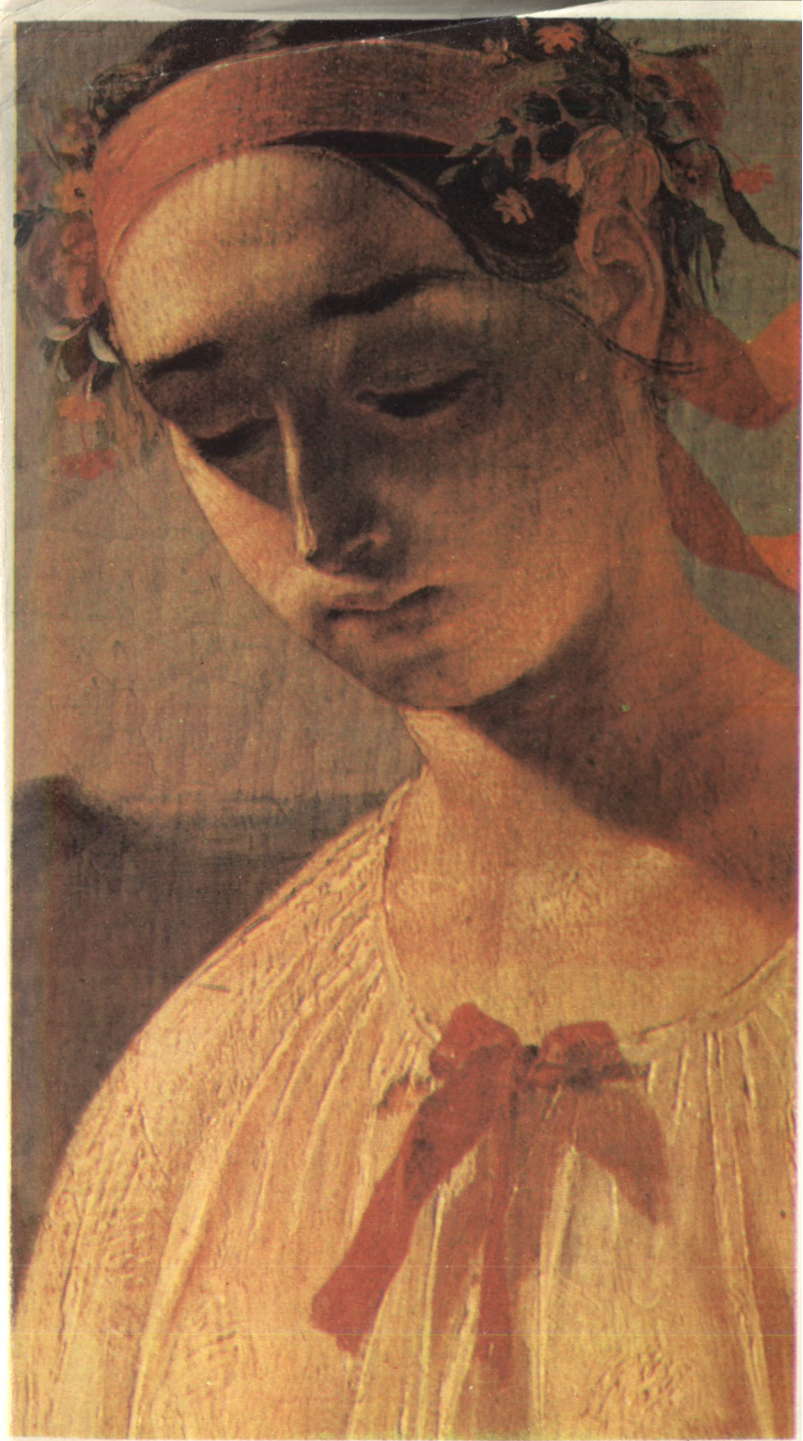

849к1
Ш37

ТАРАС
ШЕВЧЕНКО
ВИБРАНІ
ПОЕЗІЇ

TARAS
SHEVCHENKO
SELECTED
POETRY

ШЕВЧЕНКО ТАРАС ШЕВЧЕНКО ТАРАС ШЕВЧЕНКО
ТАРАСШЕВЧЕНКО ТАРАСШЕВЧЕНКО ТАРАС
ПОЕТРУ СЕЛЕСТЕД ПОЕТРУ СЕЛЕСТЕД ПОЕТРУ
ШЕВЧЕНКО ТАРАС ШЕВЧЕНКО ТАРАС ШЕВЧЕНКО
БИБРАНИ ПОЕЗІІ БИБРАНИ ПОЕЗІІ
ТАРАСШЕВЧЕНКО ТАРАСШЕВЧЕНКО ТАРАС
ПОЕТРУ СЕЛЕСТЕД ПОЕТРУ СЕЛЕСТЕД ПОЕТРУ
ШЕВЧЕНКО ТАРАС ШЕВЧЕНКО ТАРАС ШЕВЧЕНКО

*175 РОКІВ   THE 175TH
3 ДНЯ   ANNIVERSARY
НАРОДЖЕННЯ   OF THE BIRTH OF
ТАРАСА   TARAS
ШЕВЧЕНКА   SHEVCHENKO*

ТАРАС ШЕВЧЕНКО
ВИБРАНІ ПОЕЗІЇ

ВІРШІ
СУПРОВОДЖУЮТЬСЯ
РЕПРОДУКЦІЯМИ
З МАЛЮНКІВ, НАЧЕРКІВ,
ЕСКІЗІВ КОМПОЗИЦІЙ,
ОФОРТІВ,
ТВОРІВ МАЛЯРСТВА
ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА

КИЇВ
ВИДАВНИЦТВО
ХУДОЖНЬОЇ
ЛІТЕРАТУРИ
«ДНІПРО»
1989

TARAS SHEVCHENKO
SELECTED POETRY

ILLUSTRATED
WITH REPRODUCTIONS
OF DRAWINGS, SKETCHES,
OUTLINES, ETCHINGS
AND PAINTINGS BY
TARAS SHEVCHENKO

KIEV
DNIPRO PUBLISHERS
1989

У1
Ш37

Упорядкування
ілюстративного
матеріалу,
художнє
оформлення
та макет
Володимира
Юрчишина

*Selection
of illustrations,
design and layout
by Volodimir
Yurchishin*

Переклад
англійською мовою
Джона Віра,
Ірини Железної,
Ольги Шарце
та Гледіс Еванс

*Translated from
the Ukrainian
by John Weir,
Irina Zheleznova,
Olga Shartse
and Gladys Evans*

Вступна стаття
Бориса Олійника

*Foreword
by Boris Oliynik*

Примітки
Л. Ф. Кодацької

*Notes
by L. F. Kodatska*

Ш $\frac{4702640102-219}{M205(04)-89}$ 219.89

- © Вступна стаття, художнє оформлення. © Видавництво «Дніпро», 1989 р. Translation of poetry Dnipro Publishers 1977
- © Примітки. Видавництво «Дніпро», 1982 р. © Dnipro Publishers 1989 Translation of Foreword and Notes
- ISBN 5-308-00490-0 Printed in the USSR

ЗМІСТ CONTENTS

6 Ясновидець. Передмова Бориса Олійника	320 «Мені однаково, чи буду...»	440 Сон («На панщині пшеницю жала...»)
7 Shevchenko the Prophet. Foreword by Boris Oliynik	323 "I Care Not..."	443 A Dream ("Out in the field...")
16 Катерина	324 «Садок вишневий коло хати...»	444 «Я не нездужаю, нівроку...»
19 Katerina	325 "Beside the Hut..."	447 "I'm Not Unwell..."
62 «Думи мої, думи мої...»	326 «В неволі тяжко, хоча й волі...»	448 Ісаїя. Глава 35 (<i>Подражаніє</i>)
65 "Thoughts of Mine..."	329 "Hard Is a Captive's Lot..."	451 Isaiah. Chapter 35 (<i>An Imitation</i>)
70 Перебендя	330 «Думи мої, думи мої...»	454 N. N. («Така, як ти, колись ліляя...»)
73 Perebendya	333 "Thoughts of Mine..."	457 N. N. ("A lily of as tender beauty...")
78 Гайдамаки	334 Княжна (Поема)	458 Сестрі
81 Haidamaki	337 The Princess	461 To My Sister
170 Гамалія	364 N. N. («Мені тринадцятий минало»)	462 Марія (Поема)
173 Hamaliya	365 N. N. ("I was thirteen.")	465 Mary
184 Сон («У всякого своя доля...») (<i>Комедія</i>)	370 Варнак	514 «І Архімед, і Галілей...»
185 A Dream ("Each man on earth has his own fate...") (<i>A Comedy</i>)	373 The Outlaw	515 "Wine Was a Potion Galileo..."
220 Єретик	390 [Царі] («Старенька сестро Аполлона...»)	516 «Не нарікаю я на бога...»
223 The Heretic	393 [Kings] ("If you, Apollo's aged sister...")	517 "It's Not That I'm of God Complaining..."
242 Наймичка	408 «І небо невмите, і заспані хвилі...»	520 «І день іде, і ніч іде»
245 The Servant Woman	411 "Thick, Torpid Waves..."	521 "The Days Go By, the Nights Go By..."
286 Кавказ	412 «Якби ви знали, паничі...»	522 «Тече вода з-під явора...»
287 The Caucasus	413 "Young Masters, If You Only Knew..."	525 "By a Spring a Sycamore..."
304 «Минають дні, минають ночі...»	420 «Огни горять, музика грає...»	529 Примітки
307 "The Days Go By..."	423 "The Lights Are Blazing..."	529 Notes
308 [Заповіт] («Як умру, то поховайте...»)	424 Юродивий	550 Список ілюстрацій
311 [My Testament] (“When I am dead, then bury me...”)	425 The Half-Wit	550 List of Illustrations
312 Ліляя	436 Доля	
315 The Lily	439 Fate	

ЯСНОВИДЕЦЬ

У кожного великого поета біографія починається з часу народження рідного народу. І якщо по цій вертикалі виводити Шевченків родовід, то у витоках його побачимо легендарну книгозбірню Ярослава Мудрого, профілі безсмертного автора «Слова о полку Ігоревім», Богдана Хмельницького та його полковників, дехто з яких мав за своїми плечима університети Європи; торкнемся порога Київської академії, де вчилися великий російський вчений Михайло Ломоносов і всесвітньовідомий філософ Григорій Сковорода, звідки вийшов член кількох європейських академій, Болонської зокрема, композитор Максим Березовський. Нарешті, ті сотні тисяч народних пісень, які, за словами Олесь Гончара, стали матір'ю поезії Шевченка. Не забуваймо й про те, що в час становлення Шевченка як художника, поета і громадянина, на Україні вже творили першорядні майстри, і серед них Квітка-Основ'яненко, Іван Котляревський, Євген Гребінка... Та, зрештою, і геніальний російський письменник Гоголь пив живу воду з тієї ж криниці, що й Тарас. Отож, за позірною сірою безпросвітністю в глибинах народу стугоніла невтишна робота духу. Якихось сорок сім літ судилося йому топтати ряст. До болю мало. Одначе Пушкін прожив тільки тридцять сім, Лермонтов — усього лише двадцять вісім літ. Та коли від Шевченкових сорока семи відняти ще роки заслання та кріпаччини, то це вже таки до розпачу мало! Найпронизливіше Шевченкову долю виповів один із світочів Росії Некрасов:

*Все он изведал: тюрьму петербургскую,
Справки, доносы, жандармов любезности,
Все — и раздольную степь Оренбургскую,
И ее крепость...*

І все ж, ризикуючи наразитися на бурхливі заперечення, осмілюся твердити, що людини, щасливішої від Шевченка, важко знайти у світовій історії. І не тільки тому, що, при всій згорьованості і сирітстві, були в нього дитинно погідні дні, коли він залітав мріями в небесні сфери і вбирив од діда-гайдамаки Залізняка непокору та одчайдуху козацьку вольницю. Не тільки від того щасливий був, що і він кохав, і його любили жінки навіть з елітарного світу, відчуваючи в ньому ту земну силу і духовну глибину та могуть, якої так не вистачало зледащілому бомонду. Не лише тим щасливий був, що зазнав вищої насолоди, відкривши у собі художника і поета. Саме такої зоряної миті, коли він світився од себе в Літньому саду, доля і послала йому земляка Сошенка. А той уже прилучив юного Тараса до благородних і вовіки незабутніх Брюллова, Жуковського, Венеціанова, завдяки яким він в Академії мистецтв причастився до верховин світової культури.

SHEVCHENKO THE PROPHET

The work of every great poet is deeply rooted in the cultural traditions of his people. Taras Shevchenko's poetic roots can be traced back to the legendary library of Yaroslav the Wise, the immortal author of *The Lay of Igor's Host*, Bohdan Khmel'nitsky and his colonels, some of whom graduated from the universities of Europe; the Kiev Academy, which was the alma mater of the great Russian scientist and scholar Mikhail Lomonosov and the world-famous philosopher Hrihory Skovoroda, as well as the composer Maksim Berezovsky, a member of several European academies, the Bologna Academy in particular. Finally, there are the hundreds of thousands of folk songs which became the mother of Shevchenko's poetry, to quote Oles Honchar.

It should not be forgotten that Kvitka-Osnovianenko, Ivan Kotliarevsky, Yevhen Hrebinka and other noted creative writers had long been working in Ukraine by the time Shevchenko was establishing himself as an artist, poet and public figure. And the genius of the Russian writer Gogol drew its strength from the same source as Shevchenko. So, the national creative spirit continued to throb incessantly under a grey mantle of ignorance. Shevchenko was destined to live only forty-seven years. A painfully short time. However Pushkin lived only thirty-seven years and Lermontov a mere twenty-eight. But if we subtract from Shevchenko's forty-seven the years he spent in exile and serfdom, this becomes a desperately small figure.

Shevchenko's fate was best characterized by Nekrasov, one of Russia's leading lights:

*He experienced everything: jails of St.Petersburg,
Permits, denouncements, his own jailors' pleasantries,
Everything — even the vast steppe of Orenburg,
Also its fortress....*

All the same, risking strong objections, I will dare to assert that it is difficult to find a happier figure in world history than Shevchenko. Even in the hard years of his childhood this poor orphan had his bright days when he soared in his daydreams while picking up from his rebellious grandfather an unruly spirit and the Cossacks' passionate love of freedom. He was not happy merely because he loved, and was loved in turn by women from even the elite circles, who sensed in him that earthly power and spiritual profundity, which the lazy beau monde so lacked.

He was not only happy because he had tasted the exquisite delight of having discovered the artist and poet in himself. It was one such moment, when he glowed with inspiration in the Summer Garden, that fate sent him his compatriot Soshenko. And the latter introduced the young Shevchenko to the noble and unforgettable

Не тільки тим щасливий був, що відчув усю гостроту захоплюючої небезпеки мужа і воїна, коли піднявся до рівня громадянина і державного мислителя, задумуючи в таємному Кирило-Мефодіївському товаристві майбутню конфедерацію вільних слов'ян. Це справді благовісні спалахи озорення. І все ж не вони підняли його на унікальний рівень серед світових величин. Найвищого щастя, яким обдаровує природа тільки безсмертних, Шевченко спізнав тоді, коли настільки злився з народом, що вже відчув його під серцем своїм, осмисливши всю відповідальність і за його минуле, і за суще, і — головне — за його будучину. Він сповна виконав своє історичне призначення: відстояв у многоликості людства лице і характерну поставу свого народу, за якими його впізнає світ. І хоч задля цього довелося покласти дві третини свого життя, дарованого йому суворого долею, зате ж і в нагороду здобув право, рівне безсмертю. Право заявити сучасникам і нащадкам:

*Ми не лукавили з тобою,
Ми просто йшли, у нас нема
Зерна неправди за собою.*

Треба сказати, що силу духовного вождя народу відчули в ньому не тільки вірні побратими, а й ті ситі романтики, що зітхали по козацькій старовині. Сіряки-небораки не вельми вірили в добродетельність цих панів, слушно вважаючи, що чужий чи свій визискувач — одного поля ягода. Отож, добре вгодованим патріотам потрібна була короговка, яка зібрала б, приманила під своє крило увесь загал. І тим знаменом бачився їм Шевченко, що вмів говорити з сіряками «по-їхньому».

Однаке поет одразу ж розгадав стратегію старшини і одважив їм навідріг такого ляпаса, відлуння якого чується й понині:

*По закону апостола
Ви любите брата!
Суєслови, лицеміри,
Господом прокляті.
Ви любите на братові
Шкуру, а не душу!
Та й лупите по закону:
Дочці на кожушок,
Байстрюкові на придане,
Жінці на патинки.
Собі ж на те, що не знають
Ні діти, ні жінка!*

Дошкульнішого, аніж Шевченко, удару по теорії «єдиного потоку» усім його минувшим і нинішнім апологетам ніхто не завдавав! Удар був настільки могутній, що на друзки розлетілася вся бутафорія так званих «патріотичних» гасел, оголивши справжню суть їх резонерів

Bryulov, Zhukovsky and Venetsianov, thanks to whom he became acquainted with the highest achievements of world culture while studying at the Academy of Fine Arts. He was not only happy because of the thrill of danger which perhaps only great political figures and soldiers experience and which he himself encountered when he rose to the level of a public figure and statesman, laying the foundations to a future confederation of free Slavs in the secret Society of Cyril and Methodius.

These were truly blessed moments of inspiration. And yet it was not this which elevated him to such unique heights among the world's greats. Shevchenko experienced the pinnacle of happiness, which fate bestows only upon the immortal, when he became one with his people, able to sense them in his heart, realizing his responsibility for their past and present, and most importantly — their future. He fulfilled his historical mission, having asserted the national identity of his people in a multinational world. To this end he sacrificed two-thirds of a life given to him by a cruel fate, but at the same time he earned the right to be immortal. The right to declare to his contemporaries and future generations:

*We walked the straight path, you and I,
We've never cheated, compromised,
Or lived the very slightest lie.*

The power of the people's spiritual leader was sensed not only by his like-minded friends, but also by those satiated romantics who sighed for the Cossack past.

The humble masses were not in a hurry to believe in the charity of these noblemen, rightfully seeing no difference between their own and foreign oppressors. Thus the rich patriots needed a banner under which to unite the entire nation. And they saw Shevchenko as this banner, able to talk with the masses in their own language.

However, the poet at once saw through the strategy of the nobility and gave them a resounding slap in the face, whose reverberations can be heard even today:

*You love your brother as is writ
Within the Golden Rule?!
O damned by God, O hypocrites,
O sacrilegious ghouls!
Not for your brother's soul you care,
But for your brother's hide!
And off your brother's back you tear:
Rich furs for daughter's pride,
A dowry for your bastard child,
And slippers for your spouse.
And for yourself, things that your wife
Won't even know about!*

No one dealt a more severe blow to the theory of a "single course", to its past and present apologists. The blow was so strong that the false front of the "patriotic"

Одне слово, коли вдатися до сучасної термінології, то без жодних вульгаризаторських натяжок можна твердити, що любов і ненависть у Шевченка були однозначно класові!

Так, він більше аніж любив Україну. І все ж то не була сліпа, апологетична любов до єдинокровного лише за те, що він погноблений, за одне те, що він, хай часом і ледащо, але ж українець. Жодного разу у Шевченка не прохопилось і натяку на якусь винятковість свого народу. Він його бачив тільки в сім'ї вольній, новій усіх народів землі, рівним серед рівних.

До речі, Шевченко з такою шанобою і цнотливістю ставився до самого поняття — «народ», що переважно послуговувався поняттям «люди», вважаючи, що спочатку треба розбудити людину в людині. А вже розбудивши людську гідність, він потому апелював і до національної самосвідомості. Та за всієї безмежної синівської любові до України Шевченко не прощав ні чужим, ні тим паче, своїм анінайменшої вади, а, найперше, забудькуватості щодо власного кореня.

Та коли народ має мужність, наступивши на горло гордині і національним амбіціям, сприймати критику і робити з неї конструктивні висновки, то це найавторитетніше свідчення і його морального здоров'я, і доброї перспективи на грядуще.

Таке об'єктивне ставлення Шевченка до рідного народу виказує в ньому органічного інтернаціоналіста. І тому істинні росіяни ніколи не ототожнювали розвінчований Шевченком царизм з Росією, а, скажімо, поляки не сприймали на свою адресу Тарасів гнів супроти шляхти.

Я вже не кажу про його сердечну дружбу з російськими побратимами. Це благородне почуття він проніс в неторканій чистоті через усе своє життя і передав нам на вічне збереження і примноження...

Ще в юні літа Володимир Ілліч з-поміж інших виділив Шевченка як речника народного, і впродовж усього життя великий Тарас був у силовому полі його уваги. Певно, не останню роль в цьому відіграло й те, що поезію Кобзаря він знав ще з дитинства і від свого батька, який включив Шевченка до списку авторів і книг, що мали бути в усіх підзвітних йому навчальних закладах Сибірської губернії. І від батькового друга, а свого хрещеного — Афанасія Федоровича Білокрисенка, вихованця Харківського університету, що — і це особливо символічно — особисто знав Тараса Григоровича.

Та найважливіше те, що у Шевченкові Ленін вбачав не просто геніального народного поета, а й великого революційного демократа, одного з тих істинних інтернаціоналістів, які усім своїм життям закладали підвалини небаченої в історії людства спілки народів, під небом якої ми нині ростемо і діємо.

slogans was smashed to pieces, baring the true colours of its promulgators.

Applying current terminology, it can be asserted, without unnecessarily stretching the point, that Shevchenko's love and hatred were definitely of a class character. He more than just loved Ukraine. And yet this was no blind, apologetic love towards a compatriot only because he was oppressed, only because he was a Ukrainian, even though he might at times be slothful. Never once did Shevchenko even hint at the slightest superiority of his people. He saw them only in a new free family of the world's nations, an equal among equals.

Shevchenko treated the very term *nation* with great respect. He mostly used the term *people*, considering that first one had to awaken the human qualities in an individual. Only after awakening a person's human dignity, did the poet appeal to his national consciousness. Despite his boundless filial love for Ukraine, Shevchenko never forgave foreigners, nor for that matter his own compatriots, the slightest fault, above all the repudiation of their national roots.

When a people has the courage to put its pride in its pocket and reject its own national ambitions, to accept criticism and to draw lessons from it, this is the most convincing evidence of its moral health and good prospects for the future. Shevchenko's objective attitude towards his own people shows that internationalism was an integral part of his views. This explains why true Russians never identified czarism, attacked by Shevchenko, with Russia, in the same way as Poles were never insulted by Shevchenko's anger with the Polish nobility.

One need only be reminded of his cordial friendship with his Russian brethren. He bore this noble feeling throughout his life and passed it down to us to be forever preserved and promoted.

Even in his younger years Lenin singled out Shevchenko as a spokesman of his people, and throughout his life Lenin kept the great Shevchenko in the field of his vision. This was probably due to the fact that he had been familiar with the Bard's poetry since childhood and had first heard it from his father, who had placed Shevchenko on the obligatory reading list for all the educational establishments under his control in the Simbirsk Province. Lenin also knew of Shevchenko's poetry from Afanasy Bilokrisenko, his godfather and his father's friend, who graduated from Kharkiv University and who — which is symbolic — had known Taras Shevchenko personally.

Most importantly, Lenin saw Shevchenko not only as a people's poet of genius, but also as a great revolutionary democrat, one of those true internationalists who spent their whole lives laying the foundations to a union of nations which is unique in the history of mankind and under whose skies we are now working and progressing. Indeed, to quote Gorky, Shevchenko knew everything, or at least sensed everything. And foresaw everything, we

Справді, як сказав Горький, Шевченко — все знав або, принаймні, все відчував. Додамо: і передчував. Адже художнє бачення одвіку вважається рівнозначним передбаченню.

Хіба не ясновидство продиктувало оці слова, які записав Тарас Шевченко у своєму «Щоденнику», вперше побачивши пароплав: «Великий Фультон! И великий Уатт! Ваше молодое, не по дням, а по часам растущее дитя в скором времени пожрет кнуты, престолы и короны, а дипломатами и помещиками только закусит...» А хіба не пророче звучать рядки з його листа до Залеського: «Ботанике и зоологии необходим восторг... А восторг этот приобретается только глубоким пониманием красоты, бесконечности, симметрии и гармонии в природе. О, как бы мне хотелось поговорить с тобою о «Космосе»!..

Отож не випадково Маркс у доповіді Драгоманова на паризькому міжнародному конгресі 1878 року підкреслив саме оці слова: «Тарас Шевченко — син народу в повному розумінні цього слова. Більше, аніж хто інший, він заслуговує на титул народного поета». Могутній талант, що за параметрами діянь співмірний великим світочам Відродження, а за глибиною знань у всіх сферах людського духу рівний енциклопедистам, художник світової величини (лише його малярська спадщина налічує понад 1100 творів), перший в Росії академік гравюри, один з родоначальників нашої прози, драматургії і такого нині популярного синтетичного жанру, як роман-есе (згадаймо його «Щоденник»), Шевченко, проте, не відгородився від загалу німбом класичної недоторканості. Він був і залишився з народом, і вдячні нащадки за це увінчали його найвищим званням — вічного свого сучасника, яке б століття не стояло за вікном.

Понад чотириста пам'ятників — і один з найкращих у центрі Москви — звели вдячні народи всієї планети Шевченкові.

Біля підніжжя його усипальниці в Каневі уже побувало понад десять мільйонів шанувальників українського слова майже 140 країн світу. І ця повинь всенародної любові не спадає. Ось один із символів вселюдської шаноби: «Я, Чебанюк Анатолій Леонтійович,... рядовий, у 1943—44 роках звільняв землю великого Тараса... На висоті Княжій був тяжко поранений. Сьогодні, в День Перемоги, я, інвалід (без обох ніг), прибув через 30 років знову на цю землю оглянути бойові місця і низько вклонитися дорогому Тарасові... З допомогою моїх бойових друзів-ветеранів і рідного батька я піднявся на могилу Тараса і поклав квіти. Люди, бережіть мир і будьте щасливими!»

...І — воістину: якщо народ безсмертний своїми поетами, то вже тричі істинно, що справді великий поет безсмертний своїм народом.

Борис Олійник

should add. Because the vision of a creative writer has long been regarded as having a prophetic quality. Were not these words, which Taras Shevchenko entered into his *Diary* after first seeing a steamboat, prophetic? "Great Fulton! And great Watt! Your young child, which grows not by the day, but by the hour, will soon devour all knouts, thrones and crowns, and will treat itself to the diplomats and landlords for dessert..."

And were not these lines from Shevchenko's letter to Zaleski also prophetic?

"Botany and zoology need to be admired... And this admiration stems from a profound understanding of beauty, infinity, symmetry and harmony in nature. Oh, how I wish I could talk with you about *The Cosmos*..."

It was not accidental that Marx underlined the following words in Drahomanov's address to an international congress in Paris in 1878: "Taras Shevchenko is a son of his people in the true sense of the word. He deserves the title of a people's poet more than anyone else."

Shevchenko's powerful talent manifested itself in his deeds, which can be compared to those of the leading lights of the Renaissance, as well as in the depth of his knowledge of all spheres of culture, comparable to that of an Encyclopaedist. Shevchenko is an artist of international standing (his legacy as a painter alone numbers over 1100 works), the first academician in engraving in Russia, one of the founders of Ukrainian fiction and drama, and of the currently popular genre of the novel-essay (his *Diary* is one example). For all that, Shevchenko never surrounded himself with the aureole of classic inviolability. He always remained with his people, for which the grateful of every subsequent generation honoured him with the highest title — their eternal contemporary.

The grateful nations of the world have erected over four hundred monuments to Shevchenko, one of the best being in the centre of Moscow.

Over ten million lovers of Ukrainian literature from almost 140 countries have visited the grave of Taras Shevchenko in Kaniv. This tide of general interest and respect never wanes. Here is a symbolic entry from the visitors' book:

"I, Chebaniuk Anatoly Leontiyovich,... liberated the land of the great Taras as a soldier in 1943—44... I was badly wounded on Kniazha Hill. Today, on Victory Day, I, an invalid (I lost both legs), came here 30 years after the war to visit former battlefields and to pay tribute to our dear Taras... I climbed the stairs with the help of my father and my comrades-in-arms and laid flowers at the grave of Taras.

"People, preserve peace and be happy!"

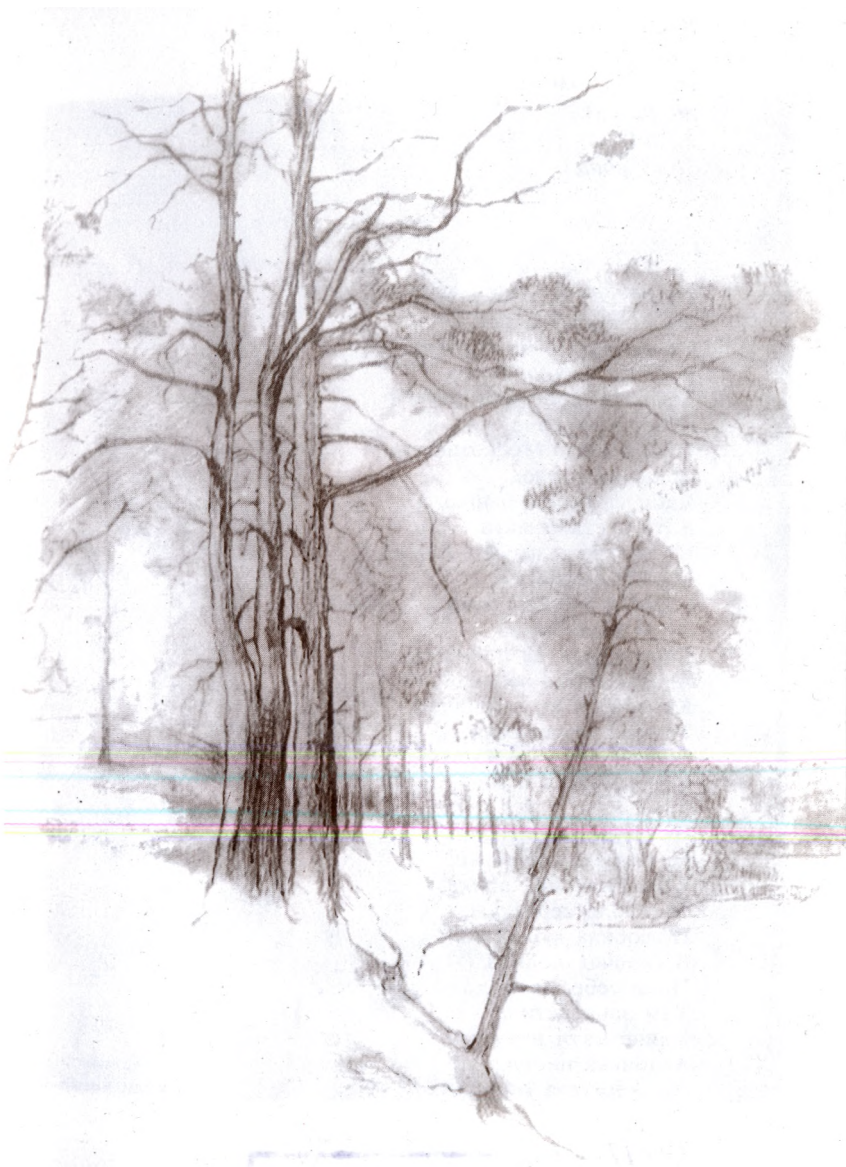
Indeed, if it is true that poets make their people immortal, it is thrice true that a genuinely great poet owes his immortality to his people.

Boris Oliynik

ВИБРАНІ   SELECTED
ПОЕЗІЇ   POETRY

КАТЕРИНА

*Василию
Андреевичу
Жуковському¹
на пам'ять
22 апреля
1838 года*

I

Кохайтєся, чорнобриві,
Та не з москалями²,
Бо москалі — чужі люде,
Роблять лихо з вами.
Москаль любить жартуючи,
Жартуючи кине;
Піде в свою Московщину,
А дівчина гине...
Якби сама, ще б нічого,
А то й стара мати,
Що привела на світ божий,
Мусить погибати.
Серце в'яне співаючи,
Коли знає за що:
Люде серця не побачать,
А скажуть — ледащо!
Кохайтєся ж, чорнобриві,
Та не з москалями,
Бо москалі — чужі люде,
Згнуццаються вами.

Не слухала Катерина
Ні батька, ні неньки,
Полюбила москалика,
Як знало серденько.
Полюбила молодого,
В садочок ходила,
Поки себе, свою долю
Там занастила.
Кличе мати вечеряти,
А донька не чує;
Де жартує з москаликом,

---

¹ Див. примітки
в кінці книги.

KATERINA

*To Vasily
Andreyevich
Zhukovsky¹
in memory
of April 22,
1838*

I

O lovely maidens, fall in love,
But not with Muscovites,²
For Muscovites are foreign folk,
They do not treat you right.
A Muscovite will love for sport,
And laughing go away;
He'll go back to his Moscow land
And leave the maid a prey
To grief and shame.... It could be borne
If she were all alone,
But scorn is also heaped upon
Her mother frail and old.
The heart e'en languishing can sing —
For it knows how to wait;
But this the people do not see:
"A strumpet!" they will say.
O lovely maidens, fall in love,
But not with Muscovites,
For Muscovites are foreign folk,
They leave you in a plight.

Young Katerina did not heed
Her parents' warning words,
She fell in love with all her heart,
Forgetting all the world.
The orchard was their trysting-place;
She went there in the night
To meet her handsome Muscovite,
And thus she ruined her life.
Her anxious mother called and called
Her daughter home in vain;
There where her lover she caressed,

---

¹ See Appendix:
Notes.

Там і заночує.
Не дві ночі карі очі
Любо цілувала,
Поки слава на все село
Недобрая стала.
Нехай собі тії люде
Що хотять говорять:
Вона любить, то й не чує,
Що вкралося горе.
Прийшли вісті недобрії —
В поход затрубили.
Пішов москаль в Туреччину;
Катрусю накрили.
Незчулася, та й байдуже,
Що коса покрита:
За милого, як співати,
Любо й потужити.
Обіцявся чорнобривий,
Коли не загине,
Обіцявся вернутися.
Тойді Катерина
Буде собі московкою,
Забудеться горе;
А поки що, нехай люде
Що хотять говорять,
Не журиться Катерина —
Слізоньки втирає,
Бо дівчата на улиці
Без неї співають.
Не журиться Катерина —
Вмиється сльозою,
Возьме відра, опівночі
Піде за водою,
Щоб вороги не бачили;
Прийде до криниці,
Стане собі під калину,
Заспіває Г р и ц я ³.
Виспіває, вимовляє,
Аж калина плаче.
Вернулася — і раденька,
Що ніхто не бачив.
Не журиться Катерина
І гадки не має —
У новенькій хустиночці
В вікно виглядає.
Виглядає Катерина...
Минуло півроку;
Занудило коло серця,
Заколело в боку.

The whole night she remained.
Thus many nights she kissed her love
With passion strong and true,
The village gossips meanwhile hissed:
"A girl of ill repute!"
Let people talk, let gossips prate,
She does not even hear:
She is in love, that's all she cares,
Nor feels disaster near.
Bad tidings came of strife with Turks,
The bugles blew one morn:
Her Muscovite went off to war,
And she remained at home.
A kerchief o'er her braids they placed
To show she's not a maid,
But Katerina does not mind,
Her lover she awaits.
He promised her that he'd return
If he was left alive,
That he'd come back after the war:
And then she'd be his wife,
An army bride, a Muscovite
Herself, her ills forgot,
And if in meantime people prate,
Well, let the people talk!
She does not worry, not a bit —
The reason that she weeps
Is that the girls at sundown sing
Without her on the streets.
No, Katerina does not fret —
And yet her eyelids swell,
And she at midnight goes to fetch
The water from the well
So that she won't by foes be seen;
When to the well she comes,
She stands beneath the snowball-tree
And sings such mournful songs,
Such songs of misery and grief,
The rose itself must weep.
Then she comes home — content that she
By neighbours was not seen.
No, Katerina does not fret.
She's carefree as can be —
With her new kerchief on her head
She looks out on the street.
So at the window day by day
Six months she sat in vain....
With sickness then was overcome,
Her body racked with pain.

Нездужає Катерина,
Ледве-ледве дише...
Вичуняла та в запічку
Дитину колише.
А жіночки лихо дзвонять,
Матері глузують,
Що москалі вертаються
Та в неї ночують:
«В тебе дочка чорнобрива,
Та ще й не єдина,
А муштрує у запічку
Московського сина.
Чорнобривого придбада.
Мабуть, сама вчила...»
Бодай же вас, цокотухи,
Та злидні побили,
Як ту матір, що вам на сміх
Сина породила.

Катерино, серце моє!
Лишенько з тобою!
Де ти в світі подінешся
З малим сиротою?
Хто питає, привітає
Без милого в світі?
Батько, мати — чужі люде,
Тяжко з ними жити!

Вичуняла Катерина,
Одсуне квартиру,
Поглядає на улицу,
Колише дитинку;
Поглядає — нема, нема...
Чи то ж і не буде?
Пішла б в садок поплакати,
Так дивляться люде.
Зайде сонце — Катерина
По садочку ходить,
На рученьках носить сина,
Очиці поводить:
«Отут з муштри виглядала,
Отут розмовляла,
А там... а там... сину, сину!» —
Та й не доказала.

Зеленіють по садочку
Черешні та вишні;

Her illness very grievous proved,
She barely breathed for days....
When it was over — by the stove
She rocked her tiny babe.
The gossips' tongues now got free rein,
The other mothers jibed
That soldiers marching home again
At her house spent the night.
"Oh, you have reared a daughter fair,
And not alone beside
The stove she sits — she's drilling there
A little Muscovite.
She found herself a brown-eyed son....
You must have taught her how!..."
Oh fie on ye, ye prattle tongues,
I hope yourselves you'll feel
Someday such pains as she who bore
A son that you should jeer!

Oh, Katerina, my poor dear!
How cruel a fate is thine!
Where, with a fatherless young child,
A haven will you find?
Who'll ask you in and welcome you,
No husband at your side?
Your parents now are — strangers too,
It's hard with them to 'bide!

Now Katerina's well again;
Again out on the street
She gazes through the window pane,
While rocks her babe to sleep;
She looks in vain as days pass by....
Will it, then, never be?
She'd to the orchard go to cry
If people didn't see.
At sunset Katerina goes
To their old trysting-spots,
Her baby cuddled in her arms,
And whispers as she walks:
"I waited here for him to come,
And here we stood and spoke,
While here... oh here... my son, my son!"
And then her voice is choked.

When in the orchard cherry-trees
Were green with leaves again,

Як і перше виходила,
Катерина вийшла.
Вийшла, та вже й не співає,
Як перше співала,
Як москаля молодого
В вишник дожидала.
Не співає чорнобрива,
Кляне свою долю.
А тим часом вороженьки
Чинять свою волю —
Кують речі недобрії.
Що має робити?
Якби милий чорнобривий,
Умів би спинити...
Так далеко чорнобривий,
Не чує, не бачить,
Як вороги сміються їй,
Як Катруся плаче.
Може, вбитий чорнобривий
За тихим Дунаєм;
А може — вже в Московщині
Другую кохає!
Ні, чорнявий не убитий,
Він живий, здоровий...
А де ж найде такі очі,
Такі чорні брови?
На край світа, в Московщині,
По тім боці моря,
Нема нігде Катерини;
Та здалась на горе!..
Вміла мати брови дати,
Карі оченята,
Та не вміла на сім світі
Щастя-долі дати.
А без долі біле личко —
Як квітка на полі:
Пече сонце, гойда вітер,
Рве всякий по волі.
Умивай же біле личко
Дрібними сльозами,
Бо вернулись москалики
Іншими шляхами.

II

Сидить батько кінець стола,
На руки схилився;
Не дивиться на світ божий:

As always to the trysting-place
Our Katerina came.
But now her heart's no longer light
And now she sings no more,
As waiting for her Muscovite
She did the spring before.
Now Katerina does not sing,
But curses her sad fate.
Ill-wishers in the meantime give
Free rein to spite and hate —
They are preparing evil things.
What can she undertake?
Her lover'd put a stop to this....
But he is far away.
He does not know that heartless folk
Harass his promised bride,
He does not see, he does not know
How Katerina cries.
Perhaps her lover's lying dead
Beyond the Danube wide;
Or maybe — back in Moscow land
He has another bride!
No, he's not killed, he is alive —
It can't be otherwise!
And where another could he find
With such fair face and eyes?
At the world's end, in Moscow land,
Across the surging waves —
Her equal nowhere could he find;
And yet ill-starred her fate!...
Her mother gave her a fair face,
And lovely eyes bestowed,
Yet how to give her happiness
Her mother did not know.
But beauty without fortune is
A flower in the grass —
Seared by the sun, bent by the winds,
And plucked by those who pass.
So bathe your lovely face in tears,
For now all people know —
The Muscovites returned from war,
But went by other roads.

II

Her father at the table sits
A sad and stricken man;
His eyes to light he does not lift,

Тяжко зажурився.
Коло його стара мати
Сидить на ослоні,
За сльозами ледве-ледве
Вимовляє доні:
«Що весілля, доню моя?
А де ж твоя пара?
Де світилки з друженьками,
Старости, бояре?
В Московщині, доню моя!
Іди ж їх шукати,
Та не кажи добрим людям,
Що є в тебе мати.
Проклятий час-годинонька,
Що ти народилась!
Якби знала, до схід сонця
Була б утопила...
Здалась тоді б ти гадині,
Тепер — москалеві...
Доню моя, доню моя,
Цвіте мій рожевий!
Як ягодку, як пташечку,
Кохала, ростила
На лишенько... Доню моя,
Що ти наробила?..
Оддячила!.. Іди ж, шукай
У Москві свекрухи.
Не слухала моїх річей,
То її послухай.
Іди, доню, найди її,
Найди, привітайся,
Будь щаслива в чужих людях,
До нас не вертайся!
Не вертайся, дитя моє,
З далекого краю...
А хто ж мою головоньку
Без тебе сховає?
Хто заплаче надо мною,
Як рідна дитина?
Хто посадить на могилі
Червону калину?
Хто без тебе грішну душу
Поминати буде?
Доню м'я, доню моя,
Дитя моє любе!
Іди од нас...»
Ледве-ледве
Поблагословила:

His head bowed in his hands.
Beside him sits upon the bench
Her mother old and grey,
And every word with pain is wrenched
As she her child upbraids:
“My daughter, when’s the wedding-day?
Where does your bridegroom rest?
Where are your bridesmaids, tell me pray,
And all the wedding guests?
They are far off in Moscow land!
So go and seek them there,
And don’t tell anyone you have
A mother anywhere.
Be cursed the hour when you were born!
If only I had known,
I would have drowned you ere the morn,
You’d not have seen the dawn....
Then you’d have been the serpent’s prey,
While now — a Muscovite’s....
Alas, my daughter, blossom gay!
Alas, my sunshine bright!
So tenderly I tended you,
So proud to see you grown,
Yet all my care is brought to ruin....
Oh dear, what have you done?
So that’s your thanks!... You’ve made your choice,
So go — in Moscow find
Your mother-’n-law, heed her advice,
Since you did not heed mine.
My daughter, go and seek her out,
Ask her to take you in,
Be happy among foreign folk,
And don’t come back to us, my child,
From that land far away....
Oh who, without you, daughter mine,
Will lay me in the grave?
Who o’er my body will lament
As but a daughter weeps?
And who a guelder rose will plant
There where my body sleeps?
Who for my sinful soul will pray,
Alas, when you are gone?
My only child, my daughter dear!
Go, go from us...”
    With failing hand
She blessed her for farewell:

«Бог з тобою!» — та, як мертва,
На діл повалилась...

Обізвався старий батько:
«Чого ждеш, небого?»
Заридала Катерина
Та бух йому в ноги:
«Прости мені, мій батечку,
Що я наробила!
Прости мені, мій голубе,
Мій соколе милий!»
«Нехай тебе бог прощає
Та добрії люде;
Молись богу та йди собі —
Мені легше буде».

Ледве встала, поклонилась,
Вийшла мовчки з хати;
Осталися сиротами
Старий батько й мати.
Пішла в садок у вишневий,
Богу помолилась,

“May God be with you!” To the floor
She then unconscious fell....

Her grey-haired father then found speech:
“What are you waiting for?”
And Katerina at his feet
Sank sobbing to the floor:
“Oh please, forgive me, father dear,
For what I did that’s wrong!”
“May God forgive you,” whispered he,
“May the good folk forgive; —————
Now pray and go — for us ’twill be
Less hard, perhaps, to live.”

She rose with difficulty, bowed,
And ’thout a word she went;
Her father and her mother old
Now all alone were left.
She went into the orchard first
And there to God she prayed,

Взяла землі під вишнею,
На хрест почепила;
Промовила: «Не вернуся!
В далекому краю,
В чужу землю, чужі люде
Мене заховать;
А своєї ся крихотка
Надо мною ляже,
Та про долю, моє горе,
Чужим людям скаже...
Не розказуй, голубонько!
Де б не заховали,
Щоб грішної на сім світі
Люди не займали.
Ти не скажеш... ось хто скаже,
Що я його мати!
Боже ти мій!.. лихо моє!
Де мені сховатись?
Заховаюсь, дитя моє,
Сама під водою,
А ти гріх мій спокутуєш
В людях сиротою,
Безбатченком!..»

Пішла селом,
Плаче Катерина;
На голові хустиночка,
На руках дитина.
Вийшла з села — серце мліє;
Назад подивилась,
Покивала головою
Та й заголосила.
Як тополя, стала в полі
При битій дорозі;
Як роса та до схід сонця,
Покапали сльози.
За сльозами за гіркими
І світа не бачить,
Тільки сина пригортає,
Цілує та плаче.
А воно, як ангелятко,
Нічого не знає,
Маленькими ручицями
Пазухи шукає.
Сіло сонце, з-за діброви
Небо червоніє;
Утерлася, повернулася,
Пішла... тільки мріє.

Bent down, picked up a pinch of earth,
Then straightened up and said:
“Farewell, I’m never coming back!
I know that far away
By strangers in a foreign land
I will be laid away;
This little pinch of native soil
Will on my grave be placed,
It will my hapless fate, my woe,
To strangers there relate....
Nay, let untold my tale remain
When I have fled this life,
Let folks forget my very name
And speak no word of spite.
You’ll not recount my sorry lot....
But he — oh, he will tell
That I’m his mother! Oh, my God!
Where can I hide myself?
Beneath the waves my hiding-place
I’ll find, I am afraid,
While you my sin will expiate —
A roving homeless waif
Without a father!”

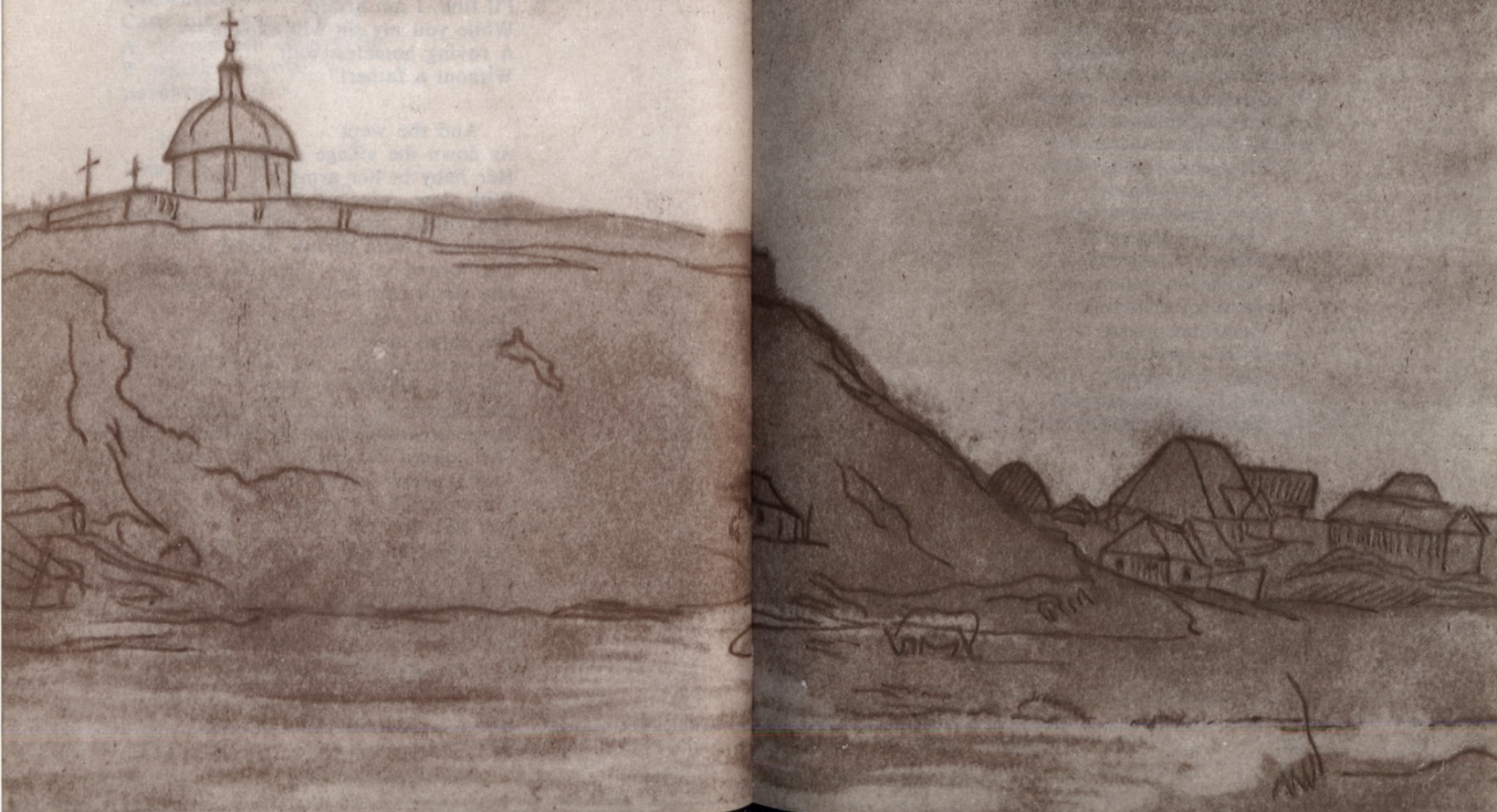
And she wept
As down the village street,
Her baby in her arms, she went
With slow, reluctant feet.
The village now was left behind —
Her heart with sorrow ached;
She turned to look, then like a child
She stood and loudly wailed.
Beside the road, a poplar tall,
She stood lamenting long;
Her scalding tears fell fast as falls
The dew before the dawn.
She didn’t see a thing for tears
Were streaming from her eyes,
She hugged her baby to her heart,
And kissed it as she cried.
The angel didn’t understand,
Just felt the fond caress
And fumbled with its tiny hands
To find its mother’s breast.
A flaming bowl, the sun went down
Behind the leafy wood;
She wiped her tears, then turned around
And trudged along the road....

В селі довго говорили
Дечого багато,
Та не чули вже тих річей
Ні батько, ні мати...

Отаке-то на сім світі
Роблять людям люде!
Того в'яжуть, того ріжуть,
Той сам себе губить...

Then she was gone. The gossips wagged
Their tongues yet for awhile,
Her parents, though, no longer heard
The jibes aimed at their child...

Such are the wrongs that people do
To people on the earth!
One person's jailed, another slain,
Himself destroys a third...

А за віщо? Святий знає.
Світ, бачся, широкий,
Та нема де прихилитись
В світі самотнім.
Тому доля запродала
Од краю до краю,
А другому оставила
Те, де захирають.
Де ж ті люде, де ж ті добрі,
Що серце збиралось
З ними жити, їх любити?
Пропали, пропали!

Єсть на світі доля,
А хто її знає?
Єсть на світі воля,
А хто її має?
Єсть люде на світі —
Сріблом-злотом сяють,
Здається, панують,
А долі не знають, —
Ні долі, ні волі!
З нудьгою та з горем
Жупан надірають,
А плакати — сором.
Возьміть срібло-злото
Та будьте багаті,
А я візьму сльози —
Лихо вилити;
Затоплю недолю
Дрібними сльозами,
Затопчу неволю
Босими ногами!
Тоді я веселий,
Тоді я багатий,
Як буде серденько
По волі гуляти!

III

Кричать сови, спить діброва,
Зірочки сіяють,
Понад шляхом, щирцею,
Ховрашки гуляють.
Спочивають добрі люде,
Що кого втомило:
Кого — щастя, кого — сльози,

And all for what? Nobody knows.
The world is large and wide,
Yet some are homeless and alone,
And can't a shelter find.
Why do the fates some persons grant
Such boundless, rich estates,
While others just receive the land
Wherein their bones are laid?
Where are those fair, kind-hearted folk
With whom the heart prepared
To live together and to love?
Alas, they've disappeared!

On earth there is fortune —
On whom does it smile?
On earth there is freedom —
On whom does it shine?
On earth there are people —
All silver and gold.
They seem strong and wealthy,
Yet fortune don't know —
Nor fortune, nor freedom!
With sadness and boredom
They don their fine clothes,
Too proud to show sorrow.
Take your gold and silver,
Be rich if you will,
But I prefer tear-drops
To pour out my ills;
I'll drown out misfortune —
With tears for a sea.
I'll stamp out oppression —
With my naked feet!
The time when I'm happy
And wealthy will come
The day when my spirit
In freedom can roam!

III

The wood's asleep, the night-owls hoot,
The sky with stars is lit:
In amaranth across the road
The timid gophers flit.
The people have retired to rest,
All weary to the bone:

Все нічка покрила.
Всіх покрила темнісінька,
Як діточок мати;
Де ж Катрусю пригорнула:
Чи в лісі, чи в хаті?
Чи на полі під копою
Сина забавляє,
Чи в діброві з-під колоди
Вовка виглядає?
Бодай же вас, чорні брови,
Нікому не мати,
Коли за вас таке лихо
Треба одбувати!
А що даліше спіткається?
Буде лихо, буде!
Зустрінуться жовті піски
І чужії люде:
Зустрінеється зима люта...
А той чи зустріне,
Що пізнає Катерину,
Привітає сина?
З ним забула б чорнобрива
Шляхи, піски, горе:
Він, як мати, привітає,—
Як брат, заговорить...

Побачимо, почуємо...
А поки — спочину
Та тим часом розпитаю
Шлях на Московщину.
Далекий шлях, пани-брати,
Знаю його, знаю!
Аж на серці похолоне,
Як його згадаю.
Попоміряв і я колись —
Щоб його не мірять!..
Розказав би про те лихо,
Та чи то ж повірять!
«Бреше,— скажуть,— сякий-такий!
(Звичайно, не в очі),
А так тільки псує мову
Та людей морочить».
Правда ваша, правда, люде!
Та й нащо те знати,
Що сльозами перед вами
Буду виливати?
Нащо воно? У всякого
І свого чимало...

Some tired from play and happiness,
And some — from work and woe.
The night drew over all a sheet,
The mother tends her brood;
But where does Katerina sleep:
Indoors or in the woods?
Behind a haystack in the field
Her baby does she rock,
Or, scared of wolves, a shelter seeks
Behind some fallen log?
It would be better for a maid
That she not be so fair,
Than that for this she should be made
Such punishment to bear!
What fortune does the future hold?
Alas, it will be bad!
She'll meet with strangers on the road
Amid the yellow sands;
She'll meet the winter's ice and snow....
But him — ah, will she meet
The one who Katerina loves,
And who his son will greet?
If she were with him, all her ills,
Her woes would be forgot:
He'd speak to her with tender words
And hold her to his heart....

Well, we shall hear and we shall see....
And I will rest awhile,
The road which leads to Muscovy
From people I'll inquire.
Ah, brothers, it's a long, long road —
Alas, that road I know!
My very heart is gripped with cold
When I recall that road.
One time I trod that road myself —
Would I'd not known that trail!...
About that journey I would tell,
But who'd believe my tale?
"The so-and-so is telling lies!"
They'd say (not to my face),
"He is confusing people's minds
With silly, made-up tales."
You're right, good people, you are right!
Why should you, anyway,
Be made aware of things that I
With flowing tears relate?
What use is it? Each person has
Enough of his own griefs....

Цур же йому!.. А тим часом
Кете ⁴ лиш кресало
Та тютюну, щоб, знаєте,
Дома не журились.
А то лихо розказувать,
Щоб бридке приснилось!
Нехай його лихий візьме!
Лучче ж поміркую,
Де то моя Катерина
З Івасем мандрує.

За Києвом, та за Дніпром,
Попід темним гаєм,
Ідуть шляхом чумаченьки,
Пугача співають.
Іде шляхом молодиця,
Мусить бути, з прощі.
Чого ж смутна, невесела,
Заплакані очі?
У латаній свитиночці,
На плечах торбина,
В руці ціпок, а на другій
Заснула дитина.
Зустрілася з чумаками,
Закрила дитину,
Питається: «Люде добрі,
Де шлях в Московщину?»
«В Московщину? оцей самий.
Далеко, небого?»
«В саму Москву, Христа ради,
Дайте на дорогу!»
Бере шага ⁵, аж труситься:
Тяжко його брати!..
Та й навіщо?.. А дитина?
Вона ж його мати!
Заплакала, пішла шляхом,
В Броварях спочила
Та синові за гіркого
Медяник купила.
Довго, довго, сердешная,
Все йшла та питала;
Було й таке, що під тином
З сином ночувала...

Бач, на що здалися карі оченята:
Щоб під чужим тином сльози виливать!
Отож-то дивіться та кайтесь, дівчата,
Щоб не довелося москаля шукать,
Щоб не довелося, як Катря шукає...

So let's forget it! Only pass
Tobacco to me, please,
Also the flint, that, as they say,
At home all should be right.
For if you'd hear my shocking tale,
You'd nightmares have at night!
So to the devil with it all!
While I had better map
The route our Katerina shall
With tiny Ivan tramp.

Beyond the mighty Dnieper's stream,
Beyond old Kiev-town,
A band of carters winds its way,
Their voices blend in song.
Returning from a pilgrimage,
Perhaps, a woman nears,
A matron young. But why so sad,
Why are her eyes in tears?
Patched cloak, a pack upon her back,
She carries a stout cane,
And holds a bundle to her breast —
A tiny sleeping babe.
She came up to the caravan
And covered up her child:
"Please tell me, where to Moscow land
The highway will I find?"
"To Muscovy? This is the way.
Is't not too far, my dear?"
"To Moscow. And for Jesus' sake,
Please help me to get there!"
She trembled as she took the coin:
Oh, it was hard to take!...
Why should she beg?... But there's the boy —
Her child she can't forsake!...
She wept, then onward went. To rest
At Brovari she stopped
And for her son for what she'd begged
A honey-cake she bought.
A long time Katerina trudged,
And ever asked the way;
Full many nights beside a hedge
She and her infant lay....

What use are eyes so beautiful — it's clear:
Beside a hedge with bitter tears to weep!
So look, and mend your ways, oh maidens fair,
That you some day should not be forced to seek
Some Muscovite, as Katerina seeks....

Тоді не питайте, за що люде лають,
За що не пускають в хату ночувать.

Не питайте, чорнобриві,
Бо люде не знають;
Кого бог кара на світі,
То й вони карають...
Люде гнуться, як ті лози,
Куди вітер віє.
Сиротині сонце світить
(Світить, та не гріє) —
Люде б сонце заступили,
Якби мали силу,
Щоб сироті не світило,
Сльози не сушило.
А за віщо, боже милий!
За що світом нудить?
Що зробила вона людям,
Чого хотять люде?
Щоб плакала!.. Серце моє!
Не плач, Катерино,
Не показуй людям сльози,
Терпи до загину!
А щоб личко не марніло
З чорними бровами —
До схід сонця в темнім лісі
Умийся сльозами.
Умиєшся — не побачать,
То й не засміються;
А серденько одпочине,
Поки сльози ллються.

Отаке-то лихо, бачите, дівчата.
Жартуючи кинув Катрусю москаль.
Недоля не бачить, з ким їй жартувати,
А люде хоч бачать, та людям не жаль:
«Нехай, кажуть, гине ледача дитина,
Коли не зуміла себе шанувать».
Шануйтеся ж, любі, в недобру годину,
Щоб не довелося москаля шукать.

Де ж Катруся блудить?
Попідтинню ночувала,
Раненько вставала,
Поспішала в Московщину;
Аж гульк — зима впала.
Свище полем заверюха,
Іде Катерина
У личаках — лихо тяжке! —

Then do not ask why folks with anger speak
And do not let you in their house to sleep.

Oh maidens, do not ask them why —
The people do not know;
Whom God has punished in this life
They also rush to stone....
The people sway like willow shoots
Are swayed by vagrant winds.
The sun shines for the orphan too
(But does not warm, just shines) —
The people would the sun erase
And banish from the skies,
That orphans be denied its rays
To dry their streaming eyes,
If they but could. And yet, good God!
Why such a thorny lot?
What harm to people has she done?
What do the people want?
That she should suffer!... Oh my dear!
Don't, Katerina, let
The people ever see your tears,
Hold fast e'en unto death!
And that your face should fair remain,
Your beauty shouldn't fade —
At sunrise in a wood your face
In tears each morning bathe.
Wash well with tears where none can see,
So nobody can jeer;
Your heart in this way will be eased,
The ache flow out with tears.

Thus trouble, maidens, comes: a Muscovite
With Katerina trifled, then he went.
Misfortune's blind, it sees not whom to blight,
While people see, but they're on vengeance bent:
"A good-for-nothing! Let her die," they say,
"Since she to guard her virtue didn't know!"
Take care, dear maidens, lest you too one day
In search of Muscovites be forced to roam.

Where's Katerina now?
She slept beside the road,
Each morn at dawn she rose,
To Muscovy kept pressing on;
Then!... Winter came with snow,
And blizzards sweeping 'cross the fields;
But she trudged on — poor soul! —
With shoes of bast upon her feet,

І в одній свитині.
Іде Катря, шкандибає;
Дивиться,— щось мріє...
Либонь, ідуть москалики...
Лихо!.. серце мліє...
Полетіла, зустрілася,
Пита: «Чи немає
Мого Йвана чорнявого?»
А ті: «Мы не знаєм».
І, звичайно, як москалі,
Сміються, жартують:
«Ай да баба! ай да наши!
Кого не надують!»
Подивилась Катерина:
«І ви, бачу, люде!
Не плач, сину, моє лихо!
Що буде, то й буде.
Піду дальше — більш ходила...
А може, й зустріну;
Оддам тебе, мій голубе,
А сама загину».

Реве, стогне хуртовина,
Котить, верне полем;
Стоїть Катря серед поля,
Дала сльозам волю.
Утомилась заверюха,
Де-де позіхає;
Ще б плакала Катерина,
Та сліз більш немає.
Подивилась на дитину:
Умите сльозою,
Червоніє, як квіточка
Вранці під росою.
Усмінулась Катерина,
Тяжко усмінулась:
Коло серця — як гадина
Чорна повернулась.
Кругом мовчки подивилась;
Бачить — ліс чорніє,
А під лісом, край дороги,
Либонь, курінь мріє.
«Ходім, сину, смеркається,
Коли пустять в хату;
А не пустять, то й надворі
Будем ночувати.
Під хатою заночуєм,
Сину мій Іване!

And in a shabby cloak.
Thus doggedly she onward went;
When stop — what's that she sees?...
They're Muscovites, they're marching men....
Oh!... Katerina reeled....
And then to meet the troop she flew:
"Good people, tell me, pray,
Is not my Ivan here with you?"
"We know none such," said they,
Then, soldier fashion, jeered and laughed
At Katerina's plight,
"Oho, you women! Know our lads!
We fix the girls, all right!"
She looked at them with scornful eye:
"And yet you're men, you say!
There, there, my baby, don't you cry!
Let come whatever may,
I will not stop, I will go on....
Your father I will find,
I'll give you to him, darling son,
And I myself will die."

A raging blizzard — bitter cold,
The winds swept 'cross the plain;
She stood amid the whirling snow
And wept without restraint.
Tired out at last, the howling storm
Gave way to fitful sighs;
Our Katerina'd cry some more,
But her tears, too, ran dry.
She looked long at her sleeping son:
The wee face, washed with tears,
Was pink and looked as in the morn
A dew-wet rose appears.
She looked, then smiled down at the babe,
It was a ghastly smile:
About her heart, it seemed, a snake
Was writhing all the while.
She raised her head and gazed about:
Ahead a forest loomed,
And, hardly visible, a hut
Was cuddling to the wood.
"Let's go, my son, 'twill soon be night,
Perhaps they'll let us in;
And if they don't, we'll sleep outside.
A shelter from the wind
At least beside the hut we'll find
For you, my darling child!

Де ж ти будеш ночувати,
Як мене не стане?
З собаками, мій синочку,
Кохайся надворі!
Собаки злі, покусують,
Та не заговорять,
Не розкажуть сміючися...
З псами їсти й пити...
Бідна моя головонько!
Що мені робити?»

Сирота-собака має свою долю,
Має добре слово в світі сирота;
Його б'ють і лають, закують в неволю,
Та ніхто про матір на сміх не пита.
А Йвася питають, заранне спитають,
Не дадуть до мови дитині дожити.
На кого собаки на улиці лають?
Хто голий, голодний під тином сидить?
Хто лобуря водить? Чорняві байстрята...
Одна його доля — чорні бровенята,
Та й тих люде заздрі не дають носити.

IV

Попід горою, яром, долом,
Мов ті діди високочолі,
Дуби з гетьманщини ⁶ стоять.
У яру гребля, верби в ряд,
Ставок під кригою в неволі
І ополонка — воду брать...
Мов покотьюло ⁷ червоніє,
Крізь хмару — сонце зайнялось.
Надувся вітер; як повіє —
Нема нічого: скрізь біліє...
Та тільки лісом загуло.

Реве, свище заверюха.
По лісу завило;
Як те море, біле поле
Снігом покотилось.
Вийшов з хати карбівничий ⁸,
Щоб ліс оглядіти,
Та де тобі! таке лихо,
Що не видно й світа.
«Еге, бачу, яка фуга!
Цур же йому з лісом!
Піти в хату... Що там таке?
От їх достобіса!

Where will you spend your nights when I
No longer am alive?
Outdoors with dogs, my sorry mite,
Without a bed or roof!
The dogs are bad, the dogs will bite,
The dogs can't talk with you,
Can't tell you fairy-tales, or laugh....
With dogs you'll scrounge for food....
Oh, what misfortune's come to pass!
Whatever shall I do?"

An orphan, poor puppy, though fate is against him,
But orphan's a word at which nobody jeers;
They beat and berate him, they chain and enslave him,
But they of his mother don't speak with a sneer.
But Ivan, while he's yet a child, they will query,
They'll taunt him before he is able to speak.
Who huddles 'neath hedges in tatters and hungry?
At whom do the dogs all yap on the street?
Who guides the blind beggar? The bastard, poor creature....
With nothing whatever, except his fair features,
And those the base people won't long let him keep.

IV

Where yawns a gully deep and wide
At mountain foot, in quiet pride
Stand ancient oaks like grand-dads old.
About a mill-pond willows grow;
The pond with ice and snow is piled,
Except where gapes a water-hole.
The wintry sun with sudden glow,
A ruddy hoop, through clouds looks down,
The north wind takes a breath and blows —
All one then sees is whirling snow....
And hears the forest's mournful moan.

A snow-storm rages. Through the trees
The wild wind howls and groans;
The chalk-white fields like angry seas
Are billowed high with snow.
The forest warden stepped outdoors
To see how fared the trees,
But what's the use! In such a storm
What could a person see?
"Oh what a din! We'll have to let
The forest mind itself!
Back to the hut... But wait — what's that?
Well, may they roast in hell!

Недобра їх розносила,
Мов справді за ділом.
Ничипоре! дивись лишень,
Які побілілі!»
«Що, москалі?.. Де москалі?»
«Що ти? схаменися!»
«Де москалі, лебедики?»
«Та он, подивися».
Полетіла Катерина
І не одяглася.
«Мабуть, добре Московщина
В тямку їй далася!
Бо уночі тільки й знає,
Що москаля кличе».
Через пеньки, заметами,
Летить, ледве дише,
Боса стала серед шляху,
Втерлась рукавами.
А москалі їй назустріч,
Як один, верхами.
«Лихо моє! доле моя!»
До їх... коли гляне —
Попереду старший їде.
«Любий мій Іване!
Серце моє коханеє!
Де ти так барився!»
Та до його... за стремена...
А він подивився,
Та шпорами коня в боки.
«Чого ж утікаєш?
Хіба забув Катерину?
Хіба не пізнаєш?
Подивися, мій голубе,
Подивись на мене:
Я Катруся твоя люба.
Нащо рвеш стремена?»
А він коня поганяє,
Нібито й не бачить.
«Постривай же, мій голубе!
Дивись — я не плачу.
Ти не пізнав мене, Іване?
Серце, подивися,
Їй же богу, я Катруся!»
«Дура, отвяжися!
Возьміте прочь безумную!»
«Боже мій! Іване!
І ти мене покидаєш?
А ти ж присягався!»
«Возьміте прочь! Что ж вы стали?»

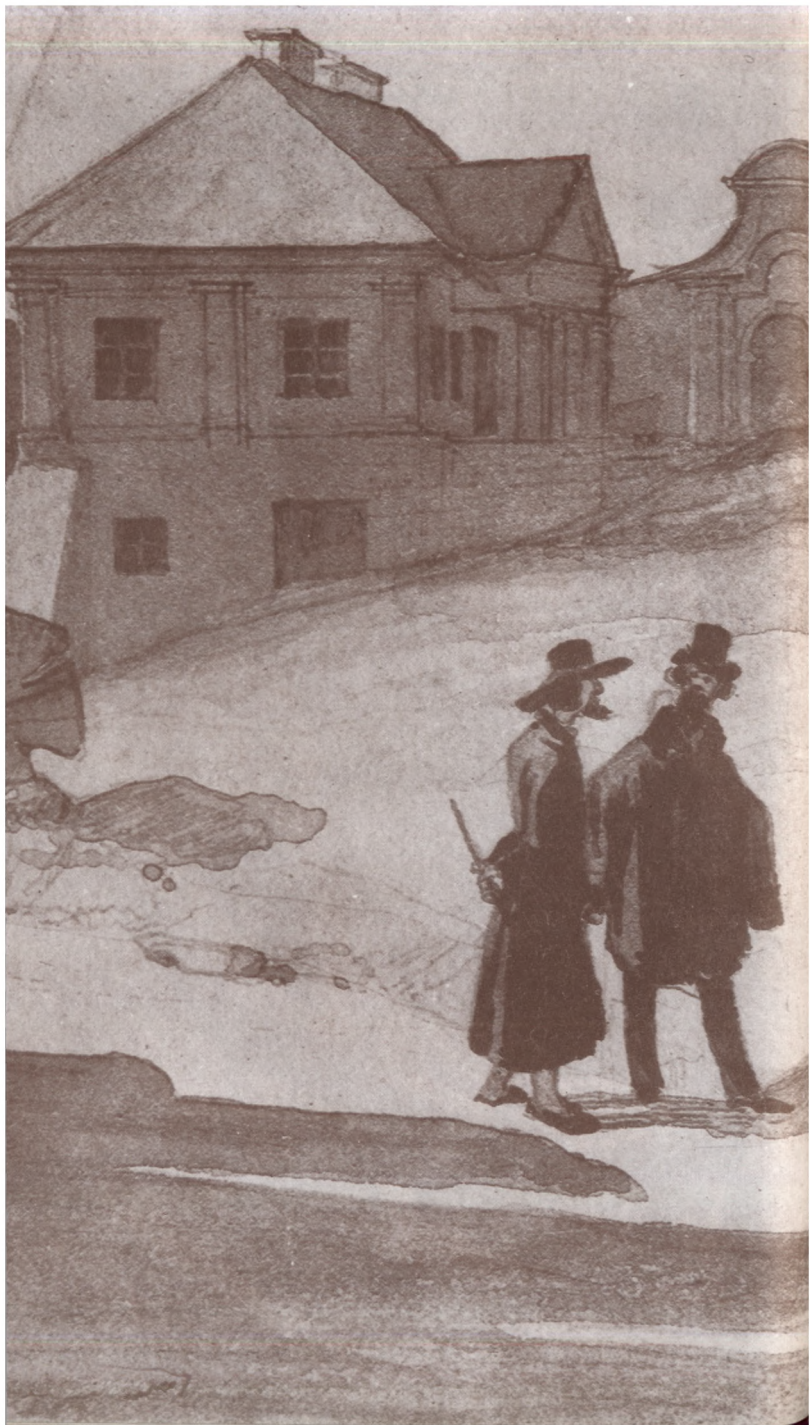

It looks as though the devil's hosts
Are trotting down the road.
Nichipir, look! Those are not ghosts,
They're horsemen white with snow!"
"What Muscovites? Where Muscovites?"
"There, there, calm down, my dear!..."
"Where are the Muscovites, my friends?"
"See for yourself, out there!"
And Katerina flew outside
Just as she was from bed.
"That Moscow's sure got 'neath her hide!"
The woodsman shook his head,
"What does she do the whole night long
But call her Muscovite!"
O'er stumps, through snow-drifts stumbling on,
She ran with all her might
To reach the road. Then breathless stopped,
Stood barefoot in the snow.
The troop drew close, at jogging trot
They all on horses rode.
"Oh my poor fate!" She ran ahead
To meet them.... Then she spied
The captain riding at their head:
"My Ivan dear!" she cried,
"My, lover, you have come at last!
Where were you all this while?"
She ran to him... his stirrup grasped...
He looked, then turned aside
And to his steed he gave the spur.
"My love, why do you flee?
Don't you know Katerina more?
Don't you remember me?
Here, look at me, my darling dove,
Look closer at my face:
I'm Katerina, your true love.
Why do you turn away?"
But he kept spurring on his steed
As though he did not see.
"Oh, wait a moment, darling, wait!
D'you see — I do not weep.
You do not recognize me, dear?
Oh Ivan, it is true —
I'm Katerina, don't you hear!"
"Let go, you silly fool!
Here, men, drag this mad wench away!"
"Oh God, what's this you do?
You cannot cast me off this way —
You promised to be true!"
"Take her away! Why do you wait?"

«Кого? мене взяти?
За що ж, скажи, мій голубе?
Кому хоч оддати
Свою Катрю, що до тебе
В садочок ходила,
Свою Катрю, що для тебе
Сина породила?
Мій батечку, мій братику!
Хоч ти не цурайся!
Наймичкою тобі стану...
З другою кохайся...
З цілим світом... Я забуду,
Що колись кохалась,
Що од тебе сина мала,
Покриткою стала...
Покриткою... який сором!
І за що я гину!
Покинь мене, забудь мене,
Та не кидай сина.

“Take who? Take me away?
What have I done to earn that fate?
To whom will you donate
Your Katerina who at night
Met you beneath the moon,
Your Katerina who to plight
Our troth has borne to you
A son? Oh Ivan dear, at least
Don't you reject me too!
I'll be your slave... Love whom you please,
I'll say no word to you...
Make love to all... I will forget
I ever loved you true...
Bore you a son, became unwed
A mother 'cause of you...
An unwed mother... What a shame!
Why am I thus undone!
Then leave, forget me, but I pray,
Do not forsake your son.

Не покинеш?.. Серце моє,
Не втікай од мене...
Я винесу тобі сина».
Кинула стремена,
Та в хатину. Вертається,
Несе йому сина.
Несповита, заплакана
Сердешна дитина.
«Осьде воно, подивися!
Де ж ти? заховався?
Утік!.. нема!.. Сина, сина
Батько одцурався!
Боже ти мій!.. Дитя моє!
Де дінусь з тобою?
Москалики! голубчики!
Возьміть за собою;
Не цурайтесь, лебедики:
Воно сиротина;
Возьміть його та оддайте
Старшому за сина,
Возьміть його... бо покину,
Як батько покинув,—
Бодай його не кидала
Лихая година!
Гріхом тебе на світ божий
Мати породила;
Виростай же на сміх людям! —
На шлях положила.—
Оставайся шукать батька,
А я вже шукала».
Та в ліс з шляху, як навісна!
А дитя осталося,
Плаче, бідне... А москалям
Байдуже; минули.
Воно й добре: та на лихо
Лісничі почули.
Біга Катря боса лісом,
Біга та голосить;
То проклина свого Йвана,
То плаче, то просить.
Вибігає на возлісся;
Кругом подивилась
Та в яр... біжить... серед ставу
Мовчки опинилась.
«Прийми, боже, мою душу,
А ти — моє тіло!»
Шубовсть в воду!.. Попід льодом
Геть загуркотіло.

You will not leave him?... Oh my dear,
Don't haste away from me...
I'll bring your son to you out here."
She dropped the stirrup free,
Ran to the hut, then hastened back
To give the precious mite
To him, the father. Loosely wrapped,
It wailed from cold and fright.
"Here is your son, your bonny boy,
Come see! Where have you gone?
He's fled!... The father ran away!...
The father spurned his son!
Oh God!... My poor abandoned mite!
Whatever shall I do?
I beg you, gentle Muscovites,
Take him away with you!
Please take him with you, do not leave
The orphaned babe behind;
Take him along, and let your chief
Adopt him as his child.
Take him.... Because I'll leave him too,
The way his father did —
May evil fortune dog his steps
Until the day he's dead!
Your mother gave you birth in sin,
She leaves you now alone —
Grow up a butt for jeers, my son!"
She laid him on the road.
"Stay here to find your father, lad,
For I already tried...."
The little baby cried,
Abandoned in the snow.... The men,
Unmindful, passed it by.
It would have been as well; but then
The woodsmen heard its cry.
Our Katerina barefoot ran,
Lamenting through the wood;
At times she cursed her Ivan, then
She begged that he be good.
She left the wood behind, then saw
The mill-pond down below....
She dashed across the ice and stopped
Beside the water-hole.
"O God, accept my soul, I pray,
And you — my body take!"
A splash...! Then only bubbles stayed
The water's calm to break.

Чорнобрива Катерина
Найшла, що шукала.
Дунув вітер понад ставом —
І сліду не стало.

То не вітер, то не буйний,
Що дуба ламає;
То не лихо, то не тяжке,
Що мати вмирає;
Не сироти малі діти,
Що неньку сховали:
Їм зосталась добра слава,
Могила зосталась.
Засміються злії люде
Малій сиротині;
Виліє сльози на могилу —
Серденько спочине.
А тому, тому на світі,
Що йому зосталось,

Young Katerina found at last
What she'd been looking for!
The wind puffed once — and e'en a trace
Of footsteps was no more.

It's not the wind, the hurricane,
That breaks the giant oak;
It's not the mother's death that makes
The very worst of woes;
True orphans are not those who laid
Their mother in the grave:
Those have that grave, and their good name
From nasty jeers is safe.
Ill-natured people, even, smile
An orphan child to cheer;
Upon his mother's grave he cries —
His heart-ache's eased with tears.
But what for that poor tot remains
Whose father wouldn't look
To see him even, whom — a babe —

Бордарова и еркова
у Сидорову

Кого батько і не бачив,
Мати одцуралась?
Що зосталось байстрюкові?
Хто з ним заговорить?
Ні родини, ні хатини;
Шляхи, піски, горе...
Панське личко, чорні брови...
Нащо? Щоб пізнали!
Змальовала, не сховала...
Бодай полиняли!

V

Ішов кобзар до Києва
Та сів спочивати.
Торбинками обвішаний
Його повожатий.
Мале дитя коло його
На сонці куняє
А тим часом старий кобзар
І с у с а співає⁹.
Хто йде, їде — не мина :
Хто бублик, хто гроші;
Хто старому, а дівчата
Шажок міхоноші.
Задивляться чорноброві —
І босе, і голе.
«Дала,— кажуть,— бровенята,
Та не дала долі!»

Їде шляхом до Києва
Берлін¹⁰ шестернею,
А в берліні господиня
З паном і сем'єю.
Опинився против старців —
Курява лягає.
Побіг Івась, бо з віконця
Рукою махає.
Дає гроші Івасеві,
Дивується пані.
А пан глянув... одвернувся...
Пізнав, препоганий,
Пізнав тії карі очі,
Чорні бровенята...
Пізнав батько свого сина,
Та не хоче взяти.
Пита пані, як зоветься?

His mother, too, forsook?
What's harder than the bastard's lot?
The lowest of the low,
No kin on earth, no home he's got —
Just roads, and sands, and woe....
Patrician face with eyebrows dark....
What for? So he'd be known!
She didn't hide the father's mark....
Oh, would there had been none!

V

Beside the road to Kiev-town
A kobzar sat to rest.
With him his guide, a little boy
In rags and tatters dressed.
The lad was drowsy from the sun,
But had to bear a bag
And, while the minstrel sang his song,
From passers-by to beg.
Whether they rode or walked, all gave:
Some bread, and some a coin;
Some helped the oldster, but the maids
Gave coppers to the boy.
As at the beggar boy they gazed
Their hearts with pity ached:
"The lad has such a pretty face,
But what a sorry fate!"

Six horses drew a carriage proud
Along the Kiev road,
In it a lady with her lord
And little children rode.
In clouds of dust the coachman reined
There where the beggars sat.
The lad ran quickly, for the dame
Had beckoned with her hand.
She gave some money to the boy
And watched with smiling eyes.
The master glanced... then turned away....
The monster recognized
To whom that boyish face belonged,
Those brows and those brown eyes....
The father recognized his son,
But coldly turned aside.
The lady asked the lad his name.

«Івась». — «Какой милый!»
Берлин рушив, а Івася
Курява покрила...
Полічили, що достали,
Встали сіромахи,
Помолились на схід сонця,
Пішли понад шляхом.

{1838,
С.-Петербург}

"Small Ivan, ma'am," he said.
"What a sweet child!" And then away
In dust the carriage sped....
The beggars counted what they'd got
In alms so far that day,
Turned to the sun to pray to God,
Then went their weary way.

[*St. Petersburg,*
1838]

Translated
by John Weir

* *
*

Думи мої, думи мої,
Лихо мені з вами!
Нащо стали на папері
Сумними рядами?..
Чом вас вітер не розвіяв
В степу, як пилину?
Чом вас лихо не приспало,
Як свою дитину?..

Бо вас лихо на світ на сміх породило,
Поливали сльози... чом не затопили,
Не винесли в море, не розмили в полі?..
Не питали б люде, що в мене болить,
Не питали б, за що проклинаю долю,
Чого нуджу світом? «Нічого робить»,—
Не сказали б на сміх...

Квіти мої, діти!
Нащо ж вас кохав я, нащо доглядав?
Чи заплаче серце одно на всім світі,
Як я з вами плакав?.. Може, і вгадав...
Може, найдеться дівоче
Серце, карі очі,
Що заплачуть на сі думи,—
Я більше не хочу.
Одну сльозу з очей карих —
І пан над панамі!

Думи мої, думи мої,
Лихо мені з вами!

За карії оченята,
За чорнії брови
Серце рвалось, сміялось,
Виливало мову,
Виливало, як уміло,
За темнії ночі,
За вишневий сад зелений,
За ласки дівочі...

* *

*

Thoughts of mine, O thoughts of mine,
You plague and torment me!
On paper you throng, thoughts,
By dark anguish sent me.
Why did wind not disperse you?
Why were you not smothered
While still in the cradle
By sorrow, your mother?...

For the world to mock at born were you, upon you
Tears rained down in torrents — why did they not drown you
In the sea or merge you with the steppeland waters?...
None would then have wondered why I suffer, none
Would have asked why curse I destiny or sought to
Lecture me and mutter: "Nothing to be done!"
Jestingly....

Come, tell me, children mine, my cherished
Blooms — is there a heart, dears, anywhere like this
Aching heart of mine, dears, one on salt tears nourished,
That will weep like mine does?... Let us hope there is!

If a maid's heart and a pair of
Brown eyes over you
Weep, my thoughts, I'll ask for nothing
More: a tear or two
From those eyes, and I am king of
Kings upon this earth!

Thoughts of mine, O thoughts of mine,
'Tis sorrow gave you birth.

Ah, those eyes so brown and sparkling,
And those brows so dark!...
It is they my heart awaken,
Make it pound, and — hark! —
Laugh in glee, and pour out verses,
Sing, and whisper of
Starry nights, and cherry orchards,
And a dear maid's love,

За степи та за могили,
Що на Україні,
Серце мліло, не хотіло
Співать на чужині...
Не хотілось в снігу, в лісі,
Козацьку громаду
З булавами ¹, бунчугами ²
Збирать на пораду.
Нехай душі козацькії
В Україні витають —
Там широко, там весело
Од краю до краю...
Як та воля, що минулась,
Дніпр широкий — море,
Степ і степ, ревуть пороги,
І могили — гори,—
Там родилась, гарцювала
Козацькая воля;
Там шляхтою, татарами
Засівала поле,
Засівала трупом поле,
Поки не остило...
Лягла спочить... А тим часом
Виросла могила,
А над нею орел чорний
Сторожем літає,
І про неї добрим людям
Кобзарі співають,
Все співають, як діялось,
Сліпі небораки,—
Бо дотепні... А я... а я
Тільки вмію плакать,
Тільки сльози за Україну...
А слова — немає...
А за лихо... Та цур йому!
Хай його не знає!
А надто той, що дивиться
На людей душою,—
Пекло йому на сім світі,
А на тім...

Журбою

Не накличу собі долі,
Коли так не маю.
Нехай злидні живуть три дні —
Я їх заховаю,
Заховаю змію люту
Коло свого серця,
Щоб вороги не бачили,

And my sweet Ukraine.... My heart is
Silent and forlorn.
Sing 'twill not, for it is parted
From its land and home.
Here, where snows lie deep, to council,
With their maces ¹ bright
And *bunchuks*, ² the Cossacks merry
It will not invite.
Let their spirits roam the distant
Steppes of the Ukraine,
Boundless steppes where winds fly freely
And where gladness reigns.
Breadth and space.... The mounds are mountains...
Vaster than a sea
Is the Dnieper, like our long-lost
Cossack liberty
That was born, that rode and pranced there
All those years ago,
And the steppeland with the Tatars
And the Poles did sow.
But its hot blood cooled, and slumber
Came, and lo! — it bound
Fast its limbs, and soon above it
Grew a fresh new mound.
O'er the mound an eagle watches,
Black-winged, menacing,
And of all that passed the minstrels
In their songs they sing.
Old and blind, they sing of freedom
And of fame... But I
Cannot sing, for words escape me,
I can only cry
For Ukraine, my homeland.... Sorrow,
Curse it, leaves me mute!...
All have known it, all have tasted
Of its bitter fruit.
As for him who with his heart's eye
Sees us all — a hell
Is this world for him, so help me,
And the next —

Ah, well!...

Never knew I joy, nor will it
Come to me if I
Grieve 'thout end.... Let grief be short-lived,
Let it snake-like lie
Coiled within my breast and hidden
From the evil sight
Of my foes.... And may its laughter

Як лихо сміється...
Нехай думка, як той ворон,
Літає та кричє,
А серденько соловейком
Щебече та плаче
Нишком — люди не побачать,
То й не засміються...
Не втирайте ж мої сльози,
Нехай собі ллються,
Чуже поле поливають
Щодня і щоночі,
Поки, поки... не засиплють
Чужим піском очі...
Отакє-то... А що робить?
Журба не поможе,
Хто ж сироті завидує —
Карай того, боже!

Думи мої, думи мої,
Квіти мої, діти!
Виростав вас, доглядав вас,—
Де ж мені вас діти?
В Україну ідіть, діти!
В нашу Україну,
Попідтинню, сиротами,
А я — тут загину.
Там найдете щирє серце
І слово ласкаве,
Там найдете щирю правду,
А ще, може, й славу...

Привітай же, моя ненько,
Моя Україно,
Моїх діток нерозумних,
Як свою дитину.

[1839,
С.-Петербург]

Reach them not.... By night
And by day my thoughts are ravens;
Let them croak while my
Heart, a songbird, trills and warbles,
While it softly sighs,
Sighs and moans with none to hear it
Or to taunt it.... Pray,
Let me weep, and do not try to
Wipe my tears away.
Let them flow and flood the alien
Field till that a priest
Comes and covers me with alien
Earth.... Ah, me! No peace
Grief will bring me.... And if any
(I need say no more)
Us poor, homeless orphans envy —
Punish them, O Lord!

Thoughts of mine, O thoughts of mine,
Dear my children own!
Nurture you I did — but where,
Tell me, is your home?
To beloved Ukraine, my mother,
Make you haste and fly.
As for me, 'tis here I'll perish,
Here it is I'll die.
There you'll shelter find, my orphans,
Truth's unwavering flame,
Kindly words, a heart that's friendly,
Aye, and, maybe, fame.

And of you, Ukraine, my homeland,
This do I entreat:
Like your own, my foolish children,
Born of sorrow, greet.

[*St. Petersburg,*
1839]

Translated
by Irina Zheleznova

ПЕРЕБЕНДЯ ¹

Перебендя старий, сліпий,—
Хто його не знає?
Він усюди вештається
Та на кобзі грає.
А хто грає, того знають
І дякують люде:
Він їм тугу розганяє,
Хоть сам світом нудить.
Попідтинню сіромаха
І днює й ноче;
Нема йому в світі хати;
Недоля жартує
Над старою головою,
А йому байдуже;
Сяде собі, заспіває:
«Ой не шуми, луже!»
Заспіває та й згадає,
Що він сиротина,
Пожуриться, посумує,
Сидячи під тином.

Отакий-то Перебендя,
Старий та химерний!
Заспіває про Ч а л о г о ²—
На Г о р л и ц ю ³ зверне;
З дівчатами на вигоні —
Г р и ц я та в е с н я н к у,
А у шинку з парубками —
С е р б и н а ⁴, Ш и н к а р к у ⁵;
З жонатими на бенкеті
(Де свекруха злая) —
Про тополю⁶, лиху долю,
А потім — У г а ю ⁷,
На базарі — про Л а з а р я ⁸
Або, щоб те знали,
Тяжко-важко заспіває,
Як Січ руйнували ⁹.
Отакий-то Перебендя,
Старий та химерний!
Заспіває, засміється,
А на сльози зверне.

„Труды, ересь, ахадриды,
 Зарпѣи аны нѣдѣдо.
 „А мѣше даунт...“ и реперенб...
~~Колѣнѣмъ~~

Вѣро, тоу ~~нѣдѣдо~~ мрѣсѣу
 Вѣро даунт... одморѣи ^{уто}
 а мѣше по мѣшебѣу еубѣ...
 Зарпѣи аны нѣдѣдо...
 „Уро, мода, уро...“

Срѣдѣи даунт, мѣше нѣдѣдо
 За аубѣи нѣдѣдо,
 За еубѣи даунт, мѣше даунт
 Срѣдѣи нѣдѣдо... срѣдѣи.
 Трѣдѣи даунт нѣдѣдо
 Кадѣи даунт нѣдѣдо...
 Розѣи даунт... „а мѣше даунт...“

„мѣше мѣше нѣдѣдо...“
 „Ма аубѣи нѣдѣдо аны нѣдѣдо...“
 „На мѣше... одѣи даунт.
 У нѣдѣдо нѣдѣдо еубѣи
 ма даунт, нѣдѣдо нѣдѣдо...
 По срѣдѣи мѣше мѣше
 мѣше одморѣи.
 Вѣро даунт... нѣдѣдо
 нѣдѣдо нѣдѣдо,
 нѣдѣдо нѣдѣдо, нѣдѣдо даунт
 Трѣдѣи ~~нѣдѣдо~~ нѣдѣдо.
 „Мѣше даунт нѣдѣдо? по срѣдѣи мѣше.
 Трѣдѣи мѣше нѣдѣдо? нѣдѣдо?
 У нѣдѣдо...“ „нѣдѣдо нѣдѣдо...“

PEREBENDYA ¹

Old Perebendya, minstrel blind,
Is known both near and far.
He wanders all the country 'round
And plays on his kobzá.
The people know the man who plays,
They listen and are glad,
Because he chases gloom away,
Though he himself is sad.
No matter what the weather holds,
His days and nights he spends
Without a shelter out-of-doors;
Misfortune dogs his steps,
And mocks his head with silver thatched,
But he no longer heeds;
He seats himself beside a hedge
And sings, "Oh rustling leaves!"
And singing, how he's all alone
He thinks and bows his head,
As melancholy sears his soul,
Alone beside the hedge.

That's what old Perebendya's like,
He's very changeful, too:
He'll sing about heroic deeds,
Then change to comic tunes;
To maidens on the common grass
He'll sing of love and spring,
And at the inn for merry lads
Good rousing songs he'll sing;
For married couples at a feast
(Where mother-'n-law is strict)
Such songs as tell of women's grief
And hardship he will pick;
At market-place — of Lazarus, ²
Or else, a mournful lay
(So that the memory should live)
Of how the Sich ³ was razed.
So that's what Perebendya's like,
Capricious in old age:
He'll sing a merry song and then
To one of tears he'll change.

Вітер віє-повіває,
По полю гуляє.
На могилі кобзар сидить
Та на кобзі грає.
Кругом його степ, як море
Широке, синіє;
За могилою могила,
А там — тільки мріє.
Сивий ус, стару чуприну
Вітер розвіває;
То приляже та послуха,
Як кобзар с іває,
Як серце сміється, сліпі очі плачуть...
Послуха, повіє...

Старий заховавсь
В степу на могилі, щоб ніхто не бачив,
Щоб вітер по полю слова розмахав,
Щоб люде не чули, бо то боже слово,
То серце по волі з богом розмовля,
То серце щибече господню славу,
А думка край світа на хмарі гуля.

Asweeping freely o'er the steppes,
The wind blows from afar.
Upon a mound the minstrel sits
And plays on his kobzá.
The boundless steppes, blue as the sea,
Reach out on every side;
The grave mounds also stretch away
Till they are lost to sight.
His grey moustache and thatch of hair
The wind blows every way,
Then it subsides and lends an ear
To the old minstrel's lay,
His heart's wild beat, the tears of sightless eyes...
Then blows again....

    This is his hide-away
Amid the steppe where nobody can spy
And where his words are scattered o'er the plains
Away from human ears, the sacred words
Pronounced in free communion with God,
The praises sung in homage to the Lord.
His thoughts the while go floating on a cloud,

Орлом сизокрилим літає, ширяє,
Аж небо блакитне широкими б'є;
Спочине на сонці, його запитає,
Де воно ночує, як воно встає!
Послухає моря, що воно говорить,
Спита чорну гору: «Чого ти німа?»
І знову на небо, бо на землі горе,
Бо на їй, широкій, куточка нема
Тому, хто все знає, тому, хто все чує:
Що море говорить, де сонце ночує.
Його на сім світі ніхто не прийма.
Один він між ними, як сонце високе.
Його знають люди, бо носить земля;
А якби почули, що він, одинокий,
Співа на могилі, з морем розмовля,—
На божее слово вони б насміялись,
Дурним би назвали, од себе б прогнали.
«Нехай понад морем,— сказали б,— гуля!»

Добре еси, мій кобзарю,
Добре, батьку, робиш,
Що співати, розмовляти
На могилу ходиш!
Ходи собі, мій голубе,
Поки не заснуло
Твоє серце, та виспівуй,
Щоб люди не чули.
А щоб тебе не цурались,
Потурай їм, брате!
Скачи, враже, як пан каже:
На те він багатий.

Отакий-то Перебендя,
Старий та химерний!
Заспіває весільної,
А на журбу зверне.

[1839,
С.-Петербург]

Like eagles in the blue they soar o'erhead
Till with their wings the very sky is churned;
They rest upon the sun and ask where it
Retires at night, how rises in the morn;
They listen as the sea its tale unfolds;
"Why are you mute?" they ask the mountain top,
Then back to the sky, for earth's full of woe,
In all the wide, wide world there's not a spot
For him who all things knows and hears and sees —
The secrets of the sun, and sea, and fields —
No one to bid him welcome with his heart.
He's all alone, as is the sun alone.
The people know him and they let him be...
But if they learned how he, alone, intones
Songs in the steppe, converses with the sea —
They would make sport of words that are divine,
And call him mad and from their midst they'd drive
Him off to die. "Go to the sea!" they'd say.

You're doing right, my minstrel friend,
You're doing right, I know,
That to the grave mound in the steppe
To talk and sing you go!
Keep going there, my hearty one,
Until the day your heart
Falls fast asleep, and sing your songs
Where you will not be heard.
And that the people shouldn't shy
You must indulge them, friend!...
So dance the way the master says —
The money's his to spend.

So that's what Perebendya's like,
Capricious in old age:
He'll sing a wedding song and then
To one of grief he'll change.

[*St. Petersburg,*
1839]

Translated,
by John Weir

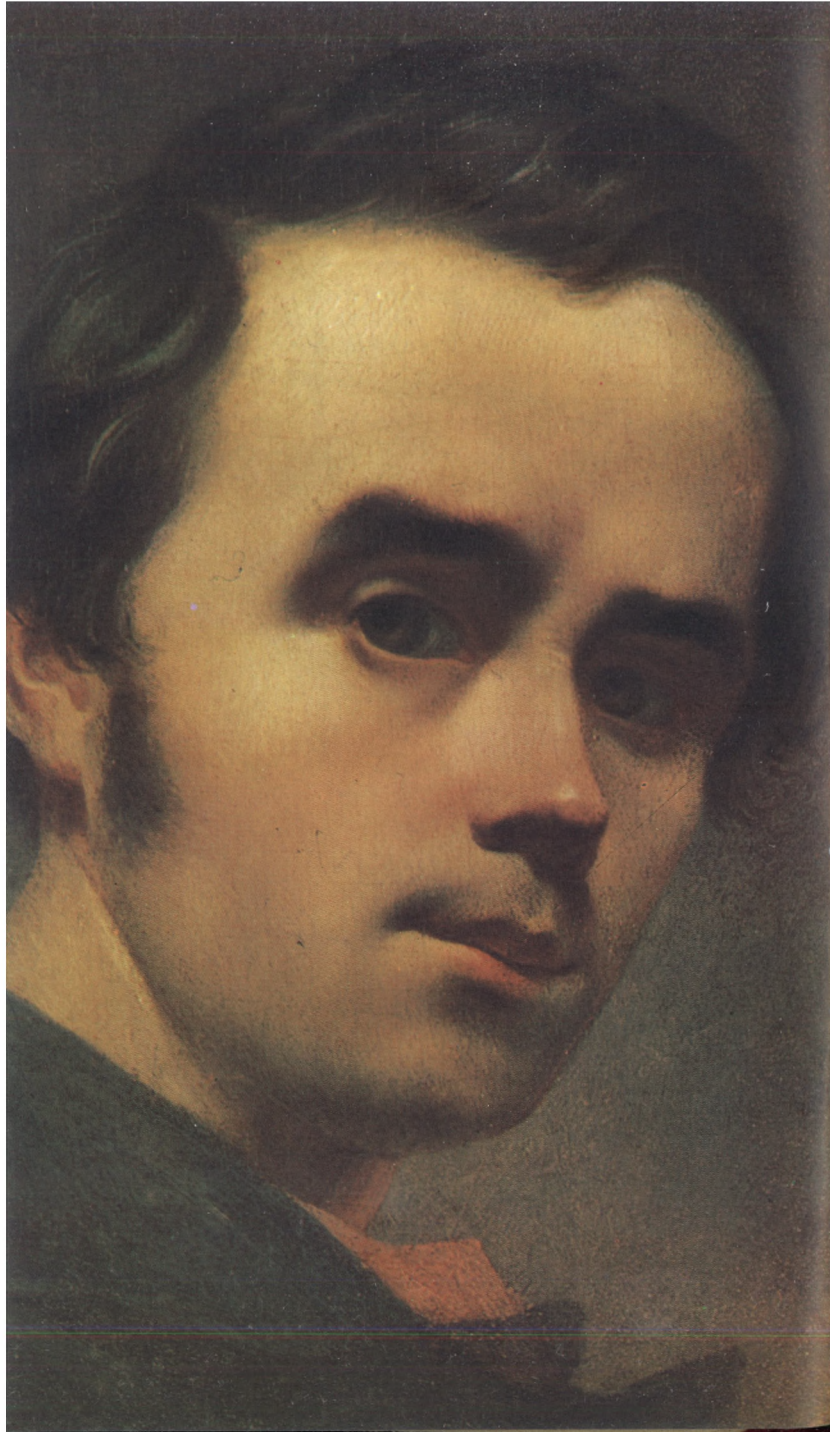
ГАЙДАМАКИ ¹

Все йде, все минає — і краю немає,
Куди ж воно ділось? відкіля взялось?
І дурень, і мудрий нічого не знає.
Живе... умирає... одно зацвіло,
А друге зав'яло, навіки зав'яло...

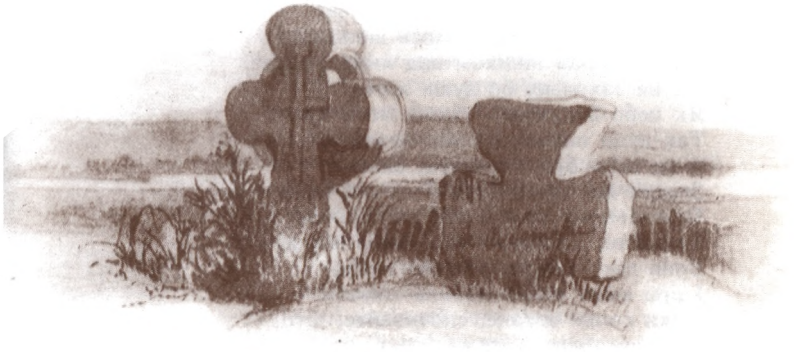

HAIIDAMAKI ¹

All flows and all passes — this goes on forever....
Yet where does it vanish? And whence did it come?
The fool does not know, and the sage knows no better.
There's life... then there's death.... As here blossoms a one,
Another there withers beyond a returning....

І листя пожовкле вітри рознесли
А сонечко встане, як перше вставало,
І зорі червоні, як перше плили,
Попливуть і потім, і ти, білолиций,
По синьому небу вийдеш погулять,
Вийдеш подивиться в жолобок, криницю
І в море безкрає, і будеш сіяць,
Як над Вавилоном, над його садами
І над тим, що буде з нашими синами.
Ти вічний без краю!.. люблю розмовлять,
Як з братом, з сестрою, розмовлять з тобою,
Співать тобі думу, що ти ж нашептав.
Порай мені ще раз, де дітись з журбою?
Я не одинокий, я не сирота,—
Єсть у мене діти, та де їх подіти?
Заховать з собою? — гріх, душа жива!
А може, їй легше буде на тім світі,
Як хто прочитає ті сльози-слова,
Що так вона щиро колись вилвала,
Що так вона нишком над ними ридала.
Ні, не заховаю, бо душа жива.
Як небо блакитне — нема йому краю,
Так душі почину і краю немає.
А де вона буде? химерні слова!
Згадай же хто-небудь її на сім світі,—
Безславному тяжко сей світ покидать,
Згадайте, дівчата,— вам треба згадать!
Вона вас любила, рожеві квіти,
І про вашу долю любила співать.
Поки сонце встане, спочивайте, діти,
А я поміркую, ватажка де взять.

Сини мої, гайдамаки!
Світ широкий, воля,—
Ідіть, сини, погуляйте,
Пошукайте долі.
Сини мої невеликі,
Нерозумні діти,
Хто вас щиро без матері
Привітає в світі?
Сини мої! орли мої!
Летіть в Україну,—
Хоч і лихо зустрінеться,
Так не на чужині.
Там найдеться душа щира,
Не дасть погібати,
А тут... а тут... тяжко, діти!
Коли пустять в хату,
То, зустрівши, насміються,—

Its yellow leaves fall, to be green never more.
 But still the bright sun will come up in the morning,
 At nightfall the stars will come out as before
 To swim in the heavens, and then, gentle sister,
 You too, silver moon, will come out for a stroll,
 You'll glance as you pass into puddles and cisterns,
 And sparkle the oceans — you'll shine as of old
 You shone over Babylon's fabulous gardens,
 And as ages from now you will still be regarding
 What haps to our children. Forever you'll glow!
 I tell you my notions, my heart I unburden,
 And sing you the muses inspired by yourself.
 Oh, what shall I do with my onerous burden?
 Advise me, for I am not just by myself,
 I've children: what am I to do with my offspring?
 To bury them with me? That would be a crime —
 The soul is alive. Its ordeal may be softened
 If someone will read these word-teardrops of mine,
 The tears that were shed in the night, in seclusion,
 The tears that were poured from the heart in profusion.
 I'll not have them buried, for they are alive!
 And as the blue sky overhead has no limit,
 There's also no start and no end to the spirit.
 And where does the soul stay? Those words are but guile!!
 May it on some heart here on earth leave an imprint —
 Because it is hard unremembered to die.
 Oh; girls, to remember you first are obliged!
 For it always loved you, my roses, sincerely,
 And tenderly strove your sad lot to describe.
 So rest ye in peace until daybreak, my children,
 The while I consider who should be your guide.

My sons, my Haidamaki brave!
 The world is free and wide!
 Go forth my sons, and make your way —
 Perhaps you'll fortune find.
 My sons, my simple-minded brood,
 When you go forth to roam,
 Who will receive my orphans poor
 With warmth into his home?
 So fly, my fledgling falcons, fly
 To far Ukraine, my lads —
 At least, if there you hardship find,
 'Twon't be in foreign lands.
 Good-hearted folks will rally 'round
 And they won't let you die;
 While here.... Well, here... it's hard, my sons!
 If you're allowed inside
 The house, it's only to be jeered —

Такі, бачте, люди:
Все письменні, друковані,
Сонце навіть гудять:
«Не відтіля,— каже,— сходить,
Та не так і світить;
Отак,— каже,— було б треба...»
Що маєш робити?
Треба слухать, може, й справді
Не так сонце сходить,
Як письменні начитали...
Розумні, та й годі!
А що ж на вас вони скажуть?
Знаю вашу славу!
Поглузують, покепкують
Та й кинуть під лаву.
«Нехай,— скажуть,— спочивають,
Поки батько встане
Та розкаже по-нашому
Про свої гетьмани.
А то дурень розказує
Мертвими словами
Та якогось-то Ярему
Веде перед нами
У постолах. Дурень! дурень!
Били, а не вчили.
Од козацтва, от гетьманства
Високі могили —
Більш нічого не осталось,
Та й ті розривають;
А він хоче, щоб слухали,
Як старці співають.
Дарма праця, пане-брате:
Коли хочеш грошей,
Та ще й слави, того дива,
Співай про Матрьошу,
Про Парашу, радість нашу,
Султан ², паркет, шпори,—
От де слава!!! а то співа:
«Грає синє море»,
А сам плаче, за тобою
І твоя громада
У сіряках!..» Правда, мудрі!
Спасибі за раду.
Теплий кожух, тільки шкода —
Не на мене шитий,
А розумне ваше слово
Брехнею підбите.
Вибачайте... кричть собі,
Я слухать не буду,

You see, they are so wise,
So literate and so well-read,
The sun they even chide:
"It does not rise the proper way,
Nor shine the way it should;
Now, here's the way it should be done...."
So what is one to do?
You must pay heed, perhaps indeed,
The sun's not rising right,
The way they read it should in books....
Oh, they are brainy, quite!
About you, then, what will they say?
I know what fate is yours!
They will poke fun and laugh their fill,
Then throw you out of doors.
"Let them stay there," they'll say, "until
Their father will get wise
And in our language tell his tale,
His hetmans old describe.
The fool, instead, is holding forth
In language obsolete,
And a Yarema in bast shoes
Brings out for us to see.
The fool! He hasn't learned a thing
Though he was soundly caned.
Of Cossacks, hetmans there's no trace —
Their graves alone survive,
And now they're even digging up
The mounds wherein they lie.
And he wants us to listen to
What the old minstrels say.
Your labour's lost, sir: if you aim
To make yourself a mint
Of money, and a lot of fame,
Then of Matryosha sing,
And of Parasha, charming witch,
Parquet, gold braid and spurs.
Then you'll make good!! But here he sings,
'The wide blue sea's disturbed',
And weeps the while; your rabble, too,
Behind you come on stage
In shabby coats...." My thanks to you
For your advice so sage!
The coat is warm, but I'm afraid
It's not cut to my size,
And your advice, perhaps, is wise,
But it is lined with lies.
Excuse me, please!... Go on and shout,
But I will pay no heed,

Та й до себе не покличу:
Ви розумні люди —
А я дурень; один собі
У моїй хатині
Заспіваю, зарідаю,
Як мала дитина.
Заспіваю, — море грає,
Вітер повіває,
Степ чорніє, і могила
З вітром розмовляє.
Заспіваю, — розвернулась
Висока могила,
Аж до моря заporожці
Степ широкий крили.
Отамани на вороних
Перед бунчуками
Вигравають... а пороги
Меж очеретами
Ревуть, стогнуть — розсердились,
Щось страшне співають.
Послухаю, пожурюся,
У старих питаю:
«Чого, батьки, сумуєте?»
«Невесело, сину!
Дніпро на нас розсердився,
Плаче Україна...»
І я плачу! а тим часом
Пишними рядами
Виступають отамани,
Сотники з панами
І гетьмани; всі в золоті
У мою хатину
Прийшли, сіли коло мене
І про Україну
Розмовляють, розказують,
Як Січ будували,
Як козаки на байдаках
Пороги минали,
Як гуляли по синьому,
Грілися в Скутарі³
Та як, люльки закуривши
В Польщі на пожарі,
В Україну верталися,
Як бенкетували.
«Грай, кобзарю, лий, шинкарю!» —
Козаки гукали.
Шинкар знає, наливає
І не схаменеться;
Кобзар вшкварив, а козаки —

And I won't ask you to my house,
Because you're wise, you see,
And I'm a fool; all by myself
In my wee house I'll hide
To sing my songs and shed my tears
Just like a little child.
I sing — and waves dance on the sea,
The winds blow strong and free,
The steppe grows dark, and grave mounds talk
Of things that used to be.
I sing — and from the grave mounds step
The Cossacks with their steeds,
And soon they throng the boundless steppes
As far as eye can see;
Atamans² on their raven mounts
With maces lifted high
Before the Cossack columns prance....
Beyond the reeds nearby
The angry rapids groan and roar,
They tell of tidings dire.
I listen and my heart is sore.
Of oldsters I inquire:
My fathers, tell me why you mourn?
"No cause is there for cheer!
The Dnieper's angry with us, son,
Ukraine is all in tears...."
And I weep too; then they come forth,
A glorious parade,
Atamans, *sotniks*,³ men of worth,
And hetmans, all arrayed
In gold; into my humble home
I welcome them, and they
Get seated and to me unfold
The story of Ukraine,
How long ago the Sich was built,
The fortress on the isle,
How Cossacks in their stout canoes
Once crossed the rapids wild,
How sailed upon the open sea
And how Skutari⁴ burned,
From fires in Poland lit their pipes
And to Ukraine returned
Their daring deeds to celebrate,
To feast and to carouse.
"Innkeeper, pour! Play, minstrel, play!"
The Cossacks blithely shout.
The liquor flows round after round,
There's no restraint this day;
The minstrel plays a tune to rouse

Аж Хортиця гнеться —
Метелиці та гопака
Гуртом оддирають;
Кухоль ходить, переходить,
Так і висихає.
«Гуляй, пане, без жупана,
Гуляй, вітре, полем;
Грай, кобзарю, лий, шинкарю,
Поки встане доля».
Взявшись в боки, навприсідки
Парубки з дідами.
«Отак, діти! добре, діти!
Будете панами».
Отамани на бенкеті,
Неначе на раді,
Походжають, розмовляють;
Вельможна громада
Не втерпіла, ударила
Старими ногами.
А я дивлюсь, поглядаю,
Сміюся сльозами.
Дивлюся, сміюся, дрібні утираю,—
Я не одинокий, є з ким в світі жить;
У моїй хатині, як в степу безкраїм,
Козацтво гуляє, байрак гомонить;
У моїй хатині синє море грає,
Могила сумує, тополя шумить,
Тихесенько Г р и ц я дівчина співає,—
Я не одинокий, є з ким вік дожить.
От де моє добро, гроші.
От де моя слава,
А за раду спасибі вам,
За раду лукаву.
Буде з мене, поки живу,
І мертвого слова,
Щоб виливать журбу, сльози.
Бувайте здорові!
Піду синів випроводжать
В далеку дорогу.
Нехай ідуть,— може, найдуть
Козака старого,
Що привіта моїх діток
Старими сльозами.
Буде з мене. Скажу ще раз:
Пан я над панами.

Отак, сидя в кінці стола,
Міркую, гадаю:
Кого просить? хто поведе?

The dead — the island shakes
As Cossacks dance the wild hopak
With all their might and main;
The jug no sooner is filled up
Than it is dry again.
“Make merry, coatless gentlemen,
As free as wind at play!
Let’s have more music, more to drink,
Make merry while we may!”
Both youths and oldsters join the dance,
Their feet like lightning fly.
“Ah, that’s the way! Go to it, sons!
You’ll make good bye-and-bye!”
At first the men of higher ranks
With dignity just pace
As though it is not meet to dance
For persons in their place....
Then their feet too begin to prance
Despite their weighty years.
I watch the dashing Cossack dance
And laugh through brimming tears.

I look on with laughter, my eyes overbrimming....
I’m lonely no longer, I’ve friends at my side!
In my modest dwelling the Cossacks make merry,
The rushes are rustling, the steppe stretches wide;
In my little cottage the blue sea is sounding,
A poplar-tree whispers, a grave mound complains,
A maiden sings softly of love in the springtime —
I’m lonely no longer, I’ve plenty of friends!

That’s where my gold, my wealth I find,
That’s where my glory lies!
As for your counsel — you’re too kind!
Thanks for your false advice.
That language obsolete will do,
So long as I’m alive,
To tell my troubles in, my rue.
So I bid you good-bye!
I’ll go to see my children off,
They must be on their way.
Perhaps somewhere they’ll come across
A Cossack old and grey,
Who’ll open up his arms to them,
Greet them with trembling tears.
And as for me, I say I am
A peer above all peers!

Thus, seated at the table’s end,
I think: Whom should I ask?
Who will agree to guide my sons?

Надворі світає;
Погас місяць, горить сонце.
Гайдамаки встали,
Помолились, одяглися,
Кругом мене стали,
Сумно, сумно, як сироти,
Мовчки похилились.
«Благослови, — кажуть, — батьку,
Поки маєм силу;
Благослови шукать долю
На широкім світі».
«Постривайте... світ — не хата,
А ви малі діти,
Нерозумні. Хто ватажком
Піде перед вами,
Хто проведе? Лихо, діти,
Лихо мені з вами!
Викохав вас, вигодував,
Виросли чималі,
Йдете в люди, а там тепер
Все письменне стало.
Вибачайте, що не вивчив,
Бо й мене хоч били,
Добре били, а багато
Дечому навчили!
Тма, мна ⁴ знаю, а оксію ⁵
Не втну таки й досі.
Що ж вам скажуть? Ходім, сини,
Ходімо, попросим.
Єсть у мене щирий батько ⁶
(Рідного немає) —
Дасть він мені раду з вами,
Бо сам здоров знає,
Як то тяжко блукать в світі
Сироті без роду;
А до того — душа щира,
Козацького роду,
Не одцуравсь того слова,
Що мати співала,
Як малюго повивала,
З малим розмовляла;
Не одцуравсь того слова,
Що про Україну
Сліпий старець, сумуючи,
Співає під тином.
Любить її, думу правди,
Козацькою славу,
Любить її! Ходім, сини,
На раду ласкаву.

The new day dawns at last;
The moon retires, the sun is red.
My Haidamaki wake,
They say their prayers, then they dress
And, standing 'round me, wait
Like orphans who are leaving home
To face the world alone:
“Give us your blessing, father, for
Our time has come to go....
So wish that fortune we may find
As o'er the earth we roam.”
But wait... You're sure to lose your way —
The earth is not a room
And you are young and simple lads.
Who'll show you where to go?
Who'll guide you? Who will walk ahead?
My sons, I'm worried so!
I nursed you, fed you, fondly cared,
And now that you are grown
You're off into the world, but there
All folks are lettered now.
Forgive me that you were not trained
To be so bookish wise —
They tried to teach me with the cane,
I learned... but otherwise!
I know the alphabet, of course,
But not the things they prize.
What will they think of you, my sons?
Come, let us find your guide!
I have a foster-father fine⁵
(My own has passed away) —
I know he'll be a perfect guide
For he himself's aware
Of what it's like to be alone,
An orphan on the earth;
And also he's a worthy soul,
Himself of Cossack birth!...
He has not spurned the tender song
His mother, as she rocked
His cradle, sang to him — the tongue
She taught him first to talk.
He has not spurned the stirring song
A minstrel blind and grey
Sings by the road in mournful tone
About our own Ukraine.
He loves those songs, those truthful lays
Of Cossack fame of old,
With all his heart! So let us make
Our way to his abode.

Якби не він спіткав мене
При лихій годині,
Давно б досі заховали
В снігу на чужині,
Заховали б та й сказали:
«Так... якесь ледащо...»
Тяжко, важко нудить світом,
Не знаючи за що.
Минулося, щоб не снилось!..
Ходімо, хлоп'ята!
Коли мені на чужині
Не дав погібати,
То й вас прийме, привітає,
Як свою дитину.
А од його, помолившись,
Гайда в Україну!»
Добрідень же, тату, в хату!
На твоїм порозу
Благослови моїх діток
В далеку дорогу.

С.-Петербург
1841, апреля 7

ІНТРОДУКЦІЯ ⁷

Була колись шляхетчина,
Вельможная пані;
Мірялася з москалями,
З ордою, з султаном,
З німотою... Було колись...
Та що не минає?
Було, шляхта, знай, чваниться,
День і ніч гуляє
Та королем коверзує...
Не кажу Степаном ⁸
Або Яном Собієським ⁹:
Ті два незвичайні,—
А іншими. Небораки
Мовчки панували.
Сейми, сеймики ревіли,
Сусіде мовчали.
Дивилися, як королі
Із Польщі втікають, ¹⁰
Та слухали, як шляхетство
Навісне гукає.
«Nie pozwalam! nie pozwalam!» ¹¹ —
Шляхта репетує,

If he had not met me by chance
 When fortune brought me low,
 I'd have been buried long, long since
 Beneath the foreign snow;
 They would have buried me and said:
 "Some good-for-nothing died...."
 Oh, it is difficult indeed
 To suffer, not know why.
 That's past and gone, so let it be!...
 Let's go to him, my lads!
 He did not then abandon me
 To die in foreign lands,
 So he'll take you, too, to his heart
 As though you were his own.
 And then, a prayer, and you start —
 Off to Ukraine you go!
 Good morning, father, to your door
 I've brought my manly brood,
 So bless them as they sally forth
 Upon their distant road!

St. Petersburg,
 April 7, 1841

INTRODUCTION

The nobles once ruled Poland's roost,
 A very haughty lot;
 With Muscovites they measured swords,
 The Turk and Tatar fought,
 And Germans too.... Yes, once 'twas so...
 But all things pass away.
 The high-born braggarts used to strut,
 And drink both night and day,
 And with their kings play ducks and drakes....
 Not with Sobieski Jan,⁶
 Nor yet Batory:⁷ those two were
 Not of the common run —
 But with the rest. And they, poor souls,
 In fear and trembling ruled.
 The conclaves, big and little, fumed,
 And Poland's neighbours viewed
 A spectacle — how Polish kings
 The Polish kingdom fled,⁸
 And listened how the noble mob
 The sejms brought to an end.
 "*Nie pozwalam! Nie pozwalam!*"⁹
 The haughty nobles roared,

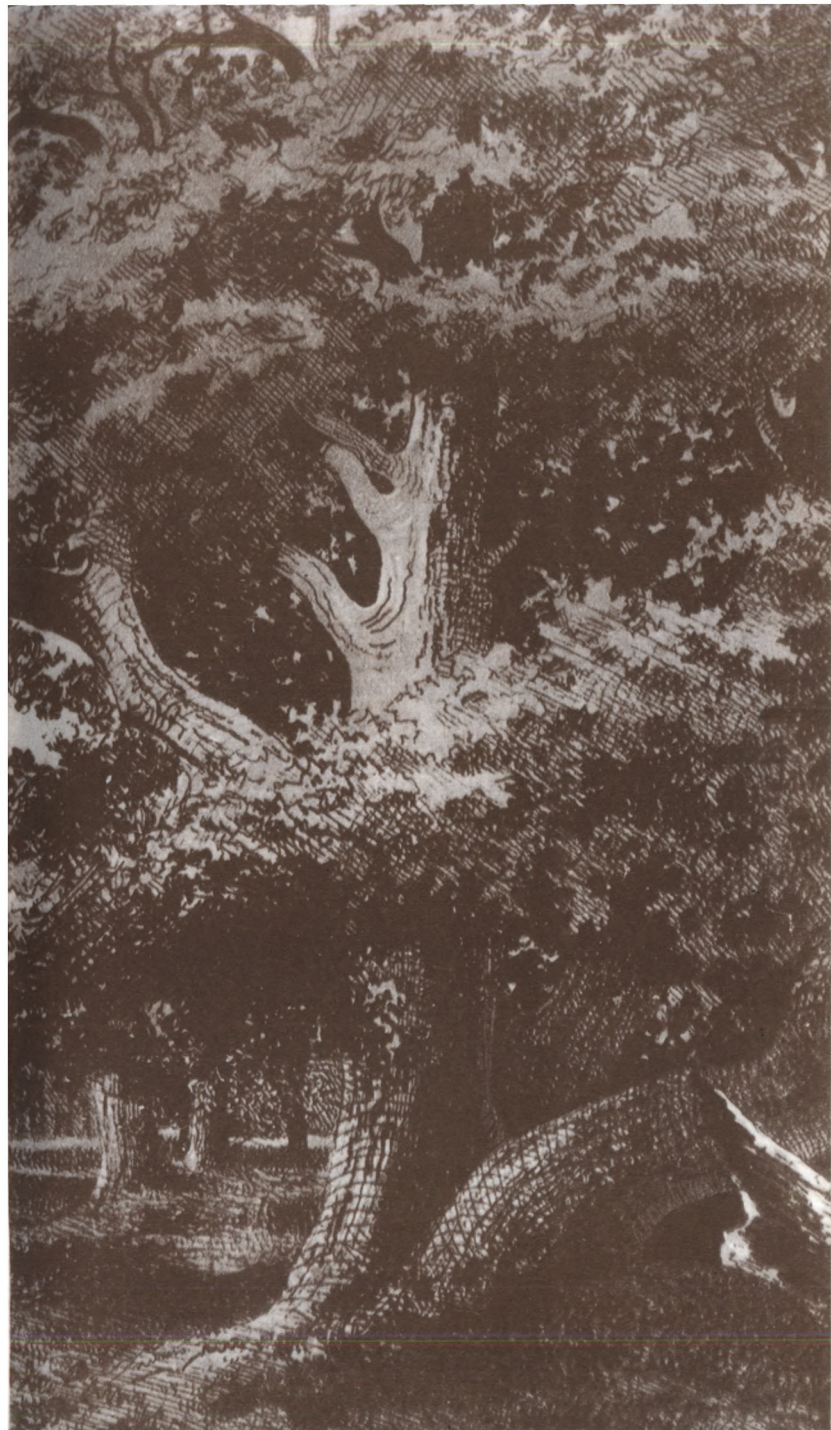
А магнати палять хати,
Шабельки гартують.
Довго таке творилося,
Поки не в Варшаві
Запанував над ляхами
Понятовський¹² жвавий.

Запанував, та й думав шляхту
Приборкать трошки... не зумів!
Добра хотів, як дітям мати,
А може, й ще чого хотів.
Єдине слово «*nie rozwalat*»
У шляхти думав одібрать,
А потім... Польща запалала,
Панки сказилися... Кричать:
«Гонору слово¹³, дарма праця!
Поганець, наймит москаля!»
На гвалт Пулавського і Паца¹⁴
Встає шляхетська земля,
І — разом сто конфедерацій¹⁵.

Розбрелись конфедерати
По Польщі, Волині,
По Литві, по Молдаванах
І по Україні;
Розбрелися та й забули
Волю рятувати,
Полигалися з жидами
Та й ну руйнувати.
Руйнували, мордували,
Церквами топили...
А тим часом гайдамаки
Ножі освятили.

ТИТАР¹⁶

«У гаю, гаю
Вітру немає;
Місяць високо,
Зірочки сяють.
Вийди, серденько,—
Я виглядаю;
Хоч на годину,
Моя рибчино!
Виглянь, голубко,
Та поворкуєм,
Та посумуєм;
Бо я далеко
Сю ніч мандрую.

While the big magnates stoked up fires
And tempered well their swords.
This lasted for a lengthy time
Until to Warsaw-town
The lively Poniatowski ¹⁰ came
To occupy the throne
And undertook to some degree
The noble breed to squelch....
He failed! He wanted what was best,
Or maybe something else.
Only their veto — that one phrase
To take from them he sought.
And then... All Poland burst in flames,
The gentry ran amok....
“The king’s a villain, scoundrel vile,
A Moscow tool!” they cry.
At Pac’s appeal, Pułaski’s ¹¹ call
The Polish nobles rise.
A hundred leagues — Confederates ¹² —
All Poland they inflamed,
Lithuania they overran,
Moldavia,
Ukraine;
They scattered wide and they forgot
That freedom was their aim —
They joined with Jews in compact foul
To rob and devastate.
They ran mad riot through the land,
They churches set ablaze....
The Haidamaki then began
To sanctify their blades.

THE CHURCHWARDEN

“The grove is silent,
The wind is quiet,
The moon is sailing,
The stars are sparkling,
Come out — I’m waiting
For you, my darling;
Come out and meet me
Tonight, my sweetling!
My dear, I’m pleading,
Come to your lover,
We’ll hold each other,
For I am leaving
This night to wander.

Виглянь же, пташко,
Моє серденько,
Поки близенько,
Та поворкуєм...
Ох, тяжко, важко!»

Отак, ходя попід гаєм,
Ярема співає,
Виглядає; а Оксани
Немає, немає.
Зорі сяють; серед неба
Горить білолиций;
Верба слуха соловейка,
Дивиться в криницю;
На калині, над водою,
Так і виливає,
Неначе зна, що дівчину
Козак виглядає.
А Ярема по долині
Ледве-ледве ходить,
Не дивиться, не слухає...

«Нащо мені врода,
Коли нема долі, нема талану!
Літа молодії марно пропадуть.
Один я на світі без роду, і доля —
Стеблина-билина на чужому полі.
Стеблину-билину вітри рознесуть;
Так і мене люде не знають, де діти.
За що ж одцурались? що я сирота?
Одно було серце, одно на всім світі,
Одна душа щира, та бачу, що й та,
Що й та одцуралась».

І хлинули сльози.
Поплакав сердега, утер рукавом.
«Оставайсь здорова. В далекій дорозі
Найду або долю, або за Дніпром
Ляжу головою... А ти не заплачеш,
А ти не побачиш, як ворон клює
Ті карії очі, ті очі козачі,
Що ти цілувала, серденько моє!
Забудь мої сльози, забудь сиротину,
Забудь, що клялася; другого шукай;
Я тобі не пара: я в сірій свитині,
А ти титарівна. Кращого вітай,—
Вітай, кого знаєш... така моя доля.
Забудь мене, пташко, забудь, не журись.
А коли почуєш, що на чужім полі
Поляг головою,— нишком помолись».

Come out, my darling,
We'll share our sorrow,
Dream of tomorrow,
Cling to each other....
How sad is parting!"

Yarema sadly sang this song
While strolling by the grove;
He waited for Oksana long —
Until he gave up hope.
The stars came out; a silver ball,
The moon shone in the sky;
The willow gazed into the well
And listened as nearby
A nightingale gave all he had
In heart-entrancing trill,
As though he knew the Cossack lad
Was waiting for his girl.
But poor Yarema's heart was sore,
He barely dragged his feet
And did not look or listen more....

"What use are looks to me,
When only misfortune, no luck have I got?
The years of my youth flit away all for naught.
Alone in the world, I've no kinfolk or home —
A straw in the field that's blown hither and yon.
The wild winds soon carry away the lone straw:
And that's how by people I'm buffeted too.
Why do they thus treat me? Because I'm alone.
There was but one heart on the earth that was true,
One person that loved me, now that too is gone,
She too has forsaken me."

Tears filled his eyes.
The poor fellow wept there alone in the grove,
Then said his farewells. "Oh my darling, good-bye.
Out on the big highway my lot I'll improve,
Or else I will perish.... And you will not cry,
You won't know about it, and you will not see
How ravens are pecking these brown Cossack eyes,
The eyes which you fondly once kissed, oh my sweet!
Forget this poor orphan — and seek someone new!
Forget that you promised that you would be mine —
For I, a poor vagrant, am no match for you,
A churchwarden's daughter. A better you'll find....
So take whom you will.... And, my darling, don't fret,
Don't worry about me... for such is my fate.
But if you hear tidings that I've met my death,
Go off by yourself then and quietly pray.

Одна, серце, на всім світі
Хоч ти помолися!»
Та й заплакав сіромаха,
На кий похилившись.
Плаче собі тихесенько...
Шелест!.. коли гляне:
Попід гаєм, мов ласочка,
Крадеться Оксана.
Забув; побіг; обнялися.
«Серце!» — та й зомліли.
Довго-довго тільки — «серце»,
Та й знову німіли...
«Годі, пташко!»

«Ще трошечки,
Ще... ще... сизокрилий!
Вийми душу!.. ще раз... ще раз...
Ох, як я втомилась!»
«Одпочинь, моя ти зоре!
Ти з неба злетіла!»
Послав свитку. Як ясочка,
Усміхнулась, сіла.
«Сідай же й ти коло мене».
Сів, та й обнялися.
«Серце моє, зоре моя,
Де це ти зоріла?»
«Я сьогодні забарилась:
Батько занедужав;
Коло його все поралась...»
«А мене й байдуже?»
«Який-бо ти, ей же богу!»
І сльози блиснули.
«Не плач, серце, я жартую».
«Жарти!»

Усміхнулась.
Прихилилась головою
Та й ніби заснула.
«Бач, Оксано, я жартую,
А ти й справді плачеш.
Ну не плач же, глянь на мене:
Завтра не побачиш.
Завтра буду я далеко.
Далеко, Оксано...
Завтра вночі у Чигрині ¹⁷
Свячений ¹⁸ достану.
Дасть він мені срібло-злото,
Дасть він мені славу;
Одягну тебе, обую,
Посаджу, як паву,—
На дзиглику, як гетьманшу,

Just you in all the world, my dear,
Just you for me will pray!"
He bowed his head and heavy tears
Came coursing down his face.
He leaned despondent on his staff....
A rustle!... And he peered:
Like some woods creature slipping past
The trees, Oksana neared.
He forgot everything and raced....
"My sweetheart!" both exclaimed.
Hearts overbrimming, they embraced
Again and yet again.
"Enough, my sweet!"

"A wee bit more....

Some more, my turtle-dove!
Oh, hold me to your heart; my own....
How tired I am, my love!"
"Sit down and rest, my shining star
That dropped down from the sky!"
He spread his cloak upon the ground.
With star-lit eyes she smiled.
"Then you must sit beside me too."
They held each other tight.
"My shining star, my sweetheart true,
What held you up tonight?"
"Tonight I couldn't come on time:
My father's ill, you see —
I had to nurse him all this while...."
"And didn't think of me?"
"How can you speak about me so!"
And tears came to her eyes.
"Don't cry, my dear, I only joked."
"A joke!"

Again she smiled.

She laid her head upon his breast
And seemed to fall asleep.
"You see, Oksana, I just teased
And you began to weep.
Now don't you cry, and look at me,
Whom long you will not see.
Tomorrow I'll be far from here,
Oksana, far away....
At Chihirin¹³ tomorrow night
I'll get my blessed blade.¹⁴
With it I'll silver gain, and gold,
And fame will be my prize;
I'll dress you rich from head to toe
Like bird of paradise,
And seat you on a tripod stool

Та й дивитись буду;
Поки не вмру, дивитимусь».
«А може, й забудеш?
Розбагатієш, у Київ
Поїдеш з панами,
Найдеш собі шляхтяночку,
Забудеш Оксану!»
«Хіба краща є за тебе?»
«Може, й є,— не знаю».
«Гнівиш бога, моє серце:
Кращої немає
Ні на небі, ні за небом;
Ні за синім морем
Нема кращої за тебе!»
«Що се ти говориш?
Схаменися!»

«Правду, рибко!»

Та й знову, та й знову.
Довго вони, як бачите,
Меж мови-розмови
Цілувались, обнімались
З усієї сили;
То плакали, то божились,
То ще раз божились.
Їй Ярема розказував,
Як жить вони будуть
Укупочці, як золото
І долю добуде,
Як виріжуть гайдамаки
Ляхів в Україні,
Як він буде панувати,
Коли не загине.
Аж обридло слухаючи,
Далєбі, дівчата!
«Ото який! мов і справді
Обридло!»

А мати

Або батько як побачать,
Що ви, мої любі,
Таке диво читаєте,—
Гріха на всю губу!
Тоді, тоді... та цур йому,
А дуже цікаве!
А надто вам розказать би,
Як козак чорнявий
Під вербою, над водою,
Обнявшись, сумує;
А Оксана, як голубка,
Воркує, цілує;

Just like a Hetman's wife,
And look at you.... My whole life through
On you I'll feast my eyes."

"Ah, but perhaps you will forget?

When rich, in Kiev-town
Yourself a high-born bride you'll get,
Oksana you'll disown!..."

"Is there one lovelier than you?"

"I do not know. Perhaps...."

"Don't anger God, because, in truth,

All beauties you surpass!

Not in the sky, beyond' the sky,

Nor yet across the sea

Can one find beauty such as thine!"

"Oh hush! You must not say

Such crazy things!"

"But that's a fact!"

Thus, far into the night

Yarema and Oksana talked,

And only stopped to plight

Their love with ardent, sweet caress;

Sometimes they wept with pain

That they must part, and then embraced

And pledged their love again.

How they would live, Yarema told,

When home again he came,

How he'd obtain a lot of gold,

How fortune he would gain,

How Haidamaki planned to slay

All Poles in the Ukraine,

How he'd be master, not a slave,

If he alive remained.

Oh girls, he talked till one was bored

To hear him talk that way!

"Go on with you! As though we could

Be bored!"

So you may say,

But if your dad or mother should

By chance find that you read

Such sinful tales, I'm sure they would

Tell you what's what, indeed!

Well then... but no, it's such a tale

We cannot help but read!

I know, you'd like me to relate

How 'neath a willow-tree,

Beside a pool, a handsome lad

Tells of his hopes and love,

How they embrace, how he is sad

And she, a turtle-dove,

То заплаче, то зомліє,
Головоньку схилить:
«Серце моє, доля моя!
Соколе мій милий!
Мій!..» — аж верби нагинались
Слухать тую мову.
Ото мова! Не розкажу,
Мої чорноброві,
Не розкажу против ночі,
А то ще присниться.
Нехай собі розійдуться
Так, як і зійшлися,—
Тихесенько, гарнесенько,
Щоб ніхто не бачив
Ні дівочі дрібні сльози,
Ні щирі козачі.
Нехай собі... Може, ще раз
Вони на сім світі
Зустрінуться... побачимо...

А тим часом світить
З усіх вікон у титаря.
Що то там твориться?
Треба глянуть та розказать...
Бодай не дивиться!

Бодай не дивитись, бодай не казати!
Бо за людей сором, бо серце болить.
Гляньте, подивіться: то конфедерати ¹⁹,
Люде, що зібрались волю боронить.
Боронять, прокляті... Будь проклята мати,
І день, і година, коли понесла,
Коли породила, на світ привела!
Дивіться, що роблять у титаря в хаті
Пекельнії діти.

У печі пала
Огонь і світить на всю хату,
В кутку собакою дрижить
Проклятий жид; конфедерати
Кричать до титаря: «Хоч жить?
Скажи, де гроші?»

Той мовчить.
Налигачем скрутили руки,
Об землю вдарили — нема,
Нема ні слова.

«Мало муки!
Давайте приску! де смола?
Кропи його! отак! холоне?
Мерщій же приском посипай!
Що? скажеш, шельмо?.. І не стогне!

Smooths out his brow, the while she feels
As though her heart will break.
"My dear, you're everything to me!
You are my love, my fate!
My all!... The willows, even, bent
The things they said to hear.
Now there was talk! But I won't tell
Those things to you, my dears,
Especially since night is nigh —
You'd dream about them yet.
We'll let the lovers say good-bye
The same way that they met —
With quiet-spoken gentle words
That nobody could hear,
And none could see the stricken girl's
And sad lad's parting tears.
Leave them alone.... Perhaps they'll meet
Again while they're alive
Upon this earth.... Well, we shall see....

But meanwhile, what's the light
That makes all windows bright
In the churchwarden's home?
Let's take a look inside....
Oh would we had not known!

I wish we'd not seen it, did not have to tell!
Because the heart's burning for humans with shame.
Those are the confederates¹⁵ — look at them well —
Who banded together, with freedom their aim.
Look how they are serving in fair freedom's cause....
May they all be damned, and their mothers be cursed
Because they gave birth to such monsters on earth!
Look what they are at in the churchwarden's house,
The hounds from hell.

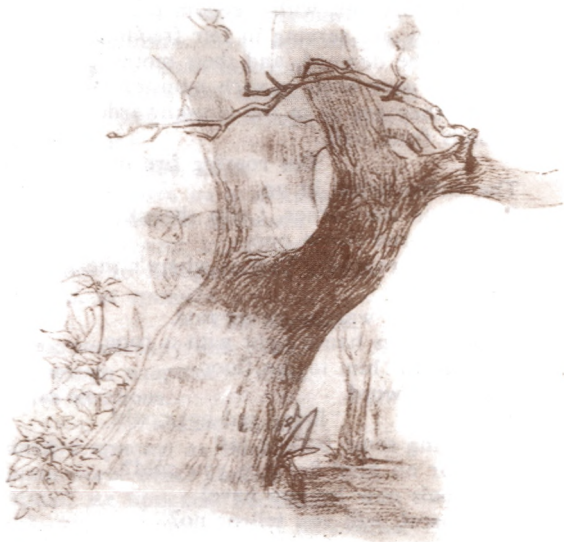
The roaring fire in the hearth
The entire house lit up.
Backed in the corner, Leiba shrank
And cowered like a pup.
The Poles roared: "Tell us where's the gold,
Or die!"

The warden never told.
They tied his hands tight with a rope,
Then threw him to the floor —
But not a word.

"Bring red-hot coals!
And bring some boiling tar!
Drip tar on him! So! Are you cold?
The coals now let him have!
You rascal, will you tell or no?"

Завзята бестія! стривай!»
Насипали в халяви жару...
«У тім'я цвяшок закатай!»
Не витерпів святої кари,
Упав сердега. Пропадай,
Душа, без сповіді святої!
«Оксано, дочко!» — та й умер.
Ляхи задумалися стоя,
Хоч і запеклі. «Що ж тепер?
Панове, ради! Поміркуєм,
Тепер з ним нічого робить,
Запалим церкву!»

«Гвалт! рятуйте!
Хто в бога вірує!» — кричить
Надворі голос що є сили.
Ляхи зомліли. «Хто такий?»
Оксана в двері: «Вбили! вбили!»
Та й пада крижем. А старший
Махнув рукою на громаду.
Понура шляхта, мов хорти,
За двері вийшла. Сам позаду
Бере зомлілюю...

Oh, he's a stubborn knave!"
They poured some coals into his boots...
"Drive nails into his head!"
He stood all torture that he could,
The warden then fell dead
Without the holy sacrament!
"Oksana...!" and he died.
The frenzy of the Poles then ebbed.
"What now? Let us decide
What we're to do now, gentlemen,
That he's out of our reach!
Let's burn the church down!"
"People, help!"
Like some unearthly screech
The sudden cry fell on their ears.
The Poles were petrified.
Oksana at the door appeared.
"They've murdered him!" she cried
And senseless fell.
The leader waved
His hand, and they slunk out
Like downcast hounds.

Де ж ти,
Яremo, де ти? подивися!
А він, мандруючи, співа,
Як Наливайко²⁰ з ляхом бився.
Ляхи пропали; нежива
Пропала з ними і Оксана.
Собаки де-де по Вільшаній²¹
Загавкають та й замовчать.
Біліє місяць; люде сплять,
І титар спить... Не рано встане:
Навіки, праведний, заснув²².
Горіло світло, погасало,
Погасло... Мертвий мов здригнув.
І сумно-сумно в хаті стало.

ТРЕТІ ПІВНІ²³

Ще день Україну катували
Ляхи скажені; ще один,
Один, останній, сумували
І Україна, і Чигрин.
І той минув — день Маковія,

And then the maid
He lifted, left the house....
Yarema! But he nothing knows,
And tramping, sings a song
Of Nalivaiko's ¹⁶ fight with Poles.
The gentry soon were gone,
And took Oksana, still aswoon.
The dogs barked some, but soon they too
In silence their night vigil kept.
The moon turned pale; the people slept,
The warden too.... He won't rise soon:
He's gone to his eternal rest. ¹⁷
The fire died down, then flickered out....
The warden's body seemed to move,
Then dismal sadness reigned throughout.

THE THIRD COCK-CROW¹⁸

The frenzied gentry one more day
Spread terror through Ukraine;
Just one more day the country lay
In torture and in pain.
And then the Day of Maccabees,

Велике свято в Україні.
Минув — і лях, і жидовин
Горілки, крові упивались,
Кляли схизмата²⁴, розпинали,
Кляли, що нічого вже взять.
А гайдамаки мовчки ждали,
Поки поганці ляжуть спать.
Лягли, і в голови не клали,
Що вже їм завтра не вставать.
Ляхи заснули, а іуди
Ще лічать гроші уночі,
Без світла лічать бариші,
Щоб не побачили, бач, люде.
І ті на золото лягли
І сном нечистим задрімали.

Дрімають... навіки бодай задрімали!
А тим часом місяць пливе оглядять
І небо, і зорі, і землю, і море
Та глянуть на люде, що вони моторять,
Щоб богові вранці про те розказать.
Світить білолиций на всю Україну,
Світить... а чи бачить мою сиротину,
Оксану з Вільшани, мою сироту?
Де її мордують, де вона воркує?
Чи знає Ярема? Чи знає, чи чує?
Побачимо потім, а тепер не ту,
Не ту заспіваю, іншої заграю;
Лихо — не дівчата — буде танцювать.
Недолю співаю козацького краю;
Слухайте ж, щоб дітям потім розказать,
Щоб і діти знали, внукам розказали,
Як козаки шляхту тяжко покарали
За те, що не вміла в добрі панувать.

Гомоніла Україна,
Довго гомоніла,
Довго, довго кров степами
Текла-червоніла.
Текла, текла та й висохла.
Степи зеленіють;
Діди лежать, а над ними
Могили синіють.
Та що з того, що високі?
Ніхто їх не знає,
Ніхто щиро не заплаче,
Ніхто не згадає.
Тільки вітер тихесенько
Повіє над ними,
Тільки роси ранесенько

A saint-day in Ukraine,
Was past.... The Pole and Jew at feasts
With blood their liquor drained,
Complained the plunder was too poor,
Schismatics¹⁹ they condemned.
The Haidamaki waited for
Their foes to go to bed.
At last they went — nor dreamed that ere
The dawn they would be dead.
The Poles soon slept, but Jews
Remained awake, without a light
To count their profits in the night,
Out of the public view.
Their heads, then, pillowed on their gold,
They too dropped off to sleep.

And so they slept.... Forever may they sleep!
And then the moon came out to make a tour —
The sky and stars to see, the earth and seas,
To watch the people and observe their deeds,
And tell it all to God when night is o'er.
The silver moon shines over all Ukraine,
But does it see my hapless orphan maid,
Oksana, snatched from her Vilshana²⁰ home?
Where does she languish, where in anguish weep?
And does Yarema know? Well, we shall see,
We'll find out later, but I now propose
Another song to sing and tune to play;
Malevolence will dance — not maidens gay.
I sing the Cossack country's sorry fate;
Now listen closely, later to relate
It to your children, they to theirs, so they
Should know how Cossacks made the gentry pay
For their misrule, when Polish lords held sway.

A long, long time the clamour dread
Resounded through Ukraine,
A long, long time the blood ran red
In streams across the plains.
It ran in rivers, then it dried.
The steppes are green again;
In Cossack graves our grand-dads lie,
Their grave mounds dot the plain.
What of it that the mounds are high?
Nobody knows they're there,
Or whose the bones that 'neath them lie,
Nobody sheds a tear.
As it blows through, the wind alone
A gentle greeting says,
The dew alone at break of dawn

Сльозами дрібними
Їх умиють. Зійде сонце,
Осушить, пригріє;
А унуки? їм байдуже,
Панам жито сіють.
Багато їх, а хто скаже,
Де Гонти²⁵ могила,
Мученика праведного
Де похоронили?
Де Залізник²⁶, душа щира,
Де одпочиває?
Тяжко! важко! Кат панує,
А їх не згадають.

Гомоніла Україна,
Довго гомоніла,
Довго, довго кров степами
Текла-червоніла.
І день і ніч, гвалт, гармати;
Земля стогне, гнеться;
Сумно, страшно, а згадаєш —
Серце усміхнеться.

Місяцю мій ясний! з високого неба
Сховайся за гору, бо світу не треба;
Страшно тобі буде, хоч ти й бачив Рось,
І Альту, і Сену²⁷, і там розлилось,
Не знать за що, крові широкее море.
А тепер що буде! Сховайся ж за гору;
Сховайся, мій друже, щоб не довелось
На старість заплакати...

Сумно, сумно серед неба
Сяє білолиций.
Понад Дніпром козак іде,
Може, з вечірниці.
Іде смутний, невеселий,
Ледве несуть ноги.
Може, дівчина не любить
За те, що убогий?
І дівчина його любить,
Хоч лата на латі.
Чорнобривий, а не згине,
То буде й багатий.
Чого ж смутний, невеселий
Іде — чуть не плаче?
Якусь тяжку недоленьку
Віщує козаче,
Чує серце, та не скаже,
Яке лихо буде.

With tender teardrops laves.
The sun then turns its rays on them,
It dries and makes them warm;
Their grandsons? Oh, they're not concerned —
For lords they're growing corn!
They're numerous, but ask if one
Knows where is Gonta's ²¹ grave —
Where did the tortured martyr's bones
His faithful comrades lay?
Where's Zaliznyak, ²² that splendid soul,
Where sleeps that manly heart?
It's hard to bear! The hangman rules,
While they forgotten are.

A long, long time the clamour dread
Resounded through Ukraine,
A long, long time the blood ran red
In streams across the plains.
O'er all the earth it cast a pall;
This horror day and night
Was ghastly, yet when we recall
Those deeds, the heart is light.

Oh bright-shining moon! Climb down from the sky
And hide behind hills, don't give us your light;
For you'll be appalled, although you have seen
At Alta and Ros, and also the Seine ²³
Whole oceans of blood, spilled no one knows why.
But what will be now! My friend, leave the sky
And hide behind hills, for viewing that scene
E'en you'd have to cry.

High in the sky the silver moon
Sheds melancholy light.
Beside the Dnieper, a young man
Is walking in the night,
It may be from a party gay.
But why is he so sad?
Perhaps he's poor and so the maid
Will not give him her hand?
Oh no, she pledged she'd be his bride
Though he is dressed in rags.
Why then, with such heart-rending sighs
His feet he barely drags?
The Cossack feels that all's not well,
That some ill-fortune waits.
The heart can feel but cannot tell
What's held in store by fate.

Мине лихо... Кругом його
Мов вимерли люде.
Ані півня, ні собаки;
Тільки із-за гаю
Десь далеко сіроманці
Вовки завивають.
Байдуже! іде Ярема,
Та не до Оксани,
Не в Вільшану на досвітки,—
До ляхів поганих
У Черкаси. А там третій
Півень заспіває...
А там... а там... Йде Ярема,
На Дніпр поглядає.

«Ой Дніпре мій, Дніпре, широкий та дужий!
Багато ти, батьку, у море носив
Козацької крові; ще понесеш, друже!
Червонив ти синє, та не напоїв;
А сю ніч уп'єшся. Пекельнеє свято
По всій Україні сю ніч зареве;

Потече багато, багато, багато
Шляхетської крові. Козак оживе;
Оживуть гетьмани в золотім жупані;
Прокинеться доля; козак заспіва:
«Ні жида, ні ляха», а в степах України —
О боже мій милий — блисне булава!»

Так думав, ідучи в латаній свитині,
Сердега Ярема з свяченим в руках.
А Дніпр мов підслухав: широкий та синій,
Підняв гори-хвилі; а в очеретах
Реве, стогне, завиває,
Лози нагинає;
Грім гогоче, а блискавка
Хмару роздирає.
Іде собі наш Ярема,
Нічого не бачить;
Одна думка усміхнеться,
А друга заплаче.
«Там Оксана, там весело
І в сірій свитині;
А тут... а тут... що ще буде?
Може, ще загину».
А тим часом із байраку
Півень — кукуріку!
«А, Черкаси!.. боже милий!
Не вкороти віку!»

The country 'round seemed not asleep
But wholly desolate,
As though no human life remained.
Not even dogs or birds:
Just from the woods, a mournful strain —
The howl of wolves — is heard.
No matter! For Yarema walks
Not to Oksana's gate,
Not to Vilshana for a talk —
But for a bloody date
In the Cherkasy. There the cock
Will crow three times this night....
And then... and then.... Yarema walks
And to the stream confides:

“Oh Dnieper, my Dnieper, you're wide and you're deep!
Much red Cossack blood to the sea you have borne;
More yet will you carry! You coloured the sea
With crimson, and yet the blue sea thirsts for more;
This night, my old friend, you'll be sated with blood.
A revel from hell will be held through Ukraine;

The blood of the gentry will flow like a flood;
The Cossacks of old will arise once again;
The hetmans will rise with their cloaks all in gold;
Good fortune will smile to the Cossack refrain:
'No Jews and no Poles!' And — oh God, to behold! —
The mace of the hetman will flash once again!”

So, walking in his tattered coat, Yarema dreamed,
And fondly in his hand caressed his blessed blade.
The Dnieper seemed to hear him, for the mighty stream
The waves upon its back like lofty mountains raised;
Its teeth the wind in anger gnashed,
The trees bent to the ground;
The thunder rumbled, lightning flashed,
And rents showed in the cloud.
Yarema did not see a thing,
He just kept marching on;
One thought would come and smile at him,
Another come and frown:
“Oksana's there, and, though in rags,
I had a happy time;
While here... who knows what yet will hap?
Here, maybe, I will die.”
And then the crowing of a cock
Was heard from the ravine.
“Ah, it's Cherkasy!... Oh dear God!
Let me alive remain!”

ЧЕРВОНИЙ БЕНКЕТ

Задзвонили в усі дзвони
По всій Україні;
Закричали гайдамаки:
«Гине шляхта, гине!
Гине шляхта! погуляєм
Та хмару нагрієм!»
Зайнялася Смілянщина,
Хмара червоніє.
А найперша Медведівка
Небо нагріває.
Горить Сміла, Смілянщина
Кров'ю підпливає.
Горить Корсунь, горить Канів,
Чигирин, Черкаси;
Чорним шляхом запалало,
І кров полилася
Аж у Волинь. По Поліссі
Гонта бенкетує.
А Залізник в Смілянщині
Д о м а х у ²⁸ гартує,
У Черкасах, де й Ярема,
Пробує свячений.
«Отак, отак! добре, діти,
Мордуйте скажених!
Добре, хлопці!» — на базарі
Залізник гукає.
Кругом пекло; гайдамаки
По пеклу гуляють.
А Ярема — страшно глянуть,—
По три, по чотири
Так і кладе. «Добре, сину,
Матері їх хиря!
Мордуй, мордуй, в раю будеш
Або есаулом.
Гуляй, сину! нуте, діти!»
І діти майнули
По горищах, по коморах,
По льохах, усюди;
Всіх уклали, все забрали.
«Тепер, хлопці, буде!
Утомилась, одпочиньте».
Улиці, базари
Крились трупом, плили кров'ю.
«Мало клятим кари!
Ще раз треба перемучить,
Щоб не повставали.
Нехрещені, клятї душі».

THE RED BANQUET

Throughout Ukraine the clang of bells
Proclaim the day of doom;
The Haidamaki fiercely yell:
"The gentry's end has come!
The gentry's finished! We shall set
A fire to sear the sky!"
The very clouds are painted red —
The province is on fire.
Medvedivka's the first to burn
And heat the clouds above.
Smila is next, the country 'round
Well-nigh aflood with blood.
Korsun and Kaniv are ablaze,
Cherkasy, Chihirin;
Along the highway spread the flames
As far as the Volyn,
And blood flows freely. Gonta's made
Polissya his domain,
While near Smila bold Zaliznyak
Tests his Damascus blade —
In old Cherkasy, where his dirk
That has been sanctified
Yarema, too, tries out. "Good work!
The mad dogs all must die!
Good work, my lads!" so Zaliznyak
Shouts in the market-place
Which now's a hell; and through that hell
The Haidamaki race.
Yarema — a blood-curdling sight —
In battle-frenzy fells
Three-four at once. "Good work, my boy!
Their souls be damned to hell!
Kill, kill! You'll either win high rank,
Or go to paradise!
Now children, ferret out the rats!"
The rebels in a trice
Spread out to cellars, attics, nooks
To search for hiding foes;
They killed them all, all goods they took.
"Now you may stop, my boys!
You've tired yourselves, now rest a bit."
The market squares and lanes,
With corpses strewn, are flowing red.
"More vengeance yet we claim!
Go over them a second time
To make sure, doubly sure,
That the vile dogs will never rise,

На базар збирались
Гайдамаки. Йде Ярема,
Залізник гукає:
«Чуєш, хлопче? ходи сюди!
Не бійсь, не злякаю». —
«Не боюся!» Знявши шапку,
Став, мов перед паном.
«Відкіля ти? хто ти такий?»
«Я, пане, з Вільшани». —
«З Вільшаної, де титаря
Пси замордували?»
«Де? якого?»
«У Вільшаній;
І кажуть, що вкрали

Донку його, коли знаєш». —
«Дочку, у Вільшаній?»
«У титаря, коли знавав». —
«Оксано, Оксано!» —
Ледве вимовив Ярема
Та й упав додолу.
«Еге! ось що... Шкода хлопця,
Провітри, Миколо!»
Провітрився. «Батьку! брате!
Чом я не сторукий?
Дайте ножа, дайте силу,
Муки ляхам, муки!
Муки страшної, щоб пекло

And never plague us more!"
 The Haidamaki after that
 Assemble in the square.
 Yarema on the outskirts stands.
 "Come closer, don't be scared,"
 Shouts Zaliznyak. "I'm not afraid!"
 With cap in hand he comes
 Up to the chief. "Where from, my lad?"
 "Vilshana is my home."
 "Vilshana? Where the villains slew
 The warden of the church?"
 "What's that? They slew?"
 "His daughter, too,
 According to reports,
 They carried off. You knew them well?"

"They took some girl away?
 "The warden's daughter, so they tell."
 "Oksana!" Just the name
 Yarema whispered and he fell
 Unconscious where he stood.
 "Oho! So that's what.... The poor lad!
 Mikola, bring him to!"
 Mikola brought him to. He cried:
 "A hundred hands I need,
 A blade in each, to extirpate
 The Polish gentry breed!
 Revenge, such terrible revenge
 'Twill put hell in the shade!"

Тряслося та мліло!»
«Добре, сину, ножі будуть
На святее діло.
Ходім з нами у Лисянку
Ножі гартувати!»
«Ходім, ходім, отамане,
Батьку ти мій, брате,
Мій єдиний! На край світа
Полечу, достану,
З пекла вирву, отамане...
На край світа, пане...
На край світа, та не найду,
Не найду Оксани!»
«Може, й найдеш. А як тебе
Зовуть? Я не знаю».

«Яремою».

«А прізвище?»

«Прізвища немає!»

«Хіба байстрюк? Без прізвища —
Запиши, Миколо,
У реєстр. Нехай буде...
Нехай буде Голий,
Так і пиши!»

«Ні, погано!»

«Ну, хіба Бідою?»

«І це не так».

«Стривай, лишень,

Пиши Галайдою»²⁹.

Записали.

«Ну, Галайдо,

Поїдем гуляти.

Найдеш долю... а не найдеш...

Рушайте, хлоп'ята».

І Яремі дали коня

Зайвого з обозу.

Усміхнувся на воронім

Та й знову у сльози.

Виїхали за царину³⁰,

Палають Черкаси...

«Чи всі, діти?»

«Усі, батьку!»

«Гайда!»

Простяглася

По діброві понад Дніпром

Козацька ватага.

А за ними кобзар Волох

Переваги-ваги

Шкандибає на конику,

Козакам співає:

“Well said, my lad, to keep that pledge
There'll be no lack of blades.
Come with us to Lisyanka now,
We'll temper there our steel!”
“Oh father, quickly let us go!
I'll follow where you lead,
I'll follow to the ends of earth
I'd go to hell below
To tear her from the devils, sir!
To the earth's end I'd go....
But I'll not find her anywhere,
I'll never see her more!”
“Perhaps you will. Don't give up hope.
Now tell us what's your name?”
“Yarema.”

“And your surname, boy?”
“I have none!”

“No surname?
Were you a bastard? In the lists,
Mikola, put him down
As... let us find a name that fits —
How does Hasnothing sound?
Let's name him that!”

“No, that's not it!”
“Is Hardluck better, friend?”
“No, that won't do.”

“Here, wait a bit,
Halaida, ²⁴ that's the name!”
They wrote it down.

“Halaida, lad,
Now we'll go out to play
You'll find good fortune... maybe, bad....
Well, boys, let's on our way!”
From extra horses in the camp
They gave one to the lad.
He laughed as on his horse he leapt,
And then again was sad.
Outside the town gates they rode;
Cherkasy was in flames....
“All here, my sons?”

“Yes, every one!”
“Let's go then!”

Like a chain
Along the Dnieper's wooded banks
The Cossack column winds.
Behind them on a little nag
“Wallachian”, minstrel, rides,
And as from side to side he sways,
He sings a new-born lay:

«Гайдамаки, гайдамаки,
Залізник гуляє».

Поїхали... а Черкаси
Палають, палають.
Байдуже, ніхто й не гляне.
Сміються та лають
Кляту шляхту. Хто балака,
Хто кобзаря слуха.
А Залізник попереду,
Нашорошив уха;
Їде собі, люльку курить,
Нікому ні слова.
А за ним німий Ярема.
Зелена діброва,
І темний гай, і Дніпр дужий,
І високі гори,
Небо, зорі, добро, люде
І лютеє горе —
Все пропало, все! нічого
Не знає, не бачить,
Як убитий. Тяжко йому,
Тяжко, а не плаче.
Ні, не плаче: змія люта,
Жадна випиває
Його сльози, давить душу,
Серце роздирає.
«Ой ви, сльози, дрібні сльози!
Ви змиєте горе;
Змийте його... тяжко! нудно!
І синього моря,
І Дніпра, щоб вилить люте,
І Дніпра не стане.
Занапасть хіба душу?
Оксано, Оксано!
Де ти, де ти? подивися,
Моя ти єдина,
Подивися на Ярему.
Де ти? Може, гине,
Може, тяжко клене долю,
Клене, умирає
Або в пана у кайданах
У склепу конає.
Може, згадає Ярему,
Згадає Вільшану,
Кличе його: «Серце моє,
Обніми Оксану!
Обнімемось, мій соколе!
Навіки зомлієм.

“Oh, Zaliznyak his Cossacks brave
Leads for an outing gay!”

Cherkasy's left behind, the flames
Still leaping to the cloud.
No one looks back. Nobody cares!
They only laugh aloud
And curse the gentry vile. Some talk,
Some listen to the song
The minstrel sings. While Zaliznyak
Rides at the head alone,
With glowing pipe, his ears alert
To any night surprise;
Yarema, too, without a word
Behind his leader rides.
The green groves and the darker woods,
The Dnieper and the hills,
The sky, the stars, the people, goods,
And his o'erwhelming ills —
All disappeared, all are no more!
He nothing knows or sees —
Just like a corpse. His heart is sore
And yet he does not weep.
He does not weep: the vicious snake
That's coiled within his breast
Drinks up his tears, his heart that aches
It tears to tiny shreds.
Oh, soothing tears! Oh, healing tears!
You wash away all woes;
Wash mine away... I cannot bear
This ache that's in my soul!
Not all the water in the sea
Or in the Dnieper wide
Can calm my heart and drown my grief;
Is nought but suicide
Then left for me? Oksana, dear!
Oksana, oh my own!
Where have they taken you? I fear...
Perhaps the beasts have thrown
Her in a dungeon where in chains
She lies awaiting death,
The gentry cursing and her fate
With her last, dying breath.
Perhaps Yarema she recalls,
Vilshana, and her home,
Perhaps in thought to him she calls:
“Yarema, darling, come,
Take your Oksana in your arms!
Thus we'll together sleep

Нехай ляхи знушаються,—
Не почуєм!..» Віє,
Віє вітер з-за Лиману,
Гне тополю в полі,—
І дівчина похилиться,
Куди гне недоля.
Посумує, пожуриться,
Забуде... і, може...
У жупані, сама пані;
А лях... боже, боже!
Карай пеклом мою душу,
Вилий муки море,
Розбий кару надо мною,
Та не таким горем
Карай серце: розірветься,
Хоч би було камень.
Доле моя! Серце моє!
Оксано, Оксано!
Де ти ділася-поділась?»
І хлинули сльози;
Дрібні-дрібні полилися.
Де вони взялися!
А Залізник гайдамакам
Каже опинитись:
«У ліс, хлопці! вже світає,
І коні пристали:
Попасемо»,— і тихенько
У лісі сховались.

ГУПАЛІВЩИНА

Зійшло сонце; Україна —
Де палала, тліла,
А де шляхта, запершися,
У будинках мліла.
Скрізь по селах шибениці;
Навішано трупу —
Тільки старших, а так шляхта —
Купою на купі.
На улицах, на розпуттях
Собаки, ворони
Гризуть шляхту, клюють очі;
Ніхто не боронить.
Та й нікому: осталися
Діти та собаки,—
Жінки навіть з рогачами
Пішли в гайдамаки.

Forever. Let them work their harm —
 We'll be beyond their reach, we'll be!..."
 The wind blows from beyond Liman
 And bends the poplar low —
 A maiden also may be bent
 Beneath misfortune's blows.
 She'll grieve awhile, but time will pass
 And all may be forgot....
 Maybe... a lady, richly dressed,
 She with some Pole.... O God!
 The worst of tortures ever planned
 In hell for sinful souls
 I'll suffer, but I could not stand
 That final fiendish blow:
 "My heart would break though it were stone
 If ever that came true!
 Oksana, darling! Oh, my own!
 Where have they taken you?
 Where are you held, where are you hid?"
 Then tears began to flow
 In torrents like a summer rain
 Or like a springtime flood.
 Then came the dawn. Zaliznyak reined
 His horse beside a wood:
 "Here's where we turn off from the road
 And turn our horses free!"
 The Cossacks rode into the grove
 And soon were hid by trees.

HUPALIVSHCHINA

The rising sun found all Ukraine
 In ashes or in flames,
 Just here and there behind locked doors
 The gentry trembling waits.
 Each village has its gallows-trees
 With corpses thickly hung —
 Just of the bigwigs, smaller fry
 Are piled in heaps like dung.
 At cross-roads and along the streets
 The dogs and ravens feed
 On human flesh and pecked-out eyes;
 And no one pays them heed.
 There's no one left, only the dogs
 And groups of children roam —
 The women, too, took oven-prongs,
 And Haidamaki joined.

Отаке-то було лихо
По всій Україні!
Гірше пекла... А за віщо,
За що люде гинуть?
Того ж батька, такі ж діти,—
Жити б та брататься.
Ні, не вмiли, не хотiли,
Треба роз'єднатись!
Треба кровi, брата кровi,
Бо заздро, що в брата
Є в коморi і на дворi,
І весело в хатi!
«Уб'єм брата! спалим хату!» —
Сказали, і сталось.
Все б, здається; ні, на кару
Сироти остались.
В сльозах росли, та й вирости;
Замучені руки
Розв'язались — і кров за кров,
І муки за муки!
Болить серце, як згадаєш:
Старих слов'ян діти
Впились кров'ю. А хто винен?
Ксьондзи, єзуїти³.

Мандрували гайдамаки
Лісами, ярами,
А за ними і Галайда
З дрібними сльозами.
Вже минули Воронівку,
Вербівку; в Вільшану
Приїхали. «Хіба спитать,
Спитать про Оксану?
Не питаю, щоб не знали,
За що пропадаю».
А тим часом гайдамаки
Й Вільшану минають.
Питається у хлопчика:
«Що, титаря вбили?»
«Ба ні, дядьку; батько казав,
Що його спалили
Оті ляхи, що там лежать,
І Оксану вкрали.
А титаря на цвинтарі
Вчора поховали».
Не дослухав... «Неси, коню!» —
І поводи кинув.
«Чом я вчора, поки не знав,
Вчора не загинув!

Such evil 'twas that then engulfed
The whole of the Ukraine!
'Twas worse than hell.... And yet, what for?
For what were people slain?
They're so alike, one father's sons —
They should as brothers be.
But no, they could or else would not,
They had to disagree!
Blood had to flow, fraternal blood,
For one's with envy filled
Because his brother's bin is full,
His fields give handsome yield!
"Let's kill our brother! Burn his home!"
No sooner said then done.
And all was over! But not quite,
For there were orphan sons.
They grew in tears — but they grew up;
Their toil-worn hands they freed
And turned to vengeance — blood for blood
And hurt for hurt their creed!
The heart is sore when you reflect
That sons of Slavs like beasts
Got drunk with blood. Who was to blame?
The Jesuits, the priests!²⁵

The Haidamaki through ravines
And forests made their way,
Halaida riding in their midst,
His heart in constant pain.
Voronivka, Verbivka, too,
Already are behind,
And here's Vilshana. "What to do?
Shall I stop and inquire
About Oksana? Better not,
So no one knows my woe."
The Haidamaki meanwhile trot
Along the village road
Without a halt. Halaida hailed
One of the little lads:
"Is't true the warden here was slain?"
"Why no, my father says
The Polish lords burned him to death —
The ones that lie out there.
Oksana, too, was carried off,
My father says, somewhere.
The funeral..." He did not wait,
But gave his horse the spur.
"Why did I not die yesterday
Before I ever heard!

А сьогодні, коли й умру,
З домовини встану
Ляхів мучить. Серце моє!
Оксано! Оксано!
Де ти?»

Замовк, зажурився,
Поїхав ходою.
Тяжко-важко сіромасі
Боротись з нудьгою.
Догнав своїх. Боровиків
Вже хутір минають.
Корчма тліє з стодолюю,
А Лейби немає.
Усміхнувся мій Ярема,
Тяжко усміхнувся.
Отут, отут позавчора
Перед жидом гнувся,
А сьогодні... та й жаль стало,
Що лихо минуло.
Гайдамаки понад яром
З шляху повернули.
Наганяють півпарубка.
Хлопець у свитині
Полатаній, у постолах;
На плечах торбина.
«Гей, старченя! стривай лишень!»
«Я не старець, пане!
Я, як бачте, гайдамака».
«Який же поганий!»
«Відкіля ти?»

«З Керелівки»³².
«А Будища³³ знаєш?
І озеро коло Будищ?»
«І озеро знаю,
Отам воно, оцим яром
Втрапите до його».
«Що, сьогодні ляхів бачив?»
«Нігде ні одного;
А вчора було багато.
Вінки не святити:
Не дали ляхи прокляті.
Зате ж їх і били,
І я, й батько святим ножем;
А мати нездужа,
А то й вона б».
«Добре, хлопче.
Ось на ж тобі, друже,
Цей дукачик³⁴, та не згуби».
Узяв золотого,

If I should die today, I know
I'd rise up from the grave
To take revenge upon the Poles.
Oksana! where did they
Take you, my own?"

He bowed his head

And let his horse walk free.
Oh, it is hard for a poor lad
To hold in check his grief.
He catches up. The place they pass
Where inn and stables stood —
There's nothing now but smoking ash,
And Leiba is gone, too.
Yarema smiled — a mirthless grin
That fearful was to view.
Two days ago here he had been
A slavey to the Jew,
And now.... His heart began to pine
For those bad days of old.
The rebel band passed the ravine
And turned off from the road.
They came upon a stripling lad —
A patched coat on his back.
His shoes were bast, he also packed
Upon his back a sack,
"Hey, wait a minute, beggar boy!"
"I am no beggar, sir,
The Haidamaki I have joined!"
"A sight you are, for sure!"
"From where, young scarecrow, do you hail?"
"From Kerelivka²⁶ way."
"D'you know Budishcha²⁷ and the lake?"
"Of course I know the place —
Go down that gully, it will lead
You to Budishcha lake."
"Are any gentry to be seen?"
"There's not a one today,
Though yesterday were quite a few.
We couldn't bless our wreaths —
The Poles would not allow us to.
That's why we killed the beasts!
My dad and I used blessed blades,
While mother's sick in bed,
Or else she too..."

"Fine, that's the way!

Here's something for you, friend,
A ducat,²⁸ which you must not lose."
He took the golden coin,
Inspected it, then said, "Thank you!"

Подивився: «Спасибі вам!»
«Ну, хлопці, в дорогу!
Та чуєте? без гомону.
Галайдо, за мною!
В оцім яру є озеро
Й ліс попід горою,
А в лісі скарб. Як приїдем,
То щоб кругом стали,
Скажи хлопцям. Може, льохи
Стерегти осталась
Яка погань».

Приїхали,

Стали кругом ліса;
Дивляться — нема нікого...
«Ту їх достобіса!
Які груші уродили!
Збивайте, хлоп'ята!
Швидче! швидче! Отак! отак!» —
І конфедерати
Посипалися додолу,
Груші гнилобокi.
Позбивали, упорались;
Козакам нівроку,
Найшли льохи, скарб забрали,
У ляхів кишені
Потрусили та й потягли
Карати мерзенних
У Лисянку³⁵.

ГОНТА В УМАНІ³⁶

*Хвалилися гайдамаки,
На Умань ідучи:
«Будем драти, пане-брате,
З китайки³⁷ онучі»³⁸.*

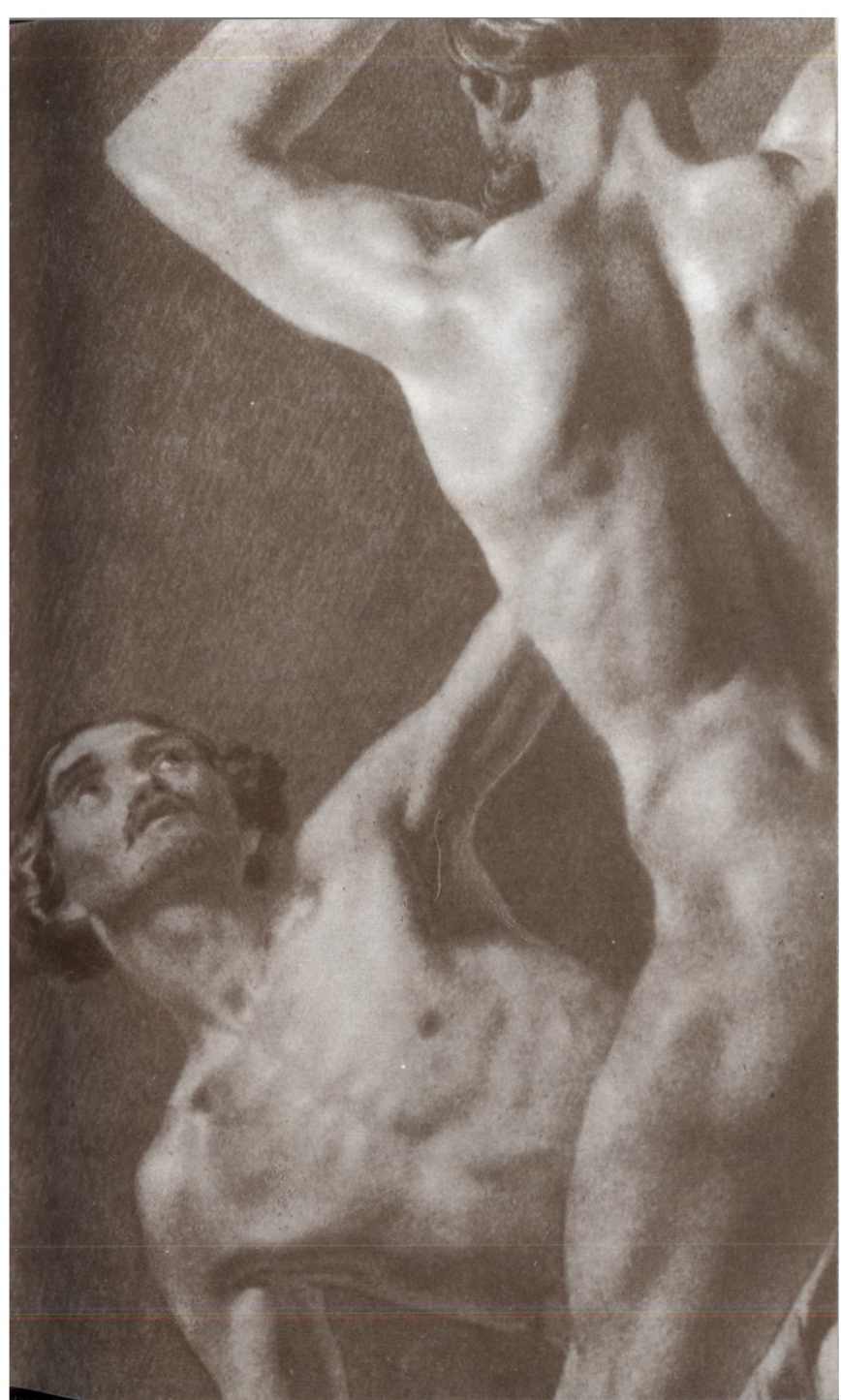
Минають дні, минає літо,
А Україна, знай, горить;
По селах голі плачуть діти —
Батьків немає. Шелестить
Пожовкле листя по діброві;
Гуляють хмари; сонце спить;
Нігде не чує людської мови;
Звір тільки виє по селу,
Гризучи трупи. Не ховали,
Вовків ляхами годували,
Аж поки снігом занесло
Огризки вовчі...
Не спiniла хуртовина

Пекельної кари:
Ляхи мерзли, а козаки
Грілись на пожарі.
Встала й весна, чорну землю
Сонну розбудила,
Уквітчала її рястом,
Барвінком укрила;
І на полі жайворонок,
Соловейко в гаї
Землю, убрану весною,
Вранці зустрічають...
Рай, та й годі! А для кого?
Для людей. А люде?
Не хочять на його й глянуть,
А глянуть — огудять.
Треба кров'ю домальовать,
Освітить пожаром;
Сонця мало, рясту мало,
І багато хмари.
Пекла мало!.. Люде, люде!
Коли-то з вас буде
Того добра, що маєте?
Чудні, чудні люде!

Не спiniла весна крові,
Ні злості людської.
Тяжко глянуть; а згадаєм —
Так було і в Трої.

The vengeance worse than hell:
The Poles froze, while beside the fires
The Cossacks warmed themselves.
Spring came and woke the sleepy earth
From its deep winter sleep:
With primroses it was adorned
And periwinkles sweet;
The larks in fields and nightingales
In groves each morning sing
Their sweetest songs in joyful praise
Of earth adorned by spring....
A heaven truly! And for whom?
For people. Yes, but they?
They do not even want to look,
Or that it's poor, they say.
They want it tinted up with blood
And brightened with a blaze;
The sun and blooms aren't bright enough,
And clouds cast too much shade.
What they mean is: too little hell!
Oh people! Will you e'er
Be satisfied with what you have?
Oh, people, you are queer!

The blood and human savagery
Spring did not bring a halt.
It's terrible.... Yet 'twas the same
In ancient Troy, recall,

Так і буде.

Гайдамаки

Гуляють, карають;
Де проїдуть — земля горить,
Кров'ю підпливає.
Придбав Максим собі сина
На всю Україну.
Хоч не рідний син Ярема,
А щира дитина.
Максим ріже, а Ярема
Не ріже — лютує:
З ножем в руках, на пожарах
І днює й ночує.
Не милує, не минає,
Нігде ні одного:
За титаря ляхам платить,
За батька святого,
За Оксану... та й зомліє,
Згадавши Оксану.
А Залізняк: «Гуляй, сину,
Поки доля встане!
Погуляєм!»

Погуляли —

Купою на купі
Од Києва до Умані
Лягли ляхи трупом.

Як та хмара, гайдамаки
Умань обступили
Опівночі; до схід сонця
Умань затопили;
Затопили, закричали:
«Карай ляха знову!»
Покотились по базару
Кінні *pagodowi*³⁹;
Покотились малі діти
І каліки хворі.
Гвалт і галас. На базарі,
Як посеред моря
Кровавого, стоїть Гонта
З Максимом завзятим.
Кричать удвох: «Добре, діти!
Отак їх, проклятих!»
Аж ось ведуть гайдамаки
Ксьондза-езуїта
І двох хлопців. «Гонто, Гонто!
Оце твої діти.
Ти нас ріжеш — заріж і їх:
Вони католики.

And will be in the future, too.
The Haidamaki rode —
And where they went the earth was scorched
And washed with human blood.
Maxim acquired a worthy son,
Renowned throughout Ukraine;
Yarema, though adopted, is
His true son just the same.
While Zaliznyak is well content
To smite the Poles and slay,
Yarema rages — he would spend
In carnage night and day.
He shows no mercy, does not spare
Or miss a single Pole —
For the churchwarden's death he makes
Them pay a hundredfold,
And for Oksana.... At the thought
Of her his heart grows faint.
“Go to it, son!” cries Zaliznyak,
“We'll dance until our fate
Wills otherwise!”

And so they did:

Along the entire way
From Kiev to Uman the dead
In heaping piles were laid.

The Haidamaki on Uman
Like heavy clouds converge
At midnight. Ere the night is done
The whole town is submerged.
The Haidamaki take the town
With shouts: “The Poles shall pay!”
Dragoons³² are downed, their bodies roll
Around the market-place;
The ill, the cripples, children too,
All die, no one is spared.
Wild cries and screams. 'Mid streams of blood
Stands Gonta on the square
With Zaliznyak together, they
Urge on the rebel band:
“Good work, stout lads! There, that's the way
To punish them, the damned!”
And then the rebels brought to him
A Jesuit, a monk,
With two young boys. “Look, Gonta, look!
These youngsters are your sons!
They're Catholics: since you kill all,
Can you leave them alone?”

Чого ж ти став? чом не ріжеш?
Поки невеликі,
Заріж і їх, бо виростуть,
То тебе заріжуть...»
«Убийте пса! а собачат
Своєю заріжу.
Клич громаду. Признавайтесь,
Що ви католики!»
«Католики... бо нас мати...»
«Боже мій великий!
Мовчіть, мовчіть! знаю, знаю!»
Зібралась громада.
«Мої діти — католики...
Щоб не було зради,
Щоб не було поговору,
Панове громадо!
Я присягав, брав свячений
Різати католика.
Сини мої, сини мої!
Чом ви не великі?
Чом ви ляха не ріжете?..»
«Будем різати, тату!»
«Не будете! не будете!
Будь проклята мати,
Та проклята католичка,
Що вас породила!
Чом вона вас до схід сонця
Була не втопила?
Менше б гріха: ви б умерли
Не католиками;
А сьогодні, сини мої,
Горе мені з вами!
Поцілуйте мене, діти,
Бо не я вбиваю,
А присяга». Махнув ножем —
І дітей немає! ⁴⁰
Попадали зарізані.
«Тату! — белькотали,—
Тату, тату... ми не ляхи!
Ми...» — та й замовчали.
«Поховать хіба?»
«Не треба!
Вони католики.
Сини мої, сини мої!
Чом ви не великі?
Чом ворога не різали?
Чом матір не вбили,
Ту прокляту католичку,
Що вас породила?...

131
M. Millington

Why are you waiting? Kill them now,
 Before your sons are grown,
 For if you don't, when they grow up
 They'll find you and they'll kill...."
 "Cut the cur's throat! As for the pups,
 I'll finish them myself.
 Let the assembly be convened.
 Confess — you're Catholics!"
 "We're Catholics.... Our mother made..."
 "Be silent! Close your lips!
 Oh God! I know!" The Cossacks stood
 Assembled in the square.
 "My sons are Catholics.... I vowed
 No Catholic to spare.
 Esteemed assembly!... That there should
 Be no doubt anywhere,
 No talk that I don't keep my word,
 Or that I spare my own....
 My sons, my sons! Why are you small?
 My sons, why aren't you grown?
 Why aren't you with us killing Poles?"
 "We will, we'll kill them, dad!"
 "You never will! You never will!
 Your mother's soul be damned,
 That thrice-accursed Catholic,
 The bitch that gave you birth!
 She should have drowned you ere you saw
 The light of day on earth!
 As Catholics you'd not have died —
 The sin would smaller be;
 Such woe, my sons, today is mine
 As cannot be conceived!
 My children, kiss me, for not I
 Am killing you today —
 It is my oath!"

He flashed his knife
 And the two lads were slain.³³
 They fell to earth, still bubbling words:
 "O dad! we are not Poles!
 We... we..." And then they spoke no more,
 Their bodies growing cold.
 "Perhaps they should be buried, what?"
 "No need! They're Catholic.
 My sons! why did you not grow up?
 My sons, why weren't you big?
 Why did you not war 'gainst the foes
 With me as Cossacks brave?
 Your mother, Catholic accursed,
 Oh why did you not slay?...

Ходім, брате!»
Взяв Максима,
Пішли вздовж базару
І обидва закричали:
«Кари ляхам, кари!»
І карали: страшно, страшно
Умань запалала.
Ні в будинку, ні в костьолі,
Нігде не осталося,—
Всі полягли. Того лиха
Не було ніколи,
Що в Умані робилося.
Базиліан школу⁴¹,
Де учились Гонти діти,
Сам Гонта руйнує.
«Ти поїла моїх діток! —
Гукає, лютує.—
Ти поїла невеликих,
Добру не навчила!..
Валить стіни!»

Гайдамаки

Стіни розвалили,—
Розвалили, об каміння
Ксьондзів розбивали,
А школярів у криниці
Живих поховали.

До самої ночі ляхів мордували;
Душі не осталося. А Гонта кричить:
«Де ви, людоїди? де ви поховались?
З'їли моїх діток,— тяжко мені жити!
Тяжко мені плакати! ні з ким говорити!
Сини мої любі, мої чорноброві!
Де ви поховались? Крові мені, крові!
Шляхетської крові, бо хочеться пити,
Хочеться дивитись, як вона чорніє,
Хочеться напитись... Чом вітер не віє,
Ляхів не навіє?.. Тяжко мені жити!
Тяжко мені плакати! Праведнії зорі!
Сховайтесь за хмару: я вас не займав,
Я дітей зарівав!.. Горе мені, горе!
Де я прихилюся?»

Так Гонта кричав,

По Умані бігав. А серед базару,
В крові, гайдамаки ставили столи;
Де що запопали, страви нанесли
І сіли вечерять. Остатня кара,
Остатня вечеря!

«Гуляйте, сини!

Пийте, поки п'ється, бийте, поки б'ється! —

Let's go, my brother!"

With Maxim

Across the square he treads;

They cry together: "Punish them

Till every Pole is dead!"

And awesome was their punishment....

Uman went up in flames.

No house, no church, but had been searched,

And not a Pole remained —

They all were dead. Such carnage cruel

As at Uman that day

Had ne'er been seen. St. Basil's school,³⁴

Where Gonta's sons had stayed,

Was razed down to the very ground

By Gonta, raging wild.

"'Twas you that ruined my little sons!"

With every blow he cried,

"You swallowed them when they were small,

You taught them evil lore

And not the good!... Tear down the walls!"

The Haidamaki tore

The walls to pieces. 'Gainst the stones

They bashed the heads of priests,

And the young pupils still alive

They threw in water wells.

Until late at night they slaughtered the Poles;

Not one was let live. Yet Gonta still raved:

"Oh monsters, come out! Crawl out from your holes!

My sons you've destroyed — oh, cruel's my fate!

I've nobody now! For nothing to wait!

My sons, whom I loved, so handsome and good,

You're gone from me now. I'm thirsty for blood!

I want in the blood of the gentry to wade,

To drink it, and watch how it flows and turns black....

Oh winds, as ye blow, why waft ye not back

Some Poles for our blades?... Oh cruel's my fate!

And yet I can't weep! Ye stars in the sky,

Please leave me alone and hide behind clouds.

I murdered my sons!... My heart is wrung dry!

Where will I find peace?..."

So Gonta cried loud;

And then in the square big tables were laid

Amid the debris, 'mid corpses and blood,

And loaded with looted liqueurs and fine food —

The rebels sat down. It was their last raid,

Their last supper too!

"Make merry, my brood!

We'll drink while we may, and fight while we may!"

Залізник гукає.— Ану, навісний,
Ушквар нам що-небудь, нехай земля гнеться,
Нехай погуляють мої козаки!»

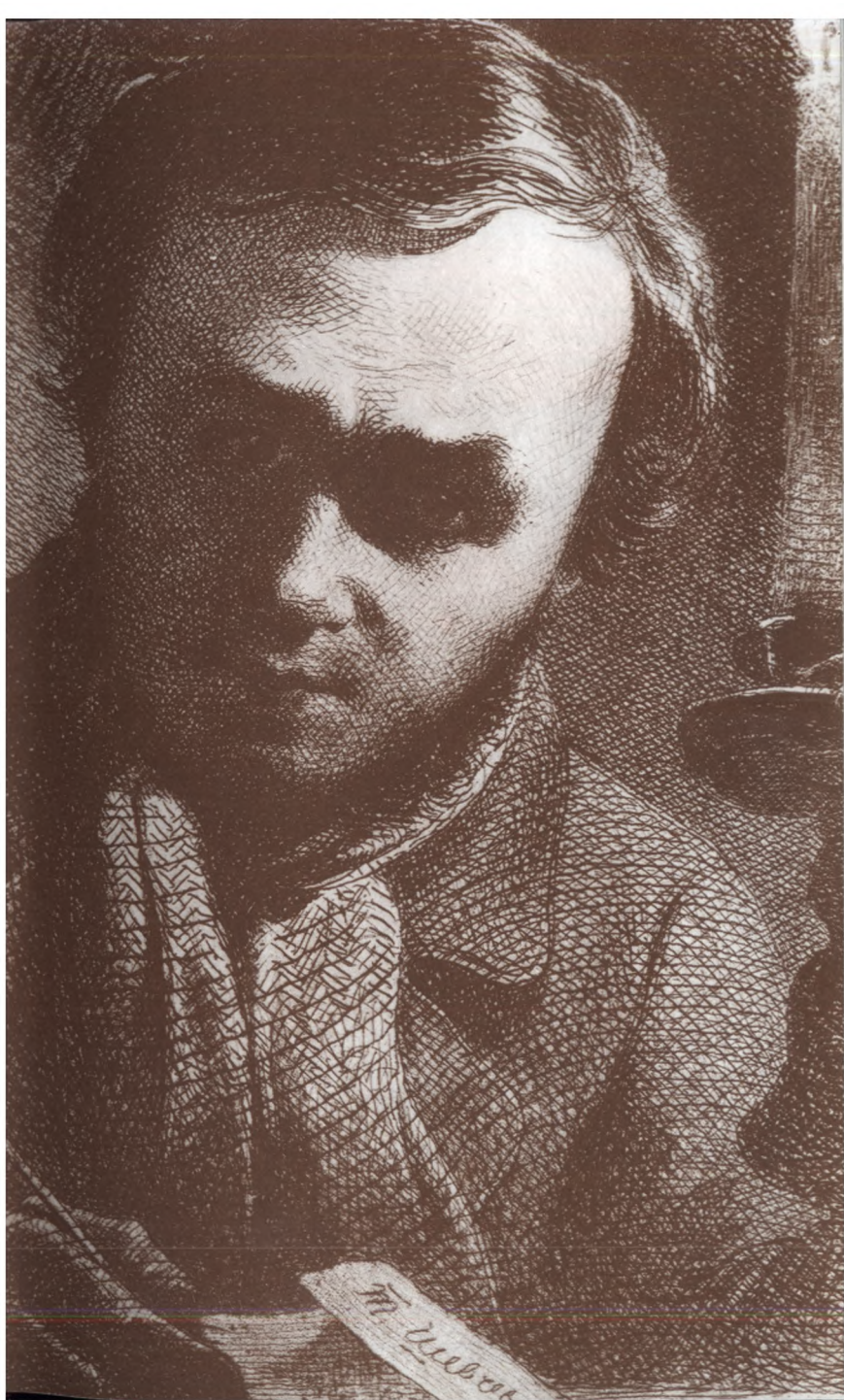
І кобзар ушкварив:

«А мій батько орандар,
Чоботар;
Моя мати пряха
Та сваха;
Брати мої, соколи,
Привели
І корову із діброви,
І намиста нанесли.
А я собі Христа
В намисті,
А на лиштві листя
Та листя,
І чоботи, і підкови.
Вийду вранці до корови,
Я корову напою,
Подою,
З паробками постою,
Постою».

«Ой гоп по вечері,
Замикайте, діти, двері,
А ти, стара, не журись
Та до мене пригорнись!»

Всі гуляють. А де ж Гонта?
Чом він не гуляє?
Чому не п'є з козаками?
Чому не співає?
Нема його; тепер йому,
Мабуть, не до неї,
Не до співи.

А хто такий
У чорній киреї
Через базар переходить?
Став; розрива купу
Ляхів мертвих: шука когось.
Нагнувся, два трупи
Невеликих взяв на плечі
І, позад базару,
Через мертвих переступа,
Криється в пожарі
За костьолом. Хто ж це такий?
Гонта, горем битий,
Несе дітей поховати,
Землею накрити,

Old Zaliznyak cried. "We'll frolic, my lads!
Fast music, minstrel! Let earth really shake
Tonight in Uman when my Cossacks dance!"
And the minstrel played:

"My father's an innkeeper,
Shoemaker too;
My mother is a spinner,
Matchmaker too;
My brothers are brave fellows
They roam the woods,
A cow found in the forest,
Rich necklace too.
And I'm Khristya, a maiden
With beads so fine,
My needlework is made in
A leaf design.
With red boots my feet adorning,
I go milking in the morning —
I water the cow, I do,
And milk her too,
With the lads I stop to spoon,
I stop to spoon."

"Heigh-ho! Supper's o'er,
Hey, children, lock the door,
Old woman, don't you fret,
Sidle up to me, my pet!"

The Cossacks dance. But one is gone....
Why does not Gonta dance?
Why joins he not in merry song,
Nor drinks he with the lads?
He is not there; his heart won't let
Him sing and dance and joke.
But who is he who silent flits
In black loose-hanging cloak
About the square? See, there he stops
And 'mong the dead he digs
As though he's searching. Then he stoops,
Two little bodies picks
And lifts them gently on his back
And carries them away
Behind the blazing church, where black
He fades into the shades
Of summer night. Who can that be?
It's Gonta, and his load —
His sons — he bears some place where he
Can cover them with sod,

Щоб козацьке мале тіло
Собаки не їли.
І темними улицями,
Де менше горіло,
Поніс Гонта дітей своїх,
Щоб ніхто не бачив,
Де він синів поховає
І як Гонта плаче.
Виніс в поле, геть од шляху,
Свячений виймає
І свяченим копа яму.
А Умань палає,
Світить Гонті до роботи
І на дітей світить.
Неначе сплять одягнені.
Чого ж страшні діти?
Чого Гонта ніби краде
Або скарб ховає?
Аж труситься. Із Умані
Де-де чуть — гукають
Товариші-гайдамаки;
Гонта мов не чує,
Синам хату серед степу
Глибоку будує.
Та й збудував. Бере синів,
Кладе в темну хату
Й не дивиться, ніби чує:
«Ми не ляхи, тату!»
Поклав обох; із кишені
Китайку виймає;
Поцілував мертвих в очі,
Хрестить, накриває
Червоною китайкою
Голови козачі.
Розкрив, ще раз подивився...
Тяжко-важко плаче:
«Сини мої, сини мої!
На ту Україну
Дивітеся: ви за неї
Й я за неї гину.
А хто мене поховає?
На чужому полі
Хто заплаче надо мною?
Доле моя, доле!
Доле моя нещаслива!
Що ти наробила?
Нащо мені дітей дала?
Чом мене не вбила?
Нехай вони б поховали,

So that the youthful Cossack flesh
Should not be food for dogs.
Down darker lanes, where fires are less,
And smoke serves as a fog
To screen him from all prying eyes,
The Cossack bends his steps,
So none should see how Gonta cries
Or where his children rest.
Out in a field, far from the road,
He lays them; takes his knife
And with the bless'd blade digs a hole.
Uman supplies the light
So he can see the work he does
And the two lads who lie
As though asleep still in their clothes....
Why do they fear inspire?
Why is it Gonta seems to hide
As though he were a thief?
Why does he shake? From time to time
The wind bears to the chief
The sounds of Cossack revelry;
He does not heed the noise —
A fine deep house amid the fields
He's building for his boys.
It's done at last. He lays his sons
Into their home, the hole,
His ears still ringing with the sound:
"Oh dad, we are not Poles!"
Then Gonta from his pocket takes
A crimson silken cloth,
The dead eyes kisses, then he makes
The sign of sacred cross,
And covers the young Cossack heads.
Then lifts the cloth again,
To gaze once more upon his dead....
The tears then gush like rain:
"My children! Open up your eyes,
Look at Ukraine, my boys:
For her, my sons, you gave your lives
And I, too, am destroyed.
Who will there be to bury me?
In some far foreign field
Who will there be to weep o'er me?
My fate is black indeed!
The most unfortunate of men,
I'm left alone, in pain!
Why was I granted children, then?
Or why was I not slain?
They would have laid me in the earth —

А то я ховаю».
Поцілував, перехрестив,
Покрив, засипає:
«Спочивайте, сини мої,
В глибокій оселі!
Сука мати не придбала
Нової постелі.
Без васильків і без рути
Спочивайте, діти.
Та благайте, просіть бога,
Нехай на сім світі
Мене за вас покарає,
За гріх сей великий.
Просіть, сини! я прощаю,
Що ви католики».
Зрівняв землю, покрив дерном,
Щоб ніхто не бачив,
Де полягли Гонти діти,
Голови козачі.
«Спочивайте, виглядайте,
Я швидко прибуду.
Укоротив я вам віку,
І мені те буде.
І мене вб'ють... коли б швидче!
Та хто поховає?
Гайдамаки!.. Піду ще раз.
Ще раз погуляю!..»

Пішов Гонта похилившись;
Іде, спотикнеться,
Пожар світить; Гонта гляне,
Гляне — усміхнеться.
Страшно, страшно усміхався,
На степ оглядався.
Утер очі... тільки мріє
В диму, та й сховався.

ЕПІЛОГ

Давно те минуло, як, мала дитина,
Сирота в ряднині, я колись блукав
Без свити, без хліба по тій Україні,
Де Залізник, Гонта з свяченим гуляв.
Давно те минуло, як тими шляхами,
Де йшли гайдамаки,— малими ногами
Ходив я, та плакав, та людей шукав,
Щоб добру навчили. Я тепер згадав,
Згадав, та й жаль стало, що лихо минуло.
Молодее лихо! якби ти вернулось,

I bury them instead.”
Again he kissed them, made the cross,
The cloth drew o’er their heads,
And earth he then began to pile:
“Rest in your hole, my sons,
Your mother, bitch, did not provide
Fine beds to lie upon.
Without corn-flower wreaths and rue,
My sons, you’ll have to sleep.
Please pray to God, I beg of you,
That he should punish me
Yet on this earth for what I did,
For this most awful crime.
Forgive me, sons! You I forgive
That Catholics you died.”
He levelled off the earth and laid
Green sod upon the grave,
So none could tell where Gonta made
His sons’ last resting place.
“Sleep well, my lads, and wait for me,
I will not tarry long.
My knife cut short your span of life,
The same will be my lot.
They’ll kill me, too.... May it be soon!
But who will bury me?
The Haidamaki! Just once more
I’ll join them on a spree!...”

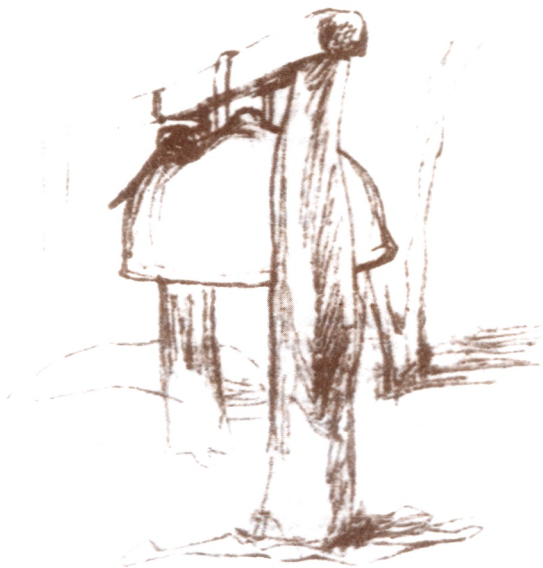
So Gonta went; his shoulders sagged,
He tripped as though were blind.
The burning town lit his path;
He raised his eyes and smiled —
A smile most awful to behold.
He looked back on the field,
And wiped his eyes.... And then by smoke
The Cossack was concealed.

EPILOGUE

Much time has gone by, since a child, a poor orphan,
In sacking and coatless, without any bread,
I roamed that Ukraine where Zaliznyak and Gonta
With sanctified sabres had wreaked vengeance dread.
Much time has gone by since, along those same highways
Where rode Haidamaki, exhausted and sore
I tramped through the country, its high roads and byways,
And weeping, sought people to teach me good lore.
As now I recall them, my youthful misfortunes,
I grieve that they’re past! I would trade present fortune

Проміняв би долю, що маю тепер.
Згадаю те лихо, степи ті безкраї,
І батька, і діда старого згадаю...
Дідусь ще гуляє, а батько вже вмер.
Бувало, в неділю, закривши мінею⁴²,
По чарці з сусідом випивши тієї,
Батько діда просить, щоб той розказав
Про Коліївщину, як колись бувало,
Як Залізник, Гонта ляхів покарав.
Столітні очі, як зорі, сяяли,
А слово за словом сміялось, лилось:
Як ляхи конали, як Сміла горіла.
Сусіди од страху, од жалю німіли.
І мені, малому, не раз довелось
За титаря плакати. І ніхто не бачив,
Що мала дитина у куточку плаче.
Спасибі, дідусю, що ти заховав
В голові столітній ту славу козачу:
Я її онукам тепер розказав.

Вибачайте, люде добрі,
Що козацьку славу

If only those days could be brought back again.
Those evils, the steppes that seem stretching forever,
My father and grandfather old I remember....
My father is gone, but my granddad remains.
On Sundays, on closing the book of the saints
And drinking a glass with the neighbours, my father
Would beg of my granddad to tell us the story
Of the Haidamaki revolt long ago,
How Gonta, Zaliznyak once punishment gory
Inflicted on Poles. And the ancient eyes glowed
Like stars in the night as the old man related
How gentry folk perished and how Smila burned....
The neighbours from horror and pity near fainted.
And I, a wee fellow, the churchwarden mourned,
Yet, nobody noticed, all gripped by the horror,
The child that was weeping alone in the corner.
I thank you, my granddad, 'twas you that preserved
The story I've told of the old Cossack glory:
And by the grandchildren it now will be heard.

I beg your pardon, readers dear,
That artlessly I spin

Так навмання розкажую,
Без книжної справи.
Так дід колись розказував,
Нехай здоров буде!
А я за ним. Не знав старий,
Що письменні люде
Тії речі прочитають.
Вибачай, дідусю,—
Нехай лають; а я поки
До своїх вернуся
Та доведу вже до краю,
Доведу — спочину
Та хоч крізь сон подивлюся
На ту Україну,
Де ходили гайдамаки
З святими ножами,—
На ті шляхи, що я міряв
Малими ногами.

Погуляли гайдамаки,
Добре погуляли:
Трохи не рік шляхетською
Кров'ю напували
Україну, та й замовкли —
Ножі пощербили.
Нема Гонти; нема йому
Хреста, ні могили.
Буйні вітри розмахали
Попіл гайдамаки,
І нікому помолитись,
Нікому заплакати.
Один тільки брат названий
Оставсь на сім світі,
Та й той — почув, що так страшно
Пекельнії діти
Його брата замучили,
Залізник заплакав
Вперше зроду; сльози не втер,
Умер неборака.
Нудьга його задавила
На чужому полі,
В чужу землю положила:
Така його доля!
Сумно-сумно гайдамаки
Залізную силу
Поховали; насипали
Високу могилу;
Заплакали, розійшлися,
Відкіля взялися.

This yarn of bygone Cossack feats,
Without the bookish skill.
I'm just repeating granddad's tale —
Good health to him! — and he
Ne'er dreamed that there would come a day
When learned folk would read
His narrative. Now don't be hurt,
Old granddad — let them rant.
And in the meantime I'll return
To my small rebel band,
And when I've led them to the end,
I'll rest — and then again,
At least in dreams, my eyes shall look
Upon that fair Ukraine
Where once the Haidamaki roved
And awful vengeance wreaked,
Whose roads I measured years ago
With blistered naked feet.

The Haidamaki had a spree,
Made merry unrestrained:
With gentry's blood almost a year
They watered the Ukraine,
Then were no more — their dented blades
Were put away to rust
And Gonta's gone: no cross or grave
To mark his place of rest.
O'er all the steppe the wild wind swept
The Cossack dust away,
No one was left to mourn his death
Or for his soul to pray.
A foster-brother yet remained
Alive upon the earth;
But when he learned the fiendish fate
The devils had reserved
For Gonta, how his brother died —
For the first time in life
Old Zaliznyak began to cry.
He did not wipe his eyes,
But pined away, and soon was dead;
He died in foreign parts,
In foreign earth his bones were laid:
So hapless was his lot!
Their iron chief with deepest grief
The Haidamaki bore
To bury in a foreign field;
They built a mound, and mourned
Awhile, then brushed their tears away
And went back whence they came.

Один тільки мій Ярема
На кий похилився,
Стояв довго. «Спочинь, батьку,
На чужому полі,
Бо на своїм нема місця,
Нема місця волі...
Спи, козаче, душа щира!
Хто-небудь згадає».

Пішов степом сіромаха,
Сльози утирає.
Довго, довго оглядався,
Та й не видко стало.
Одна чорна серед степу
Могила осталась.

Посіяли гайдамаки
В Україні жито,
Та не вони його жали,
Що мусим робити?
Нема правди, не виросла;
Кривда повиває...
Розійшлися гайдамаки,
Куди який знає:
Хто додому, хто в діброву,
З ножем у халяві,
Жидів кінчать. Така й досі
Осталася слава⁴³.
А тим часом стародавню
Січ розруйнували:
Хто на Кубань, хто за Дунай,
Тільки і остались,
Що пороги серед степу.
Ревуть-завивають:
«Поховали дітей наших
І нас розривають».
Ревуть собі й ревітимуть —
Їх люде минули;
А Україна навіки,
Навіки заснула.

З того часу в Україні
Жито зеленіє;
Не чуть плачу, ні гармати,
Тільки вітер віє,
Нагинає верби в гаї,
А тирсу на полі.

Yarema, leaning on his staff,
Long stood beside the grave.
"Rest, father, in this foreign place,
For in our native land
No longer is there any space,
Nor freedom to be had....
Sleep soundly, honest Cossack soul!
You won't forgotten be."

Across the steppe Yarema went,
His tears still flowing free,
And he kept always looking back,
Till he was lost to sight.
Then just the grave mound in the steppe
Was dark against the sky.

By Haidamaki with good seed
Ukraine had then been sown,
The harvest, though, they did not reap.
So what is to be done?
The seeds of justice did not sprout;
Instead, injustice grew....
The Haidamaki all dispersed,
Each chose what he would do:
Some just went home, but others took
To forests with their blades
To prey on merchants. This repute
To our own days remains.³⁵
The ancient Cossack fortress, Sich,
Then later was laid waste:
Some Cossacks 'cross the Danube fled,
Some to Kuban escaped;
That's all that's left — except the plaint
The Dnieper rapids howl:
"They finished off our sons, and aim
To pulverise us now!"
But people, passing by, don't heed
The rapids' angry roar;
And the Ukraine is fast asleep,
Asleep for evermore.

Since those grim years the grain grows green
And lush across Ukraine;
No screams are heard, no carnage seen;
The winds blow 'cross the plains,
They bend the willows in the wood
And grasses on the lea.

Все замовкло. Нехай мовчить:
Така божа воля.

Тільки часом увечері
Понад Дніпром, гаєм
Ідуть старі гайдамаки,
Ідучи співають:

«А в нашого Галайди хата на помості.
Грай, море! добре, море!
Добре буде, Галайда!»

[*Квітець —
листопад 1841*]

Now silence reigns. That is what God
Has willed. So let it be.

But sometime, when the day is done,
And all is warm with spring,
Old Haidamaki walk along
The Dnieper's banks and sing:

“Our good Halaida's house has floors.
Let the sea surge! Let the sea swell!
Halaida, all will yet be well!”

*[April-November
1841]*

*Translated
by John Weir*

ПЕРЕДМОВА

По мові — передмова. Можна і без неї, так ось бачте що: все, що я бачив надрукованого,— тільки бачив, а прочитав дуже небагато,— всюди є передслово, а в мене нема. Якби я не друкував своїх «Гайдамаків», то воно б не треба і передмови. А коли вже пускаю в люди, то треба і з чим, щоб не сміялись на обірванців, щоб не сказали: «От який! хіба діди та батьки дурніші були, що не пускали в люди навіть граматки без предисловія». Так, далєбі, так, вибачайте, треба предисловіє. Так як же його скомпонувать? щоб, знаєте, не було і кривди, щоб не було і правди, а так, як всі предисловія komponуються. Хоч убий, не вмю; треба б хвалить, так сором, а гудить не хочеться. Начнем же уж ена ч а л о к н и г и с и ц е: весело подивиться на сліпого кобзаря, як він сидить собі з хлопцем, сліпий, під тином, і весело послухать його, як він заспіває думу про те, що давно діялось, як боролися ляхи з козаками; весело... а все-таки скажеш: «Слава богу, що минуло»,— а надто як згадаєш, що ми одної матері діти, що всі ми слав'яне. Серце болить, а розказувать треба: нехай бачать сини і внуки, що батьки їх помилялись, нехай братаються знову з своїми ворогами. Нехай житом-пшеницею, як золотом, покрита, нерозмежованою останеться навіки од моря і до моря — слав'янська земля. Про те, що діялось на Україні 1768 року, розказую так, як чув од старих людей; надрукованого і критикованого нічого не читав, бо, здається, і нема нічого. Галайда вполовину видуманий, а смерть вільшанського титаря правдива, бо ще є люди, котрі його знали. Гонта і Залізник, отамани того кровавого діла, може, виведені в мене не так, як вони були,— за це не ручаюсь. Дід мій, нехай здоров буде, коли зачина розказувать що-небудь таке, що не сам бачив, а чув, то спершу скаже: «Коли старі люди брешуть, то й я з ними».

Т. Шевченко

О Души мои! о слово змеи!
 За тебе марго и вичунолу криво
 Карегов, мучу си... але некиво...
 Модло якъ щирю, вирю дружиню
 Якъ безтелемчуо свою вкряину!
 Роди шо хочеш зътелити въ зоттою
 Тилъко неидей, въ некладъ тобою
 Пошкандыбаю.

Ты привитане
 Кероче мотого, Сердечетелле,
 Урода, Кейте, Аристе, Сокрота,
 Онепотредни. Кесарь-корта
 и зрека доброго ты полюби ли
 Однеповесемво!.. Озателити во,
 А я чубайи шо пришеу и?
 За шо сироду ты поцимешь?
 За твемо-думу?.. Ои зиво зиво
 и нежеки якъ я дармо стивити.
 и чудно и чудно якъ помирнуо
 Шо часто потлице солови буи
 За твее диво! нове не зрису ти
 Брати зъ братими, и нехайикучи.
 а. Шо твее диво, велики кодаме
 Ушилку покрити, а люде ньвми!

FOREWORD

After the word comes the foreword; although it could have been done without. But, you see, here's what: everything that I have seen in print — only seen, since I've not read very much — has a foreword, and I haven't got one; if I weren't printing my *Haidamaki*, there would be no need of a foreword either. But once I'm sending them out into the world, they should have something to go with, so people shouldn't jeer at the ragamuffins and say: "See what he's like! Can it be that our grandfathers and fathers were more foolish than he, since they didn't put out even a grammar textbook without a foreword?" Yes, indeed, it's so, I beg your pardon, a foreword is needed. But how should it be composed? — you know, that it shouldn't contain falsehoods, nor should it contain the truth, but be the way all forewords are composed. Even though you kill me, I don't know how to do it; I'm ashamed to give praise, and I don't want to disparage. *But let us at last begin the beginning of this book:* it is a pleasure to look on a blind kobzar as he sits there, sightless, with a boy, beside a hedge, and it is a pleasure to listen to him, as he sings a ballad about what took place long ago, how the Poles and Cossacks fought — it is a pleasure... and yet you'll say: "Thank God that it's past", the more so when you recall that we are one mother's sons, that we are all Slavs. The heart is sore, but it must be told: let the sons and grandsons see that their parents erred, let them fraternize again with their enemies. May the Slavic land, covered with rye and with wheat as though with gold, remain forever without borders from sea unto sea. I am relating what happened in the Ukraine in 1768 the way I heard it from old people; I haven't read anything about it that has been printed and criticized because, it seems, there is nothing of the kind to read. Halaida is semi-invented, but the death of the Vilshana churchwarden is true, because there are still people alive who knew him. Perhaps Gonta and Zaliznyak, the atamans of that bloody affair, are depicted by me not as they were — I do not guarantee that. My grandfather, may he stay hale, whenever he begins to relate something which he hadn't seen himself, but heard from others, starts by saying: "If the old folks are lying, I'll lie along with them."

T. Shevchenko

ГАМАЛІЯ ¹

«Ой нема, нема ні вітру, ні хвилі
Із нашої України!
Чи там раду радять, як на турка стати,
Не чуємо на чужині.
О повій, повій, вітре, через море
Та з Великого Лугу ²,
Суши наші сльози, заглуши кайдани,
Розвій нашу тугу.
Ой заграй, заграй, синесеньке море,
Та під тими байдаками,
Що пливуть козаки, тільки мріють шапки,
Та на сей бік за нами.
Ой боже наш, боже, хоч і не за нами,
Неси ти їх з України:
Почуємо славу, козацькою славу,
Почуємо, та й загинем».

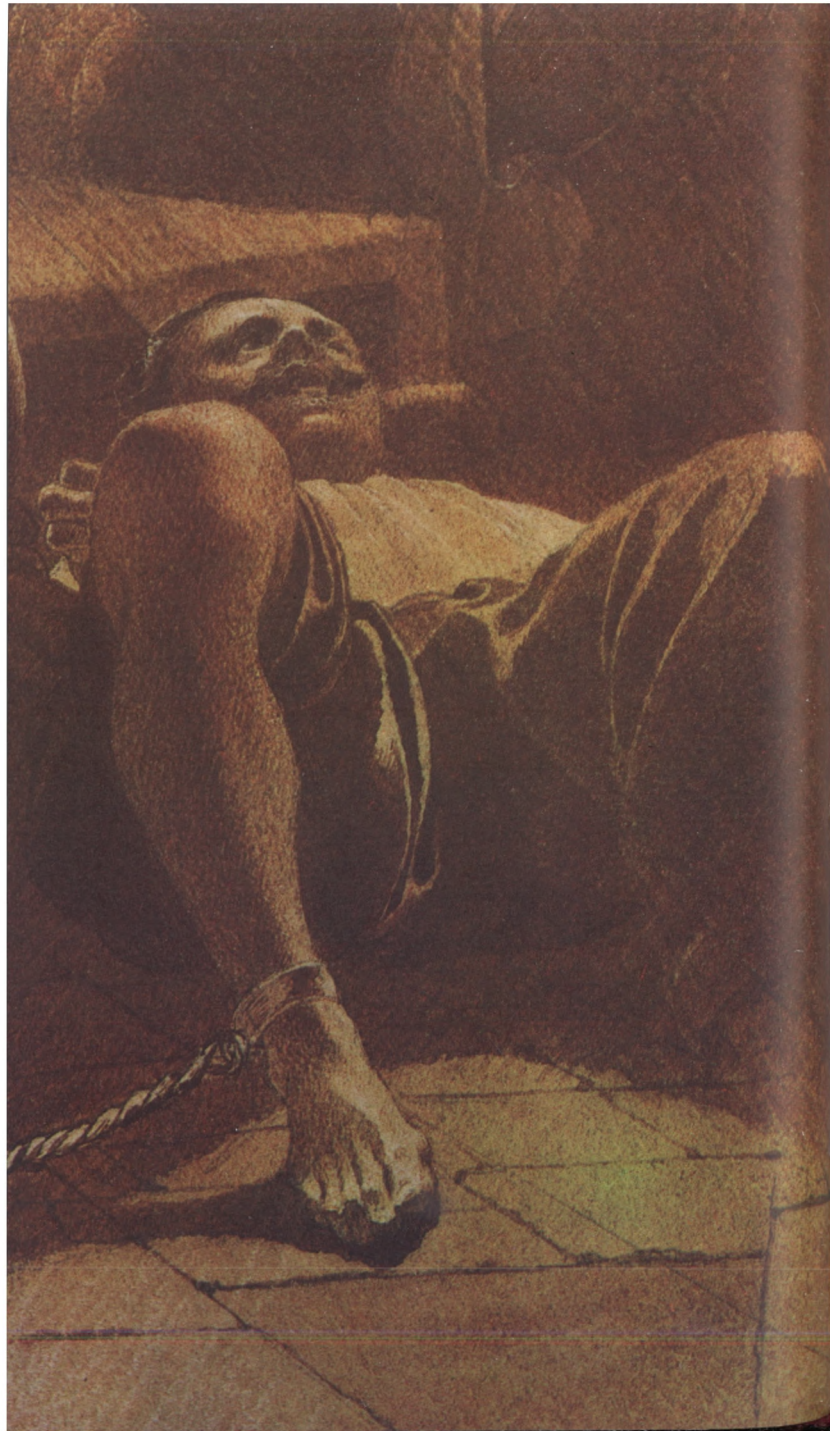
Отак у Скутарі козаки співали;
Співали, сердеги, а сльози лились;
Лилися козацькі, тугу домовляли.
Босфор аж затрясся, бо зроду не чув
Козацького плачу; застогнав широкий,
І шкурою, сірий бугай, стрепенув,
І хвилю, ревучи, далеко-далеко
У синєє море на ребрах послав.
І море ревнуло Босфорову мову,
У Лиман погнало, а Лиман Дніпрові
Тую журбу-мову на хвилі подав.
Зареготався дід наш дужий,
Аж піна з уса потекла.
«Чи спиш, чи чуєш, брате Луже?
Хортице! сестро?»

Загула

«Хортиця ³ з Лугом: «Чую! чую!»
І Дніпр укрили байдаки,
І заспівали козаки:

«У туркені, по тім боці,
Хата на помості.
Гай, гай! море, грай,
Реві, скелі ламай!
Поїдемо в гості.

HAMALIYA ¹

“Oh, the winds are mute, the tides do not carry
Good tidings to us from Ukraine!
Do the Cossacks meet, the Turk plan to harry?
For news we are waiting in vain.
Blow, ye north wind, blow across the blue water
From Luh, ² from the fields of Ukraine,
Dry our bitter tears and drown our chains’ clatter,
And ease the poor prisoners’ pain.
Roll, oh roll, ye sea, as hither you’re bearing
The bold Cossacks’ boats from Ukraine,
When they sail to save their unhappy brethren
Who languish in Turkey in chains.
Even, O God, if they come not to free us,
Still send them across from Ukraine;
Word of their exploits will reach us in prison
And light our last days with their fame.”

’Twas thus in Skutari that Cossacks were singing,
Unfortunate captives, their tears running free,
The tears of the Cossacks, their woe overbrimming.
The Bosphorus shook; for it never before
Had heard Cossacks weeping; the grey bull in anguish
The hide on his back ’gan to shake with a roar
And sent the blue waves down his ribs with the message
Of Cossack misfortune full-speed to the sea.
The sea heard the tidings which Bosphorus bellowed
And passed the sore plaint on to Liman, which trembled
And told it in ripples to Dnieper’s deep stream.
With foam upon his hoary whiskers,
Our mighty grand-dad thunder-roared:
“Hey, brother Luh, Khortitsya ³ sister!
D’ye hear? What are you waiting for!”
“We hear, we hear!” they promptly answered.
The Dnieper soon with boats was thronged,
And Cossack voices rose in song:

“Ho, the Turk’s across the water
Where the surf is pounding.
Hey, hey! Pound, ye waves,
Wear the rocks all away!
Visitors are coming.

У туркені у кишені
Таляри ⁴-дукати.
Не кишені трусить,
Їдем різать, палить,
Братів визволяти.

У туркені яничари
І баша на лаві.
Гой ги, вороги!
Ми не маєм ваги!
Наша воля і слава!»

Пливуть собі співаючи,
Море вітер чує;
Попереду Гамалія
Байдаком керує.
Гамалію, серце мліє:
Сказилося море.
Не злякає! — і сховались
За хвилі — за гори.

Дрімає в гаремі — в раю Візантія ⁵,
І Скутар дрімає; Босфор клекотить,
Неначе скажений: то стогне, то виє:
Йому Візантію хочеться збудить.
«Не буди, Босфоре: буде тобі горе,
Твої білі ребра піском занесу,
У мул поховаю! (Реве синє море).
Хіба ти не знаєш, яких я несу
Гостей до султана?»

Так море спиняло
(Любило завзятих чубатих слав'ян).
Босфор схаменувся. Туркенья дрімала,
Дрімав у гаремі ледачий султан.
Тільки у Скутарі, в склепу, не дрімають
Козаки сердеги. Чого вони ждуть?
По-своєму бога в кайданах благають,
А хвилі на той бік ідуть та ревуть.

«О милий боже України!
Не дай пропасти на чужині,
В неволі, вольним козакам!
І сором тут, і сором там —
Вставать з чужої домовини,
На суд твій праведний прийти,
В залізах руки принести
І перед всіми у кайданах
Стать козакові...»

«Ріж і бий!
Мордуй невіру бусурмана!» —
Кричать за муром. Хто такий?

“Ho, the Turk has roomy pockets
Full of gold and silver.
Not for pelf do we sail,
But for the foe to assail,
Brethren to deliver.

“Ho, the Turkish janissaries,
Pasha, too, are snoring.
Ha, ho! Tremble, foe!
We'll not temper the blow!
Liberty and glory!”

So, singing free, they set asea;
Oh, the sea's unruly.
In the lead boat Hamaliya
Steers his vessel truly.
Hamaliya, the heart falters:
The sea's gone a-rocker!
They don't take fright! — Soon they're hidden
By the surging water.

In luxury pillowed, Byzantium⁴ drowns
At ease in his harem, Skutar' at his side.
The Bosphorus clamours, intent on arousing
The Turk from his slumber, to thwart the surprise.
The sea roared in fury: “I swear that I'll bury
You, Bosphorus Strait, beneath mountains of sand
Unless you are silent!... D'ye see whom I'm bearing
To visit the sultan?... Be still, I command!”
The Bosphorus quaked at the sea's angry thunder
(The sea loved those resolute, long-whiskered Slavs)
And stopped its commotion. And so the Turks slumbered.
At ease in his harem the sultan relaxed.
Only in Skutari the captives weren't sleeping
In their dreadful dungeon. For what do they wait?
God's help in their trouble they are beseeching,
While waves on the outside keep pounding away.

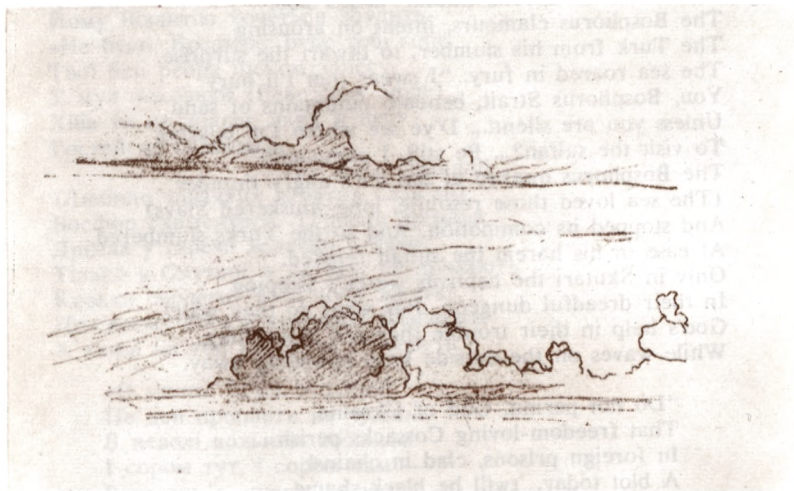
“Do not permit, God of Ukraine,
That freedom-loving Cossacks perish
In foreign prisons, clad in chains!
A blot today, 'twill be black shame
If we, who liberty so cherish,
Will rise up from a foreign grave
On that, the final Judgement Day,
And face the hosts in shameful shackles....”
Then from behind the walls a cry
Rang through the night, “On, on to battle!
The Moslem pagans smite and slay!”

Гамалію, серце мліє:
Скутар скаженіє!
«Ріжте! бийте!» — на фортеці
Кричить Гамалія.

Реве гарматами Скутара,
Ревуть, лютують вороги;
Козацтво преться без ваги —
і покотились яничари.

Гамалія по Скутарі —
По пеклу гуляє,
Сам хурдигу⁶ розбиває,
Кайдани ламає:
«Вилітайте, сірі птахи,
На базар до паю!»
Стрепенулись соколята,
Бо давно не чули
Хрещеної тії мови.
І ніч стрепенулась:
Не бачила стара мати
Козацької плати.

Oh, the very blood is blazing.
Skutari goes crazy.
"Kill them! Slay them!" Hamaliya
The fortress is razing.

The cannon of Skutari thundered,
And yet the Turks could not survive
The daring of the Cossack drive —
The janissary guards went under.
Hamaliya through Skutari —
Through Hades — is racing;
First into the prison breaking,
He knocks off the bracelets.
"Fly free, birds of falcon feather,
Join the merry-making!"
The grey falcons aroused themselves,
For long had they waited
To hear good Christian speech again.
The night, too, awakened;
Dear old mother, she had never
Seen how Cossacks settle

Не лякайся, подивися
На бенкет козачий.
Темно всюди, як у будень,
А свято чимале.
Не злодії з Гамалієм
Їдять мовчки сало
Без шашлика. «Засвіtimo!»
До самої хмари
З щоглистими кораблями
Палає Скутара.
Візантія пробуркалась,
Витріщає очі,
Переплива на допомогу,
Зубами скрегоче.

Реве, лютує Візантія:
Руками берег достає;
Достала, зикнула, встає —
І на ножах в крові німіє.
Скутар, мов пекло те, палає;
Через базари кров тече,
Босфор широкий доливає.
Неначе птахи чорні в гаї,
Козацтво сміливо літає.
Ніхто на світі не втече!

Accounts with foes. Have no terror,
Watch the Cossack revel.
Why should Cossacks feast in darkness
At a celebration! —
They're not robbers that in the night
They should eat raw bacon
Without a fire. "Let us have light!"
Soon the clouds were scorching —
Skutari burned and the galleys
Were turned into torches.
Byzantium at last awoke
And beheld the slaughter,
Gnashing his teeth, to the rescue
He swam 'cross the water.

Byzantium in frenzy rages
And clutches madly at the shore,
Takes hold, rears up — then, laved with gore,
Sinks down beneath the Cossack sabres.
Like hell-fire all Skutari blazes;
The Bosphorus is filled with blood
Which gushes from the market-places.
Like blackbirds flitting through a wood
The Cossacks comb the raging Hades
To see that none escape the sword!

Огонь запеклих не пече.
Руйнують мури, срібло-злото
Несуть шапками козаки
І насипають байдаки.
Горить Скутар, стиха́ робота,
І хлопці сходяться; зійшлись,
Люльки з пожару закурили,
На байдаки — та й потягли,
Рвучи червоні гори-хвилі.
Пливають собі ніби з дому,
Так буцім гуляють,
Та, звичайне запорожці,
Пливучи співають:

«Наш отаман Гамалія,
Отаман завзятий:
Забрав хлопців та й поїхав
По морю гуляти,
По морю гуляти,
Слави добувати,
Із турецької неволі
Братів визволяти.
Ой приїхав Гамалія
Аж у ту Скутару,—
Сидять брати-запорожці,
Дожидають кари.
Ой як крикнув Гамалія:
«Брати, будем жити,
Будем жити, вино пити,
Яничара бити,
А курені килимами,
Оksamитом крити!»
Вилітали запорожці
На лан жито жати;
Жито жали, в копи клали,
Гуртом заспівали:
«Слава тобі, Гамаліє,
На весь світ великий,—
На весь світ великий,
На всю Україну,
Що не дав ти товариству
Згинуть на чужині!»

Пливають співаючи; пливе
Позад завзятий Гамалія:
Орел орлят мов стереже;
Із Дарданеллів вітер віє,
А не женеться Візантія:
Вона боїться, щоб Чернець ⁷

Fire holds no terror for this brood.
They raze the fortress; then they carry
The gold and silver in their caps
Back to their boats. And now the task
Is done. There is no need to tarry.
The lads assembled at the shore.
Their pipes with burning brands they started,
Boarded their boats, took to the oars —
The crimson waves before them parted.
More like coming from an outing
Than from war returning,
With rousing songs, Cossack fashion
'Cross the sea they journey:

“Our ataman Hamaliya
Is a chieftain daring,
His good crew he took acruising
Asea for an airing;
Asea for an airing,
Fame and fortune sharing,
Freeing brothers from the prison
Where they were despairing.
To Skutari Hamaliya
Boldly went afaring.
There our Cossack lads in irons
Sat for death preparing.
'Brothers!' called out Hamaliya,
The lads liberating,
'Life awaits you, celebrating,
Turks exterminating,
Our Cossack camps with tapestries
And silks decorating!'
Swiftly came the Cossacks flying
The harvest to gather;
Stoutly reaping, corpses heaping,
They sang all together:
“Glory to you, Hamaliya,
O'er Ukraine's wide spaces,
O'er Ukraine's wide spaces
Your name will be cherished
That you didn't let the Cossacks
In slavery perish.'”

So sail the Cossacks home with song;
Behind, the doughty Hamaliya
Keeps watch — the eagle guards his young;
From Dardanelles the wind blows freely,
Yet not a sign of Turk flotilla;
The Turk's afraid the Monk⁵ again

Не засвітив Галату⁸ знову
Або гетьман Іван Підкова⁹
Не кликнув в море на ралець¹⁰.
Пливуть собі, а з-за хвилі
Сонце хвилю червонить;
Перед ними море миле
Гомонить і клекотить.

Гамаліє, вітер віє,
Ось-ось наше море!
І сховалися за хвилі —
За рожеві гори.

[Жовтень —
перша половина
листопада 1842]

May build a bonfire at Galata,⁶
Or that a new Pidkova⁷ wrathful
Will call to battle on the main.
Soon the morning sun, arising,
Crimson tints the dancing waves;
Stretching out to the horizon
Friendly seas embrace the brave.

Hamaliya, feel the breezes....
Our home seas are pounding!...
Then the Cossack boats are hidden
By billows like mountains.

*[October — first half
of November, 1842]*

*Translated
by John Weir*

СОН

Комедія

*Дух истини, его же мир
не может прияти,
яко не видит его,
ниже знает его.*

*Иоанна, глава 14,
стих 17*

У всякого своя доля
І свій шлях широкий:
Той мурує, той руйнує,
Той неситим оком
За край світа зазирає —
Чи нема країни,
Щоб загарбать і з собою
Взять у домовину,
Той тузами обирає
Свата в його хаті,
А той нишком у куточку
Гострить ніж на брата.

A DREAM

A Comedy

*Even the spirit of truth;
whom the world cannot receive,
because it seeth him not,
neither knoweth him.*

*John, Chapter 14,
Verse 17*

Each man on earth has his own fate,
Each one his highway wide:
This one builds up, that one lays waste,
And that casts greedy eyes
O'er all the globe, to find somewhere
A land not yet enslaved,
Which he could conquer and then bear
With him into the grave.
This fellow in his neighbour's home
His host cleans out at cards,
While that one in a corner hones
A blade for brother's heart.

А той, тихий та тверезий,
Богобоязливий,
Як кішечка, підкрадеться,
Вижде нещасливий
У тебе час та й запустить
Пазурі в печінки,—
І не благай: не вимолять
Ні діти, ні жінка.
А той, щедрий та розкошний,
Все храми мурує;
Та отечество так любить,
Так за ним бідкує,
Так із його, сердешного,
Кров, як воду, точить!..
А братія мовчить собі,
Витріщивши очі!
Як ягнята: «Нехай,— каже,—
Може, так і треба».
Так і треба! бо немає
Господа на небі!
А ви в ярмі падаєте
Та якогось раю
На тім світі благаєте?
Немає! немає!
Шкода й праці. Схаменіться:
Усі на сім світі —
І царята і старчата —
Адамові діти.
І той... і той... а що ж то я?!
Ось що, добрі люди:
Я гуляю, бенкетую
В неділю і в будень.
А вам нудно! жалкуєте!
Єй-богу, не чую,
І не кричіть! Я свою п'ю,
А не кров людськую.

Отак ідучи попідтинню
З бенкету п'яний уночі,
Я міркував собі йдучи,
Поки доплентавсь до хатини,
А в мене діти не кричать
І жінка не лас,
Тихо, як у раї,
Усюди божа благодать —
І в серці, і в хаті.
Отож я ліг спати.
А вже підпилий як засне,
То хоч коти гармати,

За думом думал поемъ кинутая
Одна давитъ сердце друга раздуряе
А трытѣтѣ ты до тыдесятого мнѣка
У селому сердцу, моаме и болѣ ае баритѣ.

Колыаго ие покемъ ѣ
и дѣо тыго мѣбу
Нрѣбитѣе угадѣе
Велмѣе мѣво.

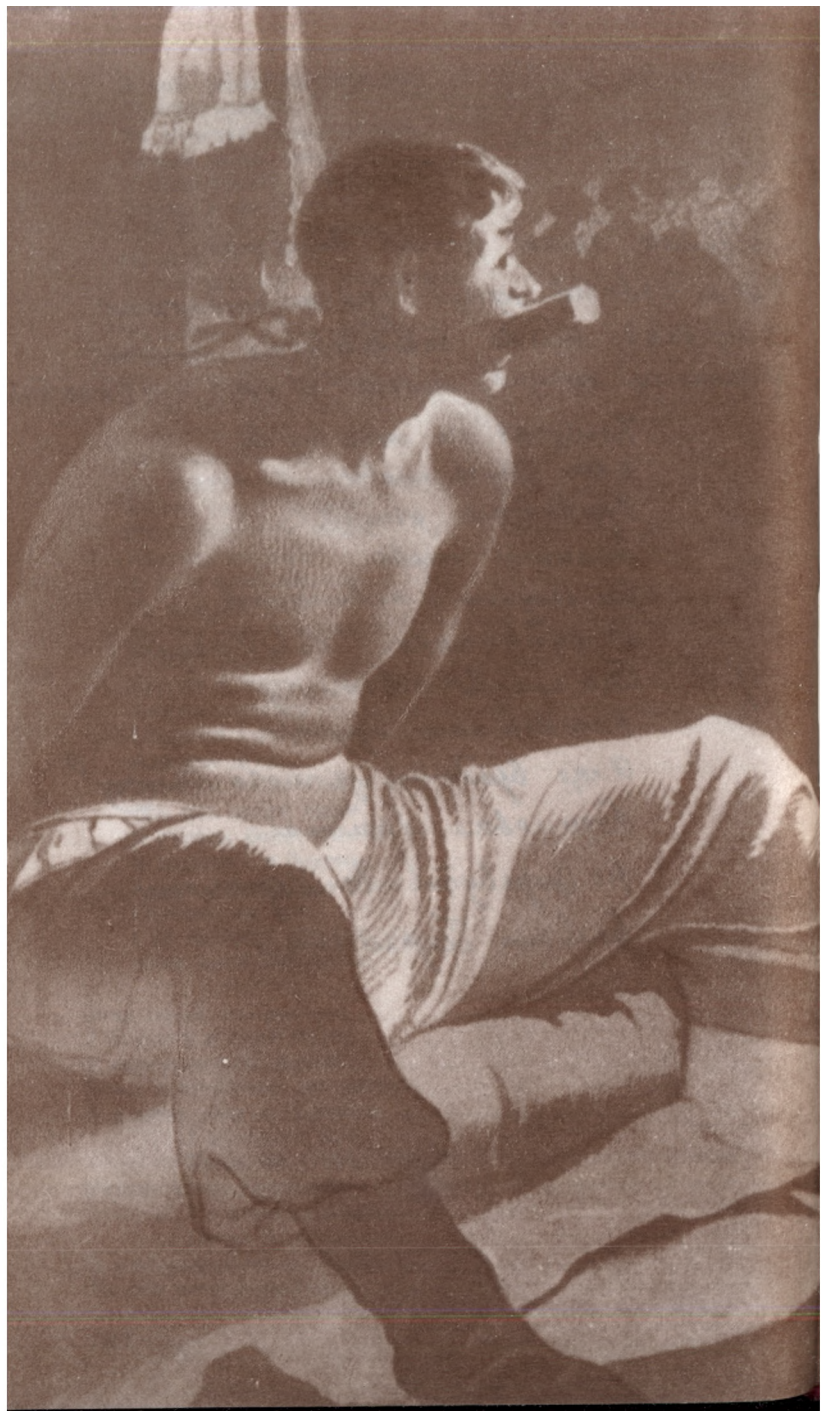
Вѣи окупѣи - нодумѣи
Вѣи дѣи дѣи... Вѣи дѣи...

Тѣи еиѣи а ѣ мѣи
Вѣи дѣи мѣи дѣи.

А мѣи вѣи дѣи дѣи дѣи?

Вѣи мѣи. Вѣи мѣи...

Вѣи Вѣи дѣи Вѣи дѣи
Вѣи дѣи Вѣи дѣи.

Then there's the sober citizen,
 The worthy, pious kind,
 Who'll creep up like a cat and then
 Bide patiently his time
 Until with hardship you're beset,
 And then he'll pounce! — Don't plead:
 The tears your wife and children shed
 Won't save you from his teeth.
 And that one, generous and grand,
 A fervent patriot,
 So deeply loves his native land,
 So worries o'er its lot,
 As from his country's heart he sucks
 The blood as though 'twas water!...
 The brethren meanwhile sit and look,
 Their eyes agape like saucers!
 And bleat like lambs: "Perhaps it was
 Ordained thus from on high."
 That's how 'twas meant to be! Because
 There's no God in the sky!
 You pull your yoke until your breath
 Gives out and you are done,
 Yet pray for heaven after death?
 In vain! There's none! There's none!
 Your labour's lost. Come to! Come to!
 In this world everyone —
 The princes, and the beggars, too,—
 They all are Adam's sons.
 Both he... and he... What's this I prate?
 What is it all about?
 I banquet every single day,
 Carouse day in, day out,
 While you with envy burn and hate!
 Don't scold: 'Twill do no good —
 I'm deaf to you! I drink my own,
 And not the people's blood!

Such thoughts went flitting through my head
 As tipsy from a merry feast
 In dead of night, on reeling feet,
 I made my way to home and bed.
 No bawling child or nagging spouse —
     Have I to spoil my rest —
     With perfect peace I'm blest
 Both in my mind and in my house.
     I climbed into my bed
     And soon slept like the dead.
 And when a man has had a few,
 Though cannon roar he still will snore,

І усом не моргне.
Та й сон же, сон, напрочуд дивний,
Мені приснився —
Найтверезіший би упився,
Скупий жидюга дав би гривню,
Щоб позирнуть на ті дива.
Та чорта з два!
Дивлюся: так буцім сова
Летить лугами, берегами, та нетрями,
Та глибокими ярами,
Та широкими степами,
Та байраками.

А я за нею, та за нею,
Лечу й прощаюся з землею:
«Прощай, світе, прощай, земле,
Неприятний краю,
Мої муки, мої люті
В хмарі заховаю.
А ти, моя Україно,
Безталанна вдово,
Я до тебе літатиму
З хмари на розмову.
На розмову тихосумну,
На раду з тобою;
Опівночі падатиму
Рясною росюю.
Порадимось, посумуєм,
Поки сонце встане;
Поки твої малі діти
На ворога стануть.
Прощай же ти, моя нене,
Удово небого,
Годуй діток; жива правда
У господи бога!»

Летим. Дивлюся, аж світає,
Край неба палає,
Соловейко в темнім гаї
Сонце зустрічає.
Тихесенько вітер віє,
Степи, лани мріють,
Меж ярами над ставами
Верби зеленіють.
Сади рясні похилились,
Тополі по волі
Стоять собі, мов сторожа,
Розмовляють з полем.
І все то те, вся країна,
Повита красою,

Whatever you may do.
 Oh, what a vision rare I saw
     In sleep that night:
 A staunch abstainer would get tight,
 A tightwad would a coin bestow,
 If they could only get a glance
     At what I saw.
     But not a chance!
 I dreamed: high in the air's expanse
 It seemed an owl was flying fast
     Over meadows, over valleys,
     Over river banks and gulleys,
     Over woods and over steppes.
 And in its wake I flew as well
 And bid the earth below farewell:
 "Farewell, O world, farewell, O earth,
     Unfriendly land, good-bye!
     My tortures cruel, my searing pain
     Above the clouds I'll hide.
     And as for you, my dear Ukraine,
     I'll leave the clouds and sky
     To fall with dew and talk with you,
     Poor widow-country mine.
     I'll come at midnight when the dew
     Falls heavy on the fields;
     And softly, sadly we will talk
     Of what the future yields.
     Until the rising of the sun
     We'll talk about your woes,
     Until your infant sons are grown
     And rise against the foes.
     Good-bye, my lovely, poor Ukraine,
     O widow-land of mine!
     Your children rear unto the day
     For justice is divine!"

We fly... I look — the dawn arrives,
 The sky's edge bursts ablaze;
 In shady glades the nightingales
 Sing out the new sun's praise.
 The breezes softly, lightly wake
 The steppelands from their dreams;
 In the lush valleys, by the lakes
 The willows shimmer green.
 The orchards, heavy laden, bow;
 The poplars stand at ease
 Like sentinels when all is well,
 And gossip with the fields.
 And all about, the whole land gleams
 With nature's warmest hues,

Зеленіє, вмивається
Дрібною росою,
Споконвіку вмивається,
Сонце зустрічає...
І нема тому почину,
І краю немає!

Bedecked with blossoms, dressed in greens,
And bathed in drops of dew.
Since time began it bathes in dew
And greets the morning sun...
There's no beginning to all this,
Of ending, too, there's none!

Ніхто його не додбає
І не розруйнує...
І все то те... Душе моя,
Чого ти сумуєш?
Душе моя убогая,

There's no one who could either gild
Or blotch this beauty-land...
And all of this... My aching heart,
My soul, why are you sad?
My poor, my desolated soul,

Чого марне плачеш,
Чого тобі шкода? хіба ти не бачиш,
Хіба ти не чуєш людського плачу?
То глянь, подивися: а я полечу
Високо, високо за синії хмари;

Why do you vainly weep?
Whom is it you pity? Alas, can't you see?
And cannot you hear how the multitudes cry?
So go, take a good look! And meantime I'll fly
Into the blue sky, above the grey clouds;

Немає там власті, немає там кари,
Там сміху людського і плачу не чуть.
Он глянь,— у тім раї, що ти покидаєш,
Латану свитину з каліки знімають,
З шкурою знімають, бо нічим обуть
Княжат недорослих; а он розпинають
Вдову за подушне, а сина кують,
Єдиного сина, єдину дитину,
Єдину надію! в військо оддають!
Бо його, бач, трохи! а онде під тином
Опухла дитина — голоднеє мре,
А мати пшеницю на панщині жне.

А он бачиш? очі! очі!
Нащо ви здалися,
Чом ви змалку не висохли,
Слізьми не злилися?
То покритка, попідтинню
З байстрам шкандибає,
Батько й мати одцурались,
Й чужі не приймають!
Старці навіть цураються!!
А панич не знає,
З двадцятю, недоліток,
Душі пропиває!

Чи бог бачить із-за хмари
Наші сльози, горе?
Може, й бачить, та помага,
Як і оті гори
Предковічні, що політи
Кровію людською!..
Душе моя убогая!
Лишенько з тобою.
Уп'ємося отрутою,
В кризі ляжем спати,
Пошлем думу аж до бога:
Його розпитати,
Чи довго ще на сім світі
Катам панувати?

Лети ж, моя думо, моя люта муко,
Забери з собою всі лиха, всі зла,
Своє товариство — ти з ними росла,
Ти з ними кохалась, їх тяжкії руки
Тебе повивали. Бери ж їх, лети
Та по всьому небу орду розпусти.
Нехай чорніє, червоніє,
Полум'ям повіє,
Нехай знову рига змії,

Where there are no rulers, no prisons or knouts,
No jeers of contempt and no people's lament.
Go, closer look: in the same Eden which you flee,
His tattered shirt from a poor cripple's back they tear
With skin and all — because his hide they need
To shoe their princelings with. And over there
A widow's crucified for taxes, while they drive
Her only son — her only hope! — in chains
Into the army. And there — more dead than live,
A starving babe beside a hedge awaits
Its mother from the feudal lord's estate.

And there, d'you see? My eyes! My eyes!
While I was yet a child
Why did you not along with tears
Flow out and leave me blind?
An unwed mother with her babe
Is shuffling down the lane —
Her parents drove her from the house,
And none will take her in!
E'en beggars chase her from their midst!
Young master pays no mind:
He's had some twenty maidens since,
To while away the time!

Does God look from behind a cloud
And see our woes and ills?
Perhaps He does, but helps as much
As do these ancient hills
Which mute and motionless endure
While washed with human gore!
My soul! My miserable soul!
I cannot suffer more.
We shall drink down a poison draught
And sink into the snow,
And send a thought right up to God
And ask if He will tell:
Will hangmen still much longer rule,
And turn earth into hell?

Then leave me, my thoughts, my torment, my pain,
And take away with you all evils, all woes —
Your constant companions! Together you've grown
And clung to each other; by woe were you trained
From earliest childhood. So take them and fly,
Unleash angry riot all over the sky.

Let it turn black, let it turn red,
Let conflagration spread,
Let once again the dragon's breath
Pile mound on mound of dead.

Трупом землю криє.
А без тебе я де-небудь
Серце заховаю
Та тим часом пошукаю
На край світа раю.

І знов лечу понад землею
І знов прощаюся я з нею.
Тяжко матір покидати
У безверхій хаті,
А ще гірше дивитися
На сльози та лати.

Лечу, лечу, а вітер віє,
Передо мною сніг біліє,
Кругом бори та болота,
Туман, туман і пустота.
Людей не чуть, не знать і сліду
Людської страшної ноги.
І вороги й не вороги,
Прощайте, в гості не приїду!
Упивайтесь, бенкетуйте —
Я вже не почую,
Один собі навік-віки
В снігу заночую.
І поки ви дознаєтесь,
Що ще є країна,
Не полита сльозьми, кров'ю,
То я одпочину...
Одпочину... аж слухаю —
Загули кайдани
Під землею... ² Подивлюся...
О люде поганий!
Де ти взявся? що ти робиш?
Чого ти шукаєш
Під землею? Ні, вже, мабуть,
Я не заховаюсь
І на небі!.. За що ж кара,
За що мені муки?
Кому я що заподіяв!
Чиї тяжкі руки
В тілі душу закували,
Серце запалили
І галичі силу —
Думи розпустили??
За що, не знаю, а караюсь,
І тяжко караюсь!
І коли я спокутую,

And meanwhile, I will hide my heart
And go far, far away
And find somewhere a blessed place,
Where Eden still holds sway.

Again above the earth I fly.
Again I tell the earth good-bye.
It's hard to leave your mother dear,
No roof above her head,
But harder yet to watch her tears,
Her rags, her lack of bread.

I fly, I fly, the north winds blow;
Before lie endless leagues of snow,
Of swamps and woods, a fog-bound land,
A wilderness untouched by man.
Here not a sound, not e'en a track
Is seen of fearful human feet.
To foe and friend alike I speak:
Farewell! I'm never coming back!
Carouse, make merry all you like!
I'll never hear you now —
All by myself I'll sink to sleep
Forever in the snow.
And till the day comes when you find
There is a corner yet
That's not been drenched in blood and tears
I'll take a little rest....
I'll rest a bit.... What's this I hear?
The clanging sound of chains '¹
Beneath the earth.... I'll take a look....
Oh, evil human race!
Where have you come from? And what for?
What is it that you seek
Beneath the earth? No! I'm afraid
There'll be no rest for me
In heaven too!... What have I done?
For what am I to blame?
To whom and how have I done wrong?
Whose heavy hands have chained
My soul within this searing breast
And set my heart on fire?
And who let loose these clam'ring crows —
These carping thoughts of mine?
Why do I suffer? I don't know
Why I'm tormented so!
Oh, when will I my sins atone
And pay the debt I owe?

Коли діжду краю,
Не бачу й не знаю!!

Заворушилася пустиня.
Мов із тісної домовини
На той останній страшний суд
Мертвці за правдою встають.
То не вмерлі, не убиті,
Не суда просити!
Ні, то люди, живі люди,
В кайдани залиті.
Із нор золото виносять,
Щоб пельку залити
Неситому!.. То каторжні.
А за що? те знає...
Вседержитель... а може, ще
Й він недобачає.

Онде злодій штемпований
Кайдани волочить;
Он розбойник катований
Зубами скрегоче,
Недобитка товариша
Зарізати хоче!
А меж ними, запеклими,
В кайдани убраний,
Цар всесвітній! цар волі, цар,
Штепом увінчаний!³
В муці, в каторзі не просить,
Не плаче, не стогне!
Раз добром нагріте серце
Вік не прохолоне!

А де ж твої думи, рожевії квіти,
Доглядані, смілі, викохані діти,
Кому ти їх, друже, кому передав?
Чи, може, навіки в серці поховав?
О, не ховай, брате! розсип їх, розкидай!
Зійдуть, і ростимуть, і у люди вийдуть!

Чи ще митарство? чи вже буде?
Буде, буде, бо холодно,
Мороз розум будить.

І знов лечу. Земля чорніє,
Дрімає розум, серце мліє.
Дивлюся: хати над шляхами
Та городі з стома церквами,
А в городах, мов журавлі,

When will this dreadful nightmare end? —
I neither see nor know!

Then suddenly the wasteland shook.
As though their coffins they forsook
On that, the final Judgement Day,
The dead arise to justice claim.

No, these are not the dead at all,
And not to judgement claim!
They're people, living mortal men
In heavy irons chained.
Deep from the bowels of the earth
The gold they daily bring
To fill his hollow coffers with!...
They're convicts!... Why in chains?
Go ask the tsar.... And even he,
Perhaps, cannot explain.

See, there a branded bandit drags
His ball and chain behind;
And there, fresh from the torture rack,
His teeth an outlaw grinds —
To kill his barely-breathing pal
Is topmost in his mind!
And there, amid those wretched dregs,
In iron chains he stands:
The king of freedom! ² World-wide king,
Crowned with a convict's brand!
In prison dread he does not groan,
He does not quail or weep!
A heart that once with good was warmed
Will warm forever keep!

Oh, where are the thoughts you so lovingly nurtured,
Your beautiful blossoms, those dreams of the future —
To whom did you pass them, my friend, oh to whom?
Or will they lie buried with you in the tomb?
Don't bury them, brother! Scatter them surely!
They'll sprout and they'll grow, and will soon be maturing!

Enough? Or must I undergo
Still more? Enough, the brain
Is wakened by the cold.

Again I fly. The land turns dark.
My mind is drowsing, faint my heart.
Big towns I see as I look down.
A hundred churches in each town,
I see their squares and streets are filled
With soldiers busy at their drills;

Замуштрували москалі;
Нагодовані, обуті
І кайданами окуті,
Муштруються... Далі гляну:
У долині, мов у ямі,
На багнищі город мріє ⁴,
Над ним хмарою чорніє
Туман тяжкий... Долітаю —
    То город безкрайї.
    Чи то турецький,
    Чи то німецький,
    А може, те, що й московський.
    Церкви, та палати,
    Та пани пузаті,
    І ні однісінької хати.

Смеркалося... огонь огнем
Кругом запалало,—
Аж злякався я... «Ура! ура!
Ура!» — закричали.
«Цу-цу, дурні! схаменіться!
Чого се ви раді!
Що горите?» — «Экой хохол!
Не знает параду.
У нас парад! сам ⁵ изволит
Сегодни гуляти!»
«Та де ж вона, тая цяця?»
«Вон видишь — палаты».
Штовхаюсь я; аж землячок,
Спасибі, признався,
З циновими гудзиками:
«Де ты здесь узялся?»
«З України». — Так як же ты
Й говорыть не вмиеш
По-здешнему?» — «Ба ні, — кажу, —
Говорить умію,
Та не хочу». — «Экой чудак!
Я вси входы знаю,
Я тут служу, коли хочеш,
В дворец попытаюсь
Ввесты тебе. Только, знаеш,
Мы, брат, просвищенны,
Не поскупись полтинкою...»
Цур тобі, мерзенний
Каламарю... І зробився
Я знову незримий
Та й пропхався у палати.
Боже мій єдиний!!!
Так от де рай! уже нашо

Supplied with boots and clothes and food,
And given heavy chains to boot,
They're training.... But what's that ahead?
A swampy, boggy lowland spreads,
And in that slough a city stands;³
A heavy cloud above it hangs,
A cloud of fog.... Up close I fly —
    It's of enormous size.
    Perhaps in Turkey,
    Or in Germany,
    Or, maybe, even in Muscovy:
    Churches, palaces galore,
    With plenty of pot-bellied lords,
    And not a solitary home!

The night was falling....
Bonfires flared....
With torchlights, on all sides
The throngs pressed so that I was scared!...
"Hurrah! Hurrah!" they cried.
"Come to your senses, you poor fools!
What do you celebrate?
Why all the fuss?" "What a *Khokhol*."⁴
Can't see it's a parade!
His Majesty himself has deigned
This day to promenade!"
"So where's that marvel to be seen?"
"There — through the palace gate."
I pushed my way; a countryman
With buttons made of brass
Elected to acknowledge me:
"Where are you from?" he asked.
"I'm from Ukraine." "How comes it that
You do not even know
To talk the way they do up here?"
I answered, "That's not so —
I know, but do not choose to." "Queer!
Well, I'm in service here,
I know the ins and outs, and so
I'll lead you, if you care,
Into the palace. But, you know,
We're educated folk,
So don't be stingy with the tip...."
Oh loathsome scribbler, go
Away from me.... I made myself
Invisible again
And to the chambers made my way.
Oh God, what I saw then!
Now there was heaven! In those halls

Золотом облиті
Блюдолизи: аж ось і сам,
Високий, сердитий,
Виступає; обок його
Цариця небога,
Мов опеньок засушений,
Тонка, довгонога,
Та ще на лихо, сердешне,
Хита головою.
Так оце-то та богиня!
Лишенько з тобою.
А я, дурний, не бачивши
Тебе, цяце, й разу,
Та й повірив тупорилим
Твоїм віршомазам.
Ото дурний! а ще й битий!
На квиток повірив
Москалеві. От і читай,
І йми ти їм віри!
За богами — панства, панства
В сребрі та златі!
Мов кабани годовані —
Пикаті, пузаті!..
Аж потіють, та товпляться,
Щоб то ближче стати
Коло с а м и х: може, вдарять
Або дулю дати
Благоволять; хоч маленьку,
Хоч півдулі, аби тільки
Під самую пику.
І всі у ряд поставали,
Ніби без'язики —
Анітелень. Цар цвенькає;
А диво-цариця,
Мов та чапля меж птахами,
Скаче, бадьориться.
Довгенько вдвох походжали,
Мов сичі надуті,
Та щось нишком розмовляли —
Здалека не чути —
О отечестві, здається,
Та нових п е т л и ц я х,
Та о муштрах ще новіших!..
А потім цариця
Сіла мовчки на дзиглику.
Дивлюсь, цар підходить
До найстаршого... та в пику
Його як затопить!..
Облизався неборака

The very cuspidors
Are gold-encrusted! Scowling, tall,
Here comes himself, the tsar,
To stretch his legs; and at his side
His empress struts and preens,
All wrinkled like a dried-up prune
And like a beanpole lean,
While every time she steps, her head
Goes jiggling on her neck.
Is this the goddess whom they praise?!
Poor thing, you are a wreck!
And silly I, not having seen
You once with my own eyes,
Accepted what your scribblers wrote,
Believed your poets' lies.
Oh, what a fool! I took for cash
A Moscow pledge to pay.
How can I after this believe
The things they write again!
Behind the gods came gentlefolk
In gold and silver dressed,
With heavy jowl and portly paunch —
Of well-fed hogs the best!...
They sweat, but closer, closer press
Around the august thing:
Perhaps he'll deign to slap a face
Or show a royal fig,
Or even half a fig to show,
Or maybe tweak a nose —
If but with his own hand.
Then all line up in one long row
And "at attention" stand.
The tsar-god jabbbers; and his spouse,
That royal marvel rare,
Just like a heron among birds
Hops briskly here and there.
They walked about a goodly while,
A pair of puffed-up owls,
And talked in whispers all the time —
We couldn't hear at all —
About the fatherland, I think,
The officers' new pips,
And still more drills for army men!...
And then the empress sits
In silence on a tabouret.
I watch: the tsar comes close
To him who is of highest rank
And whops him on the nose!...
Poor fellow, he just licked his lips,

Та меншого в пузо —
Аж загуло!.. а той собі
Ще меншого туза
Межи плечі; той меншого,
А менший малого,
А той дрібних, а дрібнота
Уже за порогом
Як кинеться по улицах,
Та й давай місити
Недобитків православних,
А ті голосити;
Та верещать; та як ревнуть:
«Гуля, наш батюшка, гуля!
Ура!.. ура!.. ура! а, а, а...»
Зареготався я, та й годі;
А й мене давнули
Таки добре. Перед світом
Усе те заснуло;
Тільки де-де православні
По углах стогнали
Та, стогнучи, за батюшку
Господа благали.
Сміх і сльози! От пішов я
Город озирати.
Там ніч, як день. Дивлюся:
Палати, палати
Понад тихою рікою;
А берег ушитий
Увесь каменем. Дивуюсь,
Мов несамовитий!
Як то воно зробилося
З калюжі такої
Таке диво... отут крові
Пролито людської —
І без ножа. По тім боці
Твердиня й дзвіниця⁶,
Мов та швайка загострена,
Аж чудно дивиться,
І дзигарі теленькають.
От я повертаюсь —
Аж кінь летить, копитами
Скелю розбиває!
А на коні сидить охляп,
У світі — не світі,
І без шапки. Якимсь листом
Голова повита.
Кін басує, от-от річку,
От... от... перескочить.
А він руку простягає,

And then poked in the pot
The next in line!... That one then gave
A smaller ace a clout;
That one punched still a smaller fish,
And he — still smaller fry,
Until the smallest at the end
Got theirs and opened wide
The palace gates, and poured outside
Into the city streets
To put the boots to common folks;
Then those began to screech
And holler fit to wake the dead:
“Our royal father deigns to play!
“Hoorah, hoorah, hoorah, 'ray, 'ray!”
I laughed most heartily and left;
I own, in the mêlée
I too got banged. 'Twas nearing dawn,
The city was asleep;
Just here and there some pious folk
Stood groaning on the street,
And moaning, prayed the Lord their tsar
In best of health to keep.
I laughed through tears! Then sauntered forth
The city's sights to see.
The night was bright as day. I look:
Beside the sluggish stream
Rich mansions, palaces abound,
The river banks are seamed —
Shored up with stone. I look about
As though I were entranced!
What magic wrought such marvels here
Where once was a morass?...
What quantities of human blood
Upon this spot were shed —
Without a knife! Across the way
There looms a fortress dread,⁵
Its steeple rising like an awl —
A comic sight to see.
The tower clock ticked off the time.
I turned — and saw a steed
Agalloping, his flying hooves
The granite seemed to cleave!
The rider, bare-back on the horse,
In something like a cloak,
Was hatless, his bare head adorned
With leaves, perhaps of oak.
The steed reared up as though it meant
To leap across the sea.
And he held out his arm as though

Мов світ увесь хоче
Загарбати. Хто ж це такий?
От собі й читаю,
Що на скелі наковано:
Першому — Вторая ⁷
Таке диво наставила.
Тепер же я знаю:
Це той Первий, що розпинав
Нашу Україну,
А Вторая доконала
Вдову сиротину.
Кати! кати! людоїди!
Наїлись обое,
Накралися; а що взяли
На той світ з собою?
Тяжко, тяжко мені стало,
Так, мов я читаю
Історію України.
Стою, замираю...
А тим часом — тихо, тихо
Та сумно співає
Щось такеє невидіме:

«Із города із Глухова ⁸
Полки виступали
З заступами на лінію,
А мене послали
На столицю з козаками
Наказним гетьманом! ⁹
О боже наш милосердий!
О царю поганий,
Царю проклятий, лукавий,
Аспиде неситий!
Що ти зробив з козаками?
Болота засипав
Благородними костями;
Поставив столицю
На їх трупах катованих!
І в темній темниці
Мене, вольного гетьмана,
Голодом замучив
У кайданах. Царю! царю!
І бог не розлучить
Нас з тобою. Кайданами
Скований зо мною
Навік-віки. Тяжко мені
Витать над Невою.
України далекої,
Може, вже немає.

He coveted to seize
The world entire. Who is that man?
I read the message terse
Inscribed upon the mound of stone:
"The Second to the First."⁶
I understood right well what's meant
By those laconic words:
The First was he who crucified
Unfortunate Ukraine,
The Second — she who finished off
Whatever yet remained.
Oh, butchers! butchers! cannibals!
And did you gorge and loot
Enough when 'live? And when you died
What did you take with you?
A heavy weight pressed on my heart.
It was as though engraved
Upon that granite I could read
The story of Ukraine.
I stood.... And then I faintly heard
A melancholy strain,
From ghostly lips a mournful song:

"From Glukhiv-town⁷ at break of dawn
The regiments withdrew
To build abutments on the line.
I, with a Cossack crew,
As acting Hetman of Ukraine⁸
Due northward took my course —
Up to the capital. Oh God!
Oh wicked tsar, accurst!
Oh crafty, evil, grasping tsar,
Oh viper poison-fanged!
What did you with the Cossacks do?
Their noble bones you sank
In the morass and on them raised
Your capital-to-be,
Their tortured bodies at its base
And me, a hetman free,
You threw into a dungeon dark
And left in chains to die
Of hunger.... Tsar! We'll never part.
We are forever tied
Together by those heavy chains.
E'en God cannot untie
Those bonds between us. Oh, it's hard
Eternally to bide
Beside the Neva! Far Ukraine
Exists, perhaps, no more.

Полетів би, подивився,
Так бог не пускає.
Може, Москва випалила
І Дніпро спустила
В синє море, розкопала
Високі могили —
Нашу славу. Боже милий,
Зжалься, боже милий».
Та й замовкло; дивлюся я:
Біла хмара криє
Сіре небо. А в тій хмарі
Мов звір в гаї висє.
То не хмара — біла пташка
Хмарою спустилась
Над царем тим мусьянджовим
І заголосила:
«І ми сковані з тобою,
Людоїде, змію!
На страшному на сүдищі
Ми бога закриєм
Од очей твоїх неситих.
Ти нас з України
Загнав, голих і голодних,
У сніг на чужїну
Та й порізав: а з шкур наших
Собі багрянцю¹⁰
Пошив жилами твердими
І заклав столицю
В новій рясї. Подивися:
Церкви та палати!
Веселися, лютий кате,
Проклятий! Проклятий!»

Розлетїлись, розсипались,
Сонечко вставало.
А я стояв, дивувався,
Та аж страшно стало.
Уже вбогі ворушились,
На труд поспїшали,
І москалі на розпуттях
Уже муштрувались.
Покрай улиць поспїшали
Заспані дївчата,
Та не з дому, а додому!
Посилала мати
На цілу ніч працювати,
На хлїб заробляти.
А я стою, похилившись,
Думаю, гадаю,

I'd fly to see if she's still there,
But God won't let me go.
It may be Moscow's razed the land,
And emptied to the sea
Our Dnieper, and our lofty mounds
Dug up — so none may see
The relics of our former fame.
Oh, God please pity me.”
Then silence fell again. I look:
Across the leaden sky
A white cloud like a sheet was drawn
And from it rose a cry,
A dismal howl. No, not a cloud —
A flock of snowy birds
Soared like a cloud above the tsar
And wailed a mournful dirge:
“We're chained together with you too,
Inhuman monster vile!
When Judgement Day comes we'll screen God
From your rapacious eye.
’Twas you that drove us from Ukraine —
A hungry, tattered lot —
Into these far-off snows to toil,
And here our throats you cut;
Our bloodied skins you used as cloth
To make your purple robe,
You used our sinews as the thread
With which the robe to sew.
Your new throne-city thus you built
Of temples, mansions grand!
Make merry, wicked, vicious tsar!
Be damned! Be damned! Be damned!”

They flew away, they all dispersed.
The morning sun appeared.
I still stood fascinated there,
With mounting sense of fear.
The poor were hurrying to work
Though it was early still,
And soldiers, lined up in the squares,
Were busy at their drills.
Young drowsy girls came scurrying
Along the sidewalk's edge,
But homeward, not away from home,
They bent their weary tread!...
Their mothers sent them out all night
To earn a crust of bread.
I stood there with a heavy heart
And bowed my aching head

Як то тяжко той насущний
Люди заробляють.
От і братія сипнула
У сенат писати
Та підписувать — та драти
І з батька, і брата,
А меж ними і землячки
Де-де проглядають.
По-московській так і ріжуть,
Сміються та лають
Батьків своїх, що змалечку
Цвенькать не навчили
По-німецькій,— а то тепер
І кисни в чорнилах!
П'явки! п'явки! може, батько
Остатню корову
Жидам продав, поки вивчив
Московської мови.
Україно! Україно!
Оце твої діти,
Твої квіти молодії,
Чорнилом політі,
Московською блекотою
В німецьких теплицях
Заглушені!.. Плач, Україно!
Бездітна вдовице!

Піти лишень подивиться
До царя в палати,
Що там робиться. Приходжу:
Старшина пузата
Стоїть рядом; сопе, хропе,
Та понадувалось,
Як індики, і на двері
Косо поглядало.
Аж ось вони й одчинились.
Неначе з берлоги
Медвідь ¹¹ виліз, ледве-ледве
Переносить ноги;
Та одутий, аж посинів:
Похмілля прокляте
Його мучило. Як крикне
На са́мих пузатих —
Всі пузаті до одного
В землю провалились!
Він вилупив баньки з лоба —
І все затрусилось,
Що осталось; мов скажений,
На менших гукає —

And thought how hard must people toil
To earn their daily bread.
The horde of clerks then hastened next,
Each to his office nook,
To scribble — and the folks to rob
Of everything they could.
Among them here and there I saw
My fellow-countrymen.
They chattered in the Russian tongue
And bitterly condemned
Their parents that when they were small
They didn't teach them how
To jabber German — so they can't
Get big promotions now!
Oh leeches, leeches! It may be
Your father sadly sold
His last remaining cow that you
The Moscow tongue should know.
My poor Ukraine! My poor Ukraine!
These are your hapless sons,
Your youthful blossoms, splashed with ink,
In German hot-house grown,
On Moscow's silly-potions fed
Until they are inane!...
Oh weep, my childless widow-land!
Unfortunate Ukraine!

And then I turned my steps again
Towards the palace hall
To see what's doing there. I came —
The lords were standing, all
Panting, snorting, short of breath,
Big-bellied, puffed with pride
Like turkey gobblers, and each one
Askance the doorway eyed.
And then the waited second struck —
The portals swung ajar
And like a bear from his dark den
He shambled out — the tsar;
All bloated and his face tinged green:
His hang-over was bad.
He roared at those who stood out front —
The fattest of the fat —
And instantly they disappeared,
Just vanished into air!
With bulging eyes he looked around
And all were struck with fear.
As though he'd gone clean off his head,
At smaller fish he roared —

І ті в землю; він до дрібних —
І ті пропадають!
Він до челяді — і челядь,
І челядь пропала;
До москалів — москалики,
Тільки застогнало,
Пішли в землю; диво дивне
Сталося на світі.
Дивлюся я, що дальш буде,
Що буде робити
Мій медведик! Стоїть собі,
Голову понурив
Сіромаха. Де ж ділася
Медвежа натура?
Мов кошенья, такий чудний.
Я аж засміявся.
Він і почув, та як зикне,—
Я перелякався,
Та й прокинувсь... Отаке-то
Приснилося диво.
Чудне якесь!.. таке тільки
Сниться юродивим
Та п'яницям. Не здивуйте,
Брати любі, милі,
Що не своє розказав вам,
А те, що приснилось.

8 юля 1844
С.-Петербург

They disappeared. Then at the fry —
They too were there no more!
To servants next he turned — and they
Were also whisked away.
Then to the soldiers — they dissolved
And didn't leave a trace
Upon the earth. Oh what a sight —
A miracle for fair!
I looked to see what else would be,
What next my little bear
Would do! But he kept standing still
With hanging head. And lo,
What happened to the raging beast
He was a while ago?
Meek as a kitten now — how droll!...
I laughed to see the sight.
He heard and cast a glance at me —
I froze from sudden fright
And woke from sleep.... Such was my rare
And truly wondrous dream!
How odd it was!... 'Tis but by loons
And drunks such dreams are seen.
Don't be astonished at this tale,
My well-beloved friends,
I did not tell you what I'd seen,
But only what I dreamt.

St. Petersburg,
July 8, 1844

Translated
by John Weir

ЄРЕТИК ¹

(*Шафарикові*) ²

Запалили у сусіда
Нову добру хату
Злі сусіди; нагрілися
Й полягали спати,
І забули сірий попіл
По вітру розвіять.
Лежить попіл на розпутті,
А в попелі тліє
Іскра огню великого,
Тліє, не вгасає,
Жде підпалу, як той месник,
Часу дожидає,
Злого часу. Тліла іскра,
Тліла, дожидала
На розпутті широкому,
Та й гаснути стала.

Отак німота запалила
Велику хату. І сім'ю,
Сім'ю слав'ян роз'єднала,
І тихо, тихо упустила
Усобищ лютую змію.

Полилися ріки крові,
Пожар загасили.
А німчики пожарище
Й сирот розділили.
Виростали у кайданах
Слав'янської діти
І забули у неволі,
Що вони на світі!
А на давнім пожарищі
Іскра братства тліла,
Дотлівала, дожидала
Рук твердих та смілих,—
І дождалась... Прозрів еси
В попелі глибоко
Огонь добрий смілим серцем,
Смілим орлім оком!
І засвітив, любомудре,
Світоч правди, волі...
І слав'ян сім'ю велику
Во тьмі і неволі

THE HERETIC ¹

(To Šafařík) ²

Bad neighbours came and sat afire
Their neighbour's good new house:
They warmed themselves and then retired
To sleep, and failed to douse
The smoking ashes from the fire,
And sow them to the winds.
The ashes at the cross-roads lay,
Grown cold, and yet within
A tiny spark alive remained,
And waited for the day
It would be blown into a blaze,
Like an avenger waits
The hour to strike! A long, long time
Still glowed that living spark
And waited where the highways meet,
And then it, too, was dark.

'Twas thus the Germans to the torch
The Slavic mansion put, and rent
The family of Slavs apart,
And slyly planted in their hearts
The savage serpent of dissent.

The blood, in rivers streaming, quenched
The embers that yet glowed.
The fire site and the orphans then
The German neighbours stole.
And so the children of the Slavs
Grew up in slavery;
In shackles fettered, they forgot
Their very history!
But there, where once the fire had burned,
Of brotherhood a brand
Still glowed — still waited to be picked
By strong and steady hand.
'Twas not in vain.... For you looked deep
Where cold the ashes lie,
And found the ember with your heart
And with your eagle eye!
You shone the torch of truth, O Sage,
The light of liberty....
And in the darkness and in chains
The large Slav family

Перелічив до одного,
Перелічив трупи,
А не сла́в'ян. І став єси
На великих купах,
На розпутті всесвітньому
Іезекіїлем³,
І — о диво! — трупи встали
І очі розкрили,
І брат з братом обнялися
І проговорили
Слово тихої любові
Навіки і віки!
І потекли в одне море
Слав'янської ріки!
Слава тобі, любомудре,
Чеху-слав'янине!
Що не дав ти потонути
В німецькій пучині
Нашій правді. Твоє море
Слав'янськеє, но́ве!
Затого вже буде повне,
І попливе човен
З широкими вітрилами
І з добрим кормилом,
Попливе на вольнім морі,
На широких хвилях.
Слава тобі, Шафарику,
Вовіки і віки!
Що звів єси в одно море
Слав'янської ріки!

Привітай же в своїй славі
І мою убогу
Лепту-думу немудрую
Про чеха святого,
Великого мученика,
Про славного Гуса!
Прийми, отче. А я тихо
Богу помолюся,
Щоб усі слав'яне стали
Добрими братами,
І синами сонця правди,
І єретиками,
Отакими, як Констанцький
Єретик великий!⁴
Мир мирові подарують
І славу вовіки!

22 ноября 1845
в Переяславі

You counted, naming every one,
Although no longer Slavs
But corpses of the Slavs you named.
And high upon a crag —
Upon the cross-roads of the world —
You stood like seer of old.
A miracle! — The corpses rose
And opened up their eyes;
The brothers at each other gazed
And fondly recognised,
Clasped hands in love, and warmly vowed
Forever friends to be!
And all the Slavic rivers flowed
Into a common sea!

Glory to you, sage and prophet,
O Czèch, Slavic brother,
That you didn't let our justice
And our truth be smothered,
In the German flood to perish!
The sea you discovered,
The new Slavic sea of freedom,
I see filled with water,
On this sea will sail a vessel
Full speed, sheets distended,
At the wheel a trusted helmsman,
Will steer steady-handed.
May your fame endure, Šafařik,
Forever and ever,
For, into one sea you gathered
All the Slavic rivers!

So, among your many laurels
This mite, too accept —
My elegy, poor and artless,
To the saintly Czech,
To Jan Hus, exalted martyr
And great patriot!
Please accept this tribute, father,
While I pray to God
That all Slavs as faithful brothers,
As one man should stand,
True sons of the sun of justice
And heretics grand,
Such as was the deathless martyr³
That at Constanz⁴ flamed!
They'll bring peace to all the nations,
And eternal fame!

Pereyaslav,
November 22, 1845

*Камень, его же небрегоша
зиждущи, сей бысть
в главу угла: от господа
бысть сей, и есть дивен
во очесех наших.*

Псалом 117, стих 22-23

«Кругом неправда і неволя,
Народ замучений мовчить.
І на апостольськiм престолі
Чернець годований сидить ⁵.
Людською кровію шинкує
І рай у найми оддає!
Небесний царю! суд твій всує ⁶,
І всує царствіє твоє.
Розбойники, людоїди,
Правду побороли,
Осміяли твою славу,
І силу, і волю.
Земля плаче у кайданах,
Як за дітьми мати.

*The stone which the builders rejected
Is become the head of the corner.
This is the Lord's doing;
It is marvellous in our eyes.*

Psalm 118, Verses 22-23

“With stark injustice all around
The shackled people silent wait,
While on the apostolic throne
There sits a fatted monk⁵ in state.
He wholesale trades in human blood
And rents out heaven for a price!
Thy reign's a mockery, O God,
Thy words of truth transformed to lies.
Despoilers, cannibals, O Lord,
Are trampling justice 'neath their heels,
They mock Thy glory and Thy word,
They mock Thy power and Thy will!
The very earth in bondage cries,
As cries a mother for her young:

Нема кому розкувати,
Одностайне стати
За євангеліє правди,
За темнії люде!
Нема кому! боже! боже!
Чи то ж і не буде?
Ні, настане час великий
Небесної кари.
Розпадуться три корони
На гордій тіарі! ⁷
Розпадуться! Благослови
На мєсть і на муки,
Благослови мої, боже,
Нетвердії руки!»

Отак у келії правдивий
Іван Гус думав розірвать
Окови адові!.. і диво,
Святеє диво показать
Очам незрящим. «Поборюсь...
За мене бог!.. да совершиться!»
І в Віфліємськую каплицю ⁸
Пішов молиться добрий Гус.

«Во ім'я господа Христа,
За нас розп'ятого на дрєві,
І всіх апостолів святих,
Петра і Павла особливе,
Ми розрїшаємо грїхи
Святою буллою ⁹ сією
Рабині божій...»

«Отій самій,
Що водили по вулицях
В Празі позавчора;
Отій самій, що хилялась
По шинках, по стайнях,
По чернечих переходах,
По келіях п'яна!
Ота сама заробила —
Та буллу купила —
Тепер свята!.. Боже! боже!
Великая сило!
Великая славо! зглянься на людей!
Одпочинь од кари у світлому раї!
За що пропадають? за що ти караєш
Своїх і покорних, і добрих дітей?
За що закрив їх добрі очі
І вольний розум окував
Кайданами лихої ночі!..

Are there none, then, prepared to rise
To challenge slavery and wrong,
The gospel of the truth defend,
Direct the unenlightened throng?
Are there not now such righteous men,
O Lord, and never will be none?
Oh no! The day of wrath will come,
The day of Heaven's vengeance just!
And then the papal triple-crown⁶
Will come down tumbling to the dust!
It will come tumbling down! To brave
Dire punishment and death
Bless these frail hands of mine, I pray,
O Lord, please give me strength!"

'Twas thus that in his simple cell
Jan Hus, the righteous, took the vow
To break the chains of hell!... To eyes
That were bereft of sight to show
A miracle! "To battle, then!
God's will be done!... Let come what may!"
And to the Chapel Bethlehem⁷
The good man went to preach and pray.

"In Jesus' holy name, who died
Upon the cross to save us all,
And in the twelve apostles' name,
Of Peter specially, and Paul,
By virtue of this sacred bull⁸
This woman, servant of the Lord,
Is hereby cleansed of all her sins,
And is absolved..."

"Who is? This whore?
The same who just two days ago
Solicited on Praha's streets.
The same who drunken reeled and rolled
In taverns, in the market-place,
And also on monastic cot!
She paid some money from her gains,
An absolution bull she bought,
Now she's as pure as any saint!...
Almighty God!

Have mercy on people! In Thy serene heaven
From wreaking relentless revenge take a rest!
Why dost Thou condemn Thy good, loyal children
To punishment ruthless? Take pity! Desist!
Why didst Thou blind their eyes to light,
Their common sense, their reason free
Imprison in the darkest night!...

Прозріте, люди, день настав!
Розправте руки, змийте луду.
Прокиньтесь, чехи, будьте люди,
А не посмішище ченцям!
Розбойники, кати в тіарах
Все потопили, все взяли,
Мов у Московії татаре,
І нам, сліпим, передали
Свої догмати!.. кров, пожари,
Всі зла на світі, війни, чвари,
Пекельних мук безкрай ряд...
І повен Рим байстрят!
От їх догмати і їх слава.
То явна слава... А тепер
Отим положено конглавом ¹⁰:
Хто без святої булли вмер —
У пекло просто; хто ж заплатить
За буллу вдвоє — ріж хоч брата,
Окриме папи і ченця,
І в рай іди! Конець концям!
У злодія вже злодій краде,
Та ще й у церкві. Гади! гади!
Чи напилися ви, чи ні
Людської крові?.. Не мені,
Великий господи, простому,
Судить великі діла
Твоєї волі. Люта зла
Не дієш без вини нікому.
Молюся: господи, помилуй,
Спаси ти нас, святая сило,
Язви язик мій за хули,
Та язви мира ізціли.
Не дай знущатися лукавим
І над твоєю вічно-славой,
Й над нами, простими людьми!..»

І плакав Гус, молитву дія,
І тяжко плакав. Люд мовчав
І дивувався: що він діє,
На кого руку підійма!

«Дивіться, люде: осьде булла,
Що я читав...» — і показав
Перед народом. Всі здрогнули:
Іван Гус буллу розідрав!!
Із Віфліємської каплиці
Аж до всесвітньої столиці¹¹
Луна, гогочучи, неслась.

Oh people, look — the dawn is here!
 Awake, O Czechs, from your deep sleep.
 Cast off all cant, rise to your feet,
 Be men, not butt for priestly jeers!
 The robber princes of the church
 Have trampled, plundered us, and raped
 Our land, as Tatars put the torch
 To Muscovy and then they gave
 Their dogmas to us!... Fire and sword,
 All that is evil, squabbles, war,
 And endless misery and woes....
 And Rome with bastards overflows!
 Such are their dogmas, such the fame
 Which they have earned!... Now all who die,
 The holy conclave⁹ has proclaimed,
 And did not absolution buy,
 Go straight to hell! But he who pays
 A double price is free to slay
 All but the Pope or priest, and then
 Goes straight to heaven! It's the end!
 Now thieves from one another steal
 Right in the church. Oh, serpent's seed!
 Have you not drunk your fill of blood?...
 O Lord Almighty, it is not
 For me, a common man, to judge
 The wondrous deeds that by Thy will
 Are done on earth. Without a cause
 Thou wouldst not work the people ill.
 Have mercy on us, Lord, I pray,
 Deliver us from evil days!
 For blasphemy corrupt my tongue,
 But cure the earth of what is wrong.
 Do not permit a priesthood vile
 Thy glory and Thy name defile
 And mock the common human throng!"

And Hus, as thus he prayed to God,
 Wept bitterly. "What does he plan?"
 The people in amazement thought,
 "Gainst whom dares he to raise his hand!"

"Look, people, look! It's the decree
 I read to you...." He lifted it
 So all could see. The people reeled:
 Hus tore the papal bull to bits!!
 The echo of his action rolled
 Like thunder, till the news was told
 In the world capital, in Rome.

Ченці ховаються... Мов кара,
Луна в конглаві оддалась,—
І похилилася тіара!

Зашипіли, мов гадюки,
Ченці в Ватікані,
Шепочеться Авіньйона ¹²
З римськими ченцями,
Шепочуться антипапи ¹³,
Аж стіни трясуться
Од шепоту. Кардинали,
Як гадюки, в'ються
Круг тіари. Та нищечком,
Мов коти, гризуться
За мишеня... Та й як паки?
Однієї шкури
Така сила... а м'ясива!!
Аж здригнули мури,
Як згадали, що у Празі
Загелкали гуси ¹⁴
Та з орлами летять биться... ¹⁵
Конглав схаменувся,
Зібрав раду. Положили
Одностайне стаї
Против Гуса. І в Констанці
Всіх ворон скликати! ¹⁶
Та стерегти якомога
І зверху, і здолу,
Щоб не втекла сіра птаха
На слав'янське поле.

Як та галич поле крила —
Ченці повалили
До Констанця: степи, шляхи,
Мов сарана, вкрили
Барони, герцоги і дюки ¹⁷,
Псарі, герольди ¹⁸, шинкарі,
І трубадури (кобзарі),
І шляхом військо, мов гадюки.
За герцогинями німота;
Хто з соколами на руках,
Хто пішки, верхи на ослах —
Так аж кишить! все на охоту,
Мов гад у ірій, поспіша!
О чеху! де твоя душа??
Дивись, що сили повалило —
Мов сарацина ¹⁹ воювать
Або великого А т т і л у! ²⁰

The monks sought hide-outs.... Terror gripped
The hierarchy — fear of doom:
The proud tiara 'gan to slip!!

A serpent-pit, the Vatican
With hissing monks is filled,
The monks of Rome and Avignon ¹⁰
Conspire in whispers shrill,
The anti-popes ¹¹ together buzz —
This all-pervading hiss
E'en shakes the walls. The cardinals
'Bout the tiara twist
Like serpents. And like alley cats
Over a mouse they spit
And at each other snarl.... Of course,
They have good reason to:
There's fur, and hides... and meat galore!!!
The very walls shook, too,
With grim foreboding when the geese ¹²
In Praha 'gan to honk
And flew the eagles ¹³ to engage
In battle.... Then the monks
Bestirred themselves, in council met
And 'gainst Jan Hus resolved
To take stern steps. In Constanz they
A ravens' rally called! ¹⁴
They undertook to closely watch
And all precautions take
Lest to the spacious Slavic plains
The grey-winged fowl escape.

As ravens cover black a field,
So monks converged in mighty throngs
On Constanz city from all sides;
Like hungry locusts, all around
The dukes and barons are encamped
With heralds, minstrel-troubadours
And squires and servants by the score,
While on the highways soldiers tramp
In snake-like columns. Noble dames
Are followed by the German herd,
Some riding asses, some afoot,
And some with falcons — all inflamed
With fever of the hunt, to kill!
O Czech! D'ye hold your courage still??
Look at the might that's here arrayed
As though to bar Attila's ¹⁵ horde
Or else to start a new Crusade!

У Празі глухо гомонять
І цесаря ²¹, і Вячеслава
І той собор тисячоглавий
Уголос лають! Не хотять
Пускати в Констанці Івана Гуса!
«Жив бог! жива душа моя!
Брати, я смерті не боюся!
Я докажу отим зміям,
Я вирву їх несите жало!..»
І чехи Гуса проводжали,
Мов діти батька...

Задзвонили у Констанці
Рано в усі дзвони.
Збиралися кардинали,
Гладкі та червоні,
Мов бугаї в загороду,
І прелатів лава.
І три папи, і баронство,
І вінчані глави;
Зібралися, мов іуди
На суд нечестивий
Против Христа. Свари, гомін,
То реве, то вис,
Як та орда у таборі
Або жиди в школі...
І — всім разом заціпило!..

Мов кедр серед поля
Ливанського, — у кайданах
Став Гус перед ними!
І окинув нечестивих
Орліми очима.
Затрусилась, побіліли,
Мовчки озирали
Мученика. «Чого мене —
Чи на прою позвали?
Чи дивиться на кайдани??»
«Мовчи, чеше смілий...» —
Гадюкою зашипіли,
Звіром заревіли.
«Ти єретик! ти єретик!
Ти сієш розколи!
Усобища розвіваєш,
Святійшої волі —
Не приймаєш!..» — «Одно слово!»
«Ти богом проклятий!
Ти єретик! ти єретик!..—
Ревіли прелати.—

In Praha angry rumblings grow
The thousand-headed synod's damned,
Both king and emperor ¹⁶ condemned
On every side! Hus must not go
To Constanz! But Jan Hus replied,
"God's with me still! I do not quake!
My brothers, I don't fear to die!
I'll teach a lesson to those snakes!
I'll tear the poison fangs away!"
The Czechs then saw him on his way
Like loving sons their father kind...

All bells that morn together tolled
In Constanz for the meet.
The cardinals in crimson robes
Foregathered, fat and sleek
Like prize bulls in a cattle pen.
The prelates took their seats,
Three Popes, some kings, and noblemen
Of various degrees;
Like Judases, in court unjust
They had assembled there
To judgement pass on Jesus Christ.
A clamour filled the air
Like in a Tatar camp, or when
A Jewish school is on.... And then —
The din stopped dead and all were hushed!...

Straight, like a cypress on a plain
In Lebanon — encased in chains,
He calmly stood before them: Hus!
He swept the whole assembly base
With eagle eye from face to face.
With limbs atremble, pallid cheeks,
His judges at the martyr gazed
In heavy silence. "Did you seek
My presence here for a debate?
Or did you wish my chains to see??"
"Be silent, brazen Czech..." They hissed
Like vipers stirred up in their nest,
Then roared like frenzied beasts:
"A heretic! A heretic!
You sow dissension's evil seed!
You seek to foster schisms and splits!
God's holy will you do not heed!..."
"Pray, let me speak one word!" cried Hus.
"A heretic! You're damned by God!
A heretic! A heretic!..."
The prelates in a frenzy roared,

Ти усобник!..» — «Одно слово».
«Ти всіма проклятий!..»
Подивився Гус на папи
Та й вийшов з палати!..
«Побороли! побороли!» —
Мов обеленіли.
«Автодафе! автодафе!..»²² —
Гуртом заревіли.

І цілу ніч бенкетовали
Ченці, барони... всі пили
І, п'яні, Гуса проклинали,
Аж поки дзвони загули.
І світ настав... Ідуть молитися
Ченці за Гуса. З-за гори
Червоне сонце аж горить.
І сонце хоче подивиться,
Що будуть з праведним творить?!

Задзвонили в усі дзвони,
І повели Гуса
На Голгофу²³ у кайданах.
І не стрепенувся...
Перед огнем; став на йому
І молитву діє:
«О господи милосердий,
Що я заподівав
Оцим людям? твоїм людям!
За що мене судять!
За що мене розпинають?
Люди! добрі люди!
Моліться!.. неповинні —
І з вами те буде!
Моліться! люті звірі
Прийшли в овніх шкурах
І пазурі розпустили...
Ні гори, ні мури
Не сховають. Розіллється
Червоне море
Крові! крові з дітей ваших.
О горе! о горе!
Онде вони! в ясних ризах.
Їх лютії очі...
Уже крові...» — «Пали! пали!..»
«Крові! крові хочуть!
Крові вашої!..» — і димом
Праведного вкрило.
«Моліться! моліться!

“A trouble-maker!...” “Just one word!”
“You are condemned! You’re damned by all!...”
Jan Hus looked hard at the three Popes
And walked out of the palace hall!...
“We’ve brought him down! We’ve brought him down!...”
Restraint had long gone overboard.
“Auto-da-fé! Auto-da-fé!”¹⁷
The synod all together roared.

The whole night long the monks and dukes
Their triumph fêted... feasted, drank,
And drunkenly they railed at Hus,
Until the matin church bells rang.
The dawn... The monks retired to pray
For Hus. The sun, a ball of fire,
Rose o’er the mountain. Did it, too,
That morning want to watch what they
To this most righteous man would do?...

In Conzanz all the bells were tolled
As Hus in chains was led
Along his own Golgotha road....
He showed no sign of dread
But, climbing on the faggot pile,
He turned and prayed aloud:
“O God of mercy, what’s my crime?
What have I done, O Lord,
To these, Thy people? Men of God!
Why do they want my blood?
Why am I nailed upon the cross?
Oh listen, people! Pray!
Oh pray, ye guiltless ones, because
You, too, will end this way!
For savage beasts into the fold
Have crept as sheep disguised,
And now their wolfish claws they show....
You’ll find no place to hide,
No shelter from their greedy fangs.
A sea of blood will flow!
The blood from your own children’s veins....
Oh woe, my people, woe!
There, there in crimson robes attired
They stand! Their eyes are mad
With lust.... It’s blood....”
“Set fire! Set fire!”
“It’s blood that they demand!
They want your blood...!” Then clouds of smoke
Concealed Jan Hus from view.
“Pray, people!” still the good man spoke,

Господи, помилуй,
Прости ти їм, бо не знають!..»
Та й не чути стало!
Мов собаки, коло огню
Кругом ченці стали —
Боялися, щоб не виліз
Гадиною з жару
Та не повис на короні
Або на тіарі.

Погас огонь, дунув вітер
І попіл розвіяв.

“They know not what they do!
Forgive them, Lord....” No further sound
Came from the martyr’s pyre!
With eyes intent, the monks like hounds
Were clustered ’round the fire.
They feared he’d snake out from the coals
And slip along the ground
To the tiara of the Pope
Or to a royal crown.

The fire died down. The wind blew free
The ashes o’er the ground.

І бачили на тіарі
Червоного змія
Прості люде. Пішли ченці
Й Т е Д е и т ²⁴ співа ли,
Розійшлися по трапезах
І трапезували
І день і ніч, аж попухли.
Малою сім'єю
Зійшлись чехи, взяли землі
З-під костра і з нею
Пішли в Прагу. Отак Гуса
Ченці осудили,
Запалили... та божого
Слова не спалили,
Не вгадали, що вилетить
Орел із-за хмари
Замість гуся і розклює
Високу тіару.
Байдуже їм, розлетілись,
Мов тії ворони,
З кровавого того свята.

Ченці і барони
Розвернулись у будинках
І гадки не мають —
Бенкетують та інколи
Т е Д е и т співають.
Все зробили... Постривайте!
Он над головою
Старий Жижка з Таборова ²⁵
Махнув булавою.

10 октября 1845
с. Марьинское

And yet the common folk could see
A red snake wrapped around
The triple-crown. The monks retired
Te Deum for to sing,
Then to the festive boards they hied
To gorge themselves and drink
Till they were bloated fit to burst.
With heavy hearts and sore,
A group of Czechs came, scraped some earth
From where he died, and bore
That dust to Praha. It was thus
The monks condemned to die
And at the stake burned good Jan Hus....
And yet God's truth defies
Their bonfire. From behind the clouds
An eagle, not a goose,
Shall swoop, the triple-crown to claw —
And they don't even guess!
Without a care, the monks and lords
Dispersed each to his nest
From that red feast, like carrion crows.

In idleness they rest
And roister in their castle dens.
And as they feast and drink
And chant *Te Deum* now and then,
Their skins are save, they think.
The danger is no more.... But wait!
Old Žižka in Tabor¹⁸
Above his hoary head has raised
And flashed the mace for war.

Village Maryinske,
October 10, 1845

Translated
by John Weir

НАЙМИЧКА

ПРОЛОГ

У неділю вранці-рано
Поле крилося туманом;
У тумані, на могилі,
Як тополя, похилилась
Молодиця молодая.
Щось до лона пригортає
Та з туманом розмовляє:

«Ой тумане, тумане —
Мій латаний талане!
Чому мене не сховаєш
Отут серед лану?
Чому мене не задавиш,
У землю не вдавиш?
Чому мені злої долі,
Чом віку не збавиш?
Ні, не дави, туманочку!
Сховай тільки в полі,
Щоб ніхто не знав, не бачив
Моєї недолі!..
Я не одна,— єсть у мене
І батько, і мати...
Єсть у мене... туманочку,
Туманочку, брате!..
Дитя моє! мій синочку!
Нехрещений сину!
Не я тебе хреститиму
На лиху годину.
Чужі люди хреститимуть,
Я не буду знати,
Як і зовуть... Дитя моє!
Я була багата...
Не лай мене; молитимусь,
Із самого неба
Долю виплачу сльозами
І пошлю до тебе».

Пішла полем ридаючи,
В тумані ховалась
Та крізь сльози тихесенько
Про вдову співала,

THE SERVANT WOMAN

PROLOGUE

Early on a Sabbath day
Wrapped in mist the country lay.
On a mound, in mist enfolded,
To her breast a bundle holding,
Stood a woman, young and wistful
Like a poplar, in a whisper
Talking sadly to the mist:

“Mist, oh mist, do hear my plea,
Pity me in my ordeal!
Oh, why don't you bury me,
Hide me in this lonely field!
Oh, why don't you smother me,
Crush me so I would not breathe,
And my days of suffering
Thus make mercifully brief!
No, mist, no, don't smother me,
With your cloak just cover me,
Hide me so my misery
None should know and none should see!
I'm not alone, I've left behind
My father and my mother....
I also have... I have, besides,
Oh mist! There is one other...
I have a son, a tiny child,
A soul unnamed and unbaptized!
It's not I who will baptize you,
To my bitter, bitter woe,
It is strangers who'll baptize you,
I will never even know
What they've called you, where to find you....
Oh, my son, my very own!
Do not curse me! I'll be praying,
God will hear a mother's prayer,
Happiness He'll send from heaven,
Fortune kind will be your share.”

Bowed in grief, she walked away
Through the mist with footsteps slow,
Singing tearfully a lay
Of a widow's bitter woe

Як удова в Дунаєві
Синів поховала:

«Ой у полі могила;
Там удова ходила,
Там ходила-гуляла,
Трути-зілля шукала.
Трути-зілля не найшла,
Та синів двох привела,
В китаєчку повила
І на Дунай однесла:
«Тихий, тихий Дунай!
Моїх діток забавляй.
Ти, жовтенький пісок,
Нагодуй моїх діток;
І скупай, і сповий,
І собою укрий!»

I

Був собі дід та баба.
З давнього-давня у гаї над ставом
Удвох собі на хуторі жили,
Як діточок двоє,—
Усюди обоє.
Ще змалечку удвох ягнята пасли,
А потім побралися,
Худоби діждалися,
Придбали хутір, став і млин,
Садок у гаї розвели
І пасіку чималу —
Всього надбали.
Та діточок у їх бігма,
А смерть з косою за плечима.

Хто ж їх старість привітає,
За дитину стане?
Хто заплаче, поховає?
Хто душу спом'яне?
Хто поживе добро чесно,
В добрую годину,
І згадає дякуючи,
Як своя дитина?..
Тяжко дітей годувати
У безверхій хаті,
А ще гірше старітися
У білих палатах,—

As she buried her two babes
In the Danube long ago:

“There’s a grave mound on the plain,
There a widow came one day,
Poison grass she came to find,
Poison grass she did not find,
And her time was coming nigh.
In the field she had to lie,
Her two boys in cloth to bind,
Take them to the Danube wide.
‘River, river, take my babes,
Rock them gently on your waves!
Yellow sand, with soft caress,
Feed my babies at your breast,
Sing to them a lullaby,
Cover them in peace to lie!’”

I

Beside the grove lived all their life
A kind old man and his good wife
In their nice cottage near the pond,
Like children ever,
Always together.
They’d tended lambs as children young,
Grew up and married later on.
They bought a cow, and built a home,
A water mill then came to own,
An orchard planted by the grove,
And beehives not a few they got —
Of everything they had a lot.
But in their home there was no child,
And Death was nearing with his scythe!

Who’ll cherish them when they are old,
Who’ll be a loving son to them?
Who’ll say a prayer for their souls,
Who’ll mourn their passing, weep for them?
Who other than their flesh and blood
In time their legacy will share
And think of them with gratitude,
Recall how good and kind they were?
It’s hard to rear a brood of young
When you’ve no home to call your own,
But harder still to age alone
In mansion splendid, but forlorn.

Старітися, умирати,
Добро покидати
Чужим людям, чужим дітям
На сміх, на розтрату!

II

І дід, і баба у неділю
На призьбі вдвох собі сиділи
Гарненько, в білих сорочках.
Сіяло сонце, в небесах
Ані хмариночки, та тихо,
Та любо, як у раї.
Сховалося у серці лихо,
Як звір у темнім гаї.

В такім раї чого б, бачся,
Старим сумувати?
Чи то давнє яке лихо
Прокинулось в хаті?
Чи вчорашнє, задалене
Знов поворушилось,
Чи ще тільки заклонулось
І рай запалило?

Не знаю, що і після чого
Старі сумують. Може, вже
Оце збираються до бога,
Та хто в далеку дорогу
Їм добре коней запряже?

«А хто нас, Насте, поховає,
Як помремо?»

«Сама не знаю!

Я все оце міркувала,
Та аж сумно стало:
Одинокі зостарілись...
Кому понадбали
Добра цього?..»

«Стривай лишень!

Чи чуєш? щось плаче
За ворітьми... мов дитина!
Побіжім лиш!.. Бачиш?
Я вгадував, що щось буде!»

І разом схопились
Та до воріт... Прибігають,
Мовчки зупинились.

To grow infirm and leave this world,
Your property bequeathed to none,
So utter strangers squander all,
Ungratefully, in careless fun.

II

The couple, on the day of rest,
Were sitting in their Sunday best
Upon a bench beneath the trees.
The sun was shining. Not a breeze,
No wisp of cloud the blue disturbed,
'Twas like a paradise on earth.
But like a beast in forest murk
Deep in their hearts a sadness lurked.

Why sorrow in this heaven fair,
What more could these good people want?
Perhaps some grief of yester-year
Had 'wakened now their peace to haunt?
Was it some hurt of long ago
That stirred again their hearts to pain?
Or some new trouble just arose
This paradise to set aflame?

What is the cause of their despair?
Perhaps they grieve because they know
That soon to God they must repair
And there is nobody to care,
To hitch their horses for the road....

"Oh, who will lay us in our graves?"
And Nastya answered: "I can't say.
It's had me worried all my days,
It hurts to think we've reached old age
And we've no one our hearts to cheer....
For whom then did we scrape and save
All this.... But listen, do you hear?
There's someone crying, seems to me....
Sounds like a baby.... It's quite near!
Let's go and see what it can be,
Come on, let's hurry. Hear it? Hear?"

And off they hurried to the gate
Whence came the piteous, plaintive sound.
And there they stopped and silent gazed.

Перед самим перелазом
Дитина сповита —
Та й не туго, й новенькою
Свитиною вкрита;
Бо то мати сповивала —
І літом укрила
Останньою свитиною!..

Дивились, молились
Старі мої. А сердешне
Неначе благає:
Випручало рученята
Й до їх простягає
Манюсінькі... і замовкло,
Неначе не плаче,
Тільки пхика.

«А що, Насте?
Я й казав! От бачиш?
От і талан, от і доля,
І не одинокі!
Бери ж лишень та сповивай...»

A baby lay upon the ground
Beside the fence. The bundle wee
Was loosely wrapped, but o'er it lay
A new warm coat. 'Twas clear to see
It was the mother who had laid
Her baby here, and lovingly
Had o'er it spread her only coat....

Trokhim and Nastya stood bedazed
And whispered prayers, while the babe,
As though 'twas pleading for their care,
Had freed its tiny arms and stretched
Them up towards the ageing pair....
And now the mite no longer cried,
Just gave a whimper, soft and weak.
“Wake up, Nastya, can't you speak?
Here's our answer, don't you see?
Here's our fortune and delight,
You and I have got a son!

Ач яке, нівроку!
Неси ж в хату, а я верхи
Кинусь за кумами
В Городище...»

Чудно якось
Діється між нами!
Один сина проклинає,
З хати виганяє,
Другий свічечку, сердешний,
Потом заробляє
Та, ридаючи, становить
Перед образами —
Нема дітей!.. Чудно якось
Діється між нами!

III

Аж три пари на radoщах
Кумів назбирали,
Та ввечері й охрестили,
І Марком назвали.
Росте Марко. Старі мої
Не знають, де діти,
Де посадить, де положить
І що з ним робити.
Минає рік. Росте Марко —
І дійна корова
У розкоші купається.
Аж ось чорноброва
Та молода, білолиця
Прийшла молодиця
На той хутір благодатний
У найми проситься.

«А що ж, — каже, — возьмім, Насте».
«Возьмімо, Трохиме,
Бо ми старі, нездужаєм,
Та таки й дитина,
Хоча воно вже й підросло,
Та все ж таки треба
Коло його піклуватись».
«Та воно-то треба.
Бо й я свою вже часточку
Прожив, слава богу, —
Підтоптався. Так що ж тепер,
Що візьмеш, небого?
За рік, чи як?»

Take the baby, mother him....
Hope the day's a lucky one.
Take him home, and I will go
And invite the sponsors....”

Verily, how strange the things
That occur among us!
Here one curses his own son,
Driving him from house and home;
Others, parenthood denied,
Work their fingers to the bone
Candles for the church to buy,
Day and night they pray the saints —
All in vain!... Indeed the things
Happening on this earth are strange!

III

Not just two but six godparents
Gladly to the christening came.
That same night the child was christened,
Marko was his given name.
Marko grew. Trokhim and Nastya
Simply doted on the boy,
Fussing over him and bustling
In anxiety and joy.
In a year the child drew lusty,
And the milch cow for his sake
Lived in clover, as we say.
Then, a woman came one day,
Very young and full of grace,
Dark of brow and fair of face,
Seeking work as housemaid
In this happy blessed place.

“Nastya, should we take her, eh?”
“Yes, Trokhim, I think we should.
We are old and often ail,
Then there's little Marko, too.
True, the baby's big and strong,
Still he needs an able nurse,
He wants care the whole day long.”
“Yes, indeed, our Marko does.
Also, I have trod the earth
Long enough, I think. And now,
Daughter, let us come to terms.
You'll want yearly pay, or how?”

«А що дасте».
«Е, ні! треба знати,
Треба, дочко, лічить плату,
Зароблену плату,
Бо сказано: хто не лічить,
То той і не має.
Так отак хіба, небого:
Ні ти нас не знаєш,
Ні ми тебе. А поживеш,
Роздивишся в хаті,
Та й ми тебе побачимо,—
Отоді й за плату,

Чи так, дочко?»
«Добре, дядьку».
«Просимо ж у хату».

Поєднались. Молодиця
Рада та весела,
Ніби з паном повінчалась,
Закупила села.

“I’ll take anything you say.”
“No, my girl, that’s not the way!
You must care about your pay,
It’s your honest, hard-earned pay.
Those who don’t will always stay
With a sadly empty purse.
Do it this way: try it out,
And we’ll all see how it works.
You don’t know us or our ways,
We don’t know you and can’t tell
If we’re suited. Of your wage

We shall talk another time.
All right, daughter?” “Very well.”
“We’re agreed then. Come inside.”

That settled it. The housemaid
Was so excited and elate
That one would think a prince she’d wed
Or come into a rich estate.

І у хаті, і на дворі,
І коло скотини,
Увечері і вдосвіта;
А коло дитини
Так і пада, ніби мати;
В будень і в неділю
Головоньку йому змис,

Й сорочечку білу
Що день божий надіває.
Грається, співає,
Робить возики, а в свято —
То й з рук не спускає.
Дивуються старі мої
Та моляться богу.
А наймичка невсипуша
Щовечір, небога,
Свою долю проклинає,
Тяжко-важко плаче;

Working hard from dawn till dark,
In the house and the yard,
She sang as happy as a lark.
To mind the child she never tired,
With motherly and loving care
She washed and combed his silky hair,

And dressed him up each blessed day
As if it were a holiday.
She played with him, and made him toys,
And sang him songs. It was her joy
On holidays, the whole day long,
To fuss around the darling boy.
Trokhim and Nastya watched her ways
And blessed the day she came to stay.
They could not know that their poor maid,
To anguished sleepless nights condemned,
Was cursing her misfortune cruel
As she lay sobbing in her bed.

І ніхто того не чує,
Не знає й не бачить,
Опріч Марка маленького.
Так воно не знає,
Чого наймичка сльозами
Його умиває.
Не зна Марко, чого вона
Так його цілує,
Сама не з'їсть і не доп'є,
Його нагодує.
Не зна Марко, як в колисці
Часом серед ночі
Прокинеться, ворухнеться —
То вона вже скочить,
І укриє, й перехрестить,
Тихо заколише,—
Вона чує з тієї хати,
Як дитина дише.
Вранці Марко до наймички
Ручки простягає
І мамою невсипущу
Ганну величає...
Не зна Марко, росте собі.
Росте, виростає.

IV

Чимало літ перевернулось,
Води чимало утекло;
І в хутір лихо завернуло,
І сліз чимало принесло.
Бабусю Настю поховали
І ледве-ледве одволали
Трохима-діда. Прогуло
Прокляте лихо та й заснуло.
На хутір знову благодать
З-за гаю темного вернулась
До діда в хату спочивать.

Уже Марко чумакує
І восени не ночує
Ні під хатою, ні в хаті...
Кого-небудь треба сватать.
«Кого ж би тут?» — старий дума
І просить поради
У наймички. А наймичка
До царівни б рада
Слать старости: «Треба Марка
Самого спитати».

No one heard it, no one knew it,
No one saw the tears she shed,
No one but the little babe.
The little one he could not know
Why 'twas his nurse, their housemaid,
So wept in anguish over him.
Nor could he know, of course, what made
Her kiss him so and fondle him,
And why the sweetest bits she laid
With loving care aside for him,
Nor why, if in the dead of night
He stirred in sleep or even turned,
At once she'd be there at his side
With truly motherly concern
To bless him, put his covers right,
And lull him with a gentle croon.
Why 'twas she heard his breathing light
While sleeping in another room.
And Marko, waking in the morn,
His baby arms stretched out to her,
And called her Mother, needing her,
His Hannah who was always there....
He did not know. Thus Marko grew
To man's estate without a care.

IV

The years rolled ever on and on,
Much water 'neath the bridge had run,
Death also visited this home,
And sorrow brought to everyone.
Old Nastya's fatefull end had come,
And poor Trokhim all but succumbed.
Accurst misfortune took its own,
And then it left them well alone.
And blessedness once more returned
From 'yond the woods where it had flown,
To settle down it Trokhim's home.

Marko drives a cart to town,
Autumn nights he never now
Spends at home, asleep in bed....
It was time the lad was wed.
"Whom should we take?" thought old Trokhim,
And then asked Hannah, faithful maid,
For her advice. She'd have been glad
To pick for Marko as a mate
A princess royal! "Let's ask him,
Let Marko tell us whom he'd wed."

«Добре, дочко, питаємо,
Та й будемо сватать».

Розпитали, порадились,
Та й за старостами
Пішов Марко. Вернулися
Люде з рушниками,
З святим хлібом обміненим.
Панну у жупані,
Таку кралю висватали,
Що хоч за гетьмана,
То не сором. Отаке-то
Диво запопали!
«Спасибі вам! — старий каже.—
Тепер, щоб ви знали,
Треба краю доводити,
Коли й де вінчати,
Та й весілля. Та ще ось що:
Хто в нас буде мати?
Не дожила моя Настя!..» —
Та й заливсь сльозами.
А наймичка у порогу
Вхопилась руками
За одвірок та й зомліла.
Тихо стало в хаті;
Тільки наймичка шептала:
«Мати... мати... мати!»

У

Через тиждень молодиці
Коровай місили
На хуторі. Старий батько
З усієї сили
З молодицями танцює,
Та двір вимітає,
Та прохожих, проїжджачих
У двір закликає,
Та вареною частує,
На весілля просить.
Знай, бігає, а самого
Ледве ноги носять.
Скрізь гармидер та реготня,
В хаті і надворі.
І жолоби викотили
З нової комори.
Скрізь порання: печуть, варять,
Вимітають, миють...
Та все чужі. Де ж наймичка?

“So be it. Let us speak to him,
And after that we'll go ahead.”

And so they did. A fitting match
For Marko had to be arranged.
Matchmakers went and soon came back
And brought the bread they had exchanged
With parents of the bride-to-be.
She was both young and dignified,
And beautiful, and dressed so fine
A hetman surely wouldn't mind
To be her groom. She was indeed
A very wonder of a bride!
“I thank you kindly,” said Trokhim.
“And now the date we must release,
Tell all the folks so they will know
Just when the wedding feast will be.
There's only one thing worries me:
Who will our Marko's mother be?
My Nastya hasn't lived to see....”
Trokhim could not go on for tears.
And in the doorway Hannah stood,
Their servant woman all these years,
The door-post gripping lest she swoon,
She could not make a move or speak,
And only whispered brokenly:
“Ah, who, who'll Marko's mother be?”

V

Very soon the matrons came
To Trokhim's to bake the cake
For the wedding. Old Trokhim,
Bravely mastering the shakes,
Danced with all the fair young wives,
Laughed and joked, then went outside,
Swept the yard and gladly hailed
All those walking past his gate
To come in and taste his ale,
At the wedding be his guests.
Though unsteady on his legs,
On he bustled, none the less.
All were laughing, noisy, gay,
Both inside the house and out.
From the cellars where they lay
Kegs of wine came rolling out.
All were busy cooking, baking,
Scrubbing, cleaning all around...
Strangers all. But where is Hannah?

На прощу у Київ
Пішла Ганна. Благав старий,
А Марко аж плакав,
Щоб була вона за матір.
«Ні, Марку, ніяко
Мені матір'ю сидіти:
То багаті люде,
А я наймичка... ще й з тебе
Сміятися будуть.
Нехай бог вам помагає!
Піду помолюся
Усім святим у Києві,
Та й знову вернуся
В вашу хату, як приймете.
Поки маю сили,
Трудитимусь...»

Чистим серцем

Поблагословила
Свого Марка... заплакала
Й пішла за ворота.

Розвернулося весілля.
Музикам робота

Hannah's gone to Kiev town,
Though Trokhim had begged her stay;
In his mother's place to sit
Tearfully had Marko prayed.
"Marko, no, it isn't fit
That I take your mother's place.
All your friends are well-to-do,
And I'm just a housemaid,
They would only laugh at you.
May the Lord guard over you!
To the shrines in Kiev town
I must go and pray the saints.
Then I will return to you,
If you'll have me back again.
While I've strength left in my limbs
I shall work..." with feeling deep
She told Marko, blessing him
From her heart. Her tears ran free
As she left him at the gate.

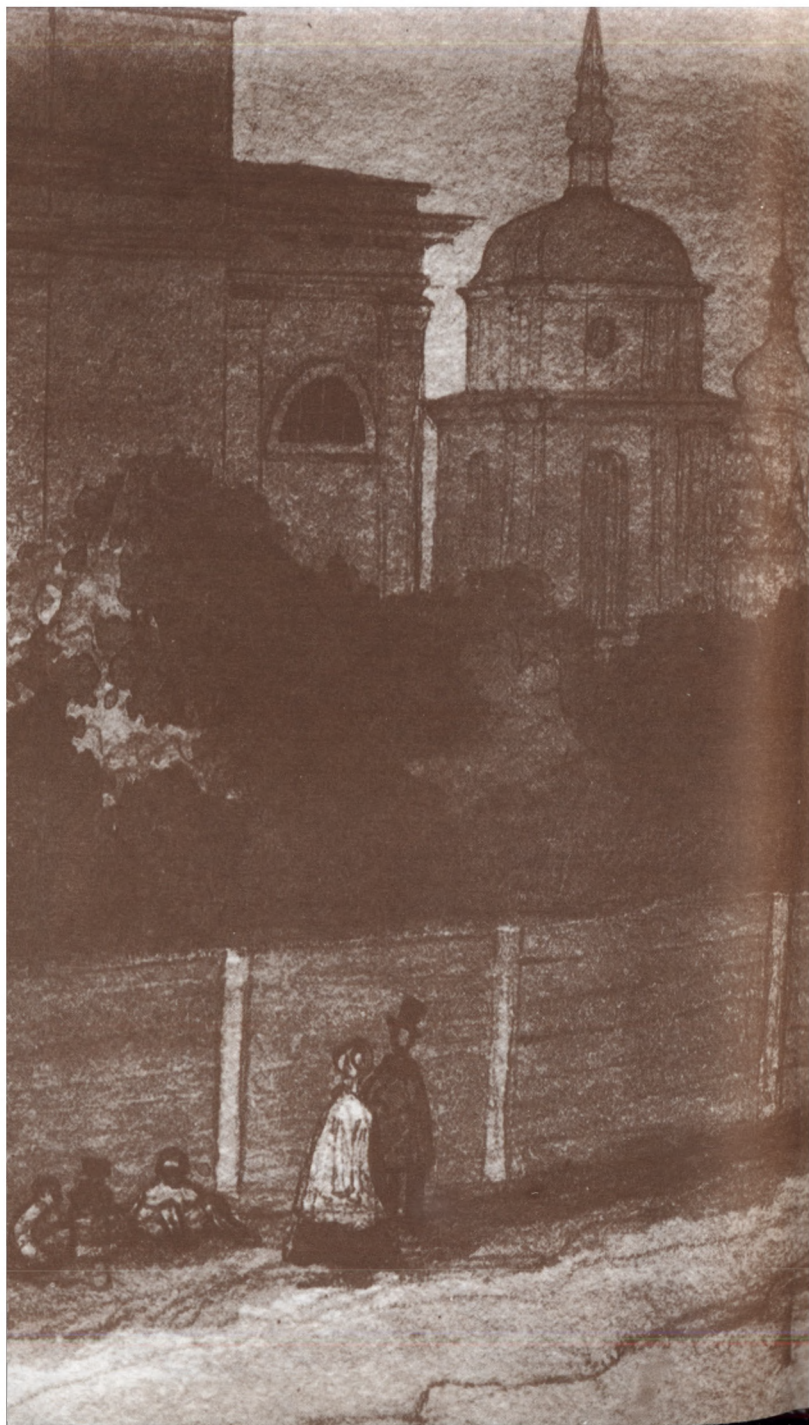
The wedding feast was in full swing,
Musicians played, heels tapped away,

І підковам. Вареною
Столи й лави миють.
А наймичка шкандибає,
Поспішає в Київ.
Прийшла в Київ — не спочила,
У міщанки стала,
Найнялася носить воду,
Бо грошей не стало
На молебствіє Варварі.
Носила-носила,
Кіп із вісім заробила
Й Маркові купила
Святу шапочку в печерах
У Йвана святого,
Щоб голова не боліла
В Марка молодого;
І перстеник у Варвари
Невістці достала,
І, всім святим поклонившись,
Додому верталась.

Вернулася. Катерина
І Марко зустріли

All hard at work. The tables groaned
With food and wine and home-brewed ale.
While Hannah, footsore, hurried on
To Kiev at the shrines to pray.
She got to town and straightaway,
Before she stopped to rest or sleep,
She sought a place where she could stay
And fetching water earn her keep,
Saving from her meagre pay
For St. Barbara's holy day.
Pail she carried after pail,
And some kopecks eight she saved.
At the shrine of John the Martyr
In the ancient Kiev caves
Hannah bought a cap for Marko
So his head should never ache;
At St. Barbara's shrine she bought
Marko's wife a ring to wear.
Then she prayed the saints once more,
Crossed herself, and home repaired.

Marko and his lovely bride
Hurried out to meet her

At the gate, took her inside,
At the table seated,
Pressing food on her, the while
Listening to Hannah's tale.
And when night came, Katerina
Bade her in the front room stay.
"No, I don't deserve such love.
Why do they respect me so?
Oh my Lord in Heav'n above,
Surely it can't be they know?
Have they guessed perhaps, and they...
No, they haven't, they're just kind,
They're just good...."

The hired maid
Wept and tossed all through the night.

VI

Thrice the pond was frozen tight,
Thrice again it melted down,
Thrice Kat'rina saw old Hannah
Off to holy Kiev town
Like a daughter. And again
She saw Hannah on the way
For the fourth time; to the mound
Walked with her, and begged and prayed
That she should not tarry long,
'Cause their happy, blessed home
Would seem cheerless and forlorn
With their loving mother gone.

One Sunday, following Assumption,
Trokhim dressed in his best white shirt
Was basking in the pleasant sunshine
In great content. Before him romped
His little grandson with his pup,
There, too, his baby sister now,
All dressed up in her mother's skirt,
Came calling on Grandpa. She bowed
As matrons do. Trokhim played up
And welcomed her with face kept straight:
"What happened to the loaf you'd baked?
P'raps in the forest you were robbed,
Or else forgotten it at home?
Or never had one baked to bring?
Oh shame, oh shame!... But look who's come!"

З онуками свою Ганну.
«А Марко в дорозі?» —
Ганна діда питалася.
«В дорозі ще й досі».
«А я ледве додигала
До вашої хати,
Не хотілось на чужині
Одній умирати!
Коли б Марка діждатися...
Так щось тяжко стало»!
І внучатам із клуночка
Гостинці виймала:
І хрестики, й дукачики,
Й наміста разочок
Яринощі, і червоний
З фольги образочок,
А Карпові соловейка
Та коників пару,
І четвертий уже перстень
Святої Варвари
Катерині, а дідові
Із воску святого
Три свічечки, а Маркові
І собі нічого
Не принесла: не купила,
Бо грошей не стало,
А заробить не здужала.
«А ось ще осталося
Півбубличка!»
Й по шматочку
Дітям розділила.

VII

Ввійшла в хату. Катерина
Їй ноги умила
Й полудновать посадила.
Не пила й не їла
Стара Ганна.

«Катерино!

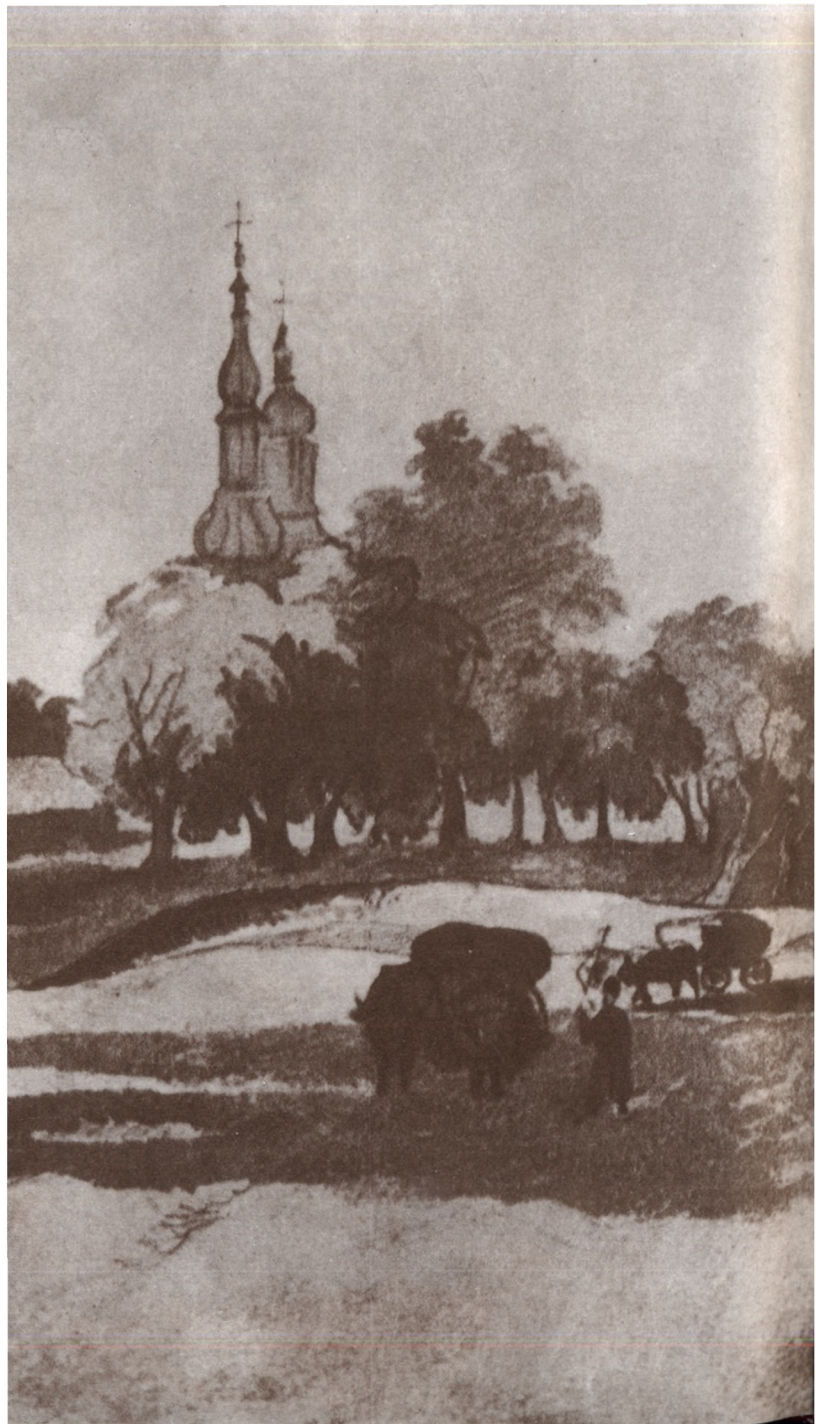
Коли в нас неділя?»

«Післязавтра».

«Треба буде

Акафіст найняти
Миколаєві святому
Й на часточку дати,
Бо щось Марко забарився...
Може, де в дорозі

Why, it was Hannah walking in!
The two young children and Trokhim
All ran to meet her at the gate.
"Where's Marko? Is he not yet home?"
She asked in great anxiety.
Trokhim replied: "He still is gone."
And Hannah said: "I thought my feet
Would never, never get me home.
I didn't want to die out there,
In strange surroundings, all alone.
If I could last till he comes back....
My heart's so heavy and so grieved!"
And then she took out of her bag
The gifts she brought for them from Kiev:
Little crosses, holy medals,
A string of beads for young Irene,
An icon framed in silver foil,
The nicest icon ever seen.
She had a whistle for the boy,
Toy horses too, a jolly pair;
For Marko's wife a ring once more,
Kat'rina's fourth that she'd bought there
In Kiev's shrines; and last of all
Three slender candles for Trokhim
Blessed at the church. And as for Marko,
This time there was no gift for him
Or for herself: her money spent,
She had no strength more pails to fetch,
She felt so ill, and home she went.
"Here's half a roll that I have left,
Come, share it, children," Hannah said,
And gave a little piece to each.

VII

In they went, and Katerina
Bathed old Hannah's weary feet,
And invited her to dinner,
But she couldn't drink or eat.
She said: "Tell me, Katerina,
When is Sunday, I forget."
"This is Friday". "Then, my dear one,
Sunday have a service sung
To St. Nicholas the healer,
Just in case there's something wrong.
Why does Marko take so long!
God forbid that he should sicken

Занедужав, сохрвань боже!»
Й покапали сльози
З старих очей замучених,
Ледве-ледве встала
Із-за стола.

«Катерино!

Не та вже я стала:
Зледащіла, не здужаю
І на ноги встати.
Тяжко, Катре, умирати
В чужій теплій хаті!»

Занедужала небога.
Уже й причащали,
Й маслосвятіє служили,—
Ні, не помагало.
Старий Трохим по надвір'ю
Мов убитий ходить.
Катерина ж з болящої
І очей не зводить;
Катерина коло неї
І днює й ночує.
А тим часом сичі вночі
Недобре віщують
На коморі. Болящая
Щодень, щогодина,
Ледве чути, питається:
«Доню Катерино!
Чи ще Марко не приїхав?
Ох, якби я знала,
Що діждуся, що побачу,
То ще б підождала!»

VIII

Іде Марко з чумаками.
Ідучи, співає,
Не поспіша до господи —
Воли попасає.
Везе Марко Катерині
Сукна дорогого,
А батькові шитий пояс
Шовку червоного,
А наймищці на очіпок
Парчі золотої
І червону добру хустку
З білою г а б о ю¹.
А діточкам черевички,

On a distant road somewhere....”
And the servant, old and stricken,
Burst out crying in despair.
Slowly, on the table leaning,
Hannah got up to her feet.
“I am ailing, Katerina.
I’m unwell, I feel so weak,
I can hardly stand alone....
It’s bitter dying in a home
That’s blest and warm, but not your own....”

She felt very, very bad,
Though the Eucharist she took,
Extreme unction, too, she had,
Nothing seemed to do her good.
Old Trokhim about the place
Like a lost soul wandered,
And a daughter couldn’t be
Than Kat’rina fonder.
Day and night she hovered near,
Always there at Hannah’s side.
But the hooting of the barn owls
In the silence of the night
Boded grief to come. And Hannah
Fretted every waking hour,
Every minute of the day.
“Oh, my daughter Katerina,
Why is Marko still away?
If I knew that it was fated
That I’d see him if I waited,
I would wait until he came.”

VIII

With the ox-cart drivers’ train
Homeward bound is Marko now.
Leisurely they make their way,
Resting while the oxen browse.
Marko’s gift for Katerina
Is a length of splendid cloth,
And a red silk sash he’s bringing
For his dad to cut a swath.
For their faithful housemaid
There’s a white-fringed shawl to wear,
And a piece of gold brocade
For a cap to hide her hair.
Fancy boots he’s bought the children,
Lots of figs and raisins sweet,

Фіг та винограду,
А всім вкупі — червоного
Вина з Цареграду
Відер з троє у барилі,
І кав'яру² з Дону —
Всього везе, та не знає,
Що діється дома!

Іде Марко, не журиться.
Прийшов — слава богу!
І ворота одчиняє,
І молиться богу.
«Чи чуєш ти, Катерино?
Біжи зустрічати!
Уже прийшов! Біжи швидче!
Швидче веди в хату!..
Слава тобі, Христе-боже!
Насилу діждала!»
І О т ч е н а ш тихо-тихо,
Мов крізь сон, читала.

Старий воли випрягає,
Занози ховає
Мережані, а Катруся
Марка оглядає.
«А де ж Ганна, Катерино?
Я пак і байдуже!
Чи не вмерла?»
«Ні, не вмерла,
А дуже нездужа.
Ходім лишень в малу хату,
Поки випрягає
Воли батько: вона тебе,
Марку, дожидає».

Ввійшов Марко в малу хату
І став у порогу...
Аж злякався. Ганна шепче:
«Слава... слава богу!
Ходи сюди, не лякайся...
Вийди, Катре, з хати:
Я щось маю розпитати,
Дещо розказати».

Вийшла з хати Катерина,
А Марко схилився
До наймички у го́лови.
«Марку! подивися,
Подивися ти на мене:

And some good old wine in Tsargrad
All of them to give a treat.
There's a barrel of it there,
And some caviar from the Don.
Gifts he's bringing, unaware
Things are what they are at home.

On he drives without a care.
Thank the Lord he has arrived!
At the gate he says a prayer,
Opens it and throws it wide.
"Katerina, I could swear
I heard somebody arrive!
Marko's come. Go quickly, daughter,
Hurry, bring him right inside!
Thank Thee, Jesus Christ Our Saviour,
That my tryst I've lived to keep!"
And she whispered the Lord's Prayer,
Softly, softly, as in sleep.

Old Trokhim unhitched the oxen,
Put away the shaft and pin,
While Kat'rina welcomed Marko,
Feasted loving eyes on him.
"Where is Hannah, Katerina?
She's not dead now, surely?"
"She's not dead, but very near it,
Hannah's very poorly.
While your father's busy here
With the oxen, Marko,
Let us go to her, my dear,
Ease her awful heartache."

Marko walked into the room,
On the threshold stopped, aghast.
Hannah whispered in the gloom:
"Thank the Lord, he's here at last!
Come close, Marko, don't be frightened.
Leave us two, my daughter dear,
There is something I must ask him,
Something Marko's got to hear."

Softly walked out Katerina.
Marko, grieved and smitten,
Bent down close to Hannah's pillow.
"Marko," she said, "listen.
Look at me, look very closely,
See how near the end I've come....
I am not your servant, Marko,

Бач, як я змарніла?
Я не Ганна, не наймичка,
Я...» —

Та й оніміла.

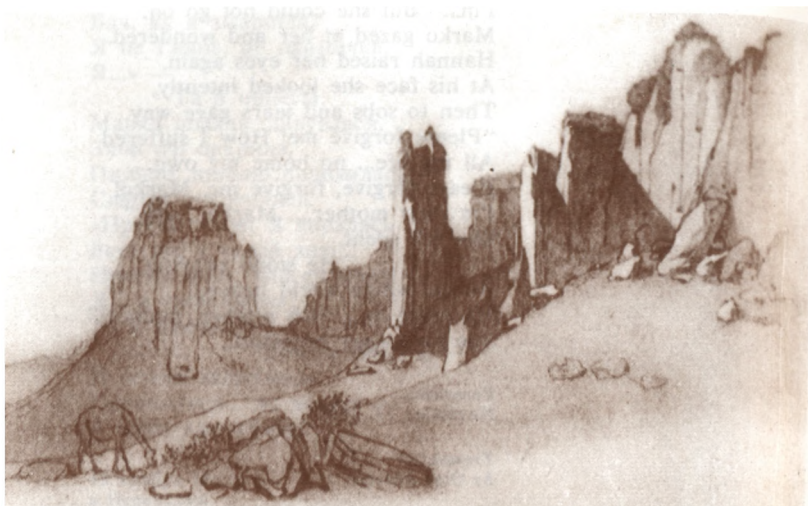
Марко плакав, дивувався.
Знов очі відкрила,
Пильно, пильно подивилась —
Сльози покотились.
«Прости мене! Я каралась
Весь вік в чужій хаті...
Прости мене, мій синочку!
Я... я твоя мати».
Та й замовкла...

Зомлів Марко,

Й земля задрижала.
Прокинувся... до матері —
А мати вже спала!

13 ноября 1845
в Переяславі

КАВКАЗ

*Искреннему моему
Якову де Бальмену*¹

*Кто даст главе моей воду,
И очесем моим источник слез,
И плачуся и день, и ночь
о побиенных...*

*Иеремии глава 9, стих 1*²

За гóрами гори, хмарою повиті,
Засіяні горем, кровію политі.
Споконвіку Прометея
Там орел карає,
Що день божий добрі ребра
Й серце розбиває.
Розбиває, та не вип'є
Живущої крові, —
Воно знову оживає
І сміється знову.
Не вмирає душа наша,
Не вмирає воля.
І неситий не виоре
На дні моря поле.
Не скує душі живої
І слова живого.

THE CAUCASUS

*To My True Friend,
Yakiv de Balmen*¹

*O that my head were waters,
And mine eyes a fountain of tears,
That I might weep day and night
For the slain....*

Jeremiah, Chapter 9, Verse 1

Mighty mountains, row on row, blanketed with cloud,
Planted thick with human woe, laved with human blood.
Chained to a rock, age after age
Prometheus there bears
Eternal punishment — each day
His breast the eagle tears.
It rends the heart but cannot drain
The life-blood from his veins —
Each day the heart revives again
And once again is gay.
Our spirit never can be downed,
Our striving to be free.
The sateless one will never plow
The bottom of the sea.
The vital spirit he can't chain,
Or jail the living truth.

Не понесе слави бога,
Великого бога.

Не нам на прю³ з тобою стати!
Не нам діла твої судить!
Нам тільки плакати, плакати, плакати,
І хліб насущний замісить
Кровавим потом і сльозами.
Кати знущаються над нами,
А правда наша п'яна спить.

Коли вона прокинеться?
Коли одпочити
Ляжеш, боже утомлений?
І нам даси жити!
Ми віруєм твоїй силі
І духу живому.
Встане правда! встане воля!
І тобі одному
Помоляться всі язики
Вовіки і віки.

He cannot dim the sacred flame,
The great god's fame on earth.

'Tis not for us to duel with Thee!
Not ours the right to judge Thy deeds!
Ours but to weep and weep, and weeping,
To knead the daily bread we eat
With tears and sweat and blood unending.
We groan beneath the yoke of hangmen,
While drunken justice sodden sleeps.

Oh, when will justice rise at last?
And God, when wilt Thou give
Thyself from all Thy toil a rest? —
And let the people live!
Yet we believe in Thy great might
And in the living soul.
There shall be liberty and right!
And then to Thee alone
All tongues will pray, all heads will bow
For ever and ever.

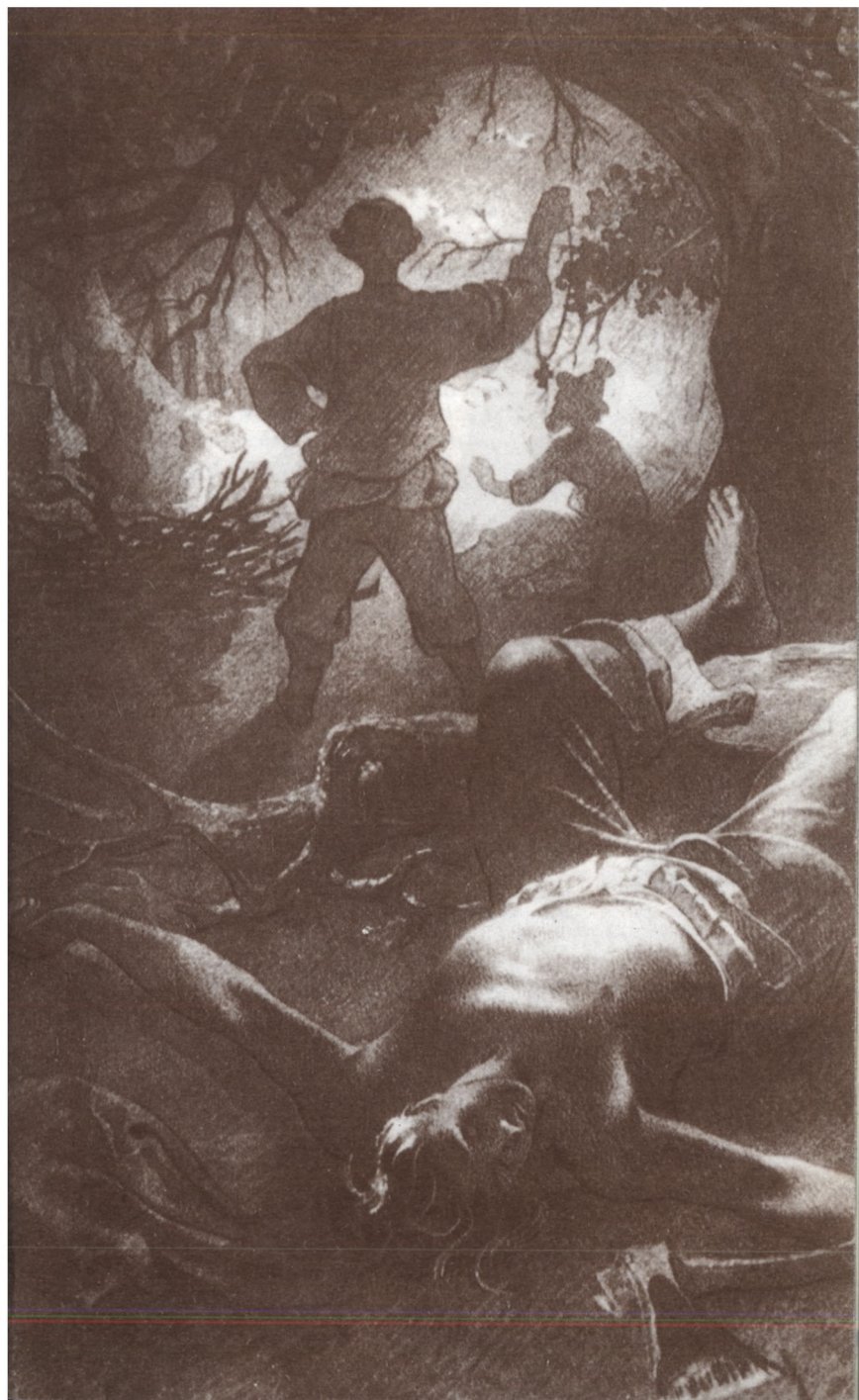
А поки що течуть ріки,
Кривавії ріки!

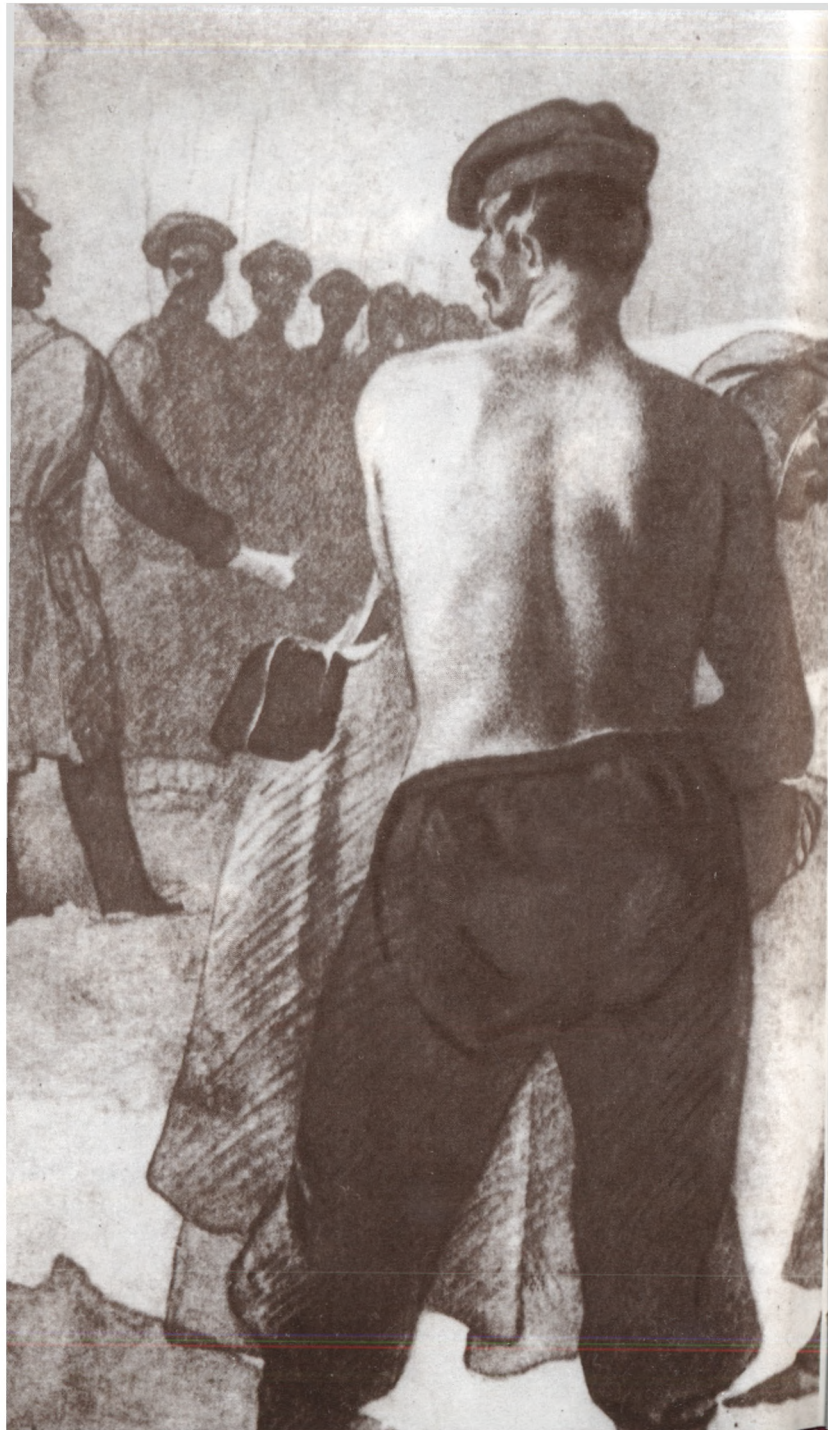
За горами гори, хмарою повиті,
Засіяні горем, кровію політі.

Отам-то милостивії ми
Ненагодовану і голу
Застукали сердешну волю
Та й цькуємо. Лягло костями
Людей муштрованих чимало.
А сльоз, а крові? напоїть
Всіх імператорів би стало
З дітьми і внуками, втопить
В сльозах удов'їх. А дівочих,
Пролитих тайно серед ночі!
А матерніх гарячих сльоз!
А батькових, старих, кривавих,
Не ріки — море розлилось,
Огнєнне море! Слава! слава!
Хортам, і гончим, і псарям,
І нашим батюшкам-царям
Слава!

І вам слава, сині гори,
Кригою окуті.
І вам, лицарі великі,
Богом не забуті.
Борітеся — поборете,
Вам бог помагає!
За вас правда, за вас слава
І воля свята!

Чурек⁴ і сакля⁵ — все твоє;
Воно не прошене, не дане,
Ніхто й не возьме за своє,
Не поведе тебе в кайданах.
А в нас!.. На те письменні ми,
Читаєм божії глаголи!..
І од глибокої тюрми
Та до високого престола —
Усі ми в золоті і голі.
До нас в науку! ми навчим,
Почому хліб і сіль почім!
Ми християне; храми, школи,
Усе добро, сам бог у нас!
Нам тільки с а к л я очі коле;
Чого вона стоїть у вас,
Не нами дана; чом ми вам
Чурек же ваш та вам не кинем,
Як тій собаці! чом ви нам

But in the meantime, rivers flow,
The blood of men in rivers!

Mighty mountains, row on row, blanketed with cloud,
Planted thick with human woe, laved with human blood.

'Twas there that We, the Gracious,² found

Poor freedom hiding 'mid the crags

(A hungry thing, and all in rags),

And sick'd our dogs to drag her down.

A host of soldiers on those hills

Gave up their lives. And as for blood!?

All emperors could drink their fill,

In widows' tears alone they could

Be drowned together with their seed!

The sweetheart's tears, in secret shed!

Unsolaceable mothers' tears!

The heavy tears of fathers hoary!

Not streams, but veritable seas

Of blazing tears! So — Glory! Glory!

To hounds, and keepers of the hounds,

And to our rulers golden-crowned

Glory!

And glory, mountains blue, to you,

In ageless ice encased!

And glory, freedom's knights, to you,

Whom God will not forsake.

Keep fighting — you are sure to win!

God helps you in your fight!

For fame and freedom march with you,

And right is on your side!

A hut, a crust — but all your own,

Not granted by a master's grace,

No lord to claim them for his own,

No lord to drive you off in chains.

With us, it's different! We can read,

The Gospel of the Lord we know!...

And from the dankest dungeon deep

Up to the most exalted throne —

We're all in gold and nakedness.

Come, learn from us! We'll teach you what

The price of bread is, and of salt!

We're Christian folk: with shrines we're blest,

We've schools, and wealth, and we have God!

Just one thing does not give us rest:

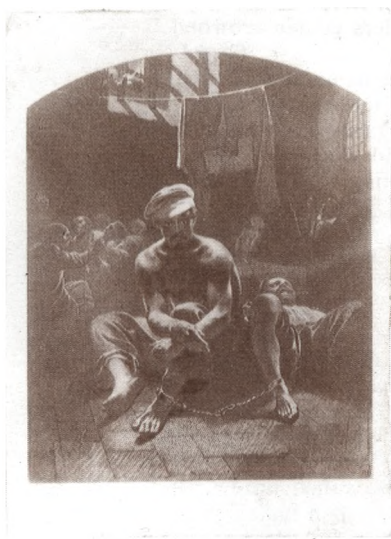
How is it that your hut you've got

Without our leave; how is it we

To you, as to a dog a bone,

Your crust don't toss! How can it be

Платить за сонце не повинні! —
Та й тільки ж то! ми не погане,
Ми настоящі християне.
Ми малим ситі!.. А зате!
Якби ви з нами подружили,
Багато б дечому навчилися!
У нас же й світа як на те —
Одна Сибір неісходима,
А тюрм! а люду... Що й лічить!
Од молдованина до фінна
На всіх язиках все мовчить,
Бо благоденствує! У нас
Святую біблію читає
Святий чернець і навчає,
Що цар якийсь-то свині пас ⁶
Та дружню жінку взяв до себе,
А друга вбив. Тепер на небі.

От бачите, які у нас
Сидять на небі! Ви ще темні,
Святим хрестом не просвіщенні,
У нас навчіться!.. В нас дери,
Дери та дай,
І просто в рай,
Хоч і рідню всю забери!

That you don't pay us for the sun!
 And that is all! We're Christian folk,
 We are not heathens — here below
 We want but little!... You would gain!
 If only you'd make friends with us,
 There's much that you would learn from us!
 Just look at all our vast domains —
 Boundless Siberia alone!
 And prisons — myriads! Peoples — throngs!
 From the Moldavian to the Finn
 All silent are in all their tongues
 Because such great contentment reigns!
 With us, a priest the Bible reads
 And then to teach the flock proceeds
 About a king of ancient times,³
 Who took to bed his best friend's bride,
 And slew the friend he wronged besides....

Now he's in heaven! See the kind
 We send to heaven! You're denied,
 As yet, our holy Christian light!
 Come, learn from us! With us, it's loot,
     But pay the shot,
     And straight to God,
 And take your family to boot!

У нас! чого-то ми не вмієм?
І зорі лічим, гречку сієм,
Французів лаєм. Продаєм
Або у карти програєм
Людей... не негрів... а таких
Таки хрещених... н о п р о с т и х.
Ми не гішпани ⁷, крий нас боже,
Щоб крадене перекупать,
Як ті жиди. Ми по закону!..

По закону апостола
Ви любите брата!
Суєслови, лицеміри,
Господом прокляті.
Ви любите на братові
Шкуру, а не душу!
Та й лупите по закону:
Дочці на кожушок,
Байстрюкові на придане,
Жінці на патинки.
Собі ж на те, що не знають
Ні діти, ні жінка!

За кого ж ти розіп'явся,
Христе, сине божий?
За нас добрих, чи за слово
Істини... чи, може,
Щоб ми з тебе насміялись?
Воно ж так і сталось.
Храми, каплиці, і ікони,
І ставники ⁸, і мири ⁹ дим,
І перед образом твоїм
Неутомленніє поклони.
За кражу, за войну, за кров,
Щоб братню кров пролити, просять
І потім в дар тобі приносять
З пожару вкрадений покров!!
Просвітілись! та ще й хочем
Других просвітити,
Сонце правди показати
Сліпим, бачиш, дітям!..
Все покажем! тільки дайте
Себе в руки взяти.
Як і тюрми муровати,
Кайдани кувати,
Як і носити!.. і як плесті
Кнути узловаті,—
Всьому навчим; тільки дайте
Свої сині гори

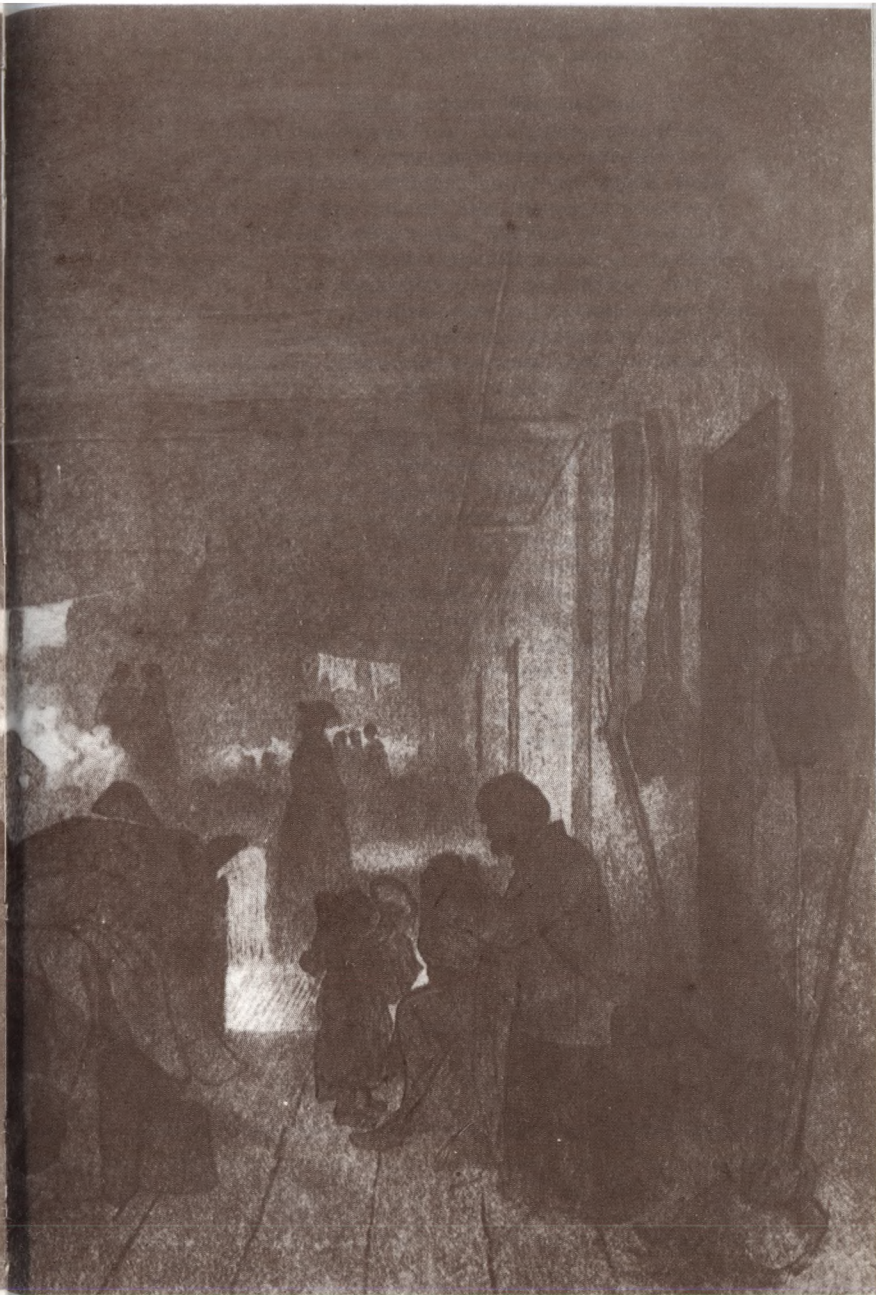
Just look at us! What don't we know?
We count the stars, and flax we grow,
And curse the French. We trade or sell,
And sometimes lose in cards as well,
Live souls... not Negroes... our own stock,
And Christians, too... b u t c o m m o n f o l k.
We don't steal slaves! No, God forbid!
We do not trade in stolen goods.
We act according to the rules!...
You love your brother as is writ
Within the Golden Rule?!

O damned by God, O hypocrites,
O sacrilegious ghouls!
Not for your brother's soul you care,
But for your brother's hide!
And off your brother's back you tear:
Rich furs for daughter's pride.
A dowry for your bastard child,
And slippers for your spouse.
And for yourself, things that your wife
Won't even know about!

For whom, O Jesus, Son of God,
Then wert Thou crucified?
For us good folks, or for the word
Of truth.... Or to provide
A spectacle at which to laugh?
That's what has come to pass.

Temples and chapels, icons and shrines,
And candlesticks, and myrrh¹ incense,
And genuflexion, countless times
Before Thy image, giving thanks
For war and loot and rape and blood,—
To bless the fratricide they beg Thee,
Then gifts of stolen goods they bring Thee,
From gutted homes part of the loot!...

We're civilised! And we set forth
To enlighten others,
To make them see the sun of truth....
Our blind, simple brothers!!
We'll show you everything! If but
Yourselves to us you'll yield.
The grimmest prisons how to build,
How shackles forge of steel,
And how to wear them!... How to plead
The cruellest knouts! — Oh yes, we'll teach
You everything! If but to us
Your mountains blue you'll cede,

Остатнії... бо вже взяли
І поле, і море.

І тебе загнали, мій друже єдиний,
Мій Якове добрий! Не за Україну,
А за її ката довелось пролить
Кров добру, не чорну. Довелось запить
З московської чаші московську отруту!
О друже мій добрий! друже незабутий!
Живою душею в Україні витай,
Літай з козаками понад берегами,
Розриті могили в степу назирай.
Заплач з козаками дрібними сльозами
І мене з неволі в степу виглядай.

А поки що мої думи,
Моє люте горе
Сіятиму,— нехай ростуть
Та з вітром говорять.
Вітер тихий з України
Понесе з росою
Мої думи аж до тебе...
Братньою сльозою
Ти їх, друже, привітаєш,
Тихо прочитаєш...
І могили, степи, море,
І мене згадаєш.

18 ноября 1845
в Переяславі

The last... because your seas and fields
We have already seized.

And you, my good Yakiv, you also were driven
To die in those mountains! Your life you have given
For your country's hangmen, and not for Ukraine,
Your life clean and blameless. 'Twas your fate to drain
The Muscovite goblet, the full, fatal draught!
Oh friend good and noble, who'll be never forgot!
Now wander, free spirit, all over Ukraine
And with the brave Cossacks soar over her coast,
Keep watch o'er the grave mounds on her spreading plains,
And weep with the Cossacks o'er all of her woes,
And wait till from prison I come home again,
    And in the meantime — I shall sow
    My thoughts, my bitter tears,
    My words of wrath. Oh, let them grow
    And whisper with the breeze.
    The gentle breezes from Ukraine
    Will lift them up with dew
    And carry them to you, my friend!...
    And when they come to you,
    You'll welcome them with tender tears
    And read each heartfelt line...
    The mounds, the steppes, the sea and me
    They'll bring back to your mind.

Pereyaslav,
November 18, 1845

Translated
by John Weir

* *

*

Минають дні, минають ночі,
Минає літо. Шелестить
Пожовкле листя, гаснуть очі,
Заснули думи, серце спить,
І все заснуло, і не знаю,
Чи я живу, чи доживаю,
Чи так по світу волочусь,
Бо вже не плачу й не сміюсь...

Доле, де ти! Доле, де ти?

Нема ніякої!

Коли доброї жаль, боже,

То дай злої! злої!

Не дай спати ходячому,

Серцем замирати

І гнилою колодою

По світу валятись.

А дай жити, серцем жити

І людей любити,

А коли ні... то проклинать

І світ запалити!

Страшно впасти у кайдани,

Умирать в неволі,

А ще гірше — спати, спати,

І спати на волі —

І заснути навек-віки,

І сліду не кинуть

Ніякого, однаково,

Чи жив чи загинув!

Доле, де ти! Доле, де ти?

Нема ніякої!

Коли доброї жаль, боже,

То дай злої! злої!

21 декабря 1845

Вьюнища

* *

*

The days go by, the nights go by,
The summer's passing; yellow leaves
Are rustling; light deserts the eye,
Thoughts fade away, emotions sleep —
All falls asleep. And I don't know
If I'm alive or barely so,
Just floundering about the earth,
For I know neither rue nor mirth....

Where art thou, Fate? Where art thou, Fate?

No fate have I at all!

If You grudge me good fortune, Lord,

Let evil fortune fall!

Don't let me walk about asleep,

A dead heart in my breast,

A rotten log upon the road —

A hindrance to the rest.

Oh, let me live, live with my heart,

And love the human race,

Or if not that... then let me curse

And set the world ablaze!

It's terrible to lie in chains

And rot in dungeon deep,

But it's still worse, when you are free,

To sleep and sleep and sleep —

And then forever close your eyes

And leave not e'en a trace,

So whether you have lived or died

No whit of difference makes!

Where art thou, Fate? Where art thou, Fate?

No fate have I at all!

If you grudge me good fortune, Lord,

Let evil fate befall!

Vyunishcha,
December, 21, 1845

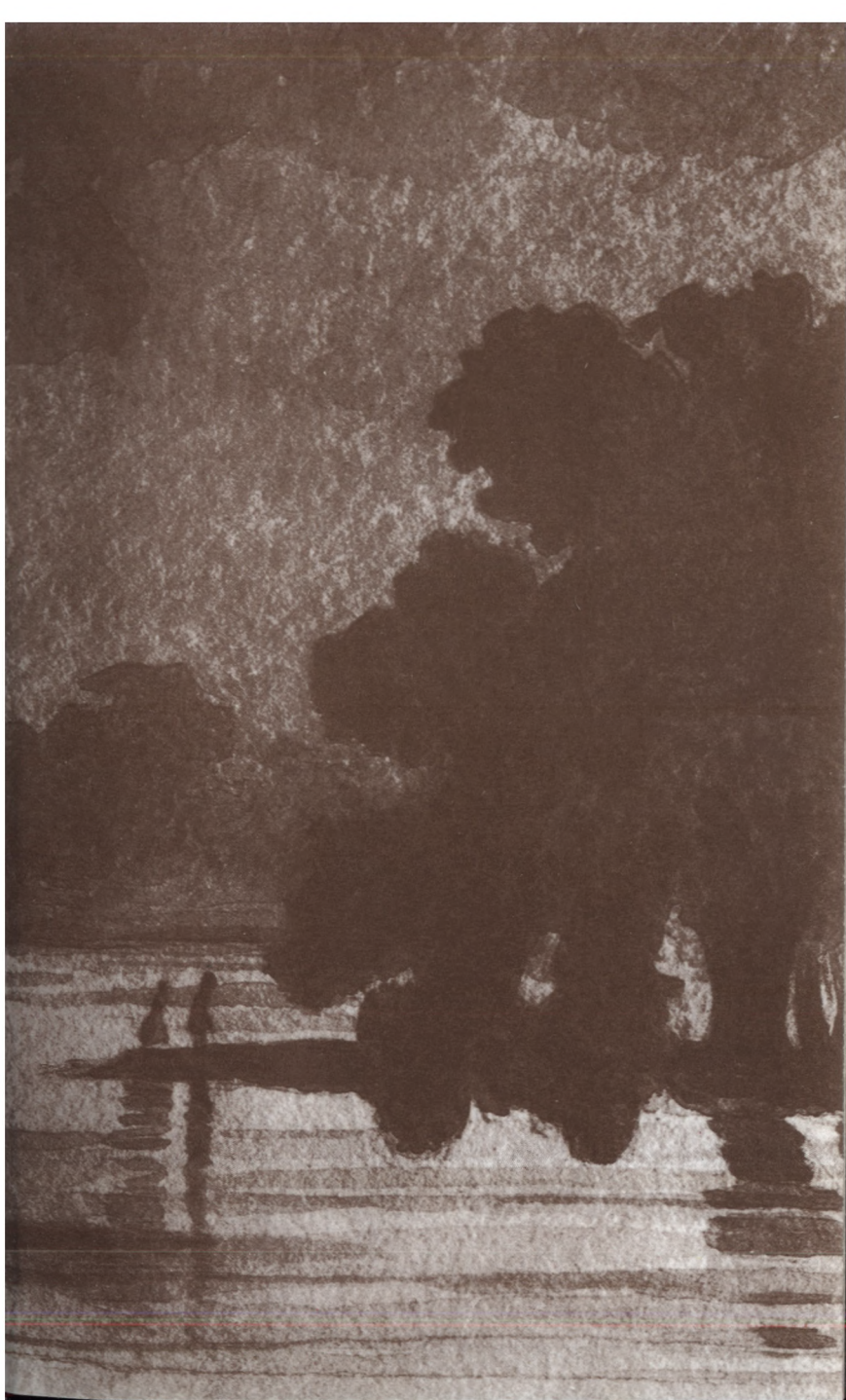
Translated
by John Weir

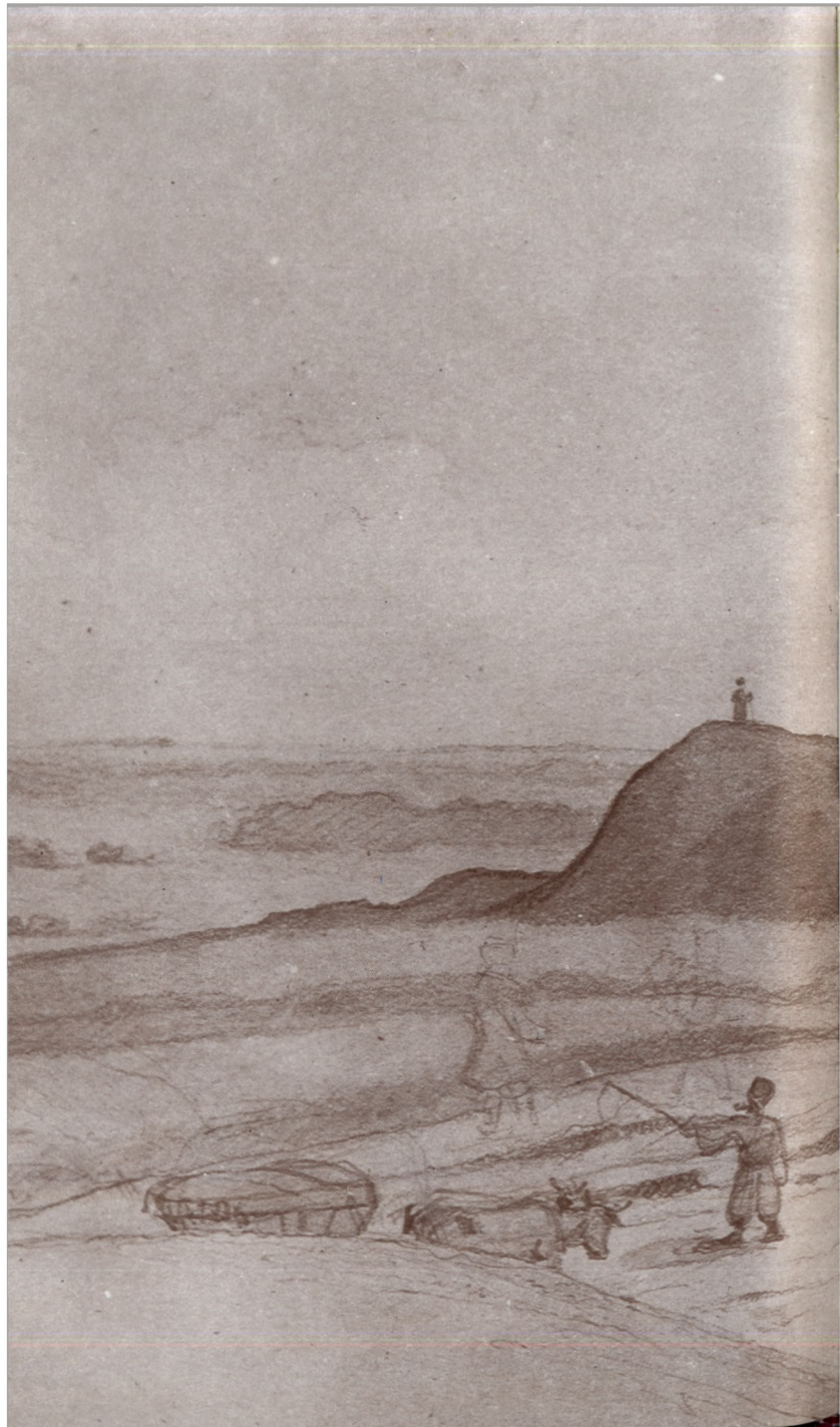
[ЗАПОВІТ] ¹

Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Україні милій,
Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий.
Як понесе з України
У синєє море
Кров ворожу... отойді я
І лани, і гори —
Все покину і полину
До самого бога
Молитися... а до того
Я не знаю бога.
Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте
І вражою злою кров'ю
Волю окропіте.
І мене в сем'ї великій,
В сем'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом.

25 декабря 1845
в Переяславі

[MY TESTAMENT] ¹

When I am dead, then bury me
In my beloved Ukraine,
My tomb upon a grave mound high
Amid the spreading plain,
So that the fields, the boundless steppes,
The Dnieper's plunging shore
My eyes could see, my ears could hear
The mighty river roar.
When from Ukraine the Dnieper bears
Into the deep blue sea
The blood of foes... then will I leave
These hills and fertile fields —
I'll leave them all and fly away
To the abode of God,
And then I'll pray.... But till that day
I nothing know of God.
Oh bury me, then rise ye up
And break your heavy chains
And water with the tyrants' blood
The freedom you have gained.
And in the great new family,
The family of the free,
With softly spoken, kindly word
Remember also me.

Pereyaslav,
December 25, 1845

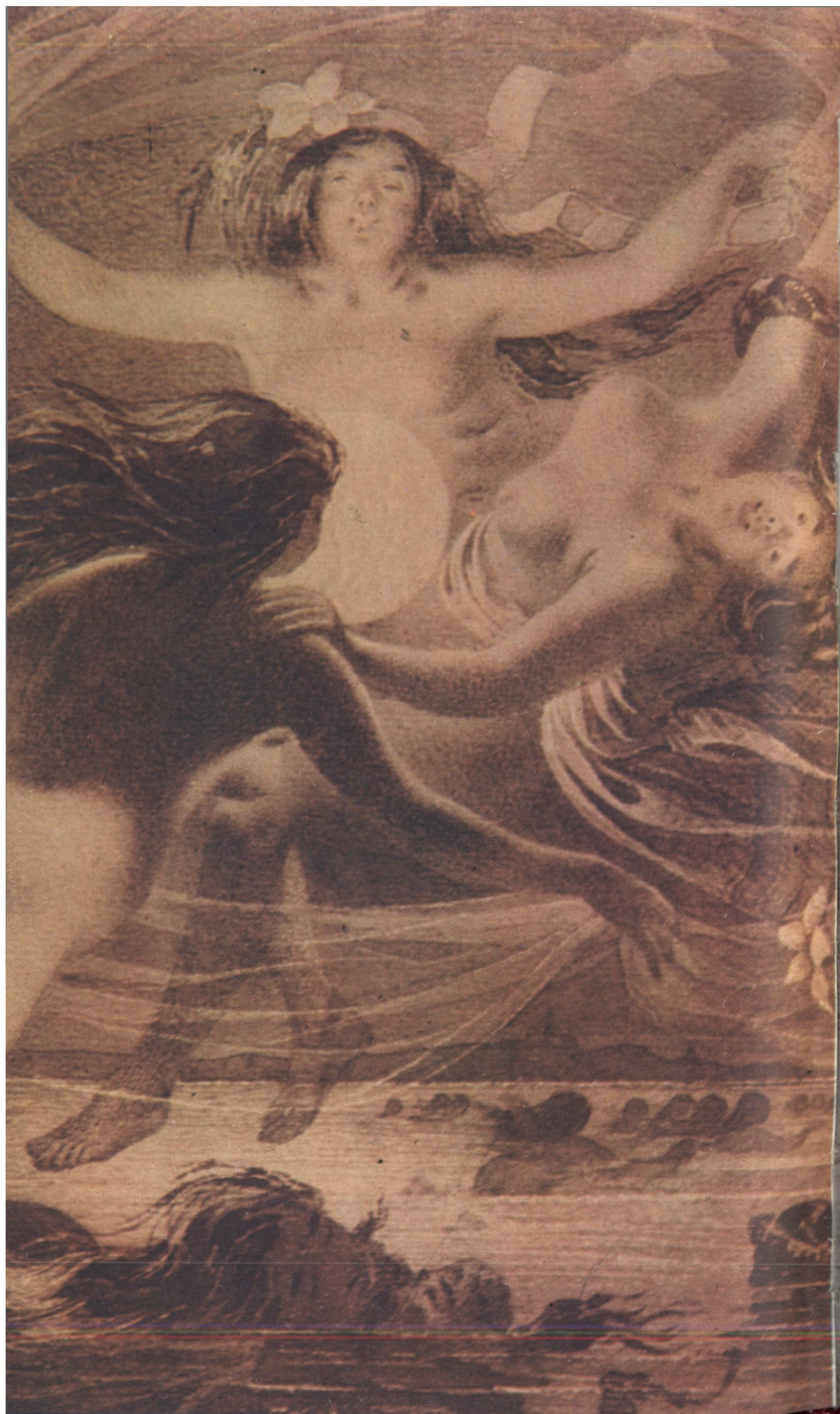
*Translated
by John Weir*

ЛІЛЕЯ

«За що мене, як росла я,
Люде не любили?
За що мене, як виросла,
Молодую вбили?
За що вони тепер мене
В палатах вітають,
Царівною називають,
Очей не спускають
З мого цвіту? Дивуються,
Не знають, де діти!
Скажи мені, мій братику,
Королевий цвіте!»
«Я не знаю, моя сестро».
І Цвіт королевий
Схилив свою головоньку
Червоно-рожеву
До білого пониклого
Личенька Лілеї.
І заплакала Лілея
Росою-сльозою...
Заплакала і сказала:
«Брате мій, з тобою

THE LILY

“Why did to me from childhood days
The people bear ill-will?
And why was I when but a maid
By those same people killed?
And yet today why do they prize
My presence in their rooms,
Call me a queen, can’t feast their eyes
Enough upon my blooms?
Why do they now my praises sing
And hold me in esteem?
Pray tell me, flower-of-the-king,
What can the reason be?”
“Alas, my sister, I don’t know,”
Said flower-of-the-king,
As tenderly to her he bowed
His head of rose-and-pink
To touch the Lily’s pallid cheek,
A crumb of comfort bring.
And then the Lily ’gan to weep,
Her tears the purest dew....
She softly wept, and then she said:
“My brother, I and you

Ми давно вже кохаємось,
А я й не сказала,
Як була я людиною,
Як я мордувалась.

Моя мати... чого вона,
Вона все журилась,
І на мене, на дитину,
Дивилась, дивилась,
І плакала. Я не знаю,
Мій брате єдиний!
Хто їй лихо заподіяв?
Я була дитина,
Я гралася, забавлялась,
А вона все в'яла
Та нашого злого пана
Кляла-проклинала.
Та й умерла... А мене пан
Взяв догодувати.
Я виросла, викохалась
У білих палатах.
Я не знала, що байстрия я,
Що його дитина.
Пан поїхав десь далеко,
А мене покинув.
І прокляли його люде,
Будинок спалили...
А мене, не знаю за що,

Have loved each other long, yet I
Have never told you, friend,
The story of my human life,
The woes I suffered then....

Why did my mother always grieve
And sorrow over me?
When looking at me, why did she
So sadly sigh and weep?
The reason then I did not know,
My brother, why she cried,
Or who it was had wrong'd her so.
I was a little child
And child-like busily I played,
Quite happy at my games,
While she grew weaker day by day
And cursed our master's name.
She died. The master took me then
Into his manor hall.
And so I spent my youth within
Those stately mansion walls.
There I grew up, yet did not guess
I was his bastard child.
And then abroad the master went,
While I was left behind.
The people cursed him, and they came,
The manor set afire....
And me... they did not kill or maim,
But — I can't fathom why —

Убити — не вбили,
Тільки мої довгі коси
Остригли, накрили
Острижену ганчіркою.
Та ще й реготались.
Жиди навіть нечистії
На мене плювали.
Отаке-то, мій братику,
Було мені в світі.
Молодого, короткого
Не дали дожити
Люде віку. Я умерла
Зимою під тином,
А весною процвіла я
Цвітом при долині,
Цвітом білим, як сніг, білим!
Аж гай звеселила.
Зимою люде... боже мій!
В хату не пустили.
А весною, мов на диво,
На мене дивились.
А дівчата завітчались
І почали звати
Лілеєю-снігоцвітом;
І я процвітати
Стала в гаї, і в теплиці,
І в білих палатах.
Скажи ж мені, мій братику,
Королевий цвіте:
Нащо мене бог поставив
Цвітом на сім світі?
Щоб людей я веселила,
Тих самих, що вбили
Мене й матір?.. Милосердий,
Святий боже, милий!»
І заплакала Лілея,
А Цвіт королевий
Схилив свою головоньку
Червоно-рожеву
На білеє пониклеє
Личенько Лілеї.

[25 липня 1846
Київ]

Cut off my braids, my tresses fair
That were my joy and pride,
And on my head, now shorn of hair,
A dirty rag they tied.
All jeered. E'en Jews spat in my face,
Although themselves despised.
Such were the ills I underwent
In life, my brother dear.
The people did not let me spend
In peace my youthful years,
They hounded me to death. I died
In winter by the road,
But in the spring time came alive
With petals white as snow,
A flower growing in the downs!
I brightened up the grove.
The previous winter... oh my God!
The people, jeering, drove
Me from their midst. But in the spring
With wonder and with love
They looked at me. My snow-white blooms
The girls in garlands twined
And called me lily-of-the-snows;
And I began to thrive
In hot-houses and palace rooms
As well as I grew wild.
Oh flower-of-the-king, explain,
My brother dear, pray tell:
For what was I by God ordained
A flower here to dwell?
To please the very people who
Detested me and killed,
And killed my gentle mother too?
Dear God! Is that Your will?"
Again the Lily 'gan to weep.
The flower-of-the-king
With tenderness and pity deep
His head of rose-and-pink
Bent to the Lily's pallid face
And brushed her tearful cheek.

[*Kiev,*
July 25, 1846]

Translated
by John Weir

* *

*

Мені однаково, чи буду
Я жить в Україні, чи ні.
Чи хто згадає, чи забуде
Мене в снігу на чужині —
Однаковісінько мені.
В неволі виріс меж чужими,
І, не оплаканий своїми,
В неволі плачучи, умру,
І все з собою заберу,
Малого сліду не покину
На нашій славній Україні,
На нашій — не своїй землі.
І не пом'яне батько з сином,
Не скаже синові: «Молись.
Молися, сину: за Вкраїну
Його замучили колись».
Мені однаково, чи буде
Той син молитися, чи ні...
Та не однаково мені,
Як Україну злії люде
Присплять, лукаві, і в огні
Її, окраденую, збудять...
Ох, не однаково мені.

*{Між 17 квітня
і 19 травня 1847
С.-Петербурґ}*

*

I care not if 'tis in Ukraine
Or far from her I live and die;
I care not if 'neath alien sky
Remembered or forgotten by
Her and her people I remain.
In slavery, midst alien folk
Grow up I did, and 'neath the yoke
Of slavery I'll die unmourned,
Far from the land that is our own
And yet is not — I'll leave fore'er
Our sweet Ukraine, and no trace there
Of me, an exile, will be left.
And father will not say to son:
"In prayer our voices let us lift
For one who suffered martyrdom
For our Ukraine...." I care not if
They ever pray for me or not,
To me this matters little.... But
If Evil lulls my hapless land
To sleep by ruse and cunning, and
She wakes in flames and robbed — if such,
As fear I, is to be her lot —
To me this matters... very much.

[*St. Petersburg,*
between April 17
and May 19, 1847]

Translated
by Irina Zheleznova

*

Садок вишневий коло хати,
Хрущі над вишнями гудуть,
Плугатарі з плугами йдуть,
Співають ідучи дівчата,
А матері вечерять ждуть.

Сем'я вечерея коло хати,
Вечірня зіронька встає.
Дочка вечерять подає,
А мати хоче научати,
Так соловейко не дає.

Поклала мати коло хати
Маленьких діточок своїх;
Сама заснула коло їх.
Затихло все, тільки дівчата
Та соловейко не затих.

[Між 19 і 30 травня 1847
С.-Петербурґ]

* *

*

Beside the hut the cherries are in bloom,
And May bugs o'er them dance.... The peasants from
The field return with weary step.... 'Tis late....
The young maids as they go sing songs.... At home
The tables have been laid, and supper waits.

A family at table sit without....
Dusk slowly comes, the evening stars are out.
The daughter serves, but seems to take too long;
The mother is impatient and about
To scold, when lo! — a bird bursts into song.

The darkness cloaks the heavens overhead....
Beside the hut her little ones to bed
The mother puts, and then, afraid that they'll
Not sleep, lies down nearby.... The world seems dead;
All's still save for the maids and nightingale.

[*St. Petersburg,*
between May 19 and 30,
1847]

Translated
by Irina Zheleznova

*

В неволі тяжко, хоча й волі,
Сказати по правді, не було.
Та все-таки якимось жилось,
Хоть на чужому, та на полі...
Тепер же злої тої долі,
Як бога, ждати довелось.
І жду її, і виглядаю,
Дурний свій розум проклинаю,
Що дався дурням одурить,
В калюжі волю утопить.
Холоне серце, як згадаю,
Що не в Україні поховають,
Що не в Україні буду жить,
Людей і господа любить.

[Між 19 і 30
травня 1847
С.-Петербурґ]

Montana 1880
Cottonwood

*
*
*

Hard is a captive's lot — aye, even
For one who never freedom knew.
A stranger's field I ploughed, 'tis true,
Yet 'twas a field, and now I'm driven
To such straits that as though 'twere Heaven,
So thirst I to embrace anew
That poor and wretched life.... A curse on
This foolish head of mine! No person
Of sense would let fools make a fool
Of him and in a dirty pool
His freedom drown.... O thought most hated!
What if to live my life out fated
Am I far from my native sod —
To live... and love both men and God!

*[St. Petersburg, between
May 19 and 30, 1847]*

*Translated
by Irina Zheleznova*

*

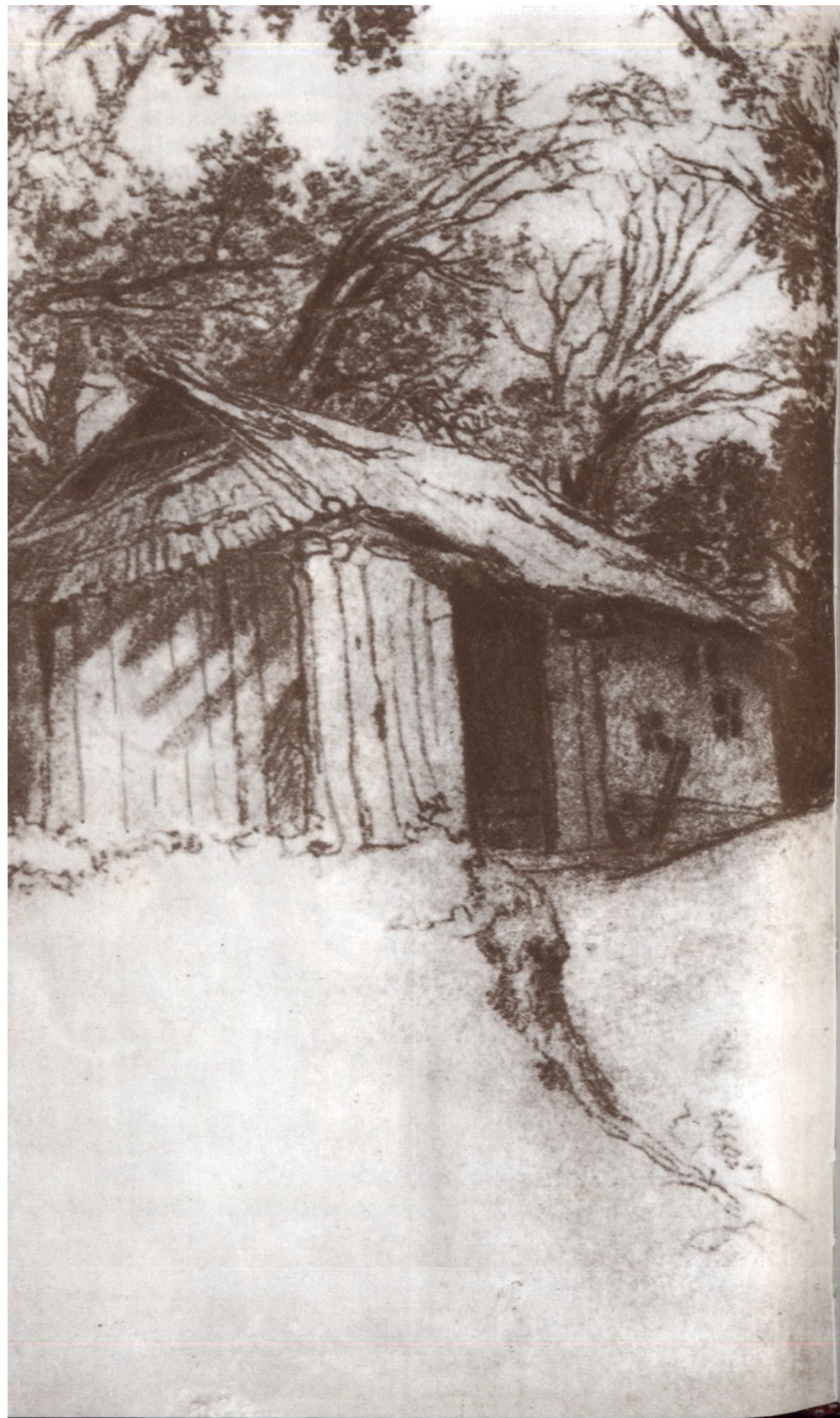
Думи мої, думи мої,
Ви мої єдині,
Не кидайте хоч ви мене
При лихій годині.
Прилітайте, сизокрилі
Мої голуб'ята,
Із-за Дніпра широкого
У степ погуляти
З киргизами убогими.
Вони вже убогі,
Уже голі... Та на волі
Ще моляться богу.
Прилітайте ж, мої любі,
Тихими речами
Привітаю вас, як діток,
І заплачу з вами.

[Друга половина 1847
Орська кріпость]

*   *

*

Thoughts of mine, thoughts of mine,
My one and only stay,
You at least do not abandon
Me these bitter days.
From the broad and distant Dnieper
Fly to me, my homing
Pigeons, on your blue-grey pinions,
Through the steppe go roaming
With the poor forsaken Khirgiz.
Long have they gone naked,
Long been paupers... yet still free to
Worship God as sacred.
Come then, dearest thoughts of mine,
I shall greet you ever
As my children, with soft words, and
We shall weep together.

*[Orsk Fortress,
second half of 1847]*

*Translated
by Gladys Evans*

КНЯЖНА

Поема

Зоре мся вечірняя,
Зійди над горою,
Поговорим тихесенько
В неволі з тобою.
Розкажи, як за горою
Сонечко сідає,
Як у Дніпра веселочка
Воду позичає.
Як широка сокорина
Віти розпустила...
А над самою водою
Верба похилилась;
Аж по воді розіслала
Зеленії віти,
А на вітах гойдаються
Нехрещені діти.
Як у полі на могилі
Вовкулак ночує,
А сич в лісі та на стрісі
Недолю віщує.
Як сон-трава при долині
Вночі розцвітає...

THE PRINCESS

My Evening Star, rise in the sky
Above the mountain lofty,
And talk to me in my exile,
Quietly and softly.
Tell me how beyond that mountain
Crimson sunsets glow and fade,
How the rainbow dips for water
In the Dnieper far away,
How the poplars, tall and slender,
Throw their leafy branches wide,
How the willow droops in sadness,
Weeping by the river's side,
Arms spread wide upon the water —
In those green and tender arms
Little babies nightly rocking,
Babes that had not been baptized....
How the werewolf lurks till morning
By a lone, forgotten grave,
And the screech-owl wails its warning,
Grief and trouble to presage.
How the dream-flower in the valley
Opens in the summer night....

А про людей... Та нехай їм.
Я їх, добрих, знаю.
Добре знаю. Зоре моя!
Мій друже єдиний!
І хто знає, що діється
В нас на Україні?
А я знаю. І розкажу
Тобі; й спать не ляжу.
А ти завтра тихесенько
Богові розкажеш.

Село! і серце одпочине.
Село на нашій Україні —
Неначе писанка село,
Зеленим гаєм поросло.
Цвітуть сади; білють хати,
А на горі стоять палати,
Неначе диво. А кругом
Широколистії тополі,
А там і ліс, і ліс, і поле,
І сині гори за Дніпром.
Сам бог витає над селом.

Село! Село! Веселі хати!
Веселі зда́лека палати,
Бодай ви терном поросли!
Щоб люди й сліду не найшли,
Щоб і не знали, де шукати.
В тому господньому селі,
На нашій славній Україні,—
Не знаю, де вони взялись,—
Приблуда князь. Була й княгиня.
Ще молоді собі були,
Жили самі. Були багаті:
Високі на горі палати,
Чималий у яру ставок,
Зелений по горі садок,
І верби, і тополі,
І вітряки на полі,
І долом геть собі село,
Понад водою простяглось.

Колись там весело було.
Бувало, літом і зимою
Музика тне, вино рікою
Гостей неситих налива...
А князь аж синій походить,
Та сам несмілих наливає,
Та ще й покрикує «віват!»¹.

As for people.... Never mind them.
Them I know, I know all right.
Know them well. My Evening Star!
You're my one and only friend!
Ah, who knows how matters are
Now at home in our Ukraine?
I do know. And I will tell you,
Sleep tonight shall be forgot,
And tomorrow you shall whisper
Everything I've said to God.

Our village! It's a joy indeed
A village in Ukraine to see!
A painted Easter egg, no less,
Amid the greenery it rests.
White houses peep through trees in bloom,
And on the hill a mansion looms,
A perfect marvel. On all sides
Grow tall and stately poplar trees,
Then forests green, and rolling fields,
Beyond the Dnieper mountains rise,
And God seems smiling from the skies!

Ah, village mine! Those homes are gay!
The mansion, too, from far away —
May nettles choke the curséd place,
May from the earth it be erased,
So people never find its trace!
Once to this village, blest and fair,
In our Ukraine for beauty famed,
There came — I do not know from where —
A prince. With him his princess came.
They were not old, a youngish pair.
They lived in wealth, the owners sole
Of that great mansion on the knoll,
The shaded pool in the ravine,
The sloping gardens in between,
The poplars, too, and willow trees,
And windmills flapping in the breeze,
And, following the river's bend,
Our village stretching without end.

Once 'twas a place of merriment.
In summer and in winter both
There would be music, wine would flow
In streams to slake the bibbers' drought.
The prince among his guests would ply,
Fill up the glasses of the shy,
And cheer them with a loud "Vivat!"

Гуляє князь, гуляють гості;
І покотились на помості...
А завтра знову ожива,
І знову п'є, і знов гуляє;
І так за днями день минає,
Мужицькі душі аж пишуть.
Судовики благають бога...
П'яниці, знай собі, кричать:
«І патріот! і брат убогих!
Наш славний князь! Віват!
Віват!»
А патріот, убогих брат...
Дочку й теличку однімає

They'd shout and sing and drink some more,
Till they collapsed upon the floor.
Next morning they'd revive to start
Their round of revelry again,
And so it went on every day.
The prince's peasants moaned and groaned,
The stewards, meanwhile, blessed their lot.
The drunks, uncaring, shouted on:
"Our glorious prince! The patriot!
Good brother to the poor! Vivat!"
This brother to the poor, whereat,
The poor man's daughter and his cow

У мужика... І бог не знає,
А може, й знає, та мовчить.

Княгиня взаперті сидить.
Її і в сні не пускає
Убогих брат. А що ж робить?
Сама втекла і повінчалась.
І батько, й мати не пускали,
Казали: «Вгору не залазь».
Так ні, за князя. От і князь!
От і пишайсь тепер, княгине!

Загинеш, серденько, загинеш,
Мов ряст весною уночі.
Засхнеш, не знатимеш нічого,
Не знатимеш, як хвалять бога,
Як люде люблять живучи.
А жись так, господи, хотілось!
Хотілось любити
Хоть годочок, хоть часочок
На світ подивитись.
Не довелось, а все було,
Всього понадбала
Стара мати. Саму тебе
Мов намалювала,
Хоч молись перед тобою,
Мов перед святою...
Красо моя молодая,
Горенько з тобою!
Жись би, жись та славить бога
І добро творити,
Та божою красотою
Людей веселити.
Так же ні. А молодії
Та карії очі
Щоб марніли в самотині...
Може, бог так хоче?
Боже! Боже! Даєш волю
І розум на світі,
Красу даєш, серце чисте...
Та не даєш жити.
Не даєш на рай веселий,
На світ твій великий
Надивитись, намолитись
І заснуть навіки.

Невесело на світі жись,
Коли нема кого любить.
Отак і їй, одній-єдиній,

Takes for his own. God doesn't know,
Or does, perhaps, but holds His peace.

The princess in her room he keeps,
The door is locked, he has the key,
This glorious prince. Where help to seek?
She ran away and married him,
Her parents' words she would not heed,
They said to her: "Don't reach so far,"
A prince she'd have. And there you are!
A princess now, to her distress.

You'll die, dear heart, in loneliness,
A primrose in the night in spring.
You'll wither 'ere you know a thing,
The Maker's praises how to sing,
How love can be a lovely thing....
O God, she wanted so to live!
She wanted to be loved and love,
If only for a year, an hour,
Move in the bright and splendid world.
'Twas not to be.... Yet she'd had all,
All things a mother could provide
Were by her mother given her.
In beauty rare she'd clothed her child,
And like a painted saint you were,
To gaze upon and to adore....
Ah, my princess young and fair,
Heavy is my heart and sore!
You should live the Lord to bless,
Kindly deeds performing,
With your angel's loveliness
Hearts around you warming.
But alas! It seems your shining,
Starry eyes were fated
To grow dim in lonely pining.
Did the Lord dictate it?
Lord, O Lord! Both will and wisdom
On this earth to us You give,
Virtue, too, and also beauty....
But You will not let us live,
You won't let us long admire
This your earthly paradise,
Gaze our fill, say all our prayers
Ere in sleep we close our eyes.

It's dreary living in this world
If you have nobody to love.
My princess young, her fate unblest,

Ще молодій моїй княгині,
Красу і серце засушить
І марне згинуть в самотині
Аж страшно!.. А вона молилась

І жить у господа просилась,
Бо буде вже кого любить.
Вона вже матір'ю ходила,
Уже пишалась і любила
Своє дитя. І дав дожить
Господь їй радості на світі.
Узрїть його, поцілувать
Своє єдинеє дитя
І перший крик його почути...
Ох, діти! Діти! Діти!
Велика божа благодать!

Сльози висохли, пропали,
Сонце просіяло.
І княгиня з дитиною
Не тією стала.
Нїби на світ народилась —
Гралась, веселилась...
І княжні своїй маленькій
Сорочечки шила.
І маленькі рукавчата
Шовком вишивала,

Seemed doomed to pine in loneliness,
Her beauty wilted, heart grown cold,
To perish slowly, comfortless.
An awful thought! She prayed the Lord,

To longer let her live implored,
For now she had someone to love:
She was to be a mother soon,
And loved the baby in her womb.
The Maker granted her to know
A woman's greatest happiness,
To see her child and kiss its face,
Her first-born tenderly caress,
And nurse the darling at her breast...
Oh children, by you we are blest!
How truly infinite God's grace!
Tears dried up, they were no more,
Radiantly shone the sun,
My young princess was transformed,
Now she had her little one.
Born anew she seemed to be,
Gay and laughing happily.
For the lovely princess wee
Stitching tiny cambric vests
And embroidering the sleeves
With the finest silken threads.

І купала, й колихала,
Сама й годувала.
Бо княгині тільки вміють
Привести дитину.
А годувать та доглядать
Не вміють княгині.
А потім оха: «Забуває
Мене мій Поль або Філат!»
За що ж воно тебе згадає?
За те хіба, що привела?
А моя свою дитину
Сама доглядала.
А п'яного свого князя
І не допускала.
Мов яблучко у садочку,
Кохалась дитина.
І говорить уже стало,
І вчила княгиня
Тільки «мамо» вимовляти,
А «тато» не вчила...
І книжечок з кунштиками ²
В Ромні накупила.
Забавляла, розмовляла,
І богу молитись,
І азбуку по кунштиках
Заходила вчити.
І що божий день купала,
Рано спати клала
І пилиночки на неї
Впасти не давала.
І всю ніченьку над нею
Витала, не спала.
Надивлялась, любувалась
Княжною своєю...
І жениха їй єднала,
І раділа з нею,
І плакала; довгі коси
Уже розплітала
І, лишенько, свого князя
П'яного згадала —
У мундирі. Та й закрила
Заплакані очі.
А дитині ніби сниться,
Мов вимовить хоче:
«Не плач, мамо, не розплітай
Мої довгі коси —
Посічуться...» Що день божий
Радості приносить
Своїй матері щасливій

And herself she bathed the girl,
Rocked and fed her at her breast,
Most great ladies in the world
Only bear their babies,
Nursing, bathing, and the rest
Being not for ladies!

Then they moan: "I've been forsaken
By my Paul!" or, say, Filat.
All you did for him was bear him,
Must he love you just for that?

My princess was a model mother,
Herself her little girl she reared,
She kept away her drunkard husband,
And never let him interfere.
Like a tender little stalk
Grew the baby in her care.
She had now begun to talk,
Mother taught her words to say,
"Mummy" was the word she taught,
As for "Daddy" — she did not...
Coloured picture books she bought
In the Romny village shop,
Told the baby fairy-tales,
Taught her how to say her prayers,
And her ABC in play
From those coloured pictures gay.
Every blessed night she bathed
And to sleep she rocked her babe,
Not a speck of dust she'd let
Fall upon the little saint.
Hovering o'er the baby's bed,
Wakefully the mother stayed,
With her tender, loving gaze
On the sweetly sleeping face,
Dreaming of the match she'd make
For the angel, bless her fate,
Sorrowing that when she wed
Her long hair she must unplait...
Here, the memory of her prince,
Drunk, in uniform arrayed,
Came to her. She closed her eyes,
Filled with bitter, scalding tears.
Baby murmured in her sleep
And the princess seemed to hear:
"Don't cry, Mummy dear, don't cry,
Don't unplait my long, long hair,
It is better in the braid..."
Ah, this child, so sweet and fair,
Made her mother's every day

Дочка уродлива.
Мов тополя, виростає
Світові на диво.
Виростає... Та недовго
Буде веселити
Свою матір. Бог карає
Княгиню на світі...
А за віщо? Чудно людям,
Бо люде не знають,
Чому добре умирає,
Злеє оживає?
Занедужала княгиня,
І князь схаменувся.
За бабами-знахурками
По селах метнувся.
Наїхали... Заходились.
Лічили, лічили...
Поки її, безталанну,
В труну положили.

Не стало на селі княгині,
І гусла знову загули.
А сирота її в селі,
Її єдина дитина!
Мов одірвалась од гіллі,
Ненагодоване і босе,
Сорочечку до зносу носить.
Спеклося, бідне, на жару.
Лопуцьки їсть, ставочки гатить
В калюжах з дітьми у яру.
Умийся, серденько! Бо мати
Он дивиться й не пізнає
Межи дітьми дитя своє.
І думає: тебе не стало...
Умийся, серце, щоб пізнала
Тебе, єдиную свою...
І господу б благословляла
За додю добрую твою.
Умилася. А добрі люде
Прибрали, в Київ одвезли
У інститут. А там що буде,
Побачим. Гусла загули,
Гуляє князь, гуляють гості,
Ревуть палати на помості,
А голод стогне на селі.

І стогне він, стогне по всій Україні.
Кара господева. Тисячами гинуть

Each a joyful holiday!
Tall and winsome like a poplar,
Miracle of beauty rare,
Grew the child... But not much longer
Was the princess to delight
In her fortune. For God punished
Our good saint. But why? But why?
For what sin? It puzzles people,
Worries them, for they don't know
Why does virtue die while evil
Ever comes alive once more?
The princess, ailing, took to bed.
This sobered up the husband.
To nearby villages he sped
And all the leeches summoned.
The leeches came. Her blood they drew,
And many remedies they tried.
They treated her with every cure,
Until the luckless princess died.

She was no more. And once again
The music rang in wild abandon.
An orphan, in the village stranded,
Her one and only child remained!
A winnowed leaf upon the ground,
A barefoot waif, uncared, unfed,
Her clothes in dirt and tattered shreds,
Out in the sun she stayed all day,
Dug in the sand and nibbled grass,
In puddles with the urchins played.
Dear heart, go bathe your face! Alas,
Your mother'd never know you now,
Her only child, among the crowd.
She'd think that you had died as well
Go bathe your face so she could tell
The lovely child she left behind,
So she could bless and thank the Lord
For sending you this fortune kind.
She bathed her face. Some kindly friends
Took her to boarding-school in town,
In Kiev. And what happened then
We'll live and see.

The music rang,
The prince made merry, food galore,
The mansion shook with drunken roars,
While famine mowed the people down.

The famine was raging all over Ukraine.
God's punishment. Thousands to hunger succumbed,

Голоднії люде. А скирти гниють.
А пани й полову жидам продають.
Та голоду раді, та бога благають,
Щоб ще хоч годочок хлібець не рожав.
Тойді б і в Парижі, і іншому краї
Наш брат хуторянин себе показав.
А бог куняє. Бо се було б диво,
Щоб чути і бачить — і не покарать.
Або вже аж надто долготерпеливий...

Минають літа; люде гинуть,
Лютує голод в Україні,
Лютує в княжому селі.
Скирти вже княжі погнили.
А він байдуже — п'є, гуляє
Та жида з грішми виглядає.
Нема жидка... Хліби зійшли,
Радіють люде, бога просять...
Аж ось із Києва привозять
Княжну. Мов сонечко зійшло
Над обікраденим селом.
Чорнобрива, кароока,
Вилитая мати.
Тільки смутна, невесела...
Чого б сумувати?
Або, може, вже такою
Воно й уродилось?
Або, може, молодес
Чи не полюбило
Кого-небудь? Ні, нікого.
Весела гуляла,
Мов ласочка з кубелечка,
На світ виглядала
З того Києва. Аж поки
Побачила села
Знівечені. З того часу
Стала невесела.

Мов сизая голубонька,
Село облетіла.
У всіх була, всіх бачила,
Всі повеселіли.
Там словами привітала,
Там нагодувала...
Що день божий обходила
Село. Помагала
Усякому. А сироти
До неї в покої
Приходили. І матір'ю

While still in the ricks rotted noblemen's grain
They even sold chaff to the merchants for gain.
They welcomed the famine, and heavens they prayed
For only a couple more years of this dearth,
And then they'd show Paris and lands far away
What their sort of noblemen-farmers were worth!
And God was asleep. For indeed, 'twould be strange
If He saw it all, yet from anger refrained.
Or else He's too patient, too patient by far....

The years went by, and many died
As famine raged throughout Ukraine.
Of prince's serfs it took its toll,
The hoarded grain had rotted all.
He drank and revelled as before,
Awaiting Jews to buy his stores
In vain... Again the corn grew tall,
The grateful people thanked the Lord,
And then the princess young was brought
From Kiev home. It was as though
The sun above the village rose.
Her mother's image she'd become
With hazel eyes and fine dark brows,
But she was always pensive, sad....
Why did she brood? Why did she frown?
Had she been born that way, perhaps?
Was it her nature to be glum?
Or could it be that her young heart
Already knew the pain of love
And separation? No, not that.
She had been like a swallow gay,
Untroubled in her Kiev school,
The whole wide world when she surveyed
By peeping from a nest secure,
Until the country destitute
On coming home she saw. 'Twas then
That she began to sigh and brood.

Like a gentle little dove
She flew about from home to home,
Everywhere she brought her love,
Called on all, saw everyone.
Some she cheered with kindly words,
And to others carried food.
She devoted all her days
To the needy, doing good,
Helping all. Her loving care
She gave orphans more than others,
Brought them home with her, and they

Своєю святою
Її звали. І все село
За неї молилось...
А тим часом жиди в селі
З грішми появилисьь.
Радіє князь, запродує
З половою жито.
І молотить виганяє
Людей недобитих.
Змолотили, нівроку їм,
За одну годину
І з клунею провіяли...
Князь і не спочинув,
На мógорич закликає,
Та п'є, та гуляє,
Аж у гаї... Бо в покоях
Дочка спочиває.

Гармидер, галас, гам у гаї,
Срамотні співи. Аж лящить
Жіночий регот. Завиває,
Реве хазяїн: «Будем пить,
Аж поки наша доня спить!»

А доня взаперті сидить
В своєму сумному покої
І дивиться, як над горою
Червоний місяць аж горить,
З-за хмари тихо виступає.
І ніби гори оживають.
Дуби з діброви, мов дива,
У поле тихо одходжають.
І пугач пуга, і сова
З-під стріхи в поле вилітає,
А жаби крякають, гудуть.
Дивітесь, очі молодії,
Як зорі божії встають,
Як сходить місяць, червоніє...
Дивітеся, поки вас гріє,
А зорі спати не дають.
Головою молододою
На руку схилилась,
До півночі невесела
На зорі дивилась
Княжна моя. Дивилася...
Та й плакати стала.
Може, серце яке лихо
Тихо прошептало?
Та байдуже. Поплакала

Called her mother, sainted mother.
All the village folk adored her,
And the Lord to keep her prayed....
In the meantime, to the prince
Jewish dealers came to trade,
And he gladly sold for cash
All he had of grain and chaff.
Out the peasants went to thrash,
Men whom famine had not claimed.
Strength, praise be, they still retained
Thrashing took them two-three hours,
Then they winnowed all the grain.
That same night a great carouse,
Celebrating his good yield,
Held the prince. They had their spree
In the grove, not in the house:
There his daughter lay asleep.

The noise, the yells, the songs obscene,
The drunken bawling! Topsy jades
With bawdy laughter shrieked and screamed.
The host called out: "Let's merry be,
The while my daughter lies asleep!"

The daughter had not gone to sleep,
But locked fast in her darkened room,
She gazed up at the crimson moon,
As it appeared from shadows deep
To glow above the mountains high
And stir them, fancied she, to life.
The oaks like silent ghosts came out
Into the open from the woods,
And then an owl without a sound
Flew to the field from 'neath the roof,
And frogs croaked loudly on the lawn....
Look on and marvel, feast your eyes
Upon God's starry world till dawn,
Upon the cloudless, peaceful skies...
Look on, while moonlight gives you warmth
And stars deny you sleep — look on!
Gazing at the splendid moonglow,
Well until the midnight hour,
Drooping low before the window,
Leaning sadly on her arm,
Sat my princess, watched the glowing...
Softly then began to cry,
Did her heart, perhaps, give warning
That her evil hour was nigh?
We can't know. She stemmed her tears,

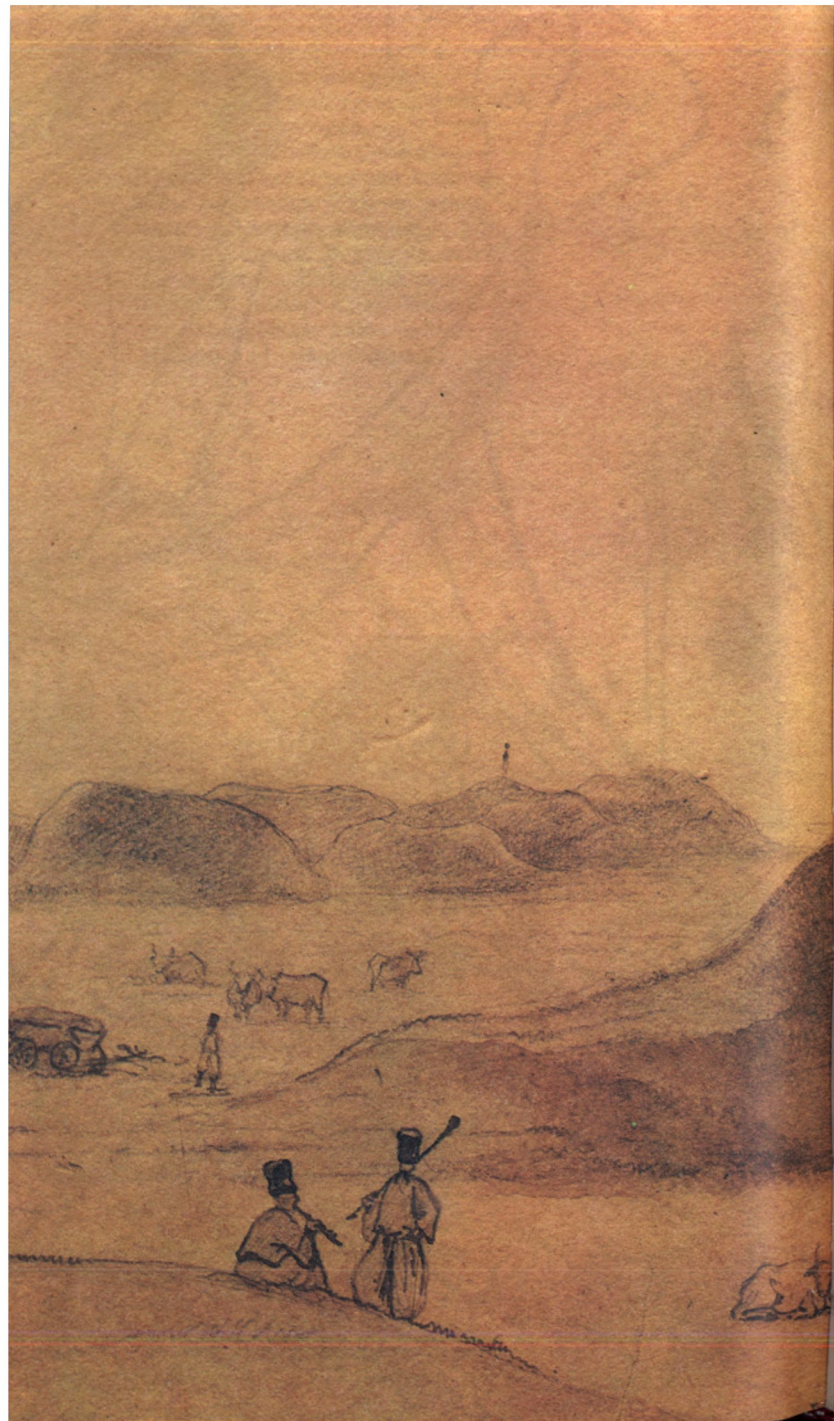
Трошки, усміхнулась,
Помолилась та й спать лягла.
І тихо заснула.

В гаю все покотом лежало —
Пляшки і гості, де що впало,
Там і осталося. Сам не впав,
Остатню каплю допивав,
Та й ту допив. Встає, не пада,
Іде в покої... Скверний гаде!
Куди ти лізеш? Схаменись!
Не схаменувся, ключ виймає,
Прийшов, і двері одмикає,

І лізе до дочки. Прокиньсь!
Прокинься, чистая! Схопись,
Убий гадюку, покусає!
Убий, і бог не покарає!
Як тая Ченчіо³ колись
Убила батька-кардинала
І Саваофа⁴ не злякалась.
Ні, не прокинулася, спить,
А бог хоч бачить, та мовчить,
Гріхам великим потурає.
Не чуть нічого. Час минає.
А потім крик, а потім гвалт,
І плач почули із палат —
Почули сови. Потім знову
Не чуть нічого. І в той час
Скирти і клуня зайнялися,
І зорі зникли. Хоч би слово,
Хоч би де голос обізвався.
Пани в гаю не ворухились,

Smiled a little smile — why weep?
Left the window, said her prayers,
And was very soon asleep.
The drunkards sprawled upon the ground
Amid their bottles. All were down,
Dead to the world. All but our host.
He drained his glass and went indoors.
He kept his feet, he did not fall.
His walk was steady. Dirty swine!
Where to? What's on your evil mind?
And treading softly on the floor
He turned the key, unlocked the door,

And stole up to his child. Wake up!
Wake up, pure dove, wake up, wake up!
And kill the snake before he bites!
Just kill him, God is on your side!
As Beatrice Cenci¹ plunged her knife
And killed the Cardinal, her sire,
The Maker's punishment defying.
But no, she did not wake, she slept.
God saw it all but silent kept,
Condoning such atrocious acts....
No sound was heard. The minutes passed.
Then suddenly a shriek, a cry,
Then sobs that in the dark of night
But owls could hear. Then, not a stir,
No sound again. And all at once
The hayricks went up in a blaze.
The stars were dimmed. But not a word
Was heard, and not a voice was raised.
The nobles snored on unaware,

А люде збіглись та дивились,
Як дим до неба підіймавсь.

Прокинулись вранці гості,
Аж бачать, що лихо,
Покинули свого князя
Та любо та тихо.
Так і ми його покинем,
Так і бог покине.
Тебе тільки не покине
Лихая година —
Княжно моя безталанна,
Знівечений цвіте.
Ти ще будеш покутовать
Гріхи на сім світі,
Гріхи батькові. О доле!
Лукавая доле!
Покинь її хоть на старість,
Хоть на чужім полі
На безлюдді. Не покинеш,
Поведеш до краю,
До самої домовини,
Сама поховасш.

В селі не бачили й не чули,
Де вона поділась.
Думали, на пожарищі
Небога згоріла.

Стоїть село. Невесело.
На горі палати
Почорніли. Князь хиріє,
Не здужає встати,
А підвести нема кому, —
Ніхто й не загляне
До грішного болящого
В будинки погані.
Люде трохи очуняли,
Господа благають,
Щоб княжна до їх вернулась.
А її немає
І не буде вже, святої...
Де ж вона поділась?
У Києві пресвятому
В черниці постриглась.

Родилась на світ жить, любить,
Сіять господнею красою,
Витать над грішними святою
І всякому добро творить.

While crowds of people came and stared
As smoke to heaven wove its way....

The guests awoke next day at dawn,
That things were really bad they saw,
And promptly left the prince alone,
Without regret or second thought.
Thus let us leave the reprobate,
And God will, too, forsake him.
Only you won't be forsaken
Or released by wicked fate!
You crushed and broken little bloom!
Your father's sins to expiate
Forevermore you will be doomed.
Her father's sins! Oh wicked fate!
Oh cruel, oh relentless fate!
At least forsake her in old age,
Or even in a country strange,
Or in a wilderness. But nay,
You'll grimly follow everywhere,
You'll stalk her to her very grave,
You'll kill her and you'll bury her.

No one knew, none could explain
Where the princess could have gone.
Must have perished in the flames
On that night, thought everyone.

The village was in mourning plunged.
The lofty mansion on the hill —
The prince now deadly ill — looked glum.
He could not move, he was so ill,
But no one cared the prince to nurse,
And no one ever came to call
As he lay all alone and curst
In his dark and evil hall.
The village folks, recovering,
Together prayed and begged the Lord
To bring their princess back to them.
But nought of her was ever heard,
And she would never come again....
Where had she gone, where was she now?
She was a nun, she took the veil,
In holy Kiev made her vows.

To live and love she had been born,
'A saint with loveliness divine
Above the sinful world to shine
And solace bring to everyone.

А сталося ось як. У черницях
Занапастилося добро...

Блукаючи по Україні,
Прибивсь якомсь і в Чигирин,
І в монастир отой дівочий,
Що за пісками на болоті
У лозах самотній стоїть.
Отам мені і розказала
Стара черниця новину,
Що в монастир до їх зайшла
Княжна якась із-за Дніпра
Позаторік. Одпочивала,
Та й богу душу оддала...
«Вона була ще молодою;
І прехорошая собою.
На сонці дуже запеклась
Та й занедужала. Лежала
Недовго щось, седмиці ⁵ з три,
І все до крихти розказала...
Мені і Ксенії сестрі.
І вмерла в нас. І де ходила,
В яких то праведних містах,
А в нас, сердешна, опочила.
Оце її свята могила...
Ще не поставили хреста».

[Друга половина 1847
Орська кріпость]

But fate ruled otherwise. A nun,
She'd waste away the years to come....

One day, my ramblings in Ukraine
Brought me to ancient Chihirin,
Where on the moor beyond the sands
A lonely monastery stands
With willow bushes overgrown.
And it was there that one old nun
Told me that once, some time ago,
A princess knocked upon their gate,
She'd come from somewhere far away
Beyond the Dnieper. Here she stayed
With them, and here she passed away.
"A woman still quite young she died,
And very beautiful besides.
The sun was hot, she'd walked for days,
It made her ill. And she grew worse.
She lingered for about three weeks,
And everything she told to us,
To sister Xenia and me....
What pilgrimages she had made!
She had been nearly everywhere.
And here the poor soul passed away.
Her sacred grave is over there....
The cross has not as yet been placed...."

[*Orsk Fortress,*
second half of 1847]

Translated
by Olga Shartse

N. N.

Мені тринадцятий минало.
Я пас ягнята за селом.
Чи то так сонечко сіяло,
Чи так мені чого було?
Мені так любо, любо стало.

N. N.

I was thirteen. I herded lambs
Beyond the village on the lea.
The magic of the sun, perhaps,
Or what was it affected me?
I felt with joy all overcome,

Неначе в бога. . . . .
Уже прокликали до паю,
А я собі у бур'яні
Молюся богу... І не знаю,
Чого маленькому мені
Тойді так приязно молилось,
Чого так весело було?
Господнє небо, і село,
Ягня, здається, веселилось!
І сонце гріло, не пекло!
Та недовго сонце гріло,
Недовго молилось...
Запекло, почервоніло
І рай запалило.
Мов прокинувся, дивлюся:
Село почорніло,
Боже небо голубес
І те помарніло.
Поглянув я на ягнята —
Не мої ягнята!
Обернувся я на хати —
Нема в мене хати!
Не дав мені бог нічого!..

As though with God...
The time for lunch had long passed by,
And still among the weeds I lay
And prayed to God... I know not why
It was so pleasant then to pray
For me, an orphan peasant boy,
Or why such bliss so filled me there?
The sky seemed bright, the village fair,
The very lambs seemed to rejoice!
The sun's rays warmed but did not sear!
But not for long the sun stayed kind,
Not long in bliss I prayed...
It turned into a ball of fire
And set the world ablaze.
As though just wakened up, I gaze:
The hamlet's drab and poor,
And God's blue heavens — even they
Are glorious no more.
I look upon the lambs I tend —
Those lambs are not my own!
I eye the hut wherein I dwell —
I do not have a home!
God gave me nothing, naught at all...

І хлинули сльози,
Тяжкі сльози!.. А дівчина
При самій дорозі
Недалеко коло мене
Плоскінь вибирала,
Та й почувла, що я плачу,
Прийшла, привітала,
Утирала мої сльози
І поцілувала. . . . .

Неначе сонце засіяло,
Неначе все на світі стало
Моє... лани, гаї, сади!..
І ми, жартуючи, погнали
Чужі ягнята до води.

Бридня!.. а й досі, як згадаю,
То серце плаче та болить,
Чому господь не дав дожить
Малого віку у тім раю.
Умер би, орючи на ниві,
Нічого б на світі не знав.
Не був би в світі юродивим,
Людей і бога не прокляв!

*[Друга половина 1847
Орська кріпость]*

I bowed my head and wept
Such bitter tears.... And then a lass
Who had been sorting hemp
Not far from there, down by the path,
Heard my lament and came
Across the field to comfort me;
She spoke a soothing phrase
And gently dried my weeping eyes
And kissed my tear-wet face....

It was as though the sun had smiled,
As though all things on earth were mine,
My own... the orchards, fields and groves!...
And, laughing merrily the while,
The master's lambs to drink we drove.

Oh, how disgusting!... Yet, when I
Recall those days, my heart is sore
That there my brief life's span the Lord
Did not grant me to live and die.
There, plowing, I'd have passed away,
With ignorance my life-long lot,
I'd not an outcast be today,
I'd not be cursing Man and God!

*[Orsk Fortress,
second half of 1847]*

*Translated
by John Weir*

ВАРНАК¹

Тиняючи на чужині
Понад Елеком², стрів я діда
Вельми старого. Наш земляк
І недомучений варнак
Старий той був. Та у неділю
Якось у полі ми зустрілись
Та й забалакались. Старий
Згадав свою Волинь святую
І волю-долю молодую,
Свою бувальщину. І ми
В траві за валом посідали
І розмовляли, сповідались
Один другому. «Довгий вік! —
Старий промовив.— Все од бога!
Од бога все! А сам нічого
Дурний не вдіє чоловік!
Я сам, як бачиш, марне, всує,
Я сам занівечив свій вік,
І ні на кого не жалкую,
І ні у кого не прошу я,
Нічого не прошу. Отак,
Мій сину, друже мій єдиний,
Так і загину на чужині
В неволі». І старий варнак
Заплакав нишком. Сивий брате!
Поки живе надія в хаті,
Нехай живе, не виганяй.

Нехай пустку нетоплену
Іноді нагріє.
І потечуть з очей старих
Сльози молодії,
І умитеє сльозами
Серце одпочине
І полине із чужини
На свою країну.

«Багато дечого не стало,—
Сказав старий.— Води чимало
Із Ікви³ в море утекло...
Над Іквою було село,
У тім селі на безталання
Та на погибель виріс я.

THE OUTLAW ¹

Upon my wond'rings far from home
Down Yelek ² way I came across
A countryman. An old, old man,
A tortured convict with a brand
Upon his brow. One Sunday 'twas
I met him walking all alone
Across a field. We 'gan to talk.
His blessed Volyn he recalled,
His youth when he was free and bold,
His life entire. We sat and talked
Behind a rise out in the field,
Each told his past, our sins revealed
To one another. "Ah, that's life,"
He said to me. "It's all God's will.
God's will! What man can do is nil,
For all his vain and foolish strife!
Just look at me, myself I wrecked,
Myself I ruined my whole life.
But I blame no one, neither help
Nor sympathy do I expect.
I ask for nothing. Thus I'll die,
My son, my one and only friend,
Away from home in this strange land,
An outlaw." And the convict sighed
And dropped a tear. Oh, brother mine!
While there is hope don't let it die,
Let it remain, don't drive it out,
And let it warm your home betimes,
The chilly walls will slowly thaw,
And from your old and weary eyes
Your pent-up tears will freely pour.
These youthful tears will purify
And ease your aching, tortured heart,
And like a bird from foreign climes
Home it will fly, to native parts.

"So much is gone," he said to me,
"No little water to the sea
The Ikva's ³ carried in these years....
There was a village by the stream,
'Twas in that village to my sad
And sorry lot that I grew up.

Лихая доленька моя!..
У нашої старої пані
Малії паничі були;
Таки однолітки зо мною.
Вона й бере мене в покої
Синкам на виграшку. Росли,
Росли панята, виростали,
Як ті щенята. Покусали
Не одного мене малі.
Отож і вчити почали
Письму панят. На безголов'я
І я учуся. Слізьми! Кров'ю!
Письмо те полилося... Нас!
Дешевших панської собаки,
Письму учити?

Молитись богу
Та за ралом спотикатись,
А більше нічого
Не повинен знать невольник,—
Така його доля.

Отож і вивчився я, виріс,
Прошу собі волі,—
Не дає. І в москалі,
Проклята, не голить.
Що тут на світі робити?
Пішов я до рала...

Oh, what a bitter, bitter cup!...
Our lady of the manor had
Two little sons, both of my age,
She took me in to be their page,
It really meant that for those lads
I was a sort of whipping boy.
The years went by and those two grew
Like savage pups, and many knew
Their vicious bite, not only I.
When tutors came, I studied too
All they were taught, and paid the cost
With tears, with blood itself, because
How dare we learn, slaves that we are,
Much cheaper than the master's dog?
We'd dare to read?! Just pray to God,
And meekly trudge behind the plough.
And that is all. The peasant's lot.
That's all a serf's supposed to know,
Such is his sorry destiny.

My studies finished, boyhood done,
I begged the mistress set me free.
But no, she would not let me go,
Nor to the army would agree
To send me. What was I to do?
All that remained for me — the plough....

А паничів у гвардію
Поопреділяла...

Година тяжкая настала!
Настали тяжкі літа!
Отож працюю я за ралом.
Я був убогий сирота.
А у сусіда виростала
У наймах дівчина. І я...
О доле! Доленько моя!
О боже мій! О мій єдиний!
Воно тойді було дитина,
Воно... Не нам твої діла
Судить, о боже наш великий!
Отож вона мені на лихо
Та на погібель піросла.
Не довелось і надивитись,
А я вже думав одружитись,
І веселитися, і жить,
Людей і господа хвалить...
А довелося...

Накупили

І краму, й пива наварили,
Не довелося тільки пить.

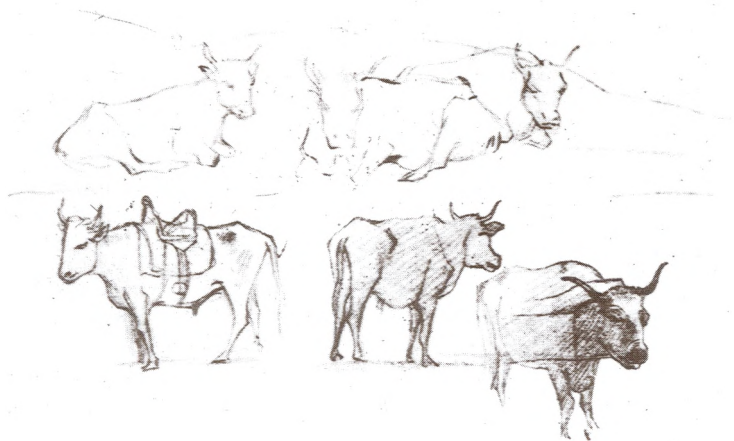
While her own sons, the lordlings two,
Enrolled in the Imperial Guards.

The years ahead were grim and hard,
Years full of grief and bitter woe.
I plodded on behind the plough,
I had no folks at all, you know.
A servant girl the neighbour had,
He'd brought her up. And I, and I....
Oh fate, that awful fate of mine!
She was a child, a child, no more,
She was.... But no, Thy ways divine
Are not for us to judge, O Lord!
So to my ruin she grew up,
For evil was my fate's design.
Our love, alas, was not to be,
I thought that she would marry me,
We'd live in joy and happiness,
The people and the Lord to bless!
What came to pass....

A lot of food
Was cooked, and ale was brewed,
But never served our wedding guests.

Старої пані бахур сивий
Окрав той крам. Розлив те пиво,
Пустив покриткою... Дарма.
Минуло, годі... не до ладу
Тепер і згадувать. Нема,
Нема, минулося, пропало...
Покинув ниву я і рало,
Покинув хату і город,
Усе покинув. Чорт нарадив.
Пішов я в писарі в громаду.
То с'як, то так минає год.
Пишу собі, з людьми братаюсь
Та добрих хлопців добираю.
Минув і другий. Паничі
На третє літо поз'їджались,
Уже засватані. Жили
В дворі, гуляли, в карти грали,
Свого весілля дожидали

Та молодих дівчат в селі,
Мов бугаї, перебирали.
Звичайне, паничі. Ждемо,
І ми ждемо того весілля.
Отож у клечальну неділю
Їх і повінчано обох,

Our lady's spouse, that ageing stud,
 Ransacked our stores and spilled the ale,
 Seduced my girl, made sport of her....
 'Twas long ago, so why describe
 Or recollect. I'll say no more.
 It's over, finished, done with, gone...
 I left the fields, I left my home,
 I left the village and my plough,
 My all. The devil prompted me
 To go to town and be a scribe.
 And so a year went by somehow.
 I scribed in town, good friends I made,
 And picked a gang of trusty blades.
 Another year went by. At last,
 The two young masters came to stay.
 Both were engaged. The days they passed
 In feasting, cards and other play,
 Carousing ere their wedding-day.

They pounced on every village lass
 Like two young bulls. You know the way
 Of gentlemen. We waited too.
 We waited for their wedding-day.
 Came Trinity at last, and they
 Those fine and noble brides and grooms

Таки в домашньому костьолі.
Вони ляхи були. Ніколи
Нічого кращого сам бог
Не бачив на землі великій,
Як молодії ті були...
Заграла весело музика...
Їх із костьолу повели
В возобновленні покої.
А ми й зустріли їх, і всіх —
Княжат, панят і молодих,—
Всіх перерізали. Рудою
Весілля вмилося. Не втік
Ніже єдиний католик,
Всі полягли, мов поросята
В багні смердячому. А ми,
Упоравшись, пішли шукати
Нової хати, і найшли
Зелену хату і кімнату

М. М. М.

У гаї темному. В лугах,
В степах широких, в байраках
Крутих, глибоких. Всюди хата.

Were wedded in their private church,
For they were Poles. You'd have to search
The world to find their match in looks.
The Lord Himself had never yet
Seen bridal couples fair as they.
And then the band began to play,
The couples from the church were led
To their apartments where we lay
In wait for them. We stabbed them dead,
Those masters, princelings, newlyweds.
We killed them all. Their wedding gay
Became a bloodbath. None escaped,
No Catholic remained unscathed.
All swam in gore, in stinking slime,
Like slaughtered pigs. Our business done,
We started out for us to find
A new abode, a home our own.
And find we did, in green confines

Of forest dark and gullies deep,
In rolling fields, on hillsides steep,
In spreading meadows. All was home,

Було де в хаті погуляти
І одпочити де було.
Мене госпóдарем обрали.
Сем'я моя щодень росла
І вже до сотні доростала.
Мов пороссяча, кров лилась,
Я різав все, що паном звалось,
Без милосердія і зла,
А різав так. І сам не знаю,
Чого хоті́дся мені?
Ходив три года я з ножами,
Неначе п'яний той різник.
До сльоз, до крові, до пожару,
До всього, всього я привик.
Було, мов жабу ту, на списі
Спряжеш дитину на огні
Або панянку білолицю
Розіпнеш голу на коні
Та й пустиш в степ,—
Всього, всього тойді бувало,
І все докучило мені...
Одурів я, тяжко стало
У вертепах жити.
Думав сам себе зарізать,
Щоб не нудить світом.
І зарізав би, та диво,
Диво дивне сталось
Надо мною, недолюдом...
Вже на світ займалось,
Вийшов я з ножем в халяві
З Броварського лісу[†],
Щоб зарізаться. Дивлюся,
Мов на небі висить
Святий Київ наш великий,
Святим дивом сяють
Храми божі, ніби з самим
Богом розмовляють.
Дивлюся я, а сам млію.
Тихо задзвонили
У Києві, мов на небі...
О боже мій милий!
Який дивний ти. Я плакав,
До полудня плакав,
Та так мені любо стало:
І малого знаку
Нудьги тії не осталось,
Мов переродився...
Подивився кругом себе
І, перехрестившись,

With room to give ourselves some fun,
 But never to relax or sleep.
 The gang elected me their head.
 My fam'ly grew by days and hours,
 Close on a hundred men I led.
 Blood flowed as freely as a sow's,
 I murdered all of masters' bred,
 By neither wrath nor pity roused.
 I simply slaughtered. Can't explain
 Myself what drove me on and on.
 A full three years I used my knives,
 A drunken butcher, that was me.
 I got quite used to weeping wives,
 To blood, to fires, to everything.
 I'd spike a baby like a toad
 And roast it o'er a blazing fire,
 Or catch a lady, strip her clothes,
 Then to a horse's back I'd tie her
 And send her flying through the steppe....
 All that we did and even more,
 Till I grew sick of it and tired....
     Hiding out became a torment,
     I felt spent, down in the mouth,
     And to cut my throat I wanted,
     Not to drag the misery out.
     But a miracle so wondrous
     Was to happen to me then,
     Me, too vile to be called human....
     Dawn was breaking as I came
     Out of darksome Brovar' ⁴ forest,
     In my boot my trusty knife
     For the deed and, startled, halted:
     There, up in the roseate sky,
     Holy Kiev seemed suspended.
     Golden domes appeared alight,
     Bathed in awesome glory splendid,
     Talking with the Lord on high.
     Moved to tears, I gazed astound.
     Tolling Kiev bells I heard,
     Heaven-born the gentle sound.
     O my Lord, my Lord, my Lord!
     Thou art marvellous! I wept.
     Overwhelmed, I stood and wept....
     And there welled up in my breast
     Such relief! Away was swept
     All despair, all my distress.
     Like a man reborn I breathed.
     Once again I looked at Kiev,
     Crossed myself three times and then

Пішов собі тихо в Київ
Святим помолитись
Та суда, суда людського
У людей просити».

[Перша половина
1848
Орська кріпость]

Slowly there my way I wended —
There to pray at ancient shrines,
And to face the people's verdict,
Beg them judge me for my crimes.”

[Orsk Fortress,
first half of 1848]

Translated
by Olga Shartse

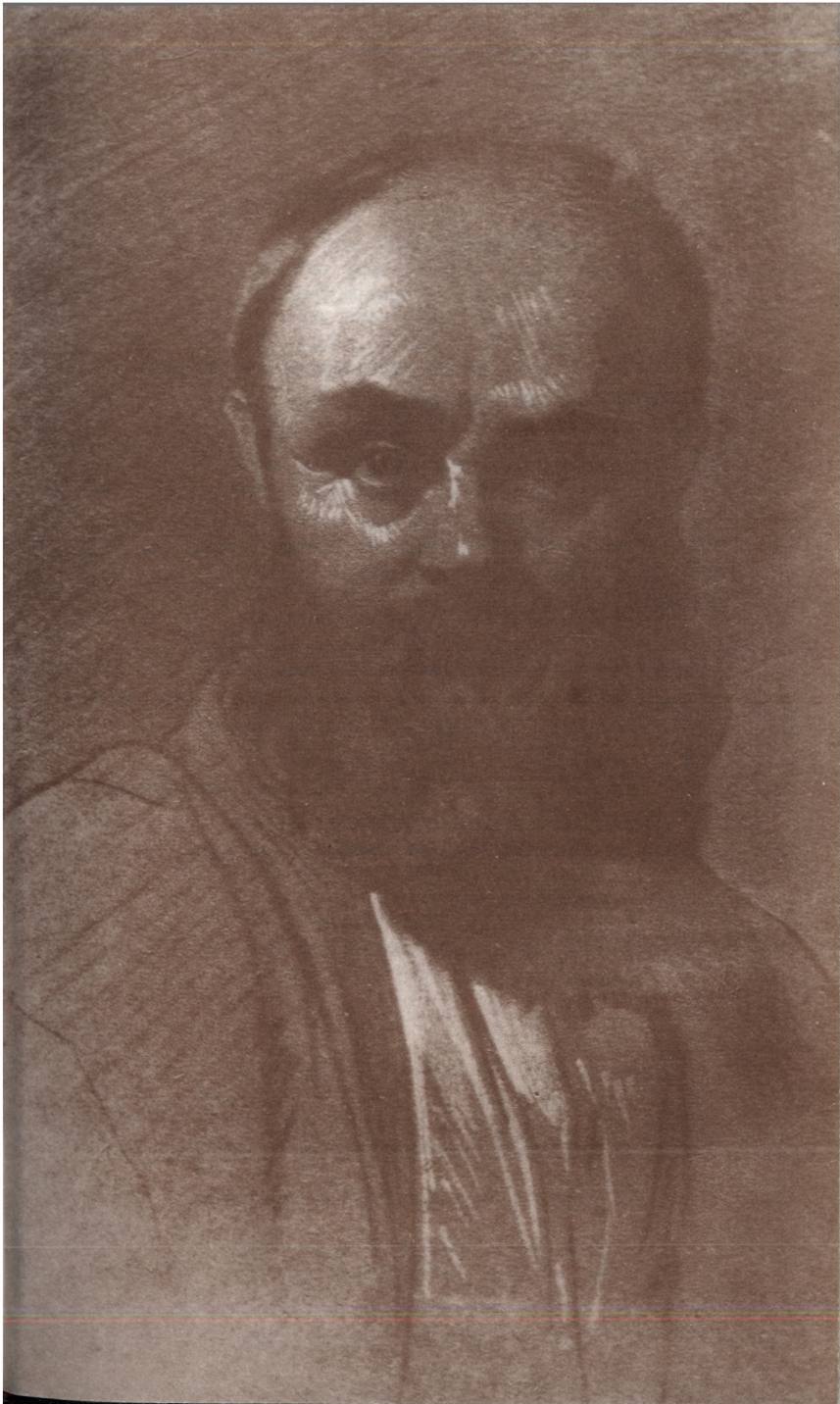
[ЦАРІ] ¹

Старенька сестро Аполлона ²,
Якби ви часом хоч на час
Придибали-таки до нас
Та, як бувало во дні они,
Возвисили б свій божий глас
До оди пишно чепурної,
Та й заходилися б обое
Царів абощо воспівать.
Бо як по правді вам сказать,
То дуже вже й мені самому
Обридли тії мужики,
Та паничі, та покритки.
Хотілося б зогнать оскому
На коронованих главах,
На тих помазаниках божих...
Так що ж, не втну, а як поможеш
Та як покажеш, як тих птах
Скубуть і патрають, то, може,
І ми б подержали в руках
Святопомазану чуприну.
Покиньте ж свій святий Парнас ³,
Придибайте хоч на годину
Та хоч старенький божий глас
Возвисьте, дядино. Та ладом,
Та добрим складом хоть на час,
Хоть на годиночку у нас
Ту вінценосную громаду
Покажем спереду і ззаду
Незрячим людям. В добрий час
Заходимось, моя порадо.

I

Не видно нікого в Ієрусалимі,
Врата на запорі, неначе чума
В Давидовім граді, господом хранимим,
Засіла на стогнах⁴. Ні, чуми нема;
А гірша лихая та люта година
Покрила Ізраїль: царева война!

Цареві князі, і всі сили,
І отроки, і весь народ,

М. М.

Маха ехъ тѣхъ конькъ мнѣ
Ма іорданъ проучилъ,
У волно тѣхъ проучилъ
Обити слово надъ землем.
Дхѣнъ тѣхъ и тѣхъ Дмитровъ и убитъ...
Ми, ми! Крѣпъ божъ! Познхъ тѣхъ.
Бѣ Рудычъ бѣ коидо козѣ поведутъ.
У тѣхъ мнѣ убитъ неукрѣтитъ...
Невнубно...

Всѣмъ рѣи!
Почетъ иуъ коидо подей.
Почетъ иуъ доло почетъ свѣтѣ
У свѣтѣ нуро рѣдѣи.
Тѣ рѣдѣи иуъ вѣсно
Тѣ свѣтѣ рѣи рѣдѣи рѣдѣи,
А дои тѣхъ красотою
Наду бы бѣтѣхъ коземъ.

19. августъ

1852.

[KINGS] ¹

If you, Apollo's agèd sister, ²
As was your wont in ancient days,
Should chance to visit us and stay
To lift your godly voice and utter
A grand and lofty ode, I may
My modest self be sorely tempted,
Though from such tedious rite exempted,
To sing the praises of the tsars.
For I admit to you that, far
From being pleased with, I am weary
Of all my poor, dishonoured maids,
My lords and peasants, and would fain,
No more of word or sentence chary,
Pour out my boredom and disgust
And write of tsars and reigning princes,
By God anointed.... So intense is
My nausea that write I must....
Teach me to pluck them, and the chances
Are that I'll flay these most august
And honoured folk of skin and feathers....
So leave Parnassus ³ and descend
To earth, I beg you, ancient mother,
And let your feeble voice ascend
To saintly heights.... Let us together
To caesars and such like attend,
And for a worthy moment bend
Our efforts to the task of peeling
Their mantles off, and so revealing
The sorry contents.... Come, dear friend,
Begin, no part of truth concealing.

I

Jerusalem lies hushed and nigh deserted,
Its gates are bolted.... Is't the plague that holds
The city in its grip?... Nay, worse.... 'Tis parted
From God's own mercy, ne'er before withheld.
War has King David ⁴ in his wisdom started,
And Israel is orphaned, and it bleeds!

The whole of Israel's weakly host,
Young, beardless lads included, all

Замкнувши в городі ківот,
У поле вийшли, худосилі,
У полі бились, сиротили
Маленьких діточок своїх.
А в городі младії вдови
В своїх світлицях, чорноброві,
Запершись, плачуть, на малих
Дітей взираючи. Пророка,
Свого неситого царя,
Кленуть Давида⁵-сподаря⁶.
А він собі, узявшись в боки,
По кровлі кедрових палат
В червленій ризі походжає,
Та мов котюга позирає
На сало, на зелений сад
Сусіди Гурія⁷. А в саді,
В своїм веселім вертограді,
Вірсавія⁸ купалася,
Мов у раї Єва,
Подружіє Гурієво,
Рабиня царева.

Купалася собі з богом,
Лоно біле мила,
І царя свого святого
У дурні пошила.

Its manhood rally to the call,
The princes too.... No time is lost;
They lock away the scrolls and haste
To fight King David's foe and leave
Their children fatherless.... The town
Is still and empty, save alone
For fair young widows who do grieve
To see their helpless orphaned babes,
And curse the prophet king.... Meanwhile,
He walks, does David, with a smile
Upon the palace roof, in robes
Of crimson clad, and lets his eye,
As oily as a cat's when lard
Lies within reach, with soft regard
Stray o'er the house of neighbourly
Uriah.... In the garden there
He sees the lovely form and bare
Of Uriah's beauteous partner,
Bathsheba⁵ by name,
Who is bathing by a fountain,
Lost, like Eve, to shame.

She caresses now her bosom,
Now her milk-white arms,
And the sovereign falls a victim
To her earthly charms.

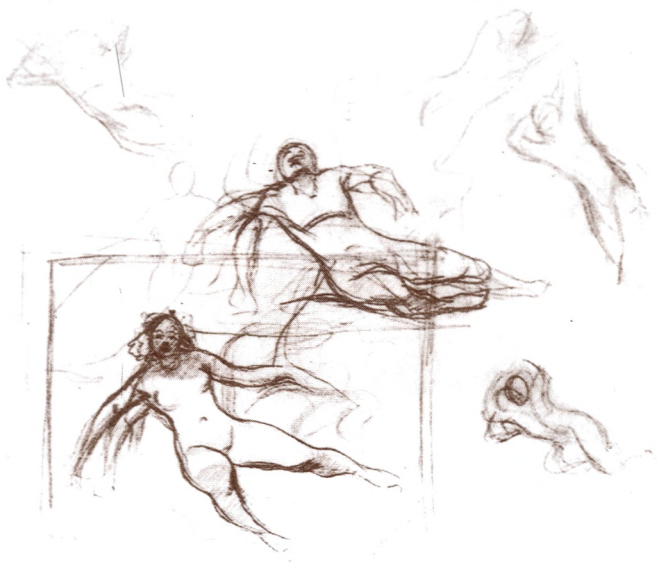
Надворі вже смеркло, і, тьмою повитий,
Дрімає, сумує Ієрусалим.
В кедрових палатах, мов несамовитий,
Давид походить і, о цар неситий,
Сам собі говорить: «Я... Ми повелим!

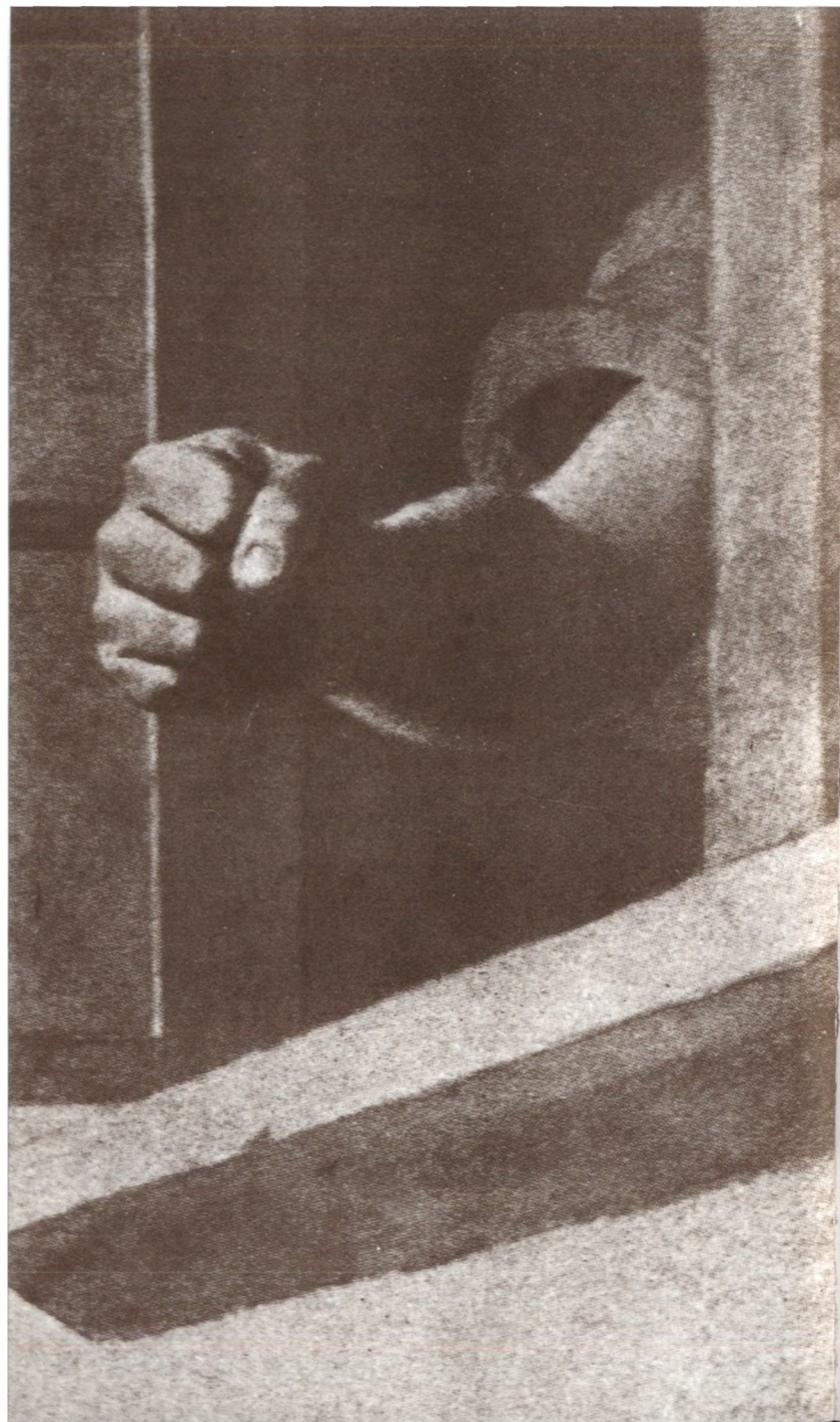
Я цар над божієм народом!
І сам я бог в моїй землі!
Я все!..» А трохи згодом
Раби вечерю принесли
І кінву⁹ доброго сикеру...¹⁰
І цар сказав, щоб на вечерю
Раби — рабиню привели,
Таки Вірсавію. Нівроку,
До божого царя-пророка
Сама Вірсавія прийшла,
І повечеряла, й сикеру
З пророком випила, й пішла
Спочити трохи по вечері
З своїм царем. І Гурій спав.
Йому, сердешному, й не снилось,
Що дома нищечком робилось,
Що з дому цар його украв
Не золото, не сrebro,
А луччєє його добро,

Його Вірсавію, — украв.
А щоб не знав він тії шкоди,
То цар убив його, та й годі.
А потім цар перед народом
Заплакав трохи, одурив
Псалмом старого Анафана...¹¹
І, знов веселий, знову п'яний,
Коло рабині заходивсь.

II

Давид, святий пророк і цар,
Не дуже був благочестивий.
Була дочка в його Фамар
І син Амон. І се не диво.
Бувають діти і в святих,
Та не такі, як у простих,
А ось які. Амон щасливий,
Вродливий первенець його!
Лежить, нездужає чогось.
Давид стенає та ридає,
Багряну ризу роздирає
І сипле попіл на голову.
«Без тебе я не поживу
І дня єдиного, мій сину,

Dusk has descended, fitful sleep embraces
 Jerusalem.... Within his palace hid,
 King David (how his eye lascivious blazes!)
 The royal chambers in a frenzy paces
 And whispers hoarsely: "I... Nay, *we* so bid!
 I am the ruler of this land,
 The chosen people's God and king,
 Their all in all!" At his command
 The slaves a bounteous supper bring
 And wine to cheer him in the night.
 He next instructs them to invite
 Uriah's spouse.... Aside she flings,
 Does Bathsheba, convention's stays,
 And comes, as she was bid, to grace
 The monarch's board.... With him she whiles
 Full many an hour away, is dined
 And wined, slave though she is, in style,
 And later shares the prophet's bed
 With sweet compliance.... And the poor,
 Betrayed Uriah calmly sleeps
 And never knows that in the deep
 Of night the wily king has lured
 His wife from him, has robbed him of
 The one possession that above
 All else he holds.... And to ensure
 That it may never reach his ear
 What does the king but engineer
 Uriah's speedy death.... His tears
 And words of penitence deceive
 Old Nathan,⁶ and as drunk and gay
 As ever, David spends his days
 In revels with his lovely slave.

II

King David's piety was not
 Extreme.... Like many saints, a son
 And daughter too he had begot.
 In this, as most of you will own,
 There's nothing very strange.... But stay!
 I'll tell you all, and then you may
 Judge for yourselves.... A handsome one
 Was Amnon, David's son.... To see
 So blithe and sweet a youth as he
 Take of a sudden to his bed
 Rends David's heart.... He strews his head
 With ashes, tears his crimson gown,
 And weeps to hear poor Amnon moan.
 "My son!" he cries, "limb of my limb!

Моя найкраща дитино!
Без тебе сонця не узрю,
Без тебе я умру! умру!»
І йде, ридаючи, до сина.
Аж тюпає, немов біжить.
А той, бугай собі здоровий,
У храміні своїй кедровій
Лежить, аж стогне, та лежить,
Кепкує з дурня. Аж голосить,
Аж плаче, бідний, батька просить,
Щоб та Фамар сестра прийшла:
«Драгий мій отче і мій царю!
Вели сестрі моїй Фамарі,
Щоб коржика мені спекла
Та щоб сама і принесла,
То я, вкусив його, возстану
З одра недуги». Вранці-рано
Фамар спекла і принесла
Опріснок братові. За руку
Амон бере її, веде
У темну храмину, кладе
Сестру на ліжко. Ламле руки.
Сестра ридає. І, рвучись,
Кричить до брата: «Схаменись,
Амоне, брате мій лукавий!
Єдиний брате мій! Я! Я!
Сестра єдина твоя!
Де дінусь я, де діну славу,
І гріх, і стид? Тебе самого
І бог, і люде прокленуть!..»
Не допомогло-таки нічого.
Отак царевичі живуть,
Пустуючи на світі.
Дивітесь, людські діти.

III

І поживе Давид на світі
Не малі літа,
Одрях старий, і покривали
Многими ризами його,
А все-таки не нагрівали
Котюгу блудного свого.
От отроки й доміркувались
(Натуру вовчу добре знали),
То, щоб нагрить його, взяли,
Царевен паче красою,
Дівчат старому навели.
Да гріють кров'ю молодою

My heart is sore, my sight bedimmed....
Do not thy father's plea deny,
Leave thou not me, or I must die!"
And with a cry he runs to him
Or hobbles, rather. And Amnon lies,
Strong as a bull and just as sound,
Stretched on his couch, and groans aloud
And heaves the most despondent sighs,
And, laughing up his sleeve, implores
The king to let his most adored,
His lovely sister Tamar come
And visit him.... With streaming eyes
So does he speak: "O thou most wise
And gracious king, I am become
Weak, and am plunged in awful gloom....
Let Tamar bake a cake for me
And bring it here, for then, 't may be,
I shall be healed...." And Tamar from
Her chamber to her brother's hastes,
Come morning, and with her she takes
A cake that she herself has baked.
He forthwith grabs her by the waist
And forces her onto the bed.
Poor Tamar cries: "My brother, led
Art thou by evil.... Mercy!... Spare
Thy sister own!..." She wrings her hands
And cries again: "By God and man
Wilt thou be curs't, and I shall ne'er
Live down my shame.... Stay thou thy lust....
Come, let me be!..." But, sad to tell,
This he will not. So do the princes,
The just, the wondrous wise, the puissant,
In truth, like to amuse themselves....
Good people, mark it well!

III

King David reached a vast old age,
Like many a sage,
But ran to seed and so declined
That though they heaped his robes on him
The lecher shivered still and pined
For warmth in every bone and limb.
His slaves and lackeys then opined
(His wolfish nature well they knew)
That nothing else was there to do
But find some young and lovely maids
To keep him warm.... A bevy soon
Is 'fore his senile gaze displayed....

Свого царя. І розійшлись,
Замкнувши двері за собою.

Облизавсь старий котюга,
І розпустив слини,
І пазурі простягає
До Самантянини ¹²,
Бо була собі на лихо
Найкраща меж ними,
Меж дівчатами; мов крин той
Сельний ¹³ при долині —
Меж цвітами. Отож вона
І гріла собою
Царя свого, а дівчата
Грались меж собою
Голісінькі. Як там вона
Гріла, я не знаю,
Знаю тільки, що цар грівся
І... і не позна ю ¹⁴.

IV

По двору тихо походжає
Старий веселий Рогволод ¹⁵.
Дружина, отроки, народ
Кругом його во златі сяють.
У князя свято: виглядає
Із Літви князя-жениха
За рушниками до Рогніди ¹⁶.

Перед богами Лель і Ладо ¹⁷
Огонь Рогніда розвела;
Драгим елеєм полила
І сипала в огнище ладан.
Мов ті валькірії ¹⁸, круг неї
Танцюють, граються дівчата
І приспівують:

«Гой, гоя, гоя!
Новії покої
Нумо лиш квітчати,
Гостей сподіватись».

За Полоцьком, неначе хмара,
Чорніє курява. Біжать
І отроки, й старі бояра
Із Литви князя зустрічати.
Сама Рогніда з Рогволодом
Пішла з дівчатами, з народом.

The slaves withdraw, the old buffoon
Having been served and thus obeyed.

Licks his lips, does old King David,
And by lust possessed,
Slobbering, his hands he stretches
Toward the loveliest
Of them all — a lily, tender
As the morning bright,
Abishag, a sweet-faced virgin,
Born a Shummanite.⁷
With her body does she warm him
While the others play
Noisy games, and, stripped of raiment,
Wax uncommon gay.
How she warmed her senile ruler
I, forsooth, know not,
I but know that though she warmed him,
He... he knew her not.

IV

Prince Rogvolod⁸, a jolly old soul,
Strolls o'er his courtyard with measured gait,
While, standing near, his henchmen wait,
And too his warriors in gold
And shining silver clad.... They all
Expect the prince, Rogneda's⁹ groom,
And in his honour hold a fête....

'Fore Lel and Lado,¹⁰ godheads two,
Rogneda lights a fire; the flames
Lick at the oil, a strong perfume
Of incense fills the air.... Like true
Valkyrias,¹¹ around the fire
Rogneda's lovely playmates dance
And chant this song:

*Ho, flames, leap higher,
We do so desire
To add full measure
To our guests' pleasure.*

Beyond the town of Polotsk rise
Thick clouds of dust. Both young and old
Go forth in haste to meet the prince,
Rogneda's wooer.... And there, behold,
Is Rogvolod, and with him fair
Rogneda, mid the welcomers.

Не із Літви йде князь сподіваний,
Ще не знаємий, давно жаданий;
А із Києва туром-буйволом
Іде веприщем за Рогнідою
Володимир ¹⁹-князь со киянами.

Прийшли, і город обступили
Кругом, і город запалили.
Владимир-князь перед народом
Убив старого Рогволода,
Потя ²⁰ народ, княжну поя ²¹,
Отиде в волості своя,
Отиде з шумом. І растлі ю,
Тую Рогніду молодую.
І прожене ю, і княжна
Блукає по світу одна,
Нічого з ворогом не вдіє.
Так отакії-то святії
Оті царі.

v

Бодай кати їх постинали,
Отих царів, катів людських.
Морока з ними, щоб ви знали,
Мов дурень, ходиш кругом їх,
Не знаєш, на яку й ступити.
Так що ж мені тепер робити
З цими поганцями? Скажи,
Найкраща сестро Аполлона,
Навчи, голубко, поможи
Полазить трохи коло трона;
Намистечко, як зароблю,
Тобі к великодню куплю.
Пострижемося ж у лакеї
Та ревносно в новій лівреї
Заходимось царів любить.
Шкодá і оливо тупить.
Бо де нема святої волі,
Не буде там добра ніколи.
Нащо ж себе таки дурить?
Ходімо в селища, там люде,
А там, де люде, добре буде,
Там будем жить, людей любить,
Святого господа хвалить.

[Друга половина
1848
Косарал]

Toward them comes, alas, not Lithuania's prince,
He Rogneda chose for to be her mate.
With his men-at-arms, like a savage boar,
Like a maddened boar or an aurochs fierce,
Prince Volodimir ¹² comes of Kiev-town.
Not to woo he comes, but to hunt and slay.

The town, by walls and ramparts bounded,
Is by the enemy surrounded,
And set afire.... Old Rogvolod
Is put to death.... Rogneda's led,
In chains, to Kiev with the rest,
And there deflowered.... At the behest
Of Kiev's ruler she's sent to roam
The world, forsaken and alone,
Poor maid.... Sad is her plight.... For who
Is there to help her?... None!.. So do
Disport themselves our revered tsars,
They that by God appointed are
To rule on earth.

V

May they be hanged, the bloody butchers,
And cursed!... A most unholy fuss
Over these sceptre-wielding wretches
Is made, methinks.... One's at a loss
How best to deal with them, or even
How to approach them.... I am driven
To seek your counsel.... Tell me, now,
Apollo's sister, O most civil
And courteous of ladies, how,
Think you, am I to learn to grovel
Before the throne?... For Easter day,
If but some coppers come my way,
I'll buy you, lass, a necklace.... Truly,
Let's put our minds to it, and coolly
Turn into lackeys, you and I,
And serve the tsars until we die....
But stay!... 'Tis waste of ink and paper
So to go on.... Good cannot prosper
Where freedom is in fetters... We
Shall to the village, O my goddess,
Repair, where men reside in goodness.
Amongst them we in peace shall live,
And to the Lord our praises give.

[Kosaral,
second half of 1848]

Translated
by Irina Zheleznova

* *

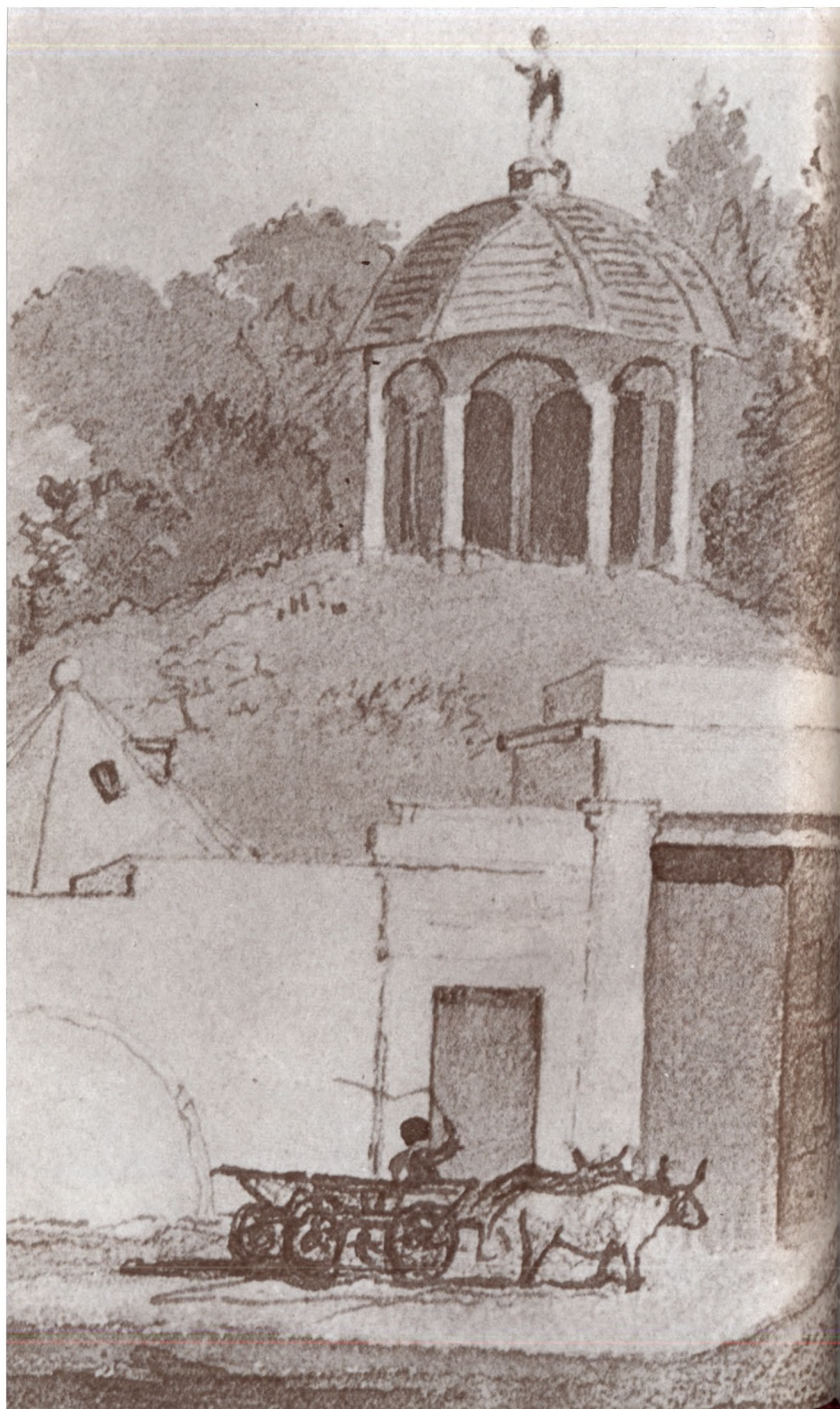
*

І небо незмите, і заспані хвилі;
І понад берегом геть-геть
Неначе п'яний очерет
Без вітру гнеться. Боже милий!
Чи довго буде ще мені
В оцій незамкнутій тюрмі,
Понад оцим нікчемним морем
Нудити світом? Не говорить,
Мовчить і гнеться, мов жива,
В степу пожовкля трава;
Не хоче правдоньки сказати,
А більше ні в кого спитати.

[Друга половина
1848
Косарал]

* *

*

Thick, torpid waves, skies dull and sightless...
On shores that wear a veil of haze,
Tall reeds, though no wind with them plays,
Sway as if drunk. O God Almighty!
Beside this wretched sea and far,
In this lone prison without bars,
Am I intended long to languish
In endless pain and endless anguish?...
As if alive, the parched and dry
Grass stirs, but, mute, makes no reply...
'Twill not disclose the truth, alas,
And there is no one else to ask!

[*Kosara*,
second half of 1848]

Translated
by Irina Zheleznova

* *

*

Якби ви знали, паничі,
Де люди плачуть живучи,
То ви б елегій не творили,
Та марне бога б не хвалили,
На наші сльози сміючись.
За що, не знаю, називають
Хатину в гаї тихим раєм.
Я в хаті мучився колись,
Мої там сльози пролились,
Найперші сльози. Я не знаю,
Чи єсть у бога люте зло,
Що б у тій хаті не жило?
А хату раєм називають!

Не називаю її раєм,
Тії хатиночки у гаї
Над чистим ставом край села.
Мене там мати повила
І, повиваючи, співала,
Свою нудьгу переливала
В свою дитину... В тім гаю,
У тій хатині, у раю,
Я бачив пекло... Там неволя,

*   *

*

Young masters, if you only knew
How people weep there all life through,
You'd not compose your rhapsodies,
And God for nothing you'd not praise,
Nor mock our tears by twisting truth.
That tranquil cottage in the grove
You call a paradise — I know.
In such a cottage once I dwelt,
'Twas there my first hot tears were spilt,
My early tears! I know no vice,
No wrong or ill, however rare,
That's not found in that cottage fair....
And yet they call it paradise!

I do not call that little house
In a small village, by a copse,
A very paradise on earth.
'Twas there my mother gave me birth
And, singing as her child she nursed,
She passed her pain to me.... 'Twas there,
In that wee house, that Eden fair,
That I saw hell.... There people slave
Without a let-up night and day,

Робота тяжкая, ніколи
І помолитись не дають.
Там матір добрую мою,
Ще молодую — у могилу
Нужда та праця положила.
Там батько, плачучи з дітьми
(А ми малі були та голі),
Не витерпів лихої долі,
Умер на панщині!.. А ми
Розлізлися межи людьми,
Мов мишенята. Я до школи —
Носити воду школярам.
Брати на панщину ходили,
Поки лоби їм поголили!
А сестри! Сестри! Горе вам,
Мої голубки молодії,
Для кого в світі живете?
Ви в наймах вирости чужії,
У наймах коси побіліють,
У наймах, сестри, й умрете!

Мені аж страшно, як згадаю
Оту хатину край села!

Not even having time to pray.
In that same village to her grave
My gentle mother, young in years,
Was laid by toil and want and cares.
There father weeping with his brood
(We were but tiny, tattered tots),
Could not withstand his bitter lot
And died at work in servitude!...
And we — we scattered where we could
Like little field mice. I to school —
To carry water for the class.
My brothers slaved on the estate
And then, conscripted, marched away!
And you, my sisters! Fortune has
Reserved for you the cruellest fate!
What is the purpose of your life?
Your youth in service slipped away,
Your locks in servitude turn grey,
In service, sisters, you will die!

My blood runs cold when I recall
That cottage in the village fair!

Такії, боже наш, діла
Ми творимо у нашім раї
На праведній твоїй землі!
Ми в раї пекло розвели,
А в тебе другого благаєм,
З братами тихо живемо,
Лани братами оремо
І їх сльозами поливаєм.
А може, й те ще... ні, не знаю,
А так здається... сам еси...
(Бо без твоєї, боже, волі
Ми б не нудились в раї голі).
А може, й сам на небеси
Смієшся, батечку, над нами
Та, може, радишся з панами,
Як править миром! Бо дивись:
Он гай зелений похилився,
А он з-за гаю виглядає
Ставок, неначе полотно,
А верби геть понад ставом
Тихесенько собі купають
Зелені віти... Правда, рай?
А подивися та спитай!
Що там твориться у тім раї!
Звичайне, радість та хвала!
Тобі, єдиному, святому,
За дивнії твої діла!
Отим-бо й ба! Хвали нікому,
А кров, та сльози, та хула,
Хула всьому! Ні, ні, нічого
Нема святого на землі...
Мені здається, що й самого
Тебе вже люди прокляли!

*[Перша половина
1850
Оренбург]*

Such deeds, O God, do we do there
Where piety rules over all
And all in paradise should dwell!
Of heaven we have made a hell,
Yet for another heaven call.
We with our brothers live in peace,
We with our brothers plough the fields,
And water them with brothers' tears.
And also, maybe.... Nay, I fear,
But so it seems... perhaps, O God
(Because without Thy will divine
We'd not in nakedness repine
In paradise), perhaps You mock
Us also, Father, from the sky
And with the masters You conspire
On how to rule us here below.
For look: there smiles a verdant grove,
And from behind the grove a pool
Peeps shyly out, behind it stands
A row of willows washing hands,
Their branches, in the waters cool....
Is this not truly paradise?
Look once again until your eyes
See what has made this heaven cruel!
Will you see gladness, hear but praise
Of God for all that He has done,
For all the marvels He has made?
No, not a bit! There's praise for none!
Just blasphemy and blood and wails —
All things are curst, all is blasphemed!
There's nothing sacred left on earth....
And even Thee, it seems to me,
The people have already cursed!

[*Orenburg,*
first half of 1850]

Translated
by John Weir

↑   ↑

*

Огні горять, музика грає,
Музика плаче, завиває;
Алмазом добрим, дорогим
Сіяють очі молодії;
Витає радість і надія
В очах веселих; любо їм,
Очам негрішним, молодим.
І всі регочуться, сміються,
І всі танцюють. Тільки я,
Неначе заклятий, дивлюся
І нишком плачу, плачу я.
Чого ж я плачу? Мабуть, шкода,
Що без пригоди, мов негода,
Минула молодість моя.

*{Перша половина
1850
Оренбург}*

* *

*

The lights are blazing, music's playing,
The music's weeping, sobbing, wailing;
Like jewels gleaming in the night
The eyes of youth are shining gaily,
Alight with hope, with pleasure flaming;
Their eyes are bright, for to the sight
Of innocence all things seem right.
So all are laughing, all are jolly,
And all are dancing. Only I,
As though accursed, in melancholy
Look on and wipe a mournful eye.
Why do I weep? Perhaps the reason's
That dreary, like the rainy season,
My youth has joylessly slipped by.

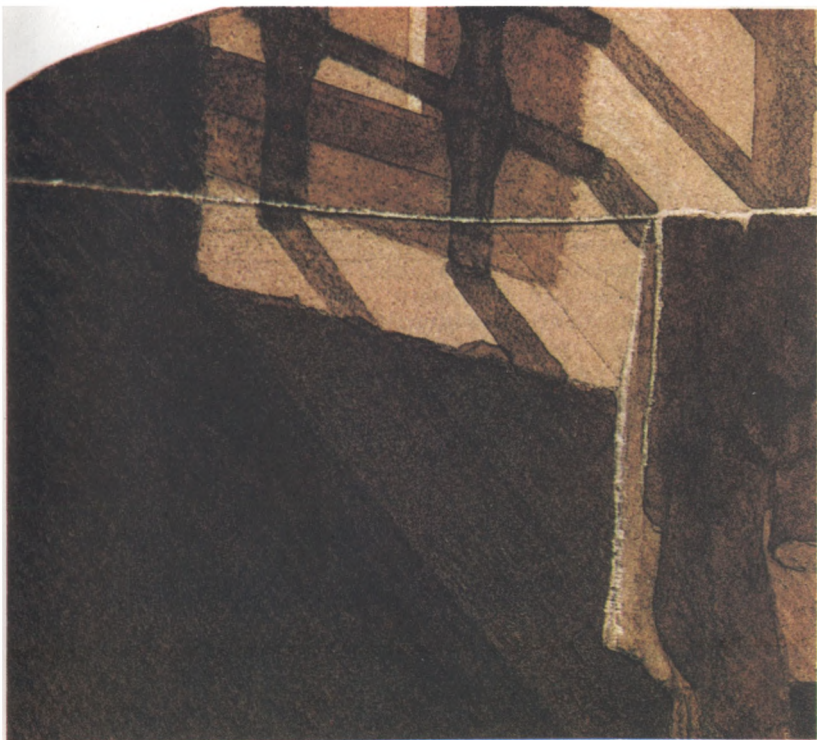
[*Orenburg,*
first half of 1850]

Translated
by John Weir

ЮРОДИВИЙ¹

Во дні фельдфебеля-царя²
Капрал Гаврилович Безрукий³
Та унтер п'яний Долгорукий⁴
Україну правили. Добра
Таки чимало натворили,
Чимало люду оголили
Оці сатрапи-ундіра,
А надто стрижений Гаврилич
З своїм єфрейтором малим⁵
Та жвавим, на лихо лихим,
До того люд домуштрували,
Що сам фельдфебель дивувались

THE HALF-WIT ¹

'Twas in Tsar Sergeant-Major's ² reign
That close-cropped Corporal One-Arm ³
And drink-besotted Long-of-Arm, ⁴
Two N.C.O.s, ruled the Ukraine.
They did things grandly, truth to tell.
They robbed the people very well,
Those non-commissioned satraps twain,
One-Arm especially excelled
With his lance-corp'ral's ⁵ help — that lad
Was lively, vicious, wholly bad.
They drilled the folks such wondrous ways
The Sergeant-Major were amazed

І маршировкою, і всім,
І «благосклонні пребивали
Всегда к єфрейторам своїм».
А ми дивились, та мовчали,
Та мовчки чухали чуби.
Німїї, подлії раби,
Підніжки царськії, лакеї
Капрала п'яного! Не вам,
Не вам, в мережаній лівреї
Доношики і фарисеї,
За правду пресвятую стать
І за свободу. Розпинать,
А не любить ви вчились брата!
О роде суєтний, проклятий,
Коли ти видохнеш? Коли
Ми діждемося Вашінгтона
З новим і праведним законом?
А діждемось-таки колись!
Не сотні вас, а мільйони
Полян, дулебів і древлян
Гаврилич гнув во время оно;

Кажь двору да помру
 въ сѣмѣи и др помру
 Стрѣлоу

Три мурлыки.

Одна мурлыка дружию кричитъ
 а третью Корбетайю.

Ишли въ Рыботово про Боденку
 Мурлыку съ сватъю.

1.

• Что то сказано вѣрнее.

Уже и помостили,
 мовъ дѣл и др те еденю
 можемъ зрѣти.

2.

А дѣл козю? чомовникъ
 Левне не посидѣтъ
 мичитъ зору....

1.

ты то кичево
 а мовъ и посидѣтъ,

To see such drills, and very glad,
And told the N.C.O.s "our praise
And favour" at all times they had.
While we in craven silence gazed
Like dummies, only scratched our pates.
Oh fawning, cringing, dastard slaves,
The footstools of the tsar and tools
Of the drunk corporal! Ye aides
And lackeys of the men who rule,
Informers, philistines, not you
For truth and freedom can arise.
Not how to love, but crucify
Your brothers is your venal creed!
Oh treacherous, accursed breed,
When will you pass? When will we greet
Our own George Washington at last
With the new law of righteousness?
Oh, there's no doubt that day we'll see!
Not hundreds, millions of you,
Sons of the ancient Slavic tribes
Of the Ukraine, the corp'ral ruled;

А вас, моїх святих киян,
І ваших чепурних киянок
Оддав своїм прафосам ⁶ п'яним
У наймички сатрап-капрал.

Вам і байдуже. А меж вами
Найшовсь-таки якийсь проява,
Якийсь дурний оригінал,
Що в морду затопив капрала ⁷,
Та ще й у церкві, і пропало,
Як на собаці.

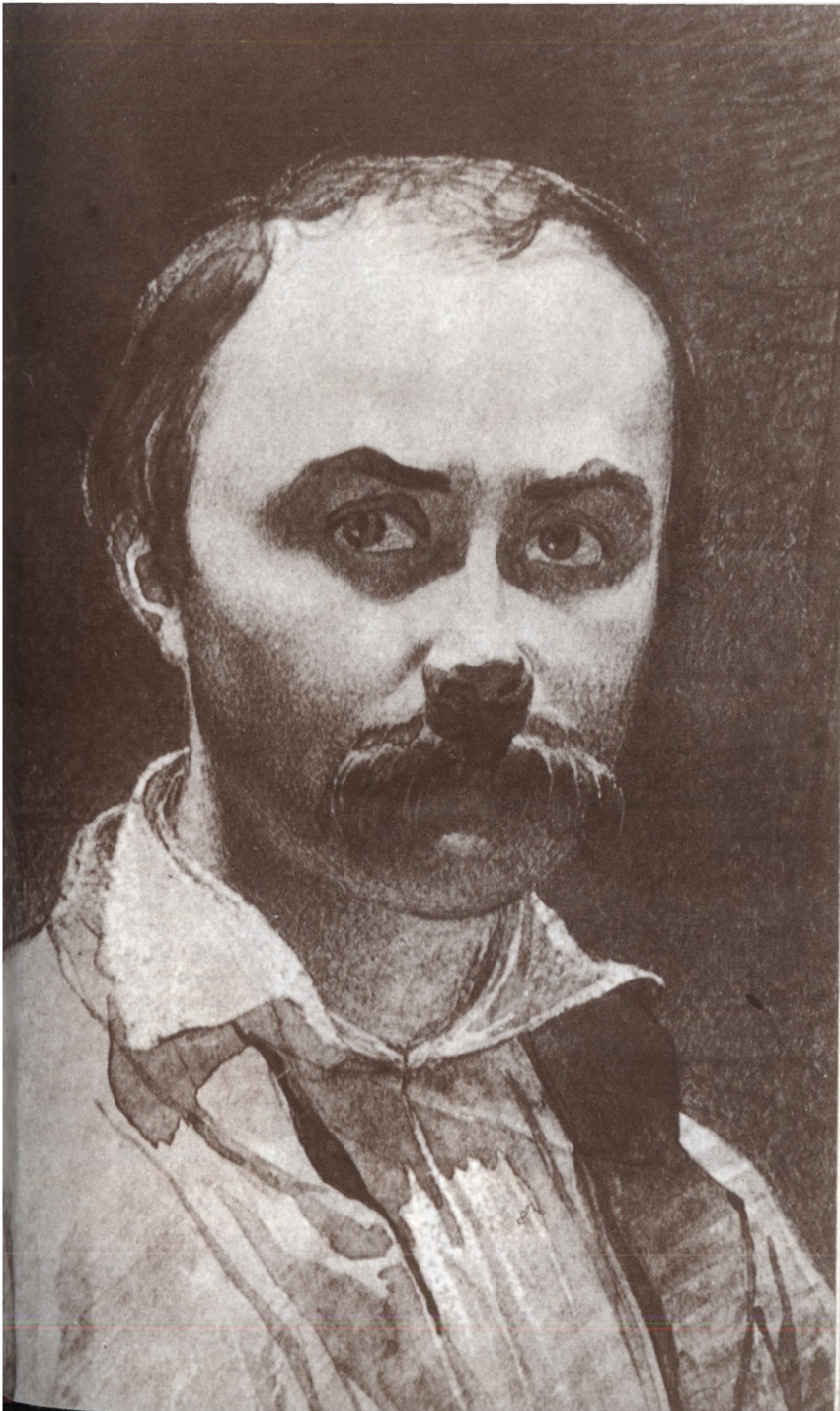
〈Тоді, дурні, і вам було б
На його вийти з рогаками,
А ви злякалися...*〉

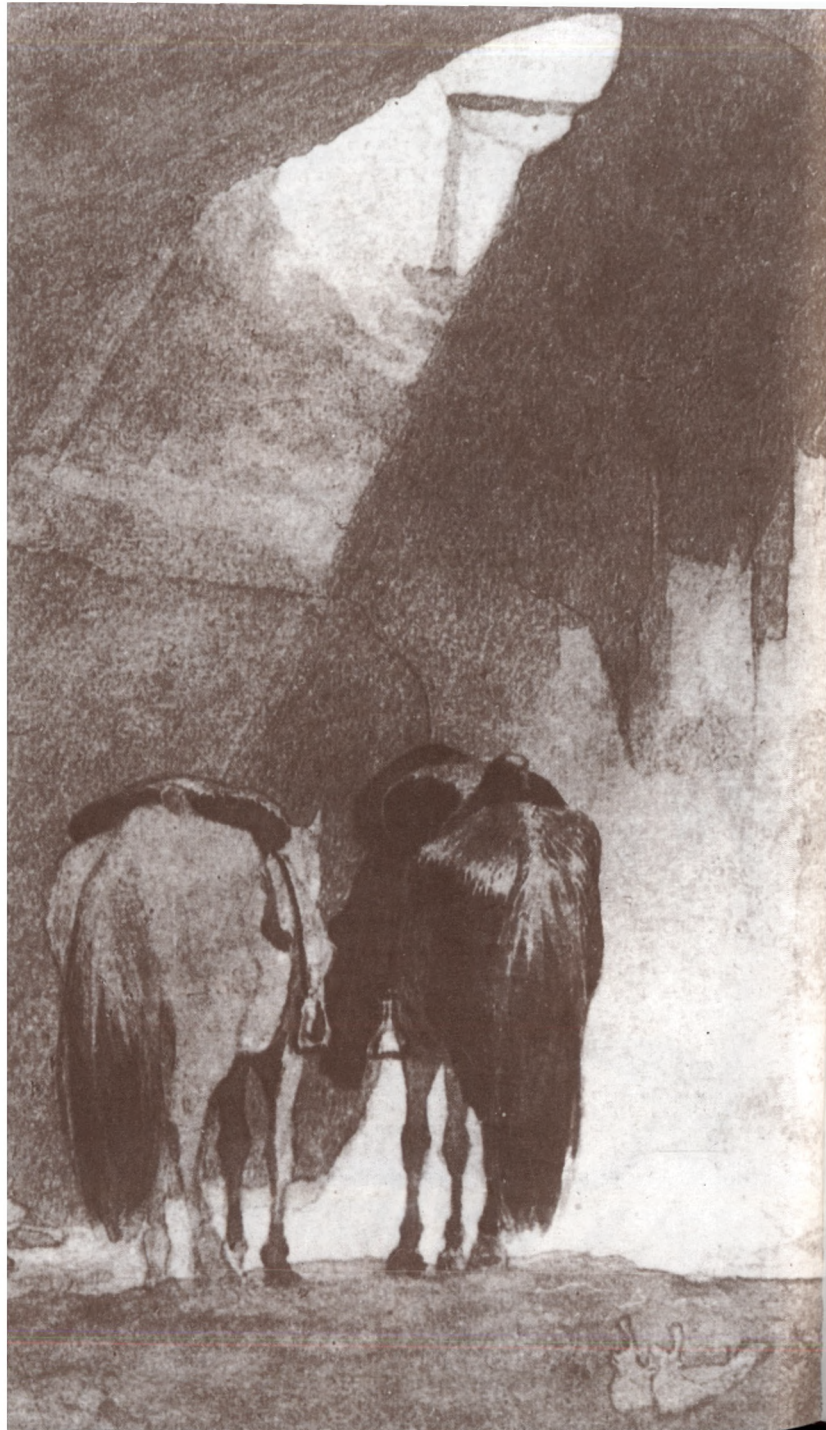
Так-то так!

Найшовсь-таки один козак
Із мільона свинопасів,
Що царство все оголосив:
Сатрапа в морду затопив.
А ви, юродиві, тим часом,
Поки нездужає капрал,
Ви огласили юродивим
Святого лицаря! а бивий ⁸

---

* Ці рядки
закреслені
автором
у рукописі.

And you, my blessed Kievites,
With your neat women-folk were nought
But servants at the beck and call
Of his drunk latrine-cleaning squads.

You didn't seem to mind at all.
And yet among you one queer duck,
One freak was found in all the lot,
Who smashed the satrap in the mug⁶ —
Right in the church — a hefty slug,
And there it ended.
<Then you, fools, should have risen too
To fight against him — ah, but you...
You were afraid....> *

That was the case!
Among a million swineherds base
There proved to be one Cossack true
Who set the empire all abuzz:
He gave the satrap's snout a bust.
And then what did you, half-wits, do:
While yet the corp'ral lay abed,
The saintly knight, who laid him there,
To be a half-wit you declared!

---

* In the
manuscript
these lines
were deleted
by the
author.

Фельдфебель ваш, Сарданапал,
Послав на каторгу святого;
А до побитого старого
Сатрапа «навсегда оставсь
Преблагосклонним». Більш нічого
Не викроїлося, і драму
Глухими, темними задами
На смітник винесли, а я...
О зоре ясная моя!
Ведеш мене з тюрми, з неволі
Якраз на смітничок Миколи,
І світиш, і гориш над ним
Огнем невидимим, святим,
Животворящим, а із гною
Встають стовпом передо мною
Його безбожнії діла...
Безбожний царю! творче зла!
Правди гонителю жестокий!
Чого накоїв на землі!

А ти, всевидящєє око!
Чи ти дивилося звисока,
Як сотнями в кайданах гнали
В Сибір невольників святих⁹,
Як мордували, розпинали,
І вішали. А ти не знало?
І ти дивилося на них
І не осліпло. Око, око!
Не дуже бачиш ти глибоко!
Ти спиш в кіюті, а царі...
Та цур їм, тим царям поганим!
Нехай верзуться їм кайдани,
А я полину на Сибір,
Аж за Байкал; загляну в гори,
В вертепи темнії і в нори
Без дна глибокії, і вас,
Споборники святої волі,
Із тьми, із смрада і з неволі
Царям і людям напоказ
На світ вас виведу надалі
Рядами довгими в кайданах...

[Грудень 1857
Нижній Новгород]

The tyrant Sergeant-Major sent
The saint to penal servitude;
And said with great solicitude
That he his battered satrap old
"Eternally" with favour viewed.
And nothing else at all transpired:
By back lanes to the garbage pile
They took the drama. Well, and I....
My shining star! My steps you guide
From prison and from exile far
Straight to the cesspool of the tsar,
And shine upon it, glowing bright
With an unearthly, holy light —
Life-giving light, and from the cess
His godless acts of wickedness
Rise up before me row on row....
Oh tsar of wickedness and woe,
And persecutor of the right!
Oh, what you've done upon the earth!
    And as for You, All-Seeing Eye!
As You looked down, did You not spy
How throngs of saints in chains⁷ they drove
Into Siberia's frozen wastes,
How tortured them 'mid ice and snow,
And crucified! You did not know?
On all those doings You could gaze
And not be blinded?! Eye, O Eye!
You don't see deep, though look from high!
You sleep in icons, while the tsars....
But faugh on them, the rulers base!
May they be haunted by those chains,
While I fly to Siberia, far
Beyond the Lake Baikal: and there
Into the mountain dungeon lairs
And pits abysmal I will probe,
And I'll lead out, encased in chains,
The saints, who freedom's cause maintain,
Into the light of day, to show
To tsar and people — a parade
Of endless columns, clanking chains....

[*Nizhni Novgorod,*
December, 1857]

Translated
by John Weir

ДОЛЯ

Ти не лукавила зо мною,
Ти другом, братом і сестрою
Сіромі стала. Ти взяла
Мене, маленького, за руку
І в школу хлопця одвела
До п'яного дяка в науку.
«Учися, серденько, колись
З нас будуть люде»,— ти сказала.
А я й послухав, і учивсь,
І вивчився. А ти збрехала.
Які з нас люде? Та дарма!
Ми не лукавили з тобою,
Ми просто йшли; у нас нема
Зерна неправди за собою.
Ходімо ж, доленько моя!
Мій друже вбогий, нелукавий!
Ходімо дальше, дальше слава,
А слава — заповідь моя.

[9 лютого 1858
Нижній Новгород]

FATE

You never played me false, O Fate,
You've been my closest friend always,
My brother and my sister too.
When I was yet a little tot
You took me to the sexton's school
To learn my letters from the sot.
"Just study hard, my boy," you said,
"And you'll be somebody in time!"
I listened, studied, forged ahead,
Got educated. But you lied.
What am I now? Yet never mind!
We've walked the straight path, you and I,
We've never cheated, compromised,
Or lived the very slightest lie.
So let's march on, dear Fate of mine,
My humble, truthful, faithful friend!
Let us march on: there glory lies,
And glory is my testament.

[Nizhni Novgorod,
February 9, 1858]

*Translated
by John Weir*

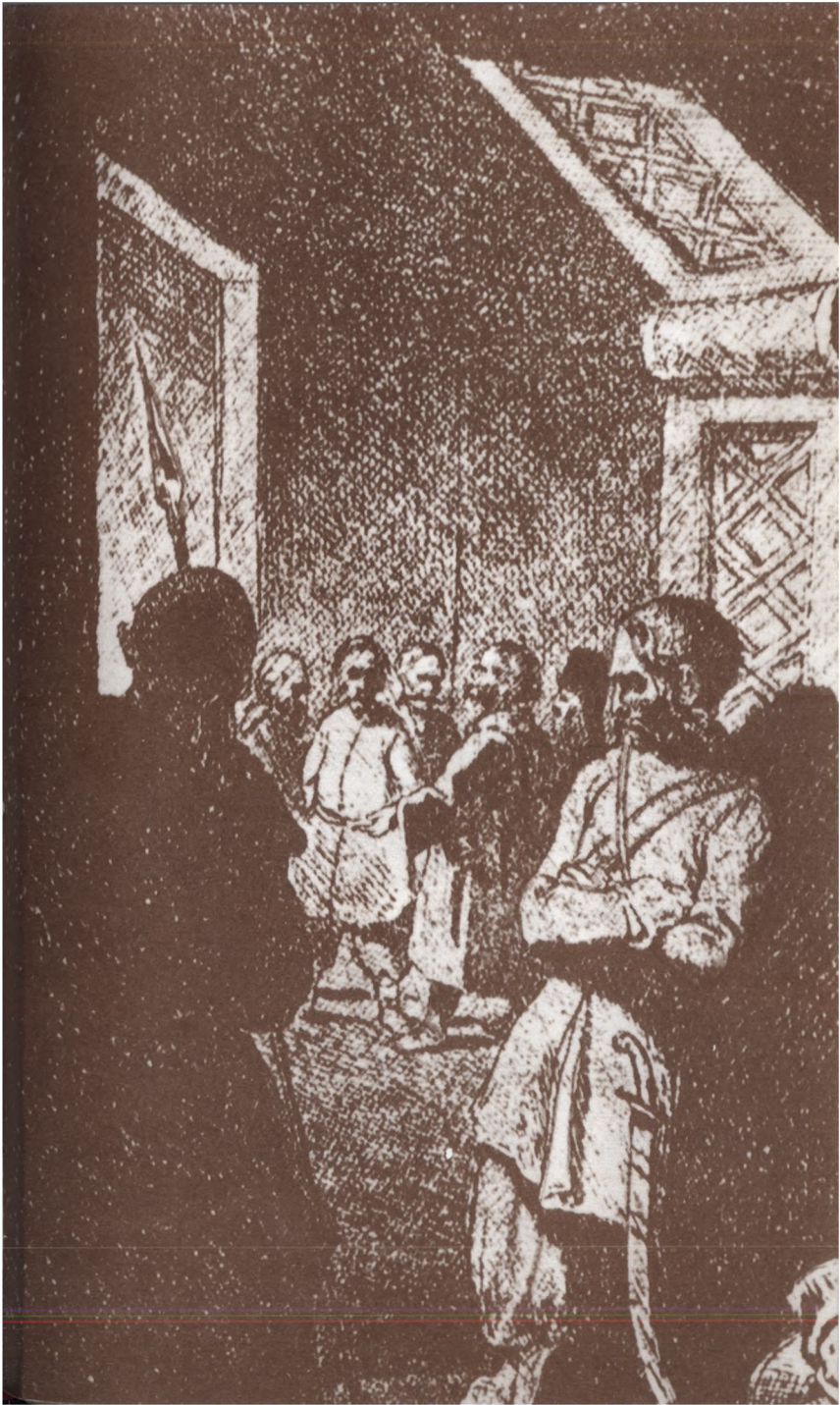
СОН

*Марку Вовчу*¹

На панщині пшеницю жала,
Втомилася; не спочивать
Пішла в снопи, пошкандибала
Івана сина годувать.
Воно сповитеє кричало
У холодочку за снопом.
Розповіла, нагодувала,
Попестила; і ніби сном,
Над сином сидя, задрімала.
І сниться їй той син Іван
І уродливий, і багатий,
Не одинокий, а жонатий
На вольній, бачиться, бо й сам
Уже не панський, а на волі;
Та на своїм веселім полі
Свою-таки пшеницю жнуть,
А діточки обід несуть.
І усміхнулася небога,
Проснулася — нема нічого...
На сина глянула, взяла
Його тихенько сповила
Та, щоб дожать до л а н о в о г о,
Ще копу дожинать пішла.

[13 липня 1858
С.-Петербург]

Село

на реке

A DREAM

*To Marko Vovchok*¹

Out in the field she laboured, reaping
The master's wheat; then, wearied, went
To where she'd left her baby sleeping
Beside a stack. O'er him she bent
And cradled in her arms the crying
And whimpering bundle. Lovingly
She changed and fed him, pacifying
Her son with lullaby. When he
Slept, on her knee untroubled lying,
She dozed, and in her dream she saw
Ivan, her son, a babe no longer,
But fully grown. Tall, handsome, strong he
And rich appeared, a man; what's more,
A free man, not a serf, and wedded
To one free like himself. Attended
By wife and children, in the field,
His own, he toiled. She saw him wield
A scythe and smiled.... All of a sudden
There was she wide awake and under
A haystack sitting.... Heavens!... Tightly
Her child she swaddled, and in haste
Went off to reap — the steward, might he
Not come upon her, angry-faced!...

[*St. Petersburg,
July 13, 1858*]

*Translated
by Irina Zheleznova*

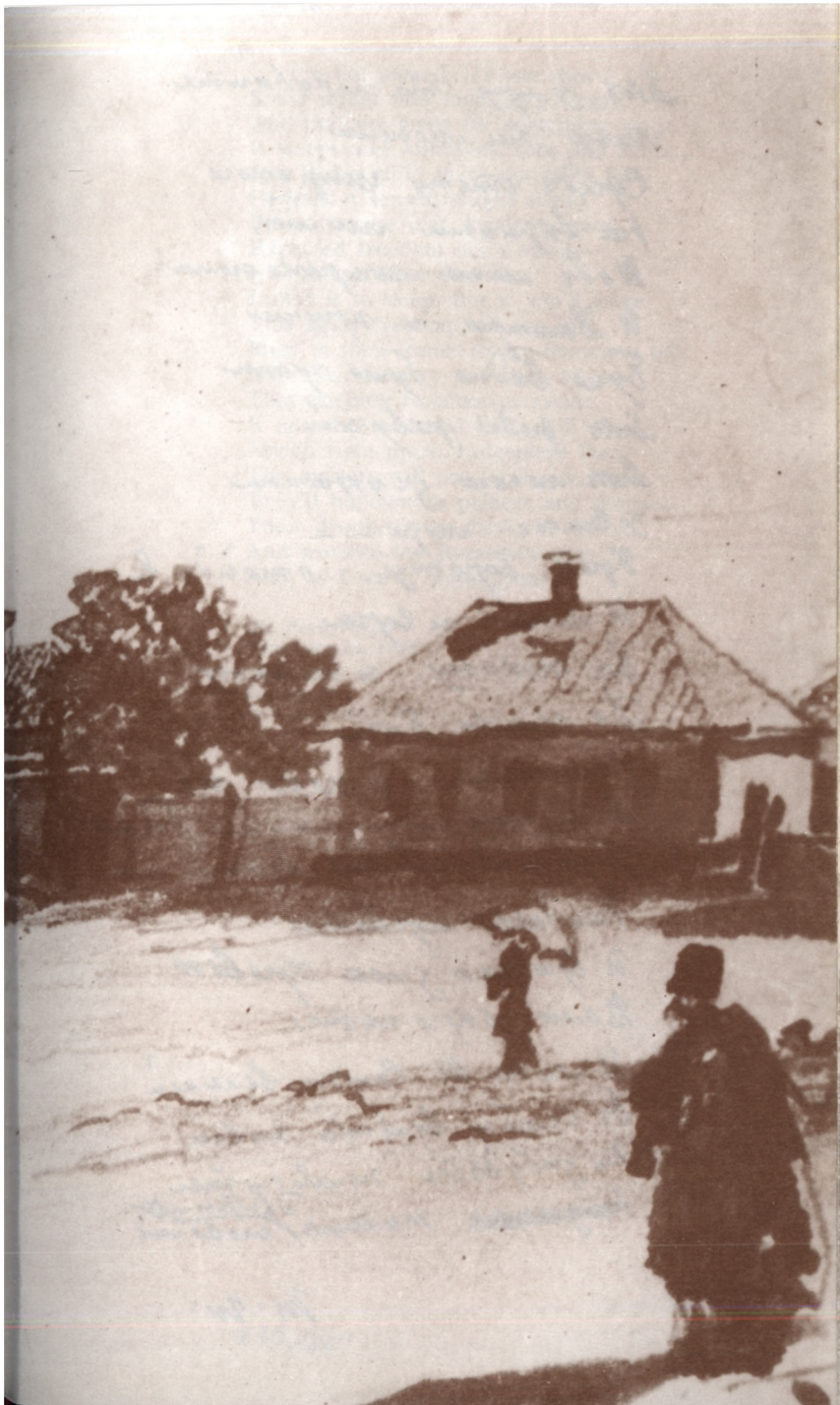
* *

*

Я не нездужаю, нівроку,
А щось такеє бачить око,
І серце жде чогось. Болить,
Болить, і плаче, і не спить,
Мов негодована дитина.
Лихої, тяжкої години,
Мабуть, ти ждеш? Добра не жди,
Не жди сподіваної волі —
Вона заснула: цар Микола
Її приспав. А щоб збудить
Хиренну волю, треба миром,
Громадою обух сталить;
Та добре вигострить сокиру —
Та й заходиться вже будить.
А то проспить собі небога
До суду божого страшного!
А панство буде колихать,
Храми, палати муровать,
Любить царя свого п'яного,
Та візантійство¹ прославлять,
Та й більше, бачиться, нічого.

1858, 22 ноября
{С.-Петербург}

Иде упу то поковаите
мене на морише

Средь станы кипрско
ка вярном реиш,
Модь лант ре. ро. ро. нонн
и Дашпро и крччи
Будо видно Будо рутан.
Иде ребе ребукии.

Иде поже ре укрини
у стого море --
Кроби ворову... отойди и
и лант, и вори
вс поклачу. и поклачу
До самого Бога

Милител... и поки разо...
Л. Козака ----- Бога
Брохи ре. меч ре. Брето. мов
Кин дашки първите
и вранно зное кроби
Воло огро ните.

И море в Сенту велики
в Сенту востри реби
не забудете поклачу
~~не забудете~~ мудно ^{до спомне} мислене.

M. M.

*

I'm not unwell, it's just that I
Some things that loom ahead espy,
And that my heart for something waits.
It weeps and whimpers, sobs and aches,
Just like a child that's not been fed.
Perhaps it senses nought ahead
But still more ills? Await no good,
Expected freedom don't await —
It is asleep: Tsar Nicholas
Lulled it to sleep. But if you'd wake
This sickly freedom, all the folk
Must in their hands sledge-hammers take
And axes sharp — and then all go
That sleeping freedom to awake.
If not, the wretched thing will stay
Asleep right up to Judgement Day!
The masters will not let it rise,
They'll build more palaces and shrines,
Their drunken tsar they will adore,
And worship the Byzantian rites¹ —
And, as I see it, nothing more.

[*St. Petersburg.*]
November 22, 1858

Translated
by John Weir

ІСАІЯ ¹. ГЛАВА 35

(Подражаніє)

Радуйся, ниво неполитая!
Радуйся, земле, неповитая
Квітчастим злаком! Розпустись,
Рожевим крином процвіти!
І процвітеш, позеленієш,
Мов Іорданові святіє
Луги зелені, береги!
І честь Кармілова, і слава
Ліванова ², а не лукава,
Тебе укріє дорогим,
Золототканим, хитро шитим,
Добром та волею підбитим,
Святим омбфором ³ своїм.
І люде темнії, незрячі,
Дива господнії побачать.

І спочинуть невольничі
Утомлені руки,
І коліна одпочинуть,
Кайданами куті!

ISAIAH. CHAPTER 35

An Imitation

Rejoice o desert, arid wilderness!
Rejoice, o barren land, whose nakedness
No raiment knows of golden grain!
Let blossoms bright bedeck your plain!
Lo, like the banks of holy Jordan
With gardens lush and meadows verdant
You'll flourish in the days to be!
And then the honour and the glory
Of Lebanon and Carmel¹ hoary,
Not crafty cant, will mantle thee
In priestly vestment, sewn so finely,
Goodwill and freedom for their living,
With golden thread on silken sheen.
And then the people blind and witless
A miracle divine shall witness.

The toil-worn, weary bondsmen's hands
That day will rest at ease,
And from their iron fetter-bands
Their legs will be released!

Радуйтеся, вбогодухі,
Не лякайтесь дива,—
Се бог судить, визволяє
Долготерпеливих
Вас, убогих. І воздає
Злодіям за злая!

Тойді, як, господи, святая
На землю правда прилетить
Хоч на годиночку спочить,
Незрячі прóзрять, а кривіє,
Мов сарна з гаю, помайнуть.
Німим отверзуться уста;
Прорветься слово, як вода.
І дебрь-пустиня неполита,
Зцілющою водою вмита,
Прокинеться; і потечуть
Веселі ріки, а озера
Кругом гаями поростуть,
Веселим птаством оживуть.

Оживуть степи, озера,
І не верстовії,
А вольнії, широкії
Скрізь шляхи святії
Простеляться; і не найдуть
Шляхів тих владики,
А раби тими шляхами
Без гвалту і крику
Позіходяться докупи,
Раді та веселі.
І пустиню опанують
Веселії села.

25 марта 1859
[С.-Петербург]

Rejoice, ye poor, take heart, ye meek —
'Tis Judgement Day on Earth,
And God has come to set you free,
Who chains have borne since birth.
And to ill-doers He will mete
According to their crimes!

When sacred justice, Lord, arrives
If only for a fleeting hour
To rest upon this Earth of ours...
The blind will open up their eyes,
The halt like startled stags will run.
The dumb will find their voice once more;
And like a flood the words will pour
Until this parched and sterile plain
Is watered with reviving rain
And comes to life; gay streams will flow
Through fertile fields, and shady trees
About the silver lakes will grow,
While song-birds make all Nature glow.

Then land and lake with life will teem,
In place of narrow roads of old
On every side there will unfold
New highways, broad and sacred roads
Of freedom: and the rulers won't
Those new roads discover,
But all the slaves will tread those ways
Without fuss or bother
To come together, brothers free,
In gay celebration.
And where the desert was, will be
Happy habitations.

[*St. Petersburg,*]
March 25, 1859

Translated
by *John Weir*

N. N.¹

Така, як ти, колись лілея
На Іордані процвіла
І воплотила, пронесла
Святеє слово над землею.
Якби-то й ти, Дністровий цвіте...
Ні, ні! Крий боже! Розіпнуть.
В Сибір в кайданах поведуть.
І ти, мій цвіте неукритий...
Не вимовлю...

Веселий рай
Пошли їй, господи, подай!
Подай їй долю на сім світі
І більш нічого не давай.
Та не бери її весною
В свій рай небесний, не бери,
А дай твоєю красою
Надивуватись на землі.

19 апреля 1859
[С.-Петербург]

N. N. ¹

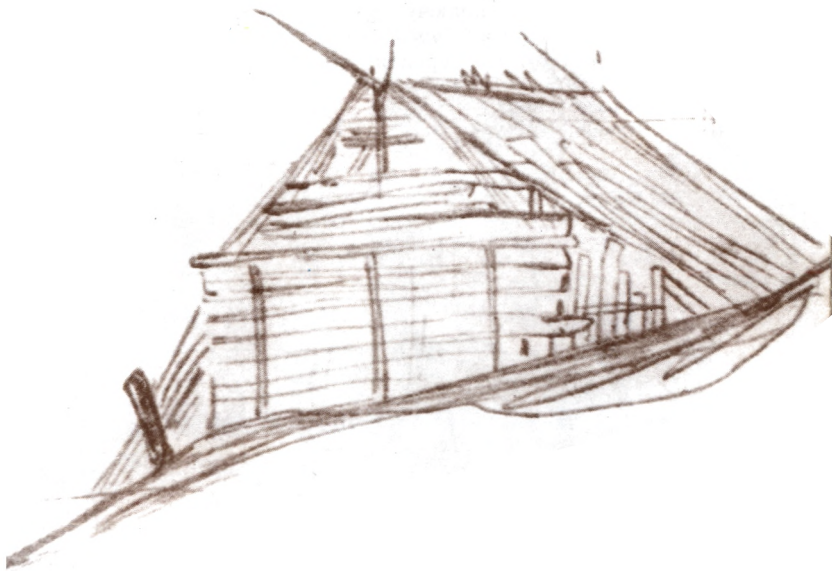
A lily of as tender beauty
As yours once bloomed on Jordan's shore
And o'er the earth the Holy Word
She spread defiantly.... If duty
You too should bid — No, no, O Dniester's
Sweet bloom! They'll crucify you, they
Will lead you, their defenceless pray,
Off to Siberia in fetters.
I can't go on....

O God, have mercy
And make, for this thou canst, her lot
A happy one; let her on earth here
Know paradise, I pray.... Do not
Remove her to thy Heaven.... Better
That she stay here, God.... In the sight
Of all thy earthly wonders let her
Take endless relish and delight!

[*St. Petersburg,*]

April 19, 1859

Translated
by *Irina Zheleznova*

СЕСТРИ ¹

Минаючи убогі села
Понадніпрянські невеселі,
Я думав: «Де ж я прихилюсь?
І де подінуся на світі?»
І сниться сон мені: дивлюсь,
В садочку, квітами повита,
На пригорі собі стоїть,
Неначе дівчина, хатина,
Дніпро геть-геть собі розкинувсь!
Сіяє батько та горить!
Дивлюсь, у темному садочку,
Під вишнею у холодочку,
Моя єдина сестра!
Многострадалиця святая!
Неначе в раї, спочиває
Та з-за широкого Дніпра
Мене, небога, виглядає.
І їй здається — виринає
З-за хвилі човен, доплива́...
І в хвилі човен порина.
«Мій братику! моя ти доле!»
І ми прокинулися. Ти...
На панщині, а я в неволі!..
Отак нам довелось йти
Ще змалечку колючу ниву!
Молися, сестро! будем живі,
То бог pomoже перейти.

20 іюля [1859]

Черкаси

TO MY SISTER ¹

As on the Dnieper shore I wandered
Past joyless villages and pondered
My lot, I asked myself where I
Would refuge find.... Then, later, slumber
Came to me 'neath the open sky,
And in my dream I saw a humble
Hut, bloom-entwined, on hillock stand....
A pretty lass it looked.... Below it,
In sunlight shimmering and glowing,
The mighty Dnieper swiftly ran.
Beside the hut, her sweet face shaded
By cherry blossoms, sat a maiden,
My sister own, a martyr she
And saintly sufferer! An Eden
The garden seemed, where, partly hidden
From sight, she waited patiently
For me, the helpless one, and sought to
Descry a boat upon the water....
There comes it now: a wave leaps high
And hurls it up.... I hear her cry:
"O woe is me! My life! My brother!..."
I wake: slaves are we both, and sad
Our fate has ever been, another
We've never known. From birth we tread
A field of thorns, by all forsaken.
Pray, sister! If we live, the Maker
Will help us cross it. Pray! Be glad.

Cherkasy,
July 20, [1859]

Translated
by Irina Zheleznova

МАРІЯ

Поема

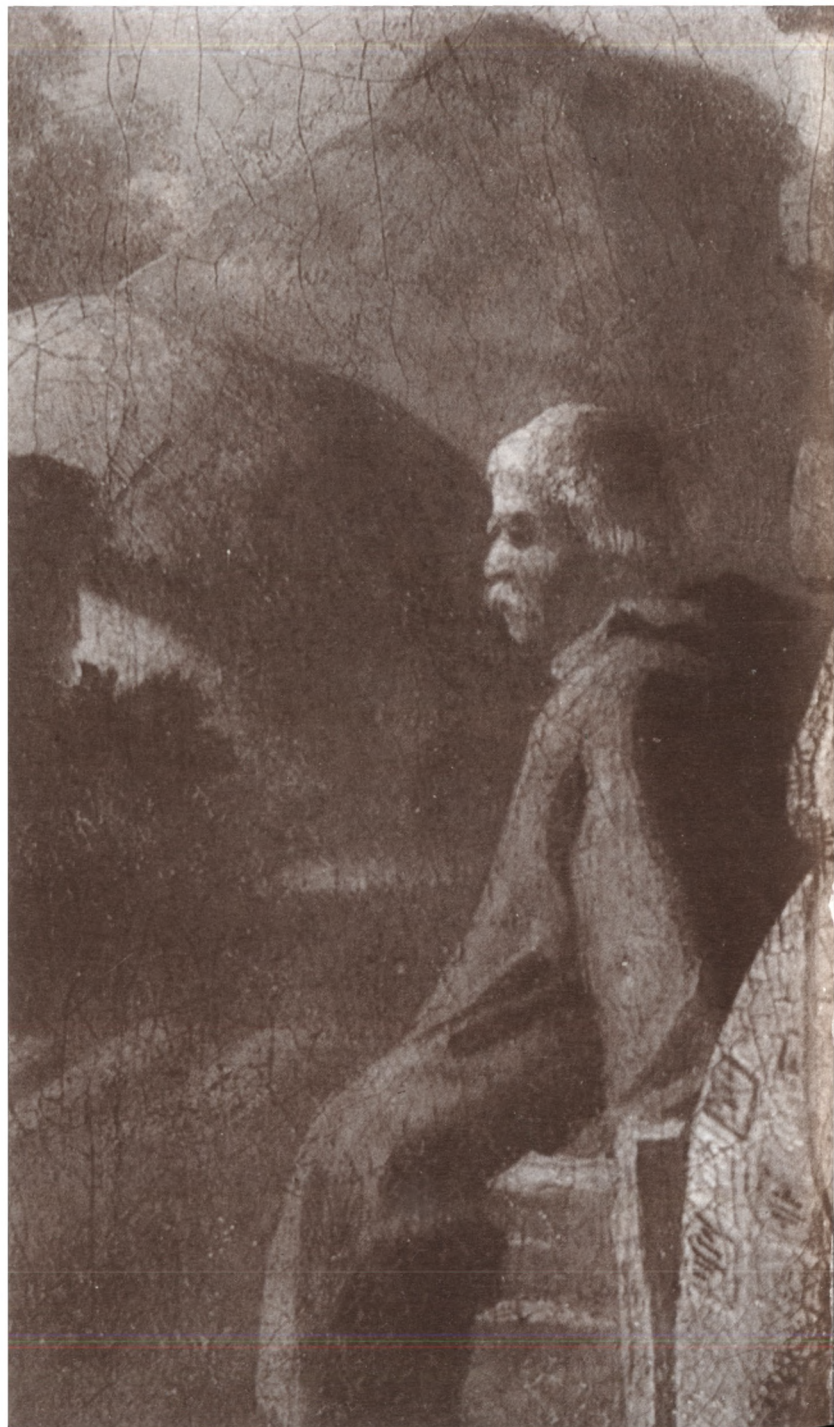
*Радуйся, ты бо обновила
еси зачаття студно.*

*Акафіст пресвятій
богородиці. Ікос 10*

Все упованіє моє
На тебе, мій пресвітлий раю,
На милосердіє твоє,
Все упованіє моє
На тебе, мати, возлагаю.
Святая сило всіх святих,
Пренепорочная, благая!
Молюся, плачу і ридаю:
Воззри, пречистая, на їх,
Отих окрадених, сліпих
Невольників. Подай їм силу
Твойого мученика сина,
Щоб хрест-кайдани донесли
До самого, самого краю.
Достойнопітая! благаю!
Царице неба і землі!
Вонми¹ їх стону і пошли
Благий кінець, о всеблагая!
А я, незлобний, воспою
Як процвітуть убогі села,
Псалмом і тихим, і веселим
Святую доленьку твою.
А нині плач, і скорб, і сльози
Душі убогої — убогій
Останню лепту² подаю.

У Йосипа, у тесляра
Чи бондаря того святого,
Марія в наймичках росла.
Рідня була. Отож небога
Уже чимала піднялась,
Росла собі та виростала
І на порі Марія стала...
Рожевим квітом розцвіла
В убогій і чужій хатині,
В святому тихому раю.
Тесляр на наймичку свою,
Неначе на свою дитину,
Теслу, було, і струг покине

MARY

*Rejoice, for thou didst put new life
into them that in shame were begat.*

*Song of Praise to the
Holy Virgin, Canto 10*

All of my hopes I place in thee,
O saintly queen of paradise,
O spirit robed in chastity....
All of my hopes I place in thee
Sweet mother mine. Thou that art wise
And merciful, I pray thee gaze
Upon these blind and wretched slaves
And with thy tears, O loved one, lave
Their festering wounds.... Thus wilt thou raise
Thy children from the dust, whose days
Are agony.... O give them, do,
The strength that did thy son sustain
Throughout his martyrdom: unto
The very grave do not disdain
Their awful cross to help them bear.
On thee I call, O sovereign of
Both earth and heaven, on the love
That fills thy heart — let not despair
Consume them, heed their moans and send
A clement and a kindly end
To them, I beg of thee! And I,
If e'er these hamlets thrive, shall try
To praise thy fate in psalm serene,
Thy holy fate.... Alas, supreme
Grief reigneth round us, and I lift
My voice to speak of it.... Sweet friend,
To thee I humbly recommend
My humble soul's last humble gift.

From early childhood, Mary lived
In Joseph's house. The old man was
A carpenter, I do believe,
Or cooper; she, dear, sweet-faced lass,
His servant.... Time is known to fly,
And so it did. The maiden flowered
Out into womanhood, her bower
The lowly hut where lovely as
A rose she blossomed. A haven true
Was that poor hut to man and maid.
The carpenter would lay aside
His tools to gaze at her who grew
Daily more lovely, and forget

Та й дивиться; і час мине,
А він і оком не мигне,
І думає: «Ані родини!
Ані хатиночки нема,
Одна-однісінька!.. Хіба...
Ще ж смерть моя не за плечима?..»
А та стоїть собі під тином
Та вовну білую пряде
На той бурнус³ йому святешний
Або на берег поведе
Козу з козяточком сердешним
І попасти, і напоїть.
Хоч і далеко. Так любила ж
Вона той тихий божий став,
Широкою Тіверіаду⁴,
І рада, аж сміється, рада,
Що Йосип сидячи мовчав,
Не боронив їй, не спиняв
На став іти; іде, сміється,
А він сидить та все сидить,
За струг, сердега, не береться...
Коза нап'ється та й пасеться.
А дівчина собі стоїть
Неначе вкопана під гаєм
І сумтно, сумно позирає
На той широкий божий став.
І мовила: «Тіверіадо!
Широкий царю озерам!
Скажи мені, моя порадо!
Якая доля вийде нам
З старим Іосифом? О доле! —
І похилилась, мов тополя
Од вітру хилиться в яру.—
Йому я стану за дитину.
Плечми моїми молодими
Його старії підопру!»
І кинула кругом очима,
Аж іскри сипнули з очей.
А з добрих молодих плечей
Хітон⁵ полатаний додолу
Тихенько зсунувся. Ніколи
Такої божої краси
Ніхто не ўзрить! Злая ж доля
Колючим терном провела,
Знущалася над красою!
О доленько! — Понад водою
Ходою тихою пішла.
Лопух край берега найшла,
Лопух зорвала і накрила,

To ply his trade, so full of wonder
Would he become.... Did Heaven send her
To be his child, or wife?... Regret
Seized him at times.... His youth had flown,
While she, poor orphan, was alone
In all the world.... Such were the thoughts
That oft would come to him, unsought.
And Mary, sitting by the fence,
Spun clouds of snowy yarn to make
A cape for him, or hurried thence
With goat and kid down to the lake
Where grazed the two for hours on end.
A good way off it was, but she
Did love the holy waters of
The broad Tiberias,¹ and there
Was always willing to repair,
Laughing in glee, glad that no move
Was made by Joseph to reprove
Her who was but a servant for
Roaming the countryside.... Bemused,
He'd sit there idly, while she used
The hours to stand upon the shore
And stare, like one bewitched, upon
The quiet waters, an orison
Filling her heart, her brilliant eye
Clouded with thought... Thus did she speak:
"Tiberias, thou mighty sea,
Thou king of lakes, of thee I seek
An answer.... Tell me, what's to be
My fate and Joseph's?...." And so saying,
One fateful day, she stood there swaying,
A lonely poplar in the wind.
"The old man's burden I will shoulder,
I'll be a child to him, a daughter....
Aye, in my youth a prop he'll find."
She smiled at this, her eye glowed brighter,
She stirred, her chiton² softly slipped
From off her pearl-white shoulder, kept
Hidden beneath its ragged folds,
And beauty dazzling to behold
Was thus revealed, such as man's eye
Had never seen.... But destiny's cold
And evil hand her steps did guide
Along a thorny path, delighting
In mocking her, poor maiden!.... Lightly
She ran along the shore, beside
The tranquil lake, and soon espied
A burdock growing there.... She stopped,
And, plucking it, atop her head

Неначе бриликом, свою,
Свою головоньку смутную,
Свою головоньку святую.
І зникла в темному гаю.
О світе наш незаходимий!
О ти, пречистая в женах!
Благоуханний сельний крине!
В яких гаях? В яких ярах,
В яких незнаємих вертепах
Ти заховаєшся од спеки
Огнепалимої тії,
Що серце без огню розтопить
І без води прорве, потопить
Святії думоньки твої?
Де ти сховаєшся? Нігде!
Огонь заключувся вже, годі!
Уже розжеврівся. І шкода,
Даремне сила пропаде.
До крові дійде, до кості
Огонь той лютий, негасимий,
І, недобитая, за сином
Повинна будеш перейти
Огонь пекельний! Вже пророчить,
Тобі вже зазирає в очі
Твоє грядущєє. Не зри!
Сльозу пророчую утри!
Заквітчай голову дівочу
Лілеями та тим рясним
Червоним маком. Та засни
Під явором у холодочку,
Поки що буде.

Увечері, мов зоря тая,
Марія з гаю виходжає
Заквітчана. Фавор-гора ⁶,
Неначе з злата-серебра,
Далеко, високо сіяє,
Аж сліпить очі. Підняла
На той Фавор свої святис
Очиці кроткіє Марія
Та й усміхнулась. Зайняла
Козу з козяточком з-під гаю
І заспівала:

«Раю! раю!
Темний гаю!
Чи я, молодая,
Милий боже, в твоїм раї

Perched it, that head so young, that saintly,
 That lovely head.... Then, sighing faintly,
 She vanished in the grove ahead.
 O sun, o light that never wanes,
 O maid as pure as thou art fair,
 O tender lily of the plains,
 In what dark forest, in what rare
 And secret spot canst thou find shelter
 From that remorseless ray, that bitter
 And scorching blaze which, without flame,
 Will soon reduce thy heart to cinders,
 Will flood thy soul, and helpless render
 Thy being?... Nowhere!... It will claim
 All of thyself.... 'Tis kindled, aye,
 That all-consuming fire, 'tis raging,
 Its fearful victory presaging
 Over thy youth and over thy
 Chaste loveliness.... 'Twill permeate
 Thy blood, and eat into thy marrow,
 And lay the stamp of darkest sorrow
 Upon thy brow; 'twill lick thy feet
 As in thine own son's wake thou'lt go
 Across Gehenna.... See — the glow
 Of that devouring, deadly blaze —
 It is reflected in thy gaze,
 It is thy future, lass.... But no!...
 Avert thine eyes from sight so cruel,
 Into thy tresses twine yonder cool
 And fragrant blooms, and in the shade
 Sleep while there's time....

At even, out the twilit grove
 She stole, did Mary.... Up above
 The moon shone bright. Mount Tabor³ gleamed
 As though of gold and silver made,
 Blinding the sight.... With humble love,
 Her eyes, those radiant eyes and starry,
 The maiden shyly, meekly raised
 And at its magic beauty gazed,
 Smiling in sudden joy, then hurried
 To lead the goat and kid away,
 Pausing to sing:

*O forest, hear me,
 Not long, I fear me,
 Will I, so fair,
 Without a care
 Stroll here among
 Beauty unsung,*

Чи я погуляю,
Нагуляюсь?»

Та й замовкла.

Круг себе сумно озирнулась,
На руки козеня взяла
І веселенькая пішла
На хутір бондарів убогий.
А йдучи, козеня небога,
Ніби дитину, на руках
Хитала, бавила, гойдала,
До лона тихо пригортала
І цілувала. Козеня,
Неначе тес кошеня,
І не пручалось, не кричало,
На лоні пестилося, гралось.
Миль зо дві любо з козеним
Трохи, трохи не танцювала
І не втомилась. Вигляда
Старий, сумуючи під тином,
Давненько вже свою дитину.
Зустрів її, і привітав,
І тихо мовив: «Де ти в бога
Загаялась, моя небого?
Ходімо в кушу, опочий,
Та повечеряємо вкупі
З веселим гостем молодим;
Ходімо, доненько». — «Який?
Який се гость?» — «Із Назарета ⁷,
Зайшов у нас підночувать.
І каже: «Божа благодать
На ветхую Єлисавету
Учора рано пролилась:
Учора, — каже, — привела
Дитину-сина. А Захарій
Старий нарек його Іваном».
«Так бачиш що!» А гость роззутий,
Умитий з кущі виходжав
В одному білому хітоні,
Мов намальований, сіяв,
І став велично на порозі,
І, уклонившись, вітав
Марію тихо. Їй, небозі,
Аж дивно, чудно. Гость стояв
І ніби справді засіяв.
Марія на його зирнула
І стрепенулась. Пригорнулась,
Неначе злякане дитя,
До Йосипа свого старого,

*God's wondrous treasures,
'Thout end or measure!*

She silent fell.

Then, looking round her, took the kid
Up in her arms, her pensive mood
Broken, and, leaving the shady wood
And lake behind her, gaily tripped
Along the winding path that led
To Joseph's hut. As if it were
A babe, the kid she hugged and petted
And to her bosom pressed, and let it
Lick at her hands, and kissed its nose,
And like a kitten it nestled close
And playful waxed, and did not bleat
But seemed to like it so. Her feet
Dancing along the road, the maid
Went on without a pause, a fleet
And graceful figure....

Beside the gate
Old Joseph, anxious-hearted, waited
For her return. He hesitated,
Then said: "My child, but thou art late,
What hath been keeping thee so long?...
'Tis dark outside. But run along
And rest a bit, thou fidget, that we
May later supper take with our
Young guest." "A guest?" "Aye, and the hour
Is late, so rest, and then thou'lt see
The man, my pet." "Where hails he from?"
"From Nazareth. With us this night
He'll pass... If I did hear aright,
He says that Zacharias' home
The Lord has blessed: but yester-morn
Elisabeth was of a son
Delivered, and the couple called him
John...." As he spake, behold him! —
Their guest appeared, clad in a white
Chiton that flowed down to his bare,
Sandalless feet, his presence a light
Casting on all, tall, with an air
Of majesty about him.... On
The step he paused, and bowed at sight
Of Mary looking pale and wan
All of a sudden to see the bright
Halo circling his head, and lighting
The air about him... Her breath she caught,
And touched old Joseph's arm, and sought
To calm herself, a frightened child,

А потім гостя молодого
Просмла, ніби повела
Очима в кушу. Принесла
Води погожої з криниці,
І молоко, і сир козлиці
Їм на вечерю подала.
Сама ж не їла й не пила.
В куточку мовчки прихилилась
Та дивувалася, дивилась
І слухала, як молодий
Дивочний гость той говорив.
І словеса його святис
На серце падали Марії.
І серце мерзло і пеклось!

«Во Іудеї не було,—
Промовив гость,— того ніколи,
Що нині узриться. Равві!⁸
Равві великого глаголи
На ниві сіються новій!
І виростуть, і пожнемо,
І в житницю соберемо
Зерно святее. Я месію
Іду народу возвістити».
І помолилася Марія
Перед апостолом.

Горить
Огонь тихенько на кабиці⁹,
А Йосип праведний сидить
Та думає. Уже зірниця
На небі явно зайнялась.
Марія встала та й пішла
З глеком по воду до криниці.
І гость за нею, і в ярочку
Догнав Марію...

Холодочком
До сходу сонця провели
До самої Тіверіади
Благовістителя. І раді,
Радісінькі собі прийшли
Додому.

Жде його Марія
І ждучи плаче, молодії
Ланіти, очі і уста
Марніють зримо. «Ти не та,
Не та тепер, Маріє, стала!
Цвіт зельний, наша красота! —
Промовив Йосип.— Диво сталось
З тобою, доненько моя!

No more, no less.... Into the arbour
She bade them come, and fetched some water,
A jug of milk, a head of cheese,
The simple fare she knew would please
Both host and guest; then, as they ate,
Apart from them she silent sat
And could not bring herself to try
A morsel even. Muffling a sigh,
And then, she knew not why, another,
She huddled in the farthest corner
And hearkened to the holy words
Their strange young guest did speak....

She heard

His voice alone, it touched a string
Deep in her heart, and, shivering,
As in a fever Mary burned!
"Hear me," he now was saying, "and learn
That never such as we shall see
Was in Judea heretofore
Witnessed or known.... The Rabbi, [†] he
Whom we do worship and adore,
Spake, and the words he uttered fell
Upon a freshly furrowed field,
And rich shall be the crop thereof.
I go to herald to the world
Messiah's coming...."

Filled with a love
That rent her spirit, Mary kneeled
'Fore the apostle, and she prayed.
The bonfire burned with steady flame.
Old Joseph to his God appealed
In silence, and his thoughts were grave.
Time passed. The fire was burning still
When dawn's first ray, remote and chill,
Crept up the sky.... Then Mary rose,
And took a jug and off she went
For water to the spring; the task
Was one she liked. And in her wake
Went the apostle. 'Twas in the vale
He overtook her....

The sky was pale
And still unlit, when for the lake
The three of them together started,
Mary and Joseph, happy-hearted,
Guiding their guest.... They left him there
And then returned.

Numb with despair,
Her glowing beauty marred by tears,
Mary awaited him. She grew

Ходім, Маріє, повинчаймось,
А то...— Йї не вимовив: уб'ють
На улиці.— І заховаймось
В своїм оазисі». І в путь
Марія нашвидку збиралась,
Та тяжко плакала, ридала.

Отож вони собі ідуть,
Несе з торбиною на плечах
Нову коновочку старий.
Спродать би то та молодій
Купить хустиночку до речі,
Та й за повинчання оддать.
О старче праведний, багатий!
Не од Сіона благодать,
А з тихої твоєї хати
Нам возвістилася. Якби
Пречистій їй не дав ти руку —
Рабами б бідніє раби
І досі мерли би. О муко!
О тяжкая душі печаль!
Не вас мені, сердешних, жаль,
Сліпі і малиє душою,
А тих, що бачать над собою
Сокиру, молот і кують
Кайдани новіє. Уб'ють,
Заріжуть вас, душеубійці,
І із кровавої криниці
Собак напоять.

Де ж подівсь
Дивочний гость отой лукавий?
Хоч би прийшов та подививсь
На брак той славний і преславний!
На брак окрадений! Не чуть,
Не чуть ані його, ані месії,
А люде ждуть чогось і ждуть,
Чогось непевного. Маріє!
Ти, безталанная, чого
І ждеш, і ждатимеш од бога
І од людей його? Нічого,
Ніже апостола того
Тепер не жди. Тесляр убогий
Тебе повинчану веде
В свою убогую хатину.
Молися й дякуй, що не кинув,
Що на розпуття не прогнав.
А то б цеглиною убили —
Якби не вкрив, не заховав!
В Єрусалимі говорили

Daily more white and gaunt, a queer
Faintness beset her. Joseph knew
A gnawing fear. "What ails thee, child?"
He asked. "We'd best, I trow, be wed.
Else will they...." — Nay, his Mary dead,
Slain by the mob—the vision held
Blank, haunting horror.... Sobbing loudly,
His counsel Mary heeded.

Sadly

They left their home, and side by side
Set out for town. The old man carried
A basket with some wares of his
Which he did mean to sell, for this
Would give him coin wherewith to marry
And buy his bride a gift....

O pious,

O godly patriarch, 'tis from
Thy poor and unassuming home
And not from Zion that true bliss
Doth shine on us.... For hadst thou not
Stretched out a helping hand to her
Who is so pure, then would our lot
Have been the lot of sufferers,
Of slaves that slaves must die.

O sorrow,

O deepest woe, what bring the morrow
To such as — Nay, I do not speak
Of ye, the blind of heart, and meek
Of spirit, but of such as see
The axe suspended mightily
Over their heads, but forge new fetters....
They shall, I know it well, be slaughtered,
And of their blood the hounds will drink!
But where is he whose fate is linked
With thine and Mary's? Where is your sly
And cunning visitor, and why
Hath he not deigned to look upon
Your pure and holy marriage?... None
Have heard of him or the Messiah,
Yet do they, hopeless, wait, relying
On empty dreams.

Thy trust reposest

In God, O Mary. Wherefore, lass,
Art thou so gullible?... Alas,
Deaf to thy tearful pleas He chooseth
To stay; await no boons of Him
Or of his messenger, that dim
And transient figure. Be thou grateful

Тихенько люде, що стяли
У городі Тіверіаді
Чи то якогось розп'яли
Провозвістителя месії.
«Його!» — промовила Марія
І веселесенька пішла
У Назарет. І він радіє,
Що наймичка його несла
В утробі праведную душу
За волю рózп'ятого мужа.

Ото вони собі ідуть,
Прийшли додому. І живуть
Повінчані, та не веселі.
Тесляр колисочку дебелу
Майструє в сінях. А вона,
Пренепорочная Марія,
Сидить собі коло вікна,
І в поле дивиться, і шиє
Малесеньке сороченя —
Комусь-то ще?

«Хазяїн дома? —

Надворі крикнуло.— Указ
Од кесаря, його самóго,
Щоб ви сьгодні, сей же час!
Ви на ревізію у город,
У город Віфлеєм ішли».
І зник, пропав той тяжкий голос.
Тільки руна в яру гула.

Марія зараз заходилась
Пекти опрісноки ¹⁰. Спекла,
В торбину мовчки положила
І мовчки за старим пішла
У Віфлеєм. «Святая сило!
Спаси мене, мій боже милий!» —
Тільки й промовила. Ідуть,
Сумуючи собі обоє.
І, вбогії, перед собою
Козу з козятчком женуть,
Бо дома ні на кóго кинуть.
А може, бог пошле дитину
В дорозі; от і молоко
Сердешній матері. Скотина
Іде пасучися, рядком
Ідуть за нею батько й мати
І починають розмовляти
Поволі, тихо. «Семіон
Протопресвітер,— Йосип мовив,—
Такее-то пророче слово

Л.

Поставлю хату и хилнагу,
Родокъ-райотокъ насажу.
Посію я, и похорошу
Те своїй малеквхій благодетти.
Та вг одини-самотній
Те шквудотку буду споглявати,
Присмиць дитотки мени,
Реселав присмиць мачи,
Давне-колицкій табеній
Присмиць сонг мени... и ти!..
Ни я не буду споглявати,
Бо и ты присмиць. и малвій
Райотокъ мій, спидтиха-тиха
Пидкрадеш, кародшъ лиха...
Запалишъ рай мій самотній.

27. Сентября

— Молитесь Спартіи! Молитесь
За Катя лютого. Но
Въ своихъ молитвахъ поминайте,
Передъ кордынаемъ люго
Брѣтѣ мои не поклоуи тѣб.
Молитвы Борови. А вѣра
Нехей мотые на землѣ,
Нехей про рожа по дѣвѣ,
Нехей чейка надъ поинувѣ,
Знае вѣрѣтѣ заеувѣ,
И вѣро инъ мѣ дѣла коувѣ
Но мѣстѣтѣки вѣрѣтѣ мѣи
Ху мѣтѣ вѣ бѣтѣ вѣтѣтѣ!
И дѣзъ оувѣ, и дѣзъ коувѣ,
Прѣтѣтѣ дѣзѣи вѣнѣтѣтѣ.
И тѣтѣ и тѣтѣи поувѣтѣ
Передъ вѣтѣтѣи поувѣтѣ
Молитесь Спартіи. —

To fate that thou art Joseph's lawful,
His wedded wife, that he hath not
Cast thee from him, that on the road
Thou liest not stoned and dead, forgot
By all good folk, that his abode,
However poor, is thine!

While in
Jerusalem, they heard the rumour
('Twas whispered in the streets and inns)
That at Tiberias had died
A someone who had prophesied
Messiah's coming. On the cross
He'd met his end.

"'Tis he!..." the bride
Of Joseph uttered. She was lost
In joyous wonder, and it brought
A smile to her young lips. The thought
That this young maid bore in her womb
A righteous soul, dispelled the gloom
Of Joseph somewhat. Aye, 'twas true,
The prophet's parting word!...

The two
To Nazareth now made their way
And to their house.

Their wedded life
Was from the outset far from gay.
With thread and needle, the virgin wife
Sat stitching tiny garments, while
Her husband fashioned for the child
A wooden cradle....

At the door
There came a rap.... "The Caesar's will
Is that you go this very hour
To Bethlehem, the census there
Is to be held!..." The voice boomed out,
Seeming to jar upon their senses....
It died, and all was still without.

In haste did Mary set to baking
Some flat-cakes, and when this was done,
She put them in a basket, making
No fuss and saying little. On
Their way they started, with a prayer
To God to keep them safe, and spare
Them suffering.

The day was near
Of her confinement, and to have
Milk when they needed it, they drove

Сказав мені: «Святий закон!
І Авраама, і Мойсея!
Возобновлять мужі есеї¹¹.—
І каже: — Поти не умру,
Поки месію не узрю!»
Чи чуєш ти, моя Маріє?
Месія прийде».— «Вже прийшов,
І ми вже бачили месію!» —
Марія мовила.

Найшов

Опріснок Йосип у торбині.
Дає та й каже: «На, моя дитино,
Поки що буде, укріпись,
До Віфлеєма не близенько;
Та й я спочину. Утомивсь».
Та й сіли на шляху гарненько —
Полудновать. Отож сидять,
А сонце праведне швиденько
Додолу котиться. І глядь!
Сховалося, і смеркло в полі.
І диво дивнее! ніколи
Ніхто не бачив і не чув
Такого дива. Аж здригнув
Святий тесляр. Мітла з востоку
Над самим Віфлеємом, боком,
Мітла огненна зійшла¹².
І степ, і гори осіяла.
Марія з шляху не вставала,
Марія сина привела.
Єдиную тую дитину,
Що нас од каторги спасла!
І, пресвятая, неповинна,
За нас, лукавих, розп'ялась!
А недалеко край дороги
Отару гнали чабани
Та й їх побачили. Небогу,
Її дитяточко взяли
І у вертеп свій принесли,
І чабани його убогі
Еммануїлом¹³ нарекли.

До сходу сонця, рано-рано!
У Віфлеємі на майдані
Зійшовся люд і шепотить,
Що щось непевне з людьми буде
Во Іудеї. Гомонить
І тихне люд. «О люди! люди! —
Чабан якийсь біжить, кричить.—
Пророчество Ієремія,

The goat and kid before them, stopping
To rest now and again, and hoping
All would be well.

In bloom the land
Around them lay as they did bend
Their steps toward Bethlehem, in low
Though earnest tones conversing, so
That none might hear. "Old Simeon
Hath said to me that the Essenes,⁵
And this have others too foreseen,"
Said Joseph, "will, I take it, soon
The law of Moses reinstate,
And Abraham.... He doth await,
Doth Simeon, Messiah's coming.
The day, the happy day is nearing!"
She shook her head. "He was among us,
And we did see him." On the ground
His basket Joseph carefully
Set down beside a moss-grown mound,
And taking out a cake, to Mary
He proffered it, for he was weary,
And so was she, and hungry too.
Upon the grass beside the road
They sat.... 'Twas midday, and the blue
Of sky was bright and seemed to bode
A mellow day. But lo! The scene
Changed suddenly. The sun still glowed,
But seemed to shrink in size, its beam
No longer brilliant; then, from sight
It sank, behold!... The dark of night
Obscured the field. No eye had e'er
Observed its like. The carpenter
Started in awe, and gave a cry,
For in the black and ominous sky
Just over Bethlehem appeared
A fiery, bushy-headed spear,⁶
A streak of flame that bathed the vales
And hills in light, and slowly blazed
Its way across the heavens.... Dazed
Did Mary watch, and, turning pale,
Knew that her time had come.... A son
Was born to her, the saintly being
Who did for all our sins atone
By dying on the cross and freeing
Those held in chains... Some shepherds were
Grazing their flock not far from where
Lay Mary and her child. To her
At once they hastened, and to their tent
The babe and mother took, content

Ісаїя збулось! збулось!
У нас, у пастирей, месія
Родився вчора!» Загуло
У Віфлеємі на майдані:
«Месія! Ісус! Осанна!»¹⁴

І люд розходивсь.

Через час
Чи через два прийшов указ
І легіон з Єрусалима,
Од того Ірода. Незримо
Й нечуте сталося тойді.
Ще діточки сповиті спали,
Ще кúpіль гріли матері,

Намарне гріли: не купали
Маленьких діточок своїх!
Ножі солдати сполоскали
В дитячій праведній крові!
Такеє-то на світі сталось!

Твоего поспитого сына...
Ты матери ^{боже} ~~матушки~~ на земли!
Ты слези матери до края
До капли вылила! Рдаво,
Моно ридати, пошпи,
Подай души убогий силу,
Щобь оменно заговорила,
Щобь слово плуи ~~исменила~~ ^{взяла} ~~свободно~~
Щобь мовляе еуже постыжно.
И на уряди ~~ни~~ по неслось
И на Украйни святилось
Те слово божее кадило
Кадило. итимины. Аминь.

1.

Не в ~~каменном~~ краю богумини
Не за Литванни в и. Царств;
А в Римскій и дольскій земли
Се ~~свззаконіе~~ творило.
Лебонь за Дехія царя?
Чи за Мурома сподаря?
Сказати за певне незутию.
Нехайи за Мурома.

Роси
Тойди и кавити медуло
Силу у итани рошо.
Мале дивче. У христово
Свѣтого христово христово
Силе так млик цвало.
Дивиле в коней мати

To have them there.... Emmanuel ⁷
They named the boy.

No rousing knell
Announced the gathering at dawn
Of white-lipped, anxious men upon
The square of Bethlehem. 'Twas whispered
And passed from mouth to mouth in fright
That very soon a fresh disaster
Would on them all descend and blight
Their very lives....

“Good folk, rejoice!”
Panting, the man ran up, his voice
Broken and hoarse. “The prophecy
Of Jeremiah and Isaiah
Hath now come true at last, for he,
For yesterday the true Messiah
Was born, and we are saved for aye.”
The shout went up: “O blessed day!...
Hosanna!... ⁸ Jesus!... The Messiah!...”

And now the crowd, the women crying
In joy, dispersed.

Within the hour
King Herod's legion was dispatched
To Bethlehem. It was empowered
To do what must remain unmatched
In history.

In their cribs sleeping
The babes lay, and the mothers were
Up and about and busy heating
Water to bathe them in, when on
The town the soldiers did descend,
And in the blood of innocents
Their knives they bathed.

The ray of dawn
Did see the murdered babies lie,
By swords pierced ruthlessly....

Upon
The deeds of tyrants gaze, and ne'er
Forget, O mothers!...

Mary fared
Better than most: her baby son
Was saved.

For this, our thanks to you
We owe, kind shepherds, that did true
Compassion show, and so our saviour
Delivered from an early death.

Дивіться ж, о! матері!
Що роблять іроди царі!

Марія навіть не ховалась
З своїм младенцем. Слава вам,
Убогим людям, чабанам,
Що привітали, заховали
І нам спасителя спасли
Од Ірода. Нагодували,
І напоїли, і дали
Кожух і свиту на дорогу,
І, небораки, додали
Ослицю дійну. І небогу
З її дитяточком малим
І посадили, й провели
Вночі тайніми манівцями
На шлях Мемфійський ¹⁵. А мітла,
Мітла огненна світила,
Неначе сонце, і дивилась
На ту ослицю, що несла
В Єгипет кроткую Марію
І народженого месію.

Якби де на світі хоть раз
Цариця сіла на ослицю,
То слава б стала про царицю
І про великую ослицю
По всьому світу. Ся ж несла
Живого істинного бога.
Тебе ж, сердешну, копт ¹⁶ убогий
Хотів у Йосипа купить,
Та здохла ти. Мабуть, дорога
Таки завадила тобі?

У Нілі скупанеє, спить
В пелюшках долі, під вербою,
Дитяточко. А меж лозою
З лози колисочку плете
Та плаче праведна мати,
Колиску тую плетучи.
А Йосип заходився хату
Із очерету будувати,
Щоб хоч укритися вночі.
З-за Нілу сфінкси, мов сичі,
Страшними мертвими очима
На теє дивляться. За ними
На голому піску стоять
По шнуру піраміди в ряд,

You gave the virgin food and shelter,
And, braving Herod's awful wrath,
Did along hidden pathways guide
The holy family unto
The Memphis road⁹ which ran beside
A range of jutting hills. With rare
And tender sympathy you shared
Your all with them, and, knowing need
Yourselves, an ass as parting gift
To Mary gave.

Night had descended,
And still the blazing spearhead wended
Its way across the sky, and lit
The winding road, and watched the flight
Of Mary and the young Messiah
To Egypt.

There is no denying
That had a queen astride an ass,
If such could ever come to pass,
Been seen to ride, the ass's fame
Would spread throughout. And this one carried
A living deity, and Mary!
And yet none knew the beast by name
Or thought to say a kindly word
In praise of it.... 'Twas later heard
That some poor Copt¹⁰ had offered to
Buy it of Joseph, but withdrew
His offer, for the ass fell dead
Upon the road....

A mellow ray
Of sunlight touched the baby's face
As 'neath a willow-tree he lay,
Asleep. Beside the Nile, a pace
Or two away, the mother sat,
And, weeping o'er their hapless fate,
A crib of rods and grasses plaited,
While Joseph, fearing if he waited
The darkness would engulf them, was
Building a tent of rushes. As
For night's approach they thus prepared,
With sightless eyes the Sphinxes stared
Like owls at them. Beyond the Nile,
The Pyramids upon the sands,
As though the Pharaohs' stern commands
Obeying, stood in single file,
Like sentinels, and seemed to warn
Their sovereigns great to be on guard,

Мов фараонова сторо́жа,
І ніби фараонам знать
Вони дають, що правда божа
Встає вже, встала на землі.
Щоб фараони стереглись.

Марія найнялася прясти
У копта вовну. А святий
Іосиф взявсь отару пасти,
Щоб хоч козу ту заробить
На молоко малій дитині.
Минає рік. Коло хатини
В повіточці своїй малій
Той бондар праведний, святий,
І гадки, праведний, не має,
Барило й бочку набиває,
Та ще й курникає. А ти?
Не плачеш ти і не співаєш,
Гадаєш, думаєш-гадаєш,
Як його вчити, навести
На путь святий святого сина
І як його од зол спасти?
Од бур житейських одвести?

Ще рік минув. Коло хатини
Коза пасеться; а дитина
І невеличке козеня
У сінях граються. А мати
Сидить на призьбі коло хати
Та вовну з кужеля пряде.
Аж ось і сам старий іде
З ціпочком тихо попід тином:
Носив у город шапличок
Продать. Йому медяничок,
А їй немудрую хустину,
Собі ж несе на постолі
Ременю доброго. Спочинув
Та й каже: «Доню, не журись.
Царя вже Ірода не стало.
Чогось увечері наївсь,
Та так наївся, що й опрігсь,—
Такее-то мені сказали.
Ходімо,— каже,— у свій гай,
У свій маленький тихий рай!
Ходім додомоньку, дитино».
«Ходім»,— сказала та й пішла
На Ніл сороченята прати
В дорогу синові. Паслась
Коза з козятком коло хати,

For o'er the Earth the Truth of God
Was rising....

Early in the morn
To tend some sheep would Joseph go
(Thus did their busy day begin)
While Mary helped a Copt to spin
His yarn. In wearing toil their woe
Was oft forgot. If but they could
Save up a little coin and buy
Themselves a goat!...

A year passed by.
The old man sat in solitude
And out of blocks of seasoned wood
Made stools and tables, and hummed the while
He worked.... And thou, whose heart no guile
Hath e'er contained, thou holy one,
Thou didst not weep, but o'er thy son
Stayed lost in deep and troubled thought:
For how is a child to be taught
The ways of good, how kept away
From evil in a time and day
With evil fraught!...

Another year
Slips past.... A goat is grazing near
The house, and in the entrance-way
A kid is frolicking, the boy
Watching it gleefully. Her joy
Mingling with sadness, Mary gazeth
Adoringly at him, and praiseth
God for his mercy....

Up the hill
Old Joseph cometh, panting. He
Hath sold some wares of his, and see! —
Brought gifts from town: this kerchief will
Become the youthful wife, this cake
Delight the boy, these straps of leather
Hold up his own worn sandals.

“Mother,”
Saith he to Mary, “we can make
For home at last! King Herod's dead
He feasted much too well, 'tis said,
And died of it. Let us not tarry,
But leave at once. Our quiet haven
Awaiteth us, dear heart. At even
We'd best be off.” To this did Mary
Agree at once, and off she went
To wash the baby's things. The goats

А Йосип сина забавляв,
На призьбі сидя, поки мати
На річці прала ті малі
Сорочечки. А потім в хаті
Поморщив добре постолі
Собі в дорогу. Та й знялись
До сходу сонця, по торбині
На плечі взявши, а дитину
Удвох в колисочці несли.
То с'як, то так прийшли додому.
Бодай не довелось нікому
Узріть такеє. Благодать!
Гайочок тихий серед поля,
Одна-єдина їх доля
Отой гайочок! І не знать,
Де він кохався. І хатина,
Все, все сплюндровано. В руїні
Їм довелось ночувать.
В ярк Марія до криниці
Швиденько кинулася. Там
Колись-то з нею яснолиций
Зустрівся гость святий. Бур'ян,
Будяк колючий з кропивою
Коло криниці поросли.
Маріє! Горенько з тобою!
Молися, серденько, молися!
Окуй свою святую силу...
Долготерпінієм окуй,
В сльозах кровавих загартуй!..
Небога трохи не втопилась
У тій криниці. Горе нам
Було б, іскупленим рабам!
Дитина б тая виростала
Без матері, і ми б не знали
І досі правди на землі!
Святої волі! Схаменулась
І тяжко, важко усміхнулась,
Та й заридала. Полились
На цямрину святіє сльози
Та й висохли. А їй, небозі,
Полегшало.

Єлисавета,

Стара вдова, у Назареті
З малим синком своїм жила,
Таки з Івасем. Та й була
Якась рідня їм. Вранці-рано
Свою дитину, безталанна,
Нагодувала, одягла
І за святим своїм пішла

Were browsing near, and in the tent
The boy was playing. Joseph bent
To pick him up, and on his knee
He rocked him gently. Hastily
The mother in the yellow Nile
Her washing scrubbed and rinsed, and while
'Twas drying, she helped Joseph make
His sandals....

Taking up the child
And lifting, each, a heavy sack,
They started on their journey back.
'Twas sorry going, but at last
They reached their ancient home....

Alas!

May none set eye upon a sight
So desolate, so grim. A waste,
A wilderness.... The grass-grown glade
Where once had stood the house, a bright
Though modest dwelling, was no more.
As for the house, the heart went sore
To see the ugly mass of clay
And scattered heaps of stone.

Dismay

Filled Mary's soul, and to the spring
With burning cheeks she made her way....
'Twas here their saintly visitor
She had encountered.... Overgrown
With weeds the spring now was, and wore
A most neglected look.

O lone,

O stricken heart, thine agony
Dissolve in tears.... O Mary, pray,
Pray, and be patient, sweet one.... Stay!
Drown not thyself, for 'tis through thee
That we, poor slaves, can be redeemed,
Through thee alone, for not a gleam
Of simplest hope can we retain
Should this young son of thine remain
A helpless orphan, nor ever know
What justice is or truth.... But no,
A sob escapeth thee, another,
A third.... Thou findest solace, Mother,
In tears, the pain that gripped thy heart
Hath lifted, we are saved!...

In parts

Not far removed, at Nazareth,
Their widowed friend Elisabeth
Lived with her son. She was related
To them, and so, in truth, 'twas fated

У Назарет той до вдовиці
В сусіду, в наймичку проситись!

Дитяточко собі росло,
З Івасем удовенком гралось.
Уже чимале піросло.
Якось вони собі гуляли
Удвох на улиці, знайшли
Дві палички та й понесли
Додому матерям на дрова.
Звичайні діточки! Ідуть
І веселенькі, і здорові,
Аж любо глянуть, як ідуть!
Отож воно, мале, взяло
Другую паличку у Йвася —
Івась у коники ігрався,—
Зробило хрестик та й несло
Додому, бачте, показати,
Що й він уміє майструвати.
Марія ще за ворітьми
Дітей зустріла, і зомліла,
І трупом пала, як узріла
Той хрестик-шибеничку¹⁷. «Злий!
Недобрий чоловік, лихий
Навчив тебе, моя дитино,
Зробить оце! Покинь! Покинь!»
А він, маленький, неповинний,
Святую шибеничку кинув
І зарідав, і пролились
Ще в перший раз младенчі сльози
На лоно матерне. Небозі
Ніби полегшало. Взяла
У холодочок завела,
В бур'ян, в садок, поцілувала
Та коржиком погодувала,
Свіженьким коржиком. Воно ж
Попестилось собі, погралось
Та й спатоньки, мале, лягло
Таки ж у неї на колінах.
Отож і спить собі дитина,
Мов ангеляточко в раю.
І на єдиную свою
Та мати дивиться і плаче
Тихенько-тихо. Ангел спить,
То щоб його то не збудить.
Та й не догледіла. Неначе
Окропу капля, як огонь,
На його впала, і воно
Прокинулось. Швиденько сльози

That in this hour of need they should
Seek help of her who was a good
And kindly soul. The family
Now go to Nazareth to see
The widow, and to ask for shelter
And work as well.

What could a better,
More gainly sight present than two
Young, sprightly lads absorbed in play!...
On mat and floor, like bear-cubs true,
They rolled, or ran about, or strayed
Behind the house, and, finding there
Two sticks, rushed back in glee to share
These riches with their mothers, eager
To have them use the sticks for wood
To heat the stove. Their health and vigour
Was good to see. In kindly mood
The mothers watched.... The younger boy
Took both the sticks (John had been skipping
About the yard on his and whipping
His hobbyhorse with shouts of joy)
And formed a cross ¹¹ of them, and carried
The cross triumphantly to Mary
To show her that at carpentry
He matched his father. And Mary, spying
The gallows in his hands, came flying
From out the house — more pale was she
Than death itself. “What rogue is he,
What evil-hearted wretch that taught
My child to make the like!” she cried,
And, running wildly to his side,
She pulled it from his grasp, and caught
The boy up in her arms, and sought
To soothe him, for a fount of tears
Rushed from his eyes. To quell his fears,
She took him to a shady nook
Behind the house, while still he shook
With sobs, and held him tight, and gave
A sweet to him. And in her love
The boy found comfort, and was soon
Engaged in play.... The afternoon
Wore on, and in his mother’s lap
He slept at last, and looked a very
Angel from paradise, and Mary
Looked down at him, and o’er his sleep
Kept loving watch. She smiled, but deep
Within her heart there lurked a pain
That brought on tears. Hot, burning ones,

Марія втерла сміючись,
Щоб він не бачив. І небозі
Не довелося одурити
Малого сина. Подивилось
І заридало.

Заробила

Чи то позичила вдова
Півкопи тую на буквар.
Сама б учила, так не знала ж
Вона письма того. Взяла
Та в школу хлопця одвела,
У ієсейську. Доглядала ж
Сама його, сама й навчала
Добру і розуму. Івась,
Таки вдовенко, в його вдавсь,
То вдвох собі й ходили в школу,
І вчились вкупочці. Ніколи
Ані пограється з дітьми,
Ані побігає; самий,
Один-однісінький, бувало,
Сидить собі у бур'яні
Та клепку теше. Помагало
Святому батькові в трудах.
Якось по сьомому годочку,—
Малий вже добре майстрував,—
Одпочиваючи в куточку,
Старий на сина дивувався,
Який-то з його майстер буде!
Які то люди з його будуть!
Та, взявши відер, кандійок ¹⁸,
І батько, й мати, і воно
Пішли на ярмарок у сáмий-
Самісінький Єрусалим.
Хоч і далеко, так спродати
Дорогше можна. От прийшли,
Розташувались. Батько й мати
Сидять собі та продають
Добро своє. А де ж дитина?
Побігло десь. Шукає сина
Та плаче мати. І не чує,
Де ділося. У синагогу
Зайшла благать благого бога,
Щоб син її найшовсь. Аж глядь,
Межи раввінами дитина,
Її хлоп'яточко, сидить
І навчає, неповинне,
Як в світі жить, людей любить,
За правду стать! за правду згинуть!

They gushed.... For fear she wake her son
She did not wipe them, but in vain
To check their fall attempted. They
Rolled down her cheeks, and though she stayed
Quite still, onto the sleeper's face
Fell fast.... Like drops of liquid flame
They stung him. With a start he came
Awake.... The mother's warm embrace,
Her smile were there for him, but he,
Young as he was, her agony
Sensed with his heart, and at her breast
Wept bitterly.

Out of her earnings
(Herself, the mother had no learning,
But wanted him to have the best
Of everything) she bought a grammar,
And sent him in his seventh summer
To school. The boy, though young, was keen
On study, and the strict Essenes
Were pleased. And as for wisdom, that
He learnt from her, and kindness too,
And goodness.

John was e'er his true,
His one close friend. At school, they sat
Together always, and were never
Seen far apart for long. A lover
Of solitude, Emmanuel,
In truth, liked nothing quite so well
As sitting in some quiet corner
All by himself and thoughtfully
Hewing a stave. From other boys
He kept aloof and in their joys
But seldom joined. Such industry,
And in a lad but just turned seven,
Delighted Joseph who was driven
To prideful speculation on
The youngster's future, for his son,
He saw, was craftsman born....

One morning,
At break of day, they started for
Jerusalem. All three with wares
Were loaded to the full, the father
Hoping that they could get a fair
Price for them there, for to no other
In size could this old city be
Compared, or wealth.

A lively trade
Was soon in progress.... Suddenly,

Без правди горе! «Горе вам,
Учителі архієреї!»
І дивувались фарисеї
І книжники його речам.
А радість матері Марії
Неізреченная. Месію,
Самого бога на землі
Вона вже зріла.

Спродались,
Во храмі помолились богу
І веселенькі у дорогу
Додому рушили вночі
По холодочку.

Виростали
І вкупі вчилися, ростучи,
Святе діточки. Пишались
Святе тії матері
Своїми дітками. Із школи
Путем терновим розійшлися
Обидва. Божії глаголи,
Святу правду на землі
І прорекли, і розп'ялись
За воленьку, святу волю!

Іван пішов собі в пустиню,
А твій меж люди. А за ним,

The mother looked, and was dismayed
To find Emmanuel was gone....
Where could he be?...

To find her son
Was now her only thought. She held
Her tears in check and rushed about
In frightened search of him, impelled
By some strange force. A horrid doubt
Had seized her....

In a synagogue
She found him, midst the rabbis. He
Was preaching God's own truth to them,
The sages of Jerusalem,
Telling these haughty Pharisees
To love all men, and fight for truth,
Aye, and for justice, unto death!...
They listened, wondering.... And Mary
Was full of gladness, she was carried
Into a transport of delight,
For was not God before her!...

Night
Was coming on when they at last
Made off for home.

Emmanuel
And John, the widow's son, were fast
Approaching manhood. They were well
Versed in their trade, and scholarly,
And both did proudly choose to tread
The thorny path of life.

They spread
The Word of God, and fearlessly
Upon the cross for freedom died,
For sacred freedom!...

John denied
Himself, and as a hermit spent
His days. As for thy son, he went,
O Mary, amongst men, and sought
All o'er the earth to propagate
His Teaching.... Thou didst leave thy mate,
Old Joseph, and, thyself untaught,
Didst follow him, thine own sweet son,
And never faltered.... On and on
Thy pathway stretched, remote and weary.
And thou didst trudge along it, till
Before thee, Golgotha, O Mary,
Lay beckoning.... It put a chill

За сином праведним своїм,
І ти пішла. В старій хатині
В чужій покинула його,
Святого Йосипа свого!
Пішла тинятись попідтинню,
Аж поки, поки не дійшла
Аж до Голгофи.

Бо за сином
Святая мати всюди йшла,
Його слова, його діла —
Все чула, й бачила, і мліла,
І мовчки трепетно раділа,
На сина дивлячись. А він
Сидить, було, на Єлеоні ¹⁹.
Одпочива. Єрусалим
Розкинувсь гордо перед ним,
Сіяє в золотім вісоні ²⁰
Ізраїльський архіерей! ²¹
Романський золотий плебей! ²²
І час і два мине, не встане,
На матір навіть не погляне,
Та аж заплаче, дивлячись
На іудейську столицю.
Й вона заплаче, ідучи
У яр по воду до криниці,
Тихесенько. І принесе
Води погожої, і вмие

Утомлені стопи святисе,
І пити дасть, і отрясе,
Одує прах з його хітона,

Into thy heart, and yet thy will,
 O holy one, remained unbroken.
 Thou didst with soaring spirit hearken
 To every word thy son did speak.
 Thou wert beside him even while
 He sat and gazed with thoughtful smile
 Upon Jerusalem, awake
 To its proud beauty. He, thy child,
 Took in the temple where Israel's own
 High Priest ¹² was seen to walk alone,
 Rome's golden pleb, ¹³ in robes of gold
 Attired.

A most uncanny hold
 The city had on him. He'd sit
 For hours upon Mount Olivet,
 And gaze on it, thyself forgot....
 But, Mary, thou didst mind it not.
 The holy city's splendour brought
 Tears to thine eyes, and, weeping, thou
 Didst to the spring for water go,
 And, seeing thy son still rapt in thought,
 To all his needs didst minister,
 However small. Thou didst repair
 His chiton, and his thirst appease,
 And bathe his feet, and tenderly
 Watch o'er his sleep....

'Twas good to see
 The children run to him, well pleased
 To climb the slope and be with one

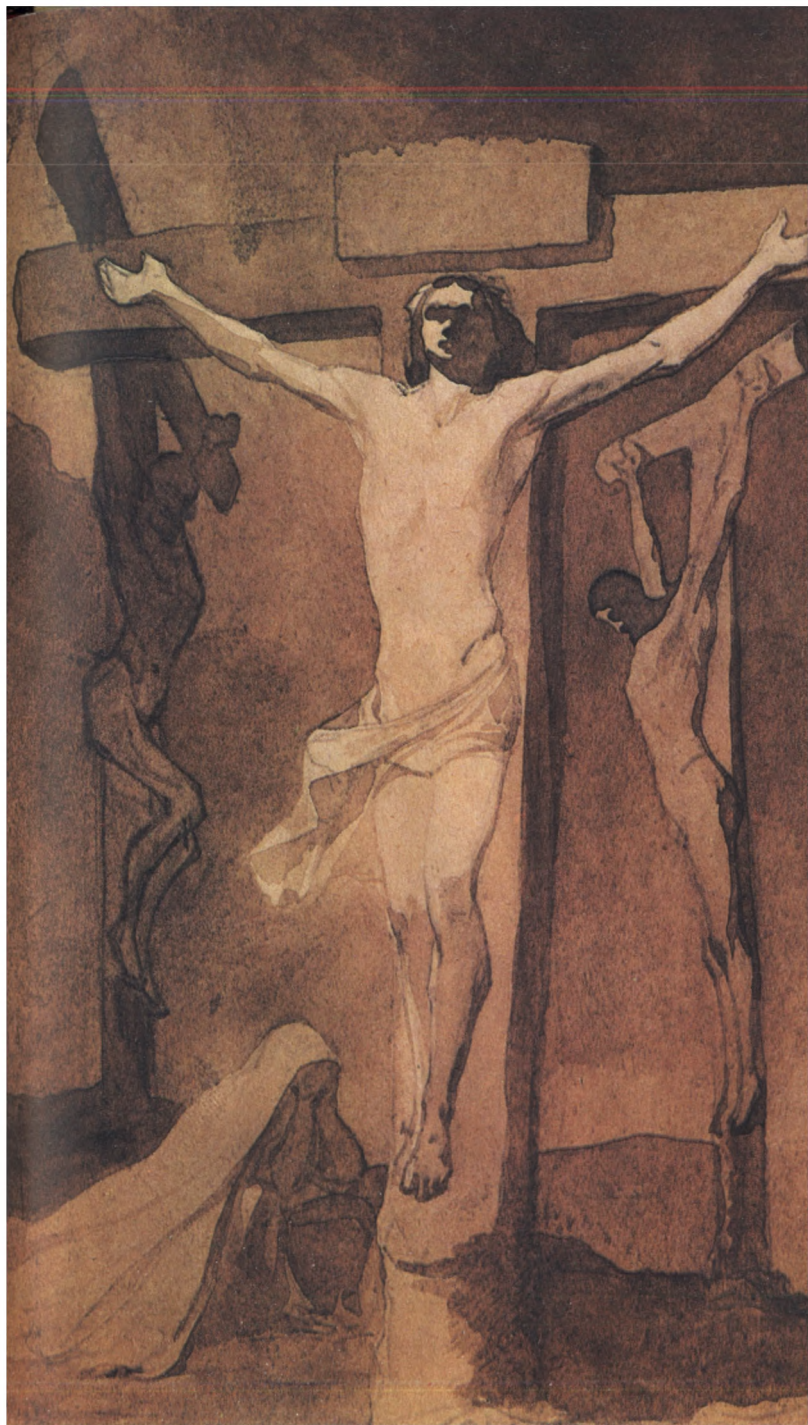
Зашиє дірочку та знову
Під смокву піде. І сидить,
І дивиться, о всесвятая!
Як син той скорбний спочиває.

Аж ось і дівтора біжить
Із города. Його любили
Святиє діточки. Слідком
За ним по улицах ходили,
А іноді й на Єлеон
До його бігали малії.
Отож прибігли. «О святіі!
Пренепорочніе! — сказав,
Як узрів діток. Привітав
І цілував благословляя,
Погрався з ними, мов маленький,
Надів бурнус. І веселенький
З своїми дітками пішов
В Єрусалим на слово нове,
Поніс лукавим правди слово!
Не вняли слову! Розп'яли!
Як розпинать його вели,
Ти на розпутії стояла
З малими дітьми. Мужики,
Його брати, ученики,
Перелякались, повтікали.
«Нехай іде! Нехай іде!
Отак і вас він поведе!» —
Сказала дітям. І упала
На землю трупом.

Розп'ялась

Твоя единая дитина!
А ти, спочинувши під тином,
У Назарет отой пішла!

They loved, and follow him where'er
He went. And he, thy grown-up son,
In all their games did gladly share.
Whene'er they came, his smile caressed
These smudge-faced angels, and he blessed
And kissed them, saying: "O pure of soul,
O innocent of heart, my all
Would I in gladness give to you!"
So always doth he speak, this true
Child of God....

As full of glee
As are his youthful playmates, he
Leaveth Mount Olivet behind him
And entereth Jerusalem,
And to the false of heart and crafty
Doth humbly strive to bring God's lofty
And burning Word of Truth.

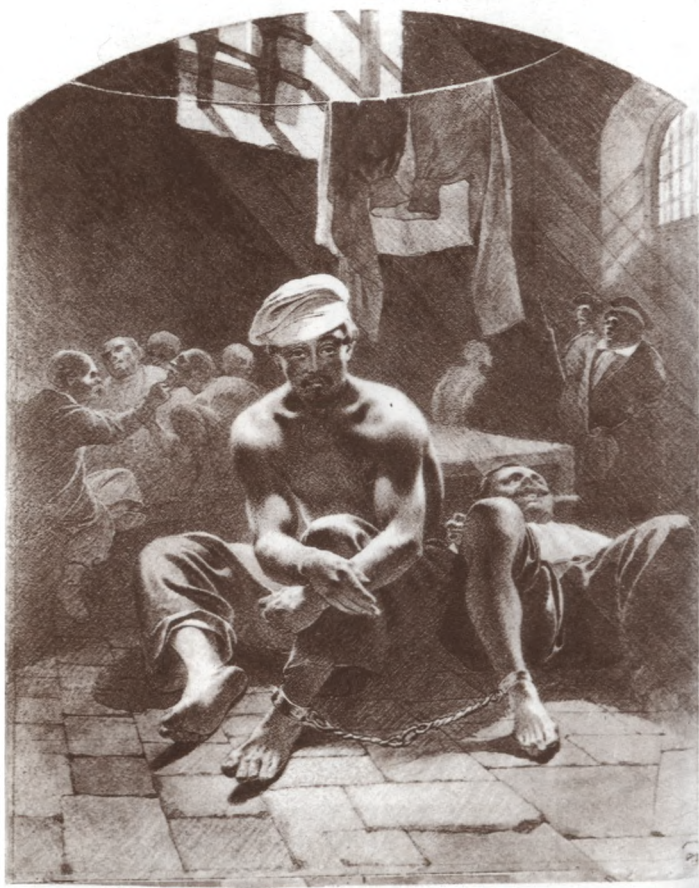
Alas!
They heed the prophet not. "The cross!
The cross for him!" they, jeering, cry,
And lead him off....

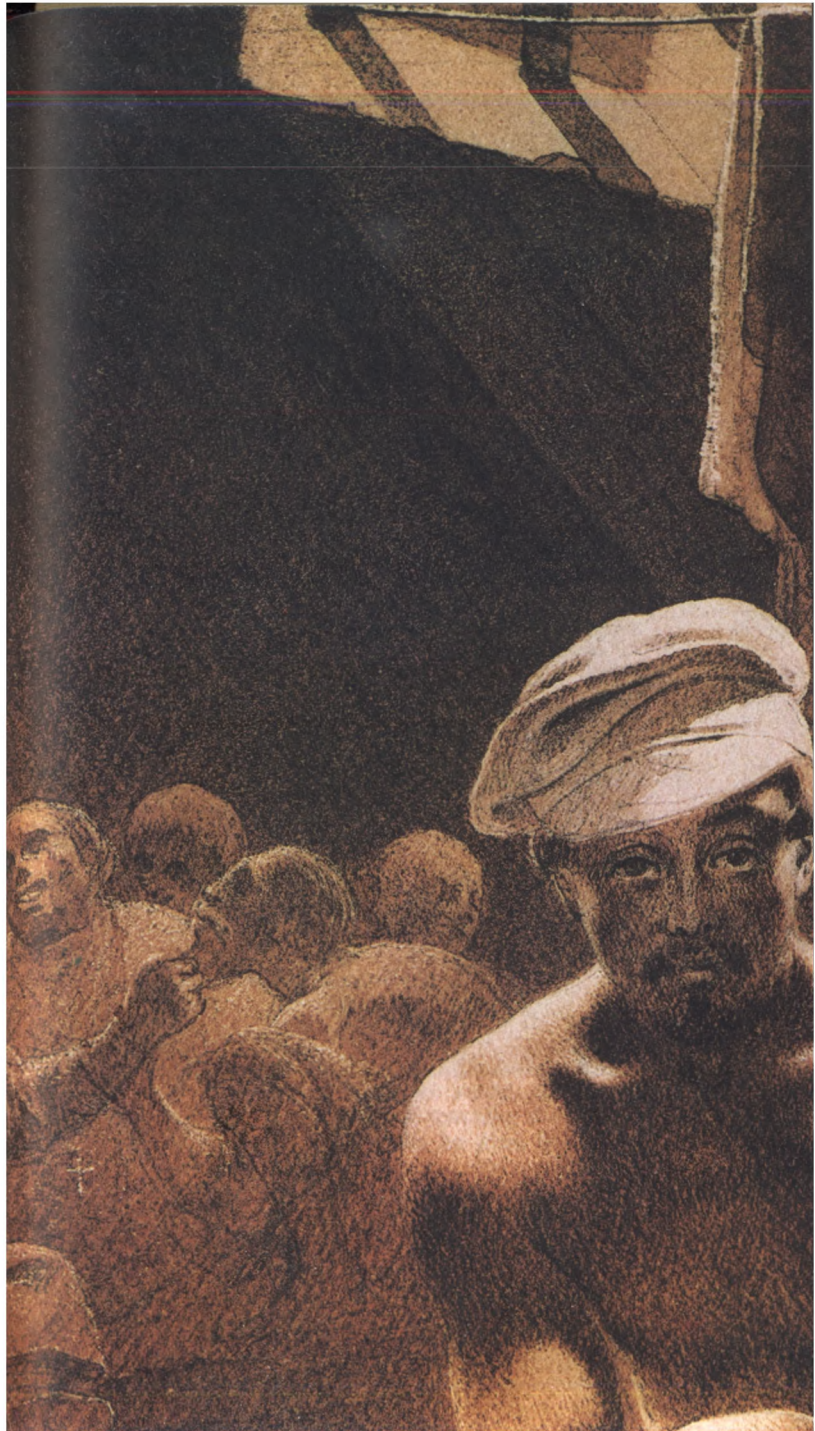
And thou, surrounded

By sobbing children, dost stand dumbfounded
Beside the cross and watch him die.
And his disciples — full of fright

Вдову давно вже поховали
В чужій, позиченій труні
Чужії люде. А Івана
Її зарізали в тюрмі.
І Йосипа твого не стало.
І ти, як палець той, осталась
Одна-однісінька! Такий
Талан твій латаний, небого!

They flee from him.

“For ye the light
Will shine if but ye follow him!”
Thou dost cry out, but dark and dim
The world now groweth, and to the ground
Thou fallest 'thout another sound.
The days pass by.... Thou goest, bowed
With sorrow, back to Nazareth.
Thy kindly friend, Elisabeth,
Hath died and been by strangers laid
To rest, poor soul. John too is dead,
In dungeon murdered. And thy spouse,
Old Joseph, is no more....

Thou art

Alone in all the world, dear heart!...
They that the teaching did espouse
Of Jesus while he lived have fled
From punishment, the cowards, wed
To basest fear....

And thou, thou learnest
Where they are hiding, and with earnest
And loving words, by Heaven led,
Summonest them to join thee, leaving
Their fears behind them.

Брати його, ученики,
Нетвердії, душеубогі,
Катам на муку не дались,
Сховались, потім розійшлись,
І ти їх мусила збирати...
Отож вони якось зійшлись
Вночі круг тебе сумовати.
І ти, великая в женах!
І їх униніє, і страх
Розвіяла, мов ту полову,
Своїм святим огнєнним словом!
Ти дух святий свій пронесла
В їх душі вбогії! Хвала!
І похвала тобі, Маріє!
Мужі воспрянули святіє,
По всьому світу розійшлись.
І іменем твого сина,
Твоєї скорбної дитини,
Любов і правду рознесли

По всьому світу. Ти ж під тинном,
Сумуючи, у бур'яні
Умерла з голоду. Амінь.

А потім ченці одягли
Тебе в порфіру²³. І вінчали,

Thus, believing
In him who was thy son, the breath
Didst thou of firm and selfless faith
Instil into their souls, O Mary,
Their weakling souls.

May Heaven's glory
Forevermore be thine, forever
May thou be blessed. Through thine endeavour
These pious men from sleep arose
And, born anew, to lift they chose
Thy martyred son's own standard, bearing
His flaming Word of Love and Truth
To all the corners of the earth
And to all hearts, themselves declaring
To be his servants. As for thee,
Thou didst in want and poverty

Live out thy days, and die of hunger,
Hid from the avid sight of men,
Beneath a crumbling wall. Amen!...

And then the monks, when thou wert dead,
Arrayed thee in a crimson gown,

Як ту царицю... Розп'яли
Й тебе, як сина. Наплювали
На тебе, чистую, кати;
Розтлили кроткую! а ти...
Мов золото в тому горнілі,
В людській душі возобновилась,
В душі невольничій, малій,
В душі скорбящей і убогій.

[27 жовтня —
11 листопада
1859
С.-Петербург]

And on thine head a golden crown
They placed, and to a cross
Did nail thee in their cruelty.
They spat upon thy purity
And sullied it! But, clean as gold
Upon the hearth, thou didst anew
Rise to the souls of men, the true
And faithful and unblemished souls
Of humble serfs and sufferers.

[*St. Petersburg,*
October 27 —
November 11, 1859]

Translated
by Irina Zheleznova

* *

*

І Архімед, і Галілей
Вина й не бачили. Єлей
Потік у черево чернече!
А ви, святіє предотечі,
По всьому світу розійшлись

І крихту хліба понесли
Царям убогим. Буде бите
Царями сіяєє жито!
А люде виростуть. Умруть
Ще не зачатіє царята...
І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син, і буде мати,
І будуть люде на землі.

24 септября
1860
С -Петербург

* *

*

Wine was a potion Galileo
And Archimedes never drank;
Into the paunches of the monks
Streamed holy oil.... You, prophets, freely
Spread o'er the world and bags of grain

Gave to its wretched kings.... No gain
The corn the kings have sown will bring them,
For beaten down by hailstorms stinging
'Twill be.... Before they are conceived
The princelings they will die, and leave
The earth reborn, with its inhuman,
Brute foes of man for ever gone.
But mothers there will be, and sons —
Aye, here on earth there will be humans!

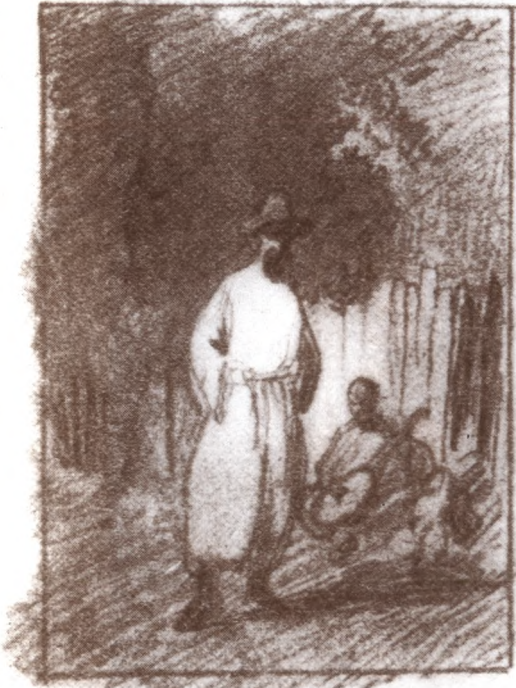
[St. Petersburg,]
September 24, [1860]

Translated
by Irina Zheleznova

* *

*

Не нарікаю я на бога,
Не нарікаю ні на кого.
Я сам себе, дурний, дурю,
Та ще й співаючи. Орю
Свій переліг — убогу ниву!

Та сію слово. Добрі жніва
Колись-то будуть. І дурю!
Себе-таки, себе самого,
А більше, бачиться, нікого?

Орися ж ти, моя ниво,
Долом та горою!
Та засійся, чорна ниво,
Волею ясною!
Орися ж ти, розвернися,
Полям розстелися!

* *

*

It's not that I'm of God complaining
Or any other person blaming.
I just deceive myself, I trow,
And even sing the while I plow
My pauper field forlorn and fallow!

I sow the word. Good crops will follow
In days to come. Yet will they? No!
Myself alone, I have the feeling,
And no one else am I deceiving....

Unfold, my field, fold in furrows,
Black earth set for seeding!
Hill and valley plowed in furrows,
Sown with seeds of freedom!
Unfold, my field, cultivated,
Green with verdure covered,

Та посійся добрим житом,
Долею полийся!
Розвернися ж на всі боки,
Ниво-десятино!
Та посійся не словами,
А розумом, ниво!
Вийдуть люде жито жати...
Веселії жніва!..
Розвернися ж, розстелися ж,
Убогая ниво!!!

Чи не дурю себе я знову
Своїм химерним добрим словом?
Дурю! Бо лучче одурить
Себе-таки, себе самого,
Ніж з ворогом по правді жить
І все нарікать на бога!

5 октября
{1860
С.-Петербург}

With gold grain inseeded,
With good fortune watered!
So unfold in all directions,
Spread, my fertile meadow,
Seeded not with empty gestures
But with wisdom mellow!
Folks will come the crop to garner...
Oh harvest of plenty!...
So unfold, with green be covered,
My field poor and scanty!!
But am I not myself deceiving
With fancies of my own conceiving?
I am! Because it's better so,
To strive, though it should be but vainly,
Than make my peace with bitter foes
And idly keep of God complaining!

[*St. Petersburg.*]
October 5, [1860]

Translated
by John Weir

* *

*

І день іде, і ніч іде.
І, голову схопивши в руки,
Дивуєшся, чому не йде
Апостол правди і науки?

5 ноября
[1860
С.-Петербург]

* *

*

The days go by, the nights go by....
I clutch my head and seek an answer.
"Why comes he not —," dismayed I cry,
"Of truth and knowledge the apostle?"

[St. Petersburg,]
November 5, [1860]

Translated by
Irina Zheleznova

* *

*

Тече вода з-під явора
Яром на долину.
Пишається над водою
Червона калина.
Пишається калинонька,
Явор молодіє,
А кругом їх верболози
Й лози зеленіють.

Тече вода із-за гаю
Та попід горою.

Марту Вѣстку.

На камбѣтѣ 24. Января 1859.

Недавно я позо Урилому
брухове и господи Славае,
Шодъ наша правда неуголола,
Шодъ наше слово невлерало,
и видлелаве. Топодѣ понаве
тѣбе намъ краткого пророка,
и обшгитель мѣсто хизе
моде и кештѣак. Свѣтѣ мѣ!
Мобъ тѣ зоренко свѣтѣак!
Мобъ тѣ слово моладак!
Свѣтѣ намѣ, и ознѣ,
и ознѣ мое побѣте
удочѣ сурѣ неукрѣте
Толоднее. и ознѣ,
и думѣ волнѣмо на волю
изѣ доно вѣнѣ воззѣ.
~~А дѣла мои... мобъ тѣ доде!~~
~~тѣбѣ мое дѣло мѣгоду.~~
и думѣ волнѣмо... о доде!
Пророкѣ тѣмѣ: мобъ тѣ доде.
тѣбѣ и думѣ мѣгоду.

1859.
февраль 17.
Р. Н. Т.

* *

*

By a spring a sycamore
On the hilltop grows.
Down the hill into the vale
Swift the water flows.
Soft of hue, a guelder rose
Blossoms on the green,
And a leafy willow tree
Weeps beside the stream.

Round a wood the streamlet runs,
And its voice is gay.

Хлюпочуться качаточка
Помеж осокою.
А качечка випливає
З качуром за ними,
Ловить ряску, розмовляє
З дітками своїми.

Тече вода край города.
Вода ставом стала.
Прийшло дівча воду брати,
Брало, заспівало.
Вийшли з хати батько й мати
В садок погуляти,
Порадись, кого б то їм
Своїм зятем звати?

7 ноября
[1860
С.-Петербург]

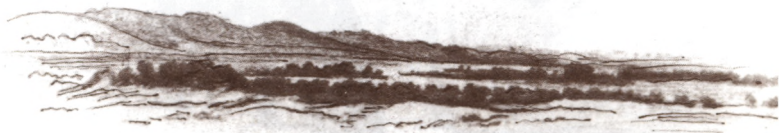

Near the bank, amid the sedge,
Ducklings splash and play.
Mother Duck and Father Duck
Swim beside their brood.
Mother Duck the ducklings shows
How to look for food.

To the stream a maiden comes,
Two bright pails she brings.
To the stream a maiden comes
And a song she sings.
To her side her parents haste;
There she sits, the lass.
"Tell us who our child will wed!"
Of the stream they ask.

[*St. Petersburg,*]
November 7, [1860]

Translated
by *Irina Zheleznova*

Koro Kameba

ПРИМІТКИ   NOTES
СПИСОК   LIST OF
ІЛЮСТРАЦІЙ   ILLUSTRATIONS

ПРИМІТКИ

КАТЕРИНА

- ¹ Жуковський Василь Андрійович (1783—1852) — російський поет і перекладач, один із основоположників російського романтизму. Брав безпосередню участь в організації викупу Т. Шевченка з кріпацтва. На пам'ять про день викупу — 22 квітня (ст. ст.) 1838 р. — поет присвятив йому поему «Катерина».
- ² Москаль — тут: офіцер царської армії. Найчастіше москалями в часи Т. Шевченка називали всіх, хто служив у царській армії, незалежно від чину й національності.
- ³ ...Заспіває Гриця — народну пісню «Ой не ходи, Грицю...». Її Т. Шевченко часто згадував у своїх поезіях.
- ⁴ Кете — дайте, подайте.
- ⁵ Шаг — дрібна монета: гріш, півкопійки.
- ⁶ Гетьманщина — напівофіційна назва Лівобережної України разом з м. Кисвом (в офіційних актах царської Росії Гетьманщина називалась Малоросією), якою з 1667 р. по 1764 р. управляв гетьман. Цей термін Т. Шевченко вживає у різних значеннях: як суспільно-політичний лад і як територія; тут вжито у першому значенні.
- ⁷ Покотьоло — дерев'яна дитяча іграшка, що має форму обруча.
- ⁸ Карбівничий — лісник, той, що робить (карбує) зарубки (позначки) на деревах.
- ⁹ ...Ісуса співає — тобто релігійну пісню («псальму»), її співали старці й кобзарі.
- ¹⁰ Берлин — старовинна карета.

«ДУМИ МОЇ, ДУМИ МОЇ...»

- ¹ Булава — палиця з кулястим потовщенням на кінці. Тут — символ гетьманської влади.
- ² Бунчуг (бунчук) — булава з металевою кулькою на кінці і

NOTES

KATERINA

- ¹ Zhukovsky, Vasily (1783—1852), Russian poet and translator, one of the founders of Russian romanticism. He took an active part in freeing Shevchenko from serfdom. In memory of the day when he was ransomed, Shevchenko dedicated his long poem *Katerina* to Zhukovsky.
- ² *Muscovite* (in Ukrainian *moskal*), here an officer in the czarist army. In Shevchenko's times the term was used for anybody who served in the czarist army, irrespective of his rank or nationality.

“THOUGHTS OF MINE...”

- ¹ *Mace*, symbol of authority used by the hetman — the Commander-in-Chief in the Cossack army.
- ² *Bunchuk*, a staff embellished with a horse's tail and a small

прикрасою-китицею з кінського волосу. Тут — ознака гетьманської влади.

metallic ball at the end. Here a symbol of the hetman's authority.

ПЕРЕБЕНДЯ

- ¹ *Перебендя* — людина, що вмів весело, дотепно розповідати і співати. Тут — кобзар.
- ² *Чалий Сава (?—1741)* — полковник надвірного війська магнатів Потоцьких. Деякий час був на Запорозькій Січі, після втечі з якої служив сотником у польських магнатів Четвертинських. Під час гайдамацького повстання 1734 р. перейшов на бік повстанців, а після його придушення склав присягу на вірність польсько-шляхетському уряду, за що був страчений гайдамаками загону Гната Голого. Тут згадується історична пісня про зраду С. Чалого і його покарання.
- ³ *Горлиця* — можливо, це жартівлива пісня «Ой летіла горлиця через сад» або пісня «Ой дівчина-горлиця до козака горнеться».
- ⁴ *Сербин* — представник південнослов'янської народності, що живе в Югославії. Серби брателься із східними слов'янами у боротьбі проти зовнішніх ворогів, бували на Україні, де про них склалось кілька пісень. Дві з них вміщено у зб. М. Максимовича «Украинские народные песни» (1834): «Ой сербине, сербине! покинь сербовати...» і «Ой сербине, сербиночку, сватай мене, дівчиночку». Одну з таких пісень і виконував Перебендя.
- ⁵ *Шинкарка* — відома в багатьох варіантах пісня про шинкарку, яку козаки підмовили їхати з ними, а потім убили.
- ⁶ *Про тополю* — пісня про злу свекруху, яка чарами перетворила невістку в тополю.

PEREBENDYA

- ¹ *Perebendya*, an engaging story-teller and singer. Here a *kobzar*, i. e. a bard playing a national Ukrainian stringed instrument, *kobza*.
- ² *Of Lazarus*, i. e. a song based on the biblical parable of the rich man and the beggar.
- ³ *How the Sich was razed*, the Zaporozhian Sich, which means fortifications (*sichi*) below the rapids (*porohi*). The Sich was founded in the early 16th c. on the lower Dnieper in the course of the struggle of the Ukrainian popular masses against serfdom bondage and national oppression as well as against the Turkish and Tartar invaders. In 1775 the Sich was destroyed on the order of the Russian Empress Catherine II as a stronghold of antifeudal movement. Here a reference to historical songs based on this event.

- ⁷ *У гаю* — пісня про те, як син за намовою матері убив свою жінку.
- ⁸ *Про Лазаря* — пісня, у якій використано євангельську легенду про голодного старця Лазаря і багатія Лазаря.
- ⁹ *...Як Січ руйнували.* — В ході боротьби українських народних мас проти феодально-кріпосницького і національного гніту, а також проти турецьких і татарських нападів на початку XVI ст. у пониззі Дніпра була створена Запорозька Січ. Розглядаючи Січ як вогнище антифеодальної боротьби, Катерина II у 1775 р. видала наказ про її зруйнування. Тут ідеться про історичні пісні, пов'язані з цією подією.

ГАЙДАМАКИ

- ¹ *Гайдамаки* — учасники народно-визвольного руху (переважно селяни) проти феодально-кріпосницького, національного і релігійного гніту на Правобережній Україні, яка до кінця XVIII ст. перебувала під владою шляхетської Польщі. Грізним вибухом гайдамацького руху було повстання 1768 р., очолене Залізником і Гонтою (відоме під назвою Коліївщина), яке і стало темою Шевченкового твору. Виступи гайдамаків жорстоко придушувались шляхетською Польщею при підтримці царського уряду.
- ² *Султан* — тут: оздоба з пір'я чи кінського волосу на парадних головних уборах військових.
- ³ *Скутарі* — передмістя Царгорода, де знаходився палац султана, багато мечетей, базари і склади, а також тюрма, в якій перебували полонені козаки. Царгород — давня слов'янська назва Константинополя (Стамбула), колишньої столиці Туреччини.
- ⁴ *Тма, мна* — трилітерні склади в церковнослов'янському букварі.
- ⁵ *Оксія* — надрядковий значок в церковнослов'янських книгах, що означає наголос над складом.

HAIDAMAKI

- ¹ This long poem is given incomplete. *Haidamaki*, a term used for members of a popular liberation movement (mostly peasants) against serfdom bondage, national and religious oppression in the Right-Bank Ukraine (west of the Dnieper River), which until the end of the 18th c. was under the rule of feudal Poland. The most powerful uprising of the *Haidamaki* (known as *Koliyivshchina* and led by *Zaliznyak* and *Gonta*) was that of 1768, which *Shevchenko* made the theme of his poem. The *Haidamaki* actions were cruelly suppressed by feudal Poland supported by the czarist government of Russia.
- ² *Ataman* (*in Ukrainian Otaman*), a Cossack headman.
- ³ *Sotnik*, commander of a military unit in the Cossack army (from *sotnya*, i. e. a hundred).
- ⁴ *Skutari*, a suburb of *Tsargrad*, with a sultan's palace, numerous mosques, markets and storehouses, as well as a prison in which captured Cossacks were held. *Tsargrad* is an old Slavic name of Constantinople

- ⁶ *Щирий батько* — Григорівич Василь Іванович (1786—1865), російський історик мистецтва, секретар Товариства заохочування художників у Петербурзі, конференц-секретар Академії мистецтв (1829—1859), сприяв розвитку мистецької освіти на Україні. Брав діяльну участь у викупі Т. Шевченка з кріпацтва. На згадку про день викупу Т. Шевченка присвятив йому поему «Гайдамаки».
- ⁷ *Інтродукція* — вступ до великого музичного або художнього твору. Оскільки в поемі був уже ліричний вступ, Т. Шевченко назвав тут історичний вступ «інтродукцією».
- ⁸ *Степан* — Стефан Баторій, король Польщі з 1576-го до 1586 р.
- ⁹ *Ян Собієський* — Ян Собеський, король Польщі в 1674—1696 рр.
- ¹⁰ *...Дивилися, як королі із Польщі втікають...* — Після смерті короля Сигізмунда II Августа в Польщі скінчилась династія Ягеллонів і королем було обрано Генріха Валуа, брата французького короля Карла IX. Звикнувши до абсолютистських порядків у Франції, Генріх Валуа не зважав на шляхетську конституцію, внаслідок чого між ним і шляхтою почалися чвари. Після смерті Карла IX Генріх Валуа повернувся до Франції.
- ¹¹ *Nie pozwalam!* (Пол.) — Не дозволяю! — право вето (заборони), яке мав у XVII—XVIII ст. кожен член польського сейму. За цим правом голос лише одного депутата міг зірвати ухвалу сейму.
- ¹² *Понятовський Станіслав Август* (1732—1798) — останній король Польщі. Проводив політику, що відповідала інтересам польських магнатів та царського уряду Росії. При ньому Польща втратила свою державність.
- (Istanbul), the former capital of Turkey.
- ⁵ *A foster-father fine*, Vasil Hrihorovich (1786—1865), Russian art historian, secretary of the Society for the Encouragement of Artists in St. Petersburg, conference-secretary of the Academy of Fine Arts (1829—1859), promoted art education in Ukraine. Was active in ransoming Shevchenko from serfdom. In memory of the day when it happened, Shevchenko dedicated his *Haidamaki* to Hrihorovich.
- ⁶ *Sobieski*, Jan Sobieski, king of Poland from 1674 to 1696.
- ⁷ *Batory*, Stefan Batory, king of Poland from 1576 to 1586.
- ⁸ *How Polish kings the Polish kingdom fled*. The Polish King Zygmunt II August was the last of the Jagiello dynasty. After his death, Henry of Valois, brother of Charles IX of France, was elected king of Poland (1573). Following the traditions of the French absolute monarchy, Henry disregarded the constitution, which caused conflicts between him and the Polish nobility. On the death of Charles IX, King Henry returned to France.
- ⁹ *Nie pozwalam!* (Polish), i. e. I do not permit it. Veto power, which every member of the Polish Sejm (parliament) had in the 17th—18th centuries. If but one voice shouted “Nie pozwalam!”, the subject under consideration was dropped.
- ¹⁰ *Poniatowski*, Stanislaw II August Poniatowski (1732—1798), the last king of Poland, whose policy was in the interests of the Polish magnates and the czarist government of Russia and under whom Poland lost its sovereignty.
- ¹¹ *Pulaski*, Pac, Kazimierz Pułaski and Jan Michał Pac,

- ¹³ *Гонору слово* — слово честі.
- ¹⁴ *Пулавський, Пау* — польські магнати, що очолювали опозицію проти Понятовського, керівники шляхетського повстання, яке було придушене за допомогою царського війська.
- ¹⁵ *Конфедерації* — тут: тимчасові військово-політичні об'єднання реакційної частини польської шляхти й католицького духовництва, метою яких було збереження необмежених привілеїв шляхти й католицької церкви. Найвідомішою конфедерацією була Барська, створена 1768 р. на з'їзді польської шляхти в м. Барі (тепер місто Вінницької області). На Україні конфедерати жорстоко знущалися з народу. Коліївщина була відповіддю українського народу на ці знущання. У 1772 р. Барська конфедерація розпалася.
- ¹⁶ *Титар* (кититор) — церковний староста.
- ¹⁷ *Чигирин* — повітове місто (тепер районний центр Черкаської області). Під час визвольної війни українського народу 1648—1654 рр. було резиденцією гетьмана Богдана Хмельницького. У січні 1653 р. в Чигирині відбулася старшинська рада, яка прийняла ухвалу продовжувати боротьбу проти шляхетської Польщі і добиватися возз'єднання України з Росією.
- ¹⁸ *Свячений* — ніж, за переказами, освячений духовництвом Мотронинського монастиря (поблизу Чигирина) на розправу гайдамаків із шляхтою.
- ¹⁹ *...подивіться: то конфедерати...*— «Про конфедератів так розказують люди, котрі їх бачили; і не дивно, бо то була все шляхта з *honorom*, без дисципліни; робить не хочеться, а їсти треба». (Приміт. Т. Шевченка). *Z honorom* — з гонором, з пихою.
- Polish magnates who led the opposition against Poniatowski and a rebellion of the gentry, which was suppressed with the assistance of the czarist army.
- ¹² *Confederates*, members of confederacies, here temporary military and political alliances of the reactionary Polish nobility and Roman Catholic clergy to protect the unlimited privileges of the nobility and the Roman Catholic Church. The most widely known was the Bar Confederacy set up at a congress of the Polish nobility in 1768 in the town of Bar (now in Vinnitsya Region, Ukraine). The confederates were notorious for their atrocities against the Ukrainian population, whose uprising called *Koliyivshchina* was provoked by these atrocities. In 1772 the Bar Confederacy broke up.
- ¹³ *Chihirin*, a district centre, now in Cherkasy Region, the residence of Hetman Bohdan Khmelnytsky during the War of Liberation led by the Ukrainian people in 1648—1654 against the dominance of feudal Poland. In January 1653 a council of the senior officers held in Chihirin took a decision to continue fighting and seek reunification with Russia.
- ¹⁴ *Blessed blade*, a legendary knife which the clergy of St. Motrona's Monastery near Chihirin blessed to be used by the *Haidamaki* to avenge the cruelty of the Polish nobility.
- ¹⁵ *Those are the confederates*. "That's what witnesses say about the confederates. It is no wonder, because those nobles were haughty and knew no discipline; they were too lazy to work, but they still

- ²⁰ *Наливайко Северин* — керівник антифеодального селянсько-козацького повстання 1594—1596 рр. на Україні і в Білорусії проти гніту польських, литовських, українських і білоруських феодалів, брав участь у походах запорожців проти турків і кримських татар. Був виданий верхівкою козацької старшини польській шляхті і страчений у Варшаві 1597 р. З ім'ям Наливайка пов'язано багато народних пісень і легенд.
- ²¹ *Вільшана* — «Вільшана, або Ольшана, — містечко Київської губернії, Звенигородського повіту». (Приміт. Т. Шевченка).
- ²² *Навіки, праведний, заснув.* — «Анахронізм: титаря ляхи замучили зимою, а не літом». (Приміт. Т. Шевченка). Ця подія сталася (тут відтворено справжній факт) за два роки до Коліївщини — 1766 р.
- ²³ *Треті півні* — «Треті півні — сигнал; розказують, що Залізняка есаул, не діждавши третіх півнів, запалив Медведівку — містечко між Чигрином і Звенигородкою». (Приміт. Т. Шевченка).
- ²⁴ *Схизмати* — «Неуніатів ляхи називали схизматами». (Приміт. Т. Шевченка).
- ²⁵ *Гонта Іван (?—1768)* — сотник надвірних козаків в Умані, що служили при дворі Потоцького, один з керівників народного повстання 1768 р. Під час наступу гайдамацького війська під проводом Залізняка Гонта разом з надвірними козаками перейшов на бік повстанців. Після здобуття Умані Гонту проголошено уманським полковником. Коли повстання було придушене, польська шляхта при підтримці царського війська нещадно розправилася з його учасниками. Гонта був підступно схоплений царським військом, виданий польській шляхті і після лютих тортур страчений
- had to eat.” (A note by Shevchenko).
- ¹⁶ *Nalivaiko, Severin Nalivaiko*, leader of the peasant-Cossack uprising of 1594—1596 in Ukraine and Byelorussia against the oppression of the Polish, Lithuanian, Ukrainian and Byelorussian feudals, took part in Zaporozhian Cossack campaigns against the Turks and Crimean Tartars. The high-ranking Cossack officers gave him up to the Polish nobility, who had him executed in Warsaw in 1597. Nalivaiko's name figures prominently in many folk songs and legends.
- ¹⁷ *He's gone to his eternal rest.* “This is an anachronism: the Poles tortured the churchwarden to death in winter, not in summer.” (A note by Shevchenko). This happened (the author used a real fact) two years before the Koliyivshchina uprising, in 1766.
- ¹⁸ *The third cock-crow.* “The third cock-crow was to be used as a signal. People say that Zaliznyak's aid, without waiting for the third cock-crow, set fire to Medvedivka, a small town between Chihirin and Zvenigorodka.” (A note by Shevchenko).
- ¹⁹ *Schismatics.* “The Poles called non-Uniates schismatics.” (A note by Shevchenko.).
- ²⁰ *Vilshana.* “Vilshana or Olshana, is a small town in Kiev Province, Zvenigorodka District.” (A note by Shevchenko).
- ²¹ *Gonta, Ivan (? — 1768)*, a *sotnik* of the Uman court Cossacks in the service of the Polish magnate Potocki, one of the leaders of the popular uprising of 1768. As the *Haidamaki* under Zaliznyak advanced on Uman, Gonta and the Cossacks under his command went over to the rebels. When Uman was taken, Gonta was promoted to the Colonel of Uman. After the uprising was suppressed,

- у селі Сербах (тепер село Гонтівка) на Поділлі.
- ²⁶ *Залізняк Максим* — запорозький козак, один з керівників Коліївщини. Організував у Холодному Яру (під Чигирином) повстанський загін гайдамаків і привів його під Умань — місто, що належало тоді польському магнатові Потоцькому, — де з'єднався з повсталими козаками під проводом Гонти. Був по-зрадницькому схоплений царським полковником Гур'євим і після жорстокої кари батогами засланий на довічну каторгу до Сибіру.
- ²⁷ *Рось і Альта* — річки, на берегах яких відбувалися бої повсталих селян з військом шляхти. Згадуючи *Сену*, Т. Шевченко має на увазі Варфоломіївську ніч — ніч з 23-го на 24 серпня 1572 р. (проти дня св. Варфоломія), у яку в Парижі католики знищили близько 30 тисяч гугенотів.
- ²⁸ *Домаха* — шабля з дамаської сталі.
- ²⁹ *Галайда* — бездомний бурлака.
- ³⁰ *Царина* — ворота при в'їзді в село.
- ³¹ *А хто винен? Ксьондзи, езуїти.* — «До унії козаки з ляхами мирилися, і якби не езуїти, то, може б, і не різалися; езуїт Посевін, легат папський, перший начав унію в Україні». (Приміт. Т. Шевченка). Легат — тут: уповноважений папи в країні, що не має дипломатичних відносин з Ватиканом.
- ³² *З Керелівки* — «Керелівка, або Кириловка, — село Звенигородського повіту. Червонець, що дав Залізняк хлопцеві, і досі єсть у сина того хлопця, которому був даний, — я сам його бачив». (Приміт. Т. Шевченка).
- ³³ *Будища.* — «Село Будище, недалеко од Керелівки; в яру
- the Polish nobility, supported by the czarist troops, punished its participants mercilessly. The czarist troops seized Gonta treacherously and gave him up to the Polish nobility. After inhuman tortures he was executed in the village of Serbi (now Gontivka) in Podolia.
- ²² *Zaliznyak, Maxim*, a Zaporozhian Cossack, one of the leaders of the Koliyivshchina uprising. He formed a group of rebels in Kholodny Yar (Cold Ravine, near Chihirin) and led it to Uman — a town which then belonged to the Polish magnate Potocki — where the rebellious Cossacks under Gonta joined him. Zaliznyak was treacherously seized by the czarist colonel Guryev, and after a cruel whipping was exiled for life for hard labour in Siberia.
- ²⁴ *Alta and Ros*, the rivers on which battles between the Ukrainian peasant-rebels and the troops of the Polish nobility took place. Referring to the *Seine*, Shevchenko had in mind the slaughter of the Huguenots (nearly 30,000 killed) by the Catholics in Paris, known as the St. Bartholomew's massacre (August 23—24, 1572).
- ²⁵ *Halaida*, a vagrant.
- ²⁵ *The Jesuits, the priests!* "Before the union the Cossacks and the Poles lived in peace, and if it were not for the Jesuits, perhaps they wouldn't fight at all. The Jesuit Possevino, the Pope's legate, was the first to introduce the union in Ukraine." (A note by Shevchenko). *Legate* here means an envoy of the Pope in a country that does not maintain diplomatic relations with the Vatican. The union is a reference to the Uniate Church.
- ²⁶ *Kerelivka*. "Kerelivka, or Kirilovka, is a village in Zvenigorodka District. The son of the boy, to whom Zaliznyak had given a gold coin, still keeps it,

озеро і над озером ліс невеликий, зовється Гупалівщиною за те, що там Залізник збивав ляхів з дерева. Льохи, де був захований шляхетський скарб, і досі видно, тільки вже розруйновані». (Приміт. Т. Шевченка).

³⁴ *Дукачик* — дукат, срібна, пізніше золота монета, яку карбували в ряді країн Західної Європи. На Україні він звався «червоним золотом». За часів Коліївщини мав вартість в 3—3,5 крб.

³⁵ *У Лисянку* — «Лисянка — містечко Звенигородського повіту, над річкою Гнилим Тікичем. Тут зійшлися Гонта з Залізняком і розруйнували старосвітський будинок, Богданом нібито будований». (Приміт. Т. Шевченка). Епізод про зустріч у Лисянці побудований на основі народних переказів. Насправді ж Гонта з'єднався з Залізняком під Уманню.

³⁶ «*Умань* — город повітової губернії Київської». (Приміт. Т. Шевченка). Тепер районний центр Черкаської області.

³⁷ *Китайка* — синя або червона бавовняна тканина.

³⁸ Цей епіграф Т. Шевченка власноручно вніс у текст одного з примірників видання «Кобзаря» 1860 р. Епіграф взятий з народної пісні про Швачку. Швачка Микита — запорозький козак, під час Коліївщини ватажок гайдамацького загону, який діяв у районі Білої Церкви, Фастова, Василькова. Після поразки повстання засланий до Сибіру. В народних піснях Швачка оспівується як герой і захисник покріпаченого селянства. Т. Шевченко з дитинства був знайомий з піснями про Швачку, одну з них — «Ой поїжджає по Україні та козаченько

I saw it myself." (A note by Shevchenko).

²⁷ *Budishcha*. "The village of Budishche, not far from Kerelivka. There is a lake there in a ravine, and by the lake there is a small forest called Hupalivshchina because Zaliznyak once knocked Poles off a tree there. The cellars where the Polish nobles' treasures were hidden can still be seen, only they are in ruins now." (A note by Shevchenko). *Hupalivshchina* derives from the verb *hupati*, which means to fall with a thud.

²⁸ *Ducat*, a silver, later gold, coin issued in a number of countries in the Western Europe of the time. In Ukraine this coin was called "red gold" and was worth 3 to 3.5 rubles in the times of the Koliyivshchina uprising.

²⁹ *Lisyanka*. "Lisyanka is a small town in Zvenigorodka District, on the Hnily Tikich River. This is the place where Gonta and Zaliznyak met and ruined an old-style house, which is said to have been built by Bohdan [Khmelnitsky]." (A note by Shevchenko). The episode about the meeting in Lisyanka is based on legends. In reality Gonta joined Zaliznyak at Uman.

³⁰ "*Uman*, a district centre in Kiev Province." (A note by Shevchenko). Now the town is in Cherkasy Region.

³¹ This epigraph Taras Shevchenko inserted in his own hand in a copy of the 1860 edition of his *Kobzar* (The Bard). The epigraph is borrowed from a folk song about Mikita Shvachka. He was a Zaporozhian Cossack, who, during the Koliyivshchina uprising, led a group of rebels which operated in the vicinity of Bila Tserkva, Fastiv and Vasilkiv. After the defeat of the uprising he was exiled to Siberia. Folk songs celebrate Shvachka as a hero and defender of the serf-peasants. Taras

Швачка» — поет назвав у щоденнику «улюбленою».

¹⁴ *Kinni narodowi...* (Пол.) — «Kawalerja narodowa» — так звалися польські драгуни; їх тоді було в Умані 3000, і всі були побиті гайдамаками. (Приміт. Т. Шевченка).

⁴⁰ *Махнув ножем — і дітей немає!* — «В Умані Гонта убив дітей своїх за те, що їх мати-католичка помогла єзуїтам перевести їх в католики. Младанович, товариш синів Гонти, бачив з дзвіниці, як вони умерли і як школярів базилянської школи потопив Гонта в криниці. Він багато написав об Гайдамаччини, але надрукованого нема нічого». (Приміт. Т. Шевченка). Насправді ж Гонта не вбивав своїх дітей. Навіть синові уманського губернатора Младановича, якому тоді було 7 років, він зберіг життя. Згодом Младанович виступив із спогадами про Коліївшину, але про вбивство Гонтою своїх дітей не згадує.

⁴¹ *Базиліани* — ченці уніатського ордену св. Василя. В Умані базиліани мали школу для шляхетських дітей.

⁴² *Мінеї* — Четві-Мінеї (з гр. — щомісячні читання), церковно-релігійні збірники в дванадцяти частинах, що містили «життя святих», повчання тощо, укладені відповідно до кожного місяця року.

⁴³ *...Осталася слава.* — «Злодій, розбойник або гайдамака — такими осталися гайдамаки по Коліївшині. Такими їх знають і досі». (Приміт. Т. Шевченка). Тут, очевидно, Т. Шевченко говорить про погляди, що їх дотримувалася тодішня реакційна історіографія. У народній пам'яті гайдамаки жили як месники — захисники інтересів народних мас. У поемі Т. Шевченко осуджує національну ворожнечу і

Shevchenko had known songs about Shvachka since his childhood. One of them the poet described in his diary as his favorite.

³² *Dragoons.* “The Polish dragoons were called *kawalerja narodowa* (national cavalry). There were 3000 of them in Uman, and all were killed by *Haidamaki*.” (A note by Shevchenko).

³³ *And the two lads were slain.* “In Uman Gonta killed his children because their mother, who was a Catholic, helped the Jesuits to convert them to Catholicism. Mladanovich, a friend of Gonta's sons, saw from a belfry how they died and watched Gonta drowning pupils of St. Basil's school in a well. Mladanovich wrote much about the *Haidamaki* uprising, but no published materials are available.” (A note by Shevchenko). In reality Gonta did not kill his children. He even saved the life of the son of the governor of Uman Mladanovich, who was seven then. Later Mladanovich published his reminiscences about the *Koliyivshchina* uprising, but there was no mention of Gonta killing his children.

³⁴ *St. Basil's school.* The Uniate order of St. Basil had a school for the Polish gentry's children in the Ukrainian town of Uman.

³⁵ *This repute /To our own days remains.* “A thief, robber or *Haidamaka* — that's the *Haidamaki* image after the *Koliyivshchina* uprising. And that's what we know about them today.” (A note by Shevchenko). Shevchenko probably meant the view of the reactionary historiography of the time. In people's memory *Huidamaki* lived as their avengers who defended the interests of the masses. In his poem Taras Shevchenko condemned national enmity and called for the unity

закликає слов'янські народи до єднання. Ці думки поет виразно висловив у передмові до твору.

ГАМАЛІЯ

- ¹ *Гамалія* — Шевченків Гамалія особа не історична; це узагальнений образ козацького ватажка. В українській історії, починаючи з XVII ст., відомо кілька Гамалій; згадуються вони і в «Истории русов» серед козацької старшини XVII—XVIII ст., проте жоден з них не очолював морських походів.
- ² *Великий Луг* — давня назва місцевості на лівому березі Дніпра, вкритої лісом, з озерами, лиманами, де запорожці полювали й ловили рибу.
- ³ *Хортиця* — острів на Дніпрі. Важливий опорний пункт Запорозької Січі.
- ⁴ *Таляр* — срібна монета.
- ⁵ *Візантія* — Східно-Римська імперія; тут йдеться про м. Стамбул (Константинополь), який до 1453 р. був столицею Візантії.
- ⁶ *Хурдига* — тюрма.
- ⁷ *Чернець* — Петро Конашевич-Сагайдачний (?—1622), — гетьман українського реєстрового козацтва, належав до угодовської старшини і дбав про її інтереси. Насправді він ченцем не був. Уславився походами проти Кримського ханства і султанської Туреччини. В 1620 р. послав до Москви посольство з проханням прийняти козаків на службу. В 1621 р. командував козацьким військом у битві проти турків під Хотиним. Помер від тяжкої рани, яку дістав у цій битві. Похований у Києво-Братському монастирі. У своїх творах Т. Шевченко згадував П. Сагайдачного як видатного і талановитого полководця.
- ⁸ *Галата* — передмістя Стамбула.

of the Slavic peoples. This idea can be clearly seen in the foreword.

HAMALIYA

- ¹ *Hamaliya*. Shevchenko's Hamaliya is not a historical figure. This is a generalized character of a Cossack leader. Since the 17th c. there had been several Hamaliyas in Ukrainian history. They are also mentioned in the anonymous *History of the Russes* among the senior Cossack officers, but none of them headed sea campaigns.
- ² *Luh, Veliky Luh* (The Great Meadow), an old name of the place on the left bank of the Dnieper, with a forest, lakes and lagoons where the Zaporozhian Cossacks hunted and fished.
- ³ *Khortitsya*, an island in the Dnieper River, an important stronghold of the Zaporozhian Sich.
- ⁴ *Byzantium*, the Eastern Roman Empire. Here Istanbul, which before 1453 was the capital of Byzantium and whose name then was Constantinople.
- ⁵ *Monk, Petro Konashevich-Sahaidachny* (? — 1622), hetman of the part of Ukrainian Cossacks who were in the service of the Polish government. He came from the conciliatory senior officers and he showed concern about their interests. He was not a monk. Sahaidachny was famous for his campaigns against the Crimean khanate and Turkish sultanate. In 1620 he sent his ambassadors to Moscow to seek military service there. In 1621 he was in command of the Cossack force which took part in the battle of Khotin against the Turks. Sahaidachny died of a wound which he received in this battle. Taras Shevchenko praised him as an outstanding general.
- ⁶ *Galata*, a suburb of Istanbul.

⁹ *Підкова Іван* (?—1578) — за походженням молдаванин, до 1577 р. був запорозьким козаком, а потім (1577—1578) молдавським господарем; один з керівників визвольної боротьби молдавського народу проти турецьких і татарських загарбників. Про його участь у морських походах відомостей немає. Господар — титул правителів Волощини і Молдавії у XIV—XIX ст.

¹⁰ *Ралець* — подарунок (тут жито в переносному значенні).

СОН

(«У всякого своя доля...»)

¹ *...Душі пропиває!* — Пропивання кріпаків і програвання їх у карти було поширеним явищем серед кріпосників.

² *...Загули кайдани під землею...* — Йдеться про закутих у кайдани каторжників, що працювали в рудниках Сибіру.

³ *...Цар волі, цар, штемпом увінчаний!* — Образ засланця-революціонера. Каторжників тоді таврували.

⁴ *...На багнищі город мріє...* — тобто Петербург, заснований 1703 р., за часів Петра I (1672—1725), на болотистому березі Фінської затоки. Столицею Петербург став 1712 р.

⁵ *Сам* — цар Микола I.

⁶ *Твердиня і дзвіниця* — Петропавлівська фортеця з собором проти Зимового палацу на одному з островів Неві. Її споруджено для оборони міста Петербурга, але за призначенням вона не використовувалась. З кінця XVIII ст. була в'язницею для політичних ворогів самодержавства.

⁷ *Первому — Вторая...* — На пам'ятнику Петрові I, поставленому 1782 р. за наказом Катерини II, написано

⁷ *Pidkova, Ivan* (? — 1578), of Moldavian origin, until 1577 was a Zaporozhian Cossack, later (1577—1578) Moldavian hospodar (title of the rulers of Wallachia and Moldavia in the 14th—19th centuries). One of the leaders in the struggle of the Moldavian people against the Turkish and Tartar invaders. There are no data of Pidkova's taking part in sea campaigns.

A DREAM

(“Each man on earth has his own fate...”)

¹ *The clanging sound of chains,* reference to the shackled convicts working in the mines of Siberia.

² *The king of freedom,* the exiled revolutionary.

³ *And in that slough a city stands,* St. Petersburg, founded in 1703 by Peter the Great (1672—1725) in the marshes on the Gulf of Finland. St. Petersburg became the capital of Russia in 1712.

⁴ *Khokhol,* a derogatory name for Ukrainians in czarist Russia.

⁵ *There looms a fortress dread,* the Peter and Paul Fortress with a basilica, on an island in the Neva River opposite the Winter Palace. The fortress was to defend the city, but it never played that role. As it lost its military importance, it was transformed into a prison (late 18th c.) for political enemies of the Russian autocracy.

⁶ *“The Second to the First.”* On the monument to Peter the Great, put up on the order of Catherine II in 1782, there is a dedication in Russian and Latin: “To Peter the First — Catherine the Second.”

⁷ *Hlukhiv,* a district centre in Chernihiv Province (now in Sumi Region), was the residency of

двома мовами — російською і латинською: «Петру Первому — Екатерина Вторая».

⁸ *Глухів* — повітове місто Чернігівської губернії (тепер районний центр Сумської області). Було резиденцією українських гетьманів у 1708—1722, 1727—1734 і 1750—1764 рр.

⁹ *...Наказним гетьманом!* — Розповідь ведеться від імені чернігівського полковника Павла Полуботка (1660—1723), якого було призначено 1722 р. наказним (тимчасовим) гетьманом Лівобережної України. Українські дворянсько-буржуазні історики зображували його захисником народних інтересів, що не мало нічого спільного з реальною особою Полуботка.

¹⁰ *Багряниця* — довгий верхній одяг з дорогої тканини багряного кольору, який у старовину носили монархи.

¹¹ *Медвідь*. — Мається на увазі цар Микола I.

ЄРЕТИК

¹ *Єретик* — людина, яка відступилась від догм панівної релігії. Католицька церква оголосила єретиками своїх ідейних противників — видатних філософів і вчених Джордано Бруно, Кампанеллу, Галілея та ін. Єретиком був оголошений також ідеолог чеської Реформації, професор Празького університету і проповідник Ян Гус (1371—1415), який гостро викривав у своїх творах, лекціях і казаннях католицьке духовництво і німецьких феодалів.

² *Шафарик Павел Йосеф* (1795—1861) — чеський і словацький філолог, історик, діяч чеського і словацького Відродження. Прихильно ставився до української

Ukrainian hetmans in 1708—1722, 1727—1734, and 1750—1764.

⁸ *Acting Hetman of Ukraine*. The story is told by Colonel of Chernihiv Pavlo Polubotok (1660—1723), who in 1722 was appointed Acting Hetman of Left-Bank Ukraine (east of the Dnieper River). Historians who expressed the views of the nobility and bourgeoisie showed him as a defender of the people's interests, which had nothing in common with reality.

THE HERETIC

¹ *Heretic*, a person who departed from the orthodox dogma of a church. The Roman Catholic Church condemned as heretics all its ideological enemies, among them the outstanding philosophers and scientists Giordano Bruno, Campanella and Galileo. The ideologist of the Czech Reformation, Professor of Prague University and preacher Jan Hus (1371—1415), who exposed the dominance of the Catholic clergy and German feudals in his works, lectures and preachings, had also been condemned as a heretic.

² *Šafařík, Pavel Josef* (1795—1861), Czech and Slovak philologist, historian, prominent figure in the Czech and Slovak Renaissance. He approved the

культури. У своїх працях пропагував ідеї єдності слов'янських народів.

³ *Іезекїль* — біблійний пророк, легендарний автор однієї з книг біблії («Книга Іезекїля»).

⁴ *Констанцький єретик великий* — Ян Гус. Констанц — південно-німецьке місто, засноване за часів Римської імперії, там відбувся церковний собор, на якому Яна Гуса було оголошено єретиком і спалено на вогнищі за виступ проти римського папи.

⁵ *...Чернець годований сидить.* — Т. Шевченко мав на увазі римського папу.

⁶ *Всує* (церк.-слов.) — марно, даремно.

⁷ *Тіара* — головний убір римського папи, ознака влади.

⁸ *Віфліємська каплиця* — назва каплиці в Празі, у якій Ян Гус виступав із своїми проповідями.

⁹ *Булла* — грамота римського папи.

¹⁰ *Конглав* (конклав) — тут: зібрання кардиналів, які обирали пап.

¹¹ *...Аж до всесвітньої столиці...* — тобто до Рима.

¹² *Авіньйон* — місто на півдні Франції, папська столиця з 1308-го по 1377 р. В часи Яна Гуса ворогуючі католицькі угруповання обирали на папський престол своїх пап. В Авіньйоні перебував один із таких пап-суперників. Римські і авіньйонські папи вели між собою запеклу боротьбу за сфери впливу, що було виявом внутрішньої кризи католицької церкви.

¹³ *Антипапи* — тобто папи, які існували одночасно з римським папою і ворогували між собою. Лише один з них визнавався законним, а інші оголошувалися антипапами. Так, наприкінці XIV ст. один папа сидів у Римі, другий — в Авіньйоні. На початку XV ст. обох пап скинуто й обрано третього.

development of Ukrainian culture and was a proponent of the unity of the Slavic peoples.

³ *The deathless martyr*, Jan Hus. ⁴ *Constanz*, a city in the south of Germany (now in West Germany), founded in the times of the Roman Empire. The synod of the Roman Catholic Church in Constanz condemned Jan Hus as a heretic and burned him for his attitude against the Pope.

⁵ *Monk*. Shevchenko refers to the Pope.

⁶ *The papal triple-crown*, a headpiece worn by the Pope and a symbol of his authority.

⁷ *The Chapel Bethlehem*, a chapel in Prague where Hus preached.

⁸ *Bull*, a decree from the Pope.

⁹ *Conclave*, the assembly of the cardinals for the election of a pope.

¹⁰ *Avignon*, a city in S France, the Pope's capital in 1308—1377. In the times of Jan Hus there were several Catholic rival groups, and each of them elected its own pope. One of them had his residency in Avignon. Between popes in Rome and Avignon there was a bitter struggle for spheres of influence, which evidenced an internal crisis in the Roman Catholic Church.

¹¹ *Anti-popes*, pretenders to the papal throne who were in constant struggle with each other. Only one of them was legal, the others were denounced as anti-popes. Thus, in the late 14th c. one pope was in Rome, another at the same time in Avignon. In the early 15th c. both of them were dethroned and a third pope was elected. Soon this one was also deposed and replaced by a fourth.

¹² *Geese*, a play on words. In Ukrainian plurals of the name *Hus* and the word *goose* are the same. Shevchenko meant the followers of Hus.

- Згодом було скинуто й цього папу й обрано четвертого.
- ¹⁴ ...Загелкали гуси...— Мова йде про прихильників Яна Гуса.
- ¹⁵ З орлами летять битися...— тобто з прибічниками римського папи.
- ¹⁶ ...*Всіх ворон скликати!* — Йдеться про собор кардиналів у м. Констанці.
- ¹⁷ *Дюки* (фр.) — герцоги.
- ¹⁸ *Герольди* — особи, що оповіщали королівські накази, про урочисті церемонії тощо.
- ¹⁹ *Сарацини* — так називали в давні часи арабів та інші народи Близького Сходу, що сповідували іслам. З метою завоювання країн Близького Сходу папи і європейські королі організовували так звані хрестові походи проти арабів.
- ²⁰ *Аттіла* — вождь кочових племен — гуннів, відомий спустошливими походами й завоюваннями країн Південної Європи.
- ²¹ *Цесар*.— Йдеться про імператора тодішньої священної Римської імперії Сигізмунда (1368—1437). Вячеслав (1361—1419) — його брат, колишній німецький імператор, тогочасний чеський король Вацлав IV.
- ²² *Автодафе* (аутодафе) (ісп. і португ., букв.: акт віри) — оголошення й виконання вироків середньовічної інквізиції, зокрема прилюдне спалення засуджених на вогнищі.
- ²³ *Голгофа* — гора поблизу Єрусалима. На ній, за євангельською легендою, розп'ято Христа. Тут — місце страти Яна Гуса. (Див. приміт. 4).
- ²⁴ *Te Deum laudatus* (латин.).— Тебе, боже, хвалимо — католицька молитва.
- ²⁵ ...*Старий Жижка з Таборова*...— Ян Жижка (1360—1424), національний герой Чехії, діяч гуситського
- ¹³ *The eagles*, the supporters of the Pope.
- ¹⁴ *A ravens' rally called*, the author implies the council of the cardinals in Constanz.
- ¹⁵ *Attila*, king of the Huns (nomadic Turkic tribes) from A. D. 434. Ravaged a number of Asian and European countries.
- ¹⁶ *King and emperor*, the Holy Roman Emperor Sigismund (1368—1437) and his brother Vaclav (1361—1419), the king of Czechia (Bohemia).
- ¹⁷ *Auto-da-fe* (Port.), the public ceremony in which the Inquisition passed sentence on those tried as heretics; the execution of the sentence thus passed, esp. the burning of the condemned.
- ¹⁸ *Old Žižka in Tabor*, Jan Žižka (1360—1424), national hero of Czechia, member of the Hussite revolutionary movement. Leader of the democratic wing of the Hussites with the centre in the town of Tabor. After the burning of Jan Hus in 1419, led the liberation war of the Czech popular masses against the social and national oppression of the German feudals and the higher ranks of the Roman Catholic Church.

революційного руху. Керівник демократичного крила гуситів, центром якого було м. Табор. Після спалення Яна Гуса 1419 р. очолив визвольну війну чеських народних мас проти соціального і національного гніту німецьких феодалів і верхівки римсько-католицької церкви.

НАЙМИЧКА

- ¹ *Габа* — біле турецьке сукно, тут — облямівка хустки.
² *Кав'яр* — солоня риб'яча ікра.

КАВКАЗ

- ¹ *Де Бальмен Яків Петрович* (1813—1845) — український художник-аматор, офіцер, близький знайомий Т. Шевченка. Загинув у бою на Кавказі.
² *Ієремія* — біблійний пророк.
³ *Пря* (церк.-слов.) — суперечка.
⁴ *Чурек* — несолоний хліб у вигляді великого коржа, спечений особливим способом.
⁵ *Сакля* — житло у кавказьких горців.
⁶ ...*Що цар якийсь-то свині пас...* — Ідеться про біблійного царя Давида, який у юнацькі роки був пастухом.
⁷ *Гішпани* — іспанці, в даному тексті — завойовники.
⁸ *Ставник* — церковний свічник.
⁹ *Миро* (церк.-слов.) — пахуча смола, використовувалась під час церковної відправи.

[ЗАПОВІТ]

- ¹ В автографі заголовка немає. У виданні «Кобзаря» 1867 р. вірш надруковано під редакційною назвою «Заповіт», яка стала традиційною.

КНЯЖНА

- ¹ *Vivat!* (Латин.) — Хай живе!
Тут: заздравний вигук.
² *Кунштики* — тут: візерунки, прикраси.

THE CAUCASUS

- ¹ *Balmen, Yakiv de (1813—1845)*, Ukrainian amateur artist and a czarist army officer, a close friend of Shevchenko, was killed in action in the Caucasus.
² *We, the Gracious*, the Russian czar.
³ *A king of ancient times*, reference to the biblical King David, who in his young years was a shepherd.
⁴ *Myrrh*, a fragrant gum used in some religious ceremonies.

[MY TESTAMENT]

- ¹ There is no title in the manuscript. In the 1867 *Kobzar* (The Bard) the poem appeared under the title "My Testament", which later became traditional.

THE PRINCESS

- ¹ *Beatrice Cenci*, daughter of the Roman noble Francesco Cenci, lived in the second half of the 16th c. She is said to have killed

- ³ *Ченціо* — Беатриче Ченчі, жила в другій половині XVI ст., дочка римського вельможі Франческо Ченчі. За переказами, вбила свого батька, який хотів її збездестити.
- ⁴ *Саваоф* — бог, за біблією, грізний, мстивий суддя.
- ⁵ *Седмиця* — сім днів, тиждень.

ВАРНАК

- ¹ *Варнак* — «клейменний каторжник». (Приміт. Т. Шевченка). Каторжникам ставили тавро. Тут варнак — кріпак-месник.
- ² *Елек* (Ілек) — «тогобічна невеличка річка уральська, вливається в Урал, меж Оренбургом та Уральськом». (Приміт. Т. Шевченка).
- ³ *Іква* — права притока річки Стир на Волині.
- ⁴ *Броварський ліс* — ліс на лівому березі Дніпра біля м. Броварів, недалеко від Києва.

[ЦАРІ]

(«Старенька сестро Аполлона...»)

- ¹ В автографі твір заголовка не має. Вперше поему надруковано в «Кобзарі» 1876 р. під редакторською назвою «Царі», яка стала традиційною.
- ² *Аполлон* — за грецькою міфологією, син Зевса, бог мистецтва. Сестра Аполлона — муза.
- ³ *Парнас* — гора в Греції; за грецькою міфологією, одне з місць перебування Аполлона і муз.
- ⁴ *Стозни* (церк.-слов.) — майдани.
- ⁵ *Давид* — давньоєврейський цар (1012—972 рр. до н. е.).
- ⁶ *Сподар* — господар.
- ⁷ *Гурій* (Урія Хетеянин) — воєначальник ізраїльського війська, жінка якого сподобалася цареві Давиду. Щоб усунути суперника, Давид

her father when the latter attempted to violate her.

THE OUTLAW

- ¹ *Outlaw*, “a branded convict.” (A note by Shevchenko). Convicts were branded at the time. Here the outlaw is a serf-avenger.
- ² *Yelek (Ilek)*, “a short river flowing into the Ural between Orenburg and Uralsk.” (A note by Shevchenko).
- ³ *Ikva*, a right tributary of the Stir in Volhynia.
- ⁴ *Brovar' forest*, Brovari forest on the left bank of the Dnieper near the town of Brovari which is not far from Kiev.

[KINGS]

(“If you, Apollo's aged sister...”)

- ¹ There is no title in the manuscript. The poem first appeared in the 1876 edition of *Kobzar* (The Bard) under the title *Kings*, which later became traditional.
- ² *Apollo's aged sister*, muse.
- ³ *Parnassus*, Mt. Parnassus in Greece, was one of the chief seats of Apollo and the Muses.
- ⁴ *King David*, king of Israel (1012—972 B. C.). He arranged for Uriah, one of his army officers, to die in battle and made Uriah's wife his concubine.
- ⁵ *Bathsheba*, the wife of Uriah and afterwards of King David, by whom she had a son, the future King Solomon.
- ⁶ *Nathan*, a prophet who rebuked David for the death of Uriah.

- в одному з боїв послав Урію на вірну смерть.
- 8 *Вірсавія* — дружина Урії, а потім Давида, від якого вона народила царя Соломона, відомого своєю мудрістю.
- 9 *Кінва* — великий дерев'яний кухоль.
- 10 *Сикер* — хмільний напій.
- 11 *Анафан* — біблійний пророк; картав Давида за вбивство Урії.
- 12 *Самантянина* — Авісага Сунамітянка, дівчина з племені сунамітян — стародавнього народу, що жив у Палестині.
- 13 *Крин той сельний* — польова лілея.
- 14 *Ю* (церк.-слов.) — її.
- 15 *Рогволод* — полоцький князь (друга половина X ст.).
- 16 *Рогніда* — дочка Рогволода, була посватана за київського князя Ярополка, але Володимир, тоді ще новгородський князь, напав на Полоцьк, убив Рогволода і сам одружився з Рогнідою.
- 17 *Лад* — за старослов'янською міфологією, богиня весни й кохання. *Лель* — її син.
- 18 *Валькірії* — за давньоскандинавською міфологією, войовничі діви-богині, які допомагали героям у боях.
- 19 *Володимир* — великий князь київський Володимир (?—1015), ввів на Русі християнство, за що церква оголосила його святим. За Володимира Київська Русь досягла значної політичної могутності.
- 20 *Потя* (церк.-слов.) — порізав, побив.
- 21 *Поя* (церк.-слов.) — взяв (у даному разі — в наложниці).

ЮРОДИВИЙ

- 1 Твір не закінчений, очевидно, це вступ до поеми, яку Т. Шевченко думав назвати «Сатрап и дервиш» і написати російською мовою.

- 7 *A Shummanite*, Abishag of the Shunammites, a girl of the ancient Palestinian people of the Shunammites.
- 8 *Rogvolod*, prince of Polotsk in the second half of the 10th c.
- 9 *Rogneda*, daughter of Rogvolod. She was betrothed to Prince Yaropolk of Kiev, but Vladimir, then prince of Novgorod, attacked Polotsk, killed Rogvolod and himself married Rogneda.
- 10 *Lel and Lado*, in Old Slavic mythology Lado was the goddess of spring and love, Lel was her son.
- 11 *Valkyrias*, in Norse mythology war-maidens.
- 12 *Volodimir*, grand prince of Kiev (?—1015), introduced Christianity in Kiev Rus, for which he was canonized. Under Volodimir Kiev Rus reached the peak of its political might.

THE HALF-WIT

- 1 This work is unfinished. What we have is probably an introduction to the long poem which Taras Shevchenko planned to entitle *The Satrap and the Dervish* and

- ² *Во дні фельдфебеля-царя...*—
За царювання Миколи I.
- ³ *Капрал Гаврилович Безрукий* — Бібиков.
У 1837—1852 рр.— київський військовий губернатор, київський, подільський і волинський генерал-губернатор. Реакціонер і самодур. Брав участь у розгромі Кирило-Мефодіївського товариства.
- ⁴ *Долгорукий* — князь Долгоруков, чернігівський, полтавський, харківський генерал-губернатор у 1840—1847 рр. Проводив реакційну політику царизму на Україні.
- ⁵ *Єфрейтор малий* — Писарєв, правитель канцелярії генерал-губернатора Бібикова.
- ⁶ *Прафос* — у російській армії XVIII—XIX ст. солдат або унтер-офіцер, в обов'язок якого входило прибирання казарм, нагляд за арештованими і виконання тілесних покарань; тут — мерзотник.
- ⁷ *...в морду затопив капрала...*— Такий випадок стався не з Бібиковим, а з Писарєвим у Петрозаводську, коли той займав посаду олонецького цивільного губернатора.
- ⁸ *Бивий* (церк.-слов.) — колишній.
- ⁹ *...В Сибір невольників святих...*— Ідеться про декабристів.
- to write in the Russian language.
- ² *Sergeant-Major, the Czar Nicholas I.*
- ³ *Corporal One-Arm, Bibikov.* Governor-general of Kiev, Podolia and Volhynia provinces in 1837—1852, a stupid, self-confident and reactionary person. Took part in the crushing of the antiserfdom Society of Cyril and Methodius.
- ⁴ *Long-of-Arm, Prince Dolgorukov,* governor-general of Chernihiv, Poltava and Kharkiv provinces in 1840—1847. Pursued the reactionary policy of the Russian autocracy in Ukraine. Dolgorukov means long-armed.
- ⁵ *Lance-corp'ral, Pisarev,* Bibikov's bailiff for Kiev Province.
- ⁶ *Smashed the satrap in the mug.* This happened not to Bibikov, but to Pisarev in Petrozavodsk, when he was the governor of the Olonetsk Territory (NW of European Russia).
- ⁷ *Saints in chains,* reference to Decembrists.

СОН

(«На панщині пшеницю жала...»)

- ¹ *Марко Вовчок* — літературний псевдонім Марії Олександрівни Вілінської-Маркович (1833—1907), української і російської письменниці революційно-демократичного напрямку.

A DREAM

(“Out in the field...”)

- ¹ *Marko Vovchok (1833—1907),* pen-name of Maria Vilinska-Markovich, Ukrainian and Russian fiction writer of revolutionary-democratic views.

«Я НЕ НЕЗДУЖАЮ, НІВРОКУ...» “I'M NOT UNWELL...”

- ¹ *Візантійство* — тут вжито в значенні найреакційніших засад самодержавного ладу, що беруть свій початок від православної Візантії.
- ¹ *The Byzantian rites,* here the reactionary principles of the autocratic system, stemming from the Byzantian Orthodox Church.

ІСАІЯ. ГЛАВА 35

- ¹ *Ісаія* — біблійний пророк.
² *Карміл* — гора в Палестині,
Ліван — у Лівані.
³ *Омофор* — нараменник,
 частина культового одягу
 вищого православного
 духівництва.

N. N.

(«Така, як ти,
 колись лілея...»)

- ¹ За свідченням Шевченкового
 приятеля, українського
 художника Григорія
 Михайловича Честахівського
 (1820—1893), вірш присвячений
 дочці священника з Поділля
 Крупницькій, яку поет побачив
 на студентському вечорі в
 Медико-хірургічній академії
 в Петербурзі.

СЕСТРІ

- ¹ Вірш присвячений сестрі поета
 Ярині Григорівні Шевченко
 (1816—1865), за чоловіком
 Бойко, вірній товаришці
 дитячих літ поета. Ця приязнь
 залишилась на все життя. Вірш
 написаний під свіжим
 враженням від зустрічі
 з сестрою в селі Кирилівці
 влітку 1859 р.

МАРІЯ

- ¹ *Вонми* (церк.-слов.) —
 послухай, прислухайся.
² *Лепта* — дрібна монета в Іудеї.
 Тут — посильний внесок у
 будь-яку справу.
³ *Бурнус* — верхній одяг
 у народів Сходу.
⁴ *Тіверіада* — місцевість біля
 Тіверіадського озера в Галілеї
 (Палестина).
⁵ *Хітон* — одяг у стародавніх
 греків і євреїв.
⁶ *Фавор* — гора в Галілеї над
 Тіверіадським озером.

ISAIAH. CHAPTER 35

- ¹ *Lebanon and Carmel*, mountains
 in Palestine (Carmel) and
 Lebanon.

N. N.

(“A lily of
 as tender beauty...”)

- ¹ According to Shevchenko's friend,
 Ukrainian artist Hrihory
 Chestakhivsky (1820—1893), the
 poem is dedicated to a daughter
 of a priest from Podolia,
 Krupitska, whom the poet saw at
 a students's evening at the
 Academy of Medical Surgery in
 St. Petersburg.

TO MY SISTER

- ¹ The poem is dedicated to the
 poet's sister Yarina Shevchenko
 (1816—1865), who changed her
 surname after marriage to Boiko.
 She was his true friend in
 childhood, and this friendship
 they carried throughout their
 lives. The poem was written
 under Shevchenko's fresh
 impressions of his meeting with
 his sister in the village of
 Kirilivka in the summer of 1859.

MARY

- ¹ *Tiberias*, Sea of Tiberias in
 Galilee (Palestine).
² *Chiton*, a garment worn by the
 ancient Greeks and Jews.
³ *Mount Tabor*, a mountain in
 Galilee, overlooking the Sea of
 Tiberias.
⁴ *Rabbi* (Heb.), teacher.
⁵ *Essenes*, members of an ancient
 Jewish sect, whose teachings
 had some common features with
 the early Christianity.
⁶ *A fiery, bushy-headed spear*,
 a comet.

- 7 *Назарет* — місто в Галілеї.
- 8 *Равві* (староєвр.) — учитель, наставник.
- 9 *Кабиця* — вогнище в сінях або надворі, на якому готується їжа.
- 10 *Опріснок* — прісний, незаквашений хліб.
- 11 *Есеї* — член іудейської секти, вчення якої мало деякі спільні риси з раннім християнством.
- 12 *..Мітла огненная зійшла* — комета.
- 13 *Еммануїл* (староєвр.) — з нами бог — біблійна назва месії.
- 14 *Осанна!* (Староєвр.) — Врятуй! — молитовний вигук.
- 15 *Шлях Мемфіський* — шлях, що вів до Мемфіса — колишньої столиці Єгипетського царства.
- 16 *Копти* — єгиптяни-християни.
- 17 *Хрестик-шибеничка.* — На хрестах у стародавні часи розпинали засуджених на смерть.
- 18 *Кандійка* — миска з увігнутими вінцями.
- 19 *Єлеон* (Елеон) — гора поблизу Єрусалима.
- 20 *Вісон* — дорога вовняна тканина.
- 21 *...Ізраїльський архієрей!* — Ідеться про Єрусалим, який тоді був релігійним центром Ізраїлю.
- 22 *Романський золотий плебей!* — Так Т. Шевченко іменує Єрусалим, що належав до володінь Римської (Романської) імперії, яка брала з нього податки золотом.
- 23 *Порфіра* — царська мантия пурпурового кольору.
- 7 *Emmanuel* (Heb.), i. e. God with us, the Messiah.
- 8 *Hosanna* (Heb.), i. e. Save, we pray! An exclamation of praise to God used by the ancient Jews and Christians.
- 9 *The Memphis road*, the road which led to Memphis, the capital of ancient Egypt.
- 10 *Copts*, Egyptian Christians.
- 11 *A cross*. In ancient times convicted persons were put to death upon a cross.
- 12 *High Priest*, reference to Jerusalem, which then was a religious centre of Israel.
- 13 *Rome's golden pleb*. Taras Shevchenko refers to Jerusalem, which was among Rome's imperial possessions and had to pay taxes to Rome in gold.

**СПИСОК
ІЛЮСТРАЦІЙ
LIST OF
ILLUSTRATIONS**

стор.—3—page

Тополя. Етюд.

Олівець. [1839]

Poplar. Study.

Pencil. [1839]

15

Узлісся. Фрагмент.

Олівець, акварель.

[1845—1846]

Edge of Forest.

Detail.

Pencil and water-

colour. [1845—1846]

17

Катерина.

Олія. 1842

Katerina.

Oil. 1842

18

Катерина. Фрагмент.

Олія. 1842

Katerina. Detail.

Oil. 1842

28

Селянська родина.

Етюд.

Олівець. [1843]

Peasant Family.

Study.

Pencil. [1843]

29

Постаті селян.

Фрагмент. Начерк.

Олівець. [1846]

Peasants.

Detail. Sketch.

Pencil. [1846]

32—33

Сільське кладовище.

Фрагмент.

Акварель. [1845]

Village Graveyard.

Detail.

Water-colour.

[1845]

47

Катерина. Фрагмент.

Олія. 1842

Katerina. Detail.

Oil. 1842

48

Катерина.

Начерк картини.

Олівець, чорнило.

1843

Katerina.

Sketch for

a painting.

Pencil and ink.

1843

50

Катерина. Начерк.

Олівець. [1842]

Katerina. Sketch.

Pencil. [1842]

51

Байгуші під вікном

(«Державний

кулак»).

Фрагмент.

Сенія. [1855—1856]

Kazakh

Beggar-Children

at the Window

or "The Ruling

Fist". Detail.

Sepia. [1855—1856]

52

Почаївська лавра

зі сходу. Фрагмент.

Акварель. [1846]

View of the Pochaiv

Lavra from the East.

Detail.

Water-colour.

[1846]

53

Постаті селян.

Фрагмент. Начерк.

Олівець. [1846]

Peasants.

Detail. Sketch.

Pencil. [1846]

56

Курінь Стрючка.

Олівець. [1843]

Stryuchok's Hut.

Pencil. [1843]

57

Богданова церква

в Суботіві.

Фрагмент.

Акварель. [1845]

Bohdan Khmelnitsky's

Church in Subotiv.

Detail. *Water-colour*.

[1845]

61

Хлопець з граблями.

Начерк.

Олівець. [1846]

Boy with Rake.

Sketch.

Pencil. [1846]

63

Козацький бенкет.

Фрагмент.

Олівець. 1838

Cossacks Feasting.

Detail.

Pencil. 1838

64

Автопортрет.

Туш. 1843

Self-Portrait.

India ink. 1843

71

Начерки на берегах

рукопису поеми

«Мар'яна-черниця».

Чорнило, перо.

1841—1842

Sketches on a

manuscript page

from the long poem

"Maryana the Nun".

Pen and ink.

1841—1842

72

Дві дівчини.

Фрагмент.

Офорт, акватинта.

[1858]

Two Girls.

Detail.

Etching,

aquatint. [1858]

74

Селяни.

Фрагмент. Начерк.

Олівець. [1846]

Peasants.

Detail. Sketch.

Pencil. [1846]

75

Селянин

з піднятою рукою.

Начерк.

Олівець. [1846]

Peasant with

a Raised Hand.

Sketch.

Pencil. [1846]

78

Автопортрет

з свічкою. Фрагмент.

Офорт, акватинта.

1860

Candle-Light

Self-Portrait. Detail.

Etching, aquatint.

1860

79

«Сліпий»

(«Невольник»).

Фрагмент.

Сенія. 1843

"Blind Man" or

"The Captive".

Detail.
Sepia. 1843
80
Автопортрет.
Фрагмент.
Олія. [1840]
Self-Portrait.
Detail.
Oil. [1840]
81
Кам'яні хрести
в Суботові.
Сепія. [1845]
Stone Crosses
in Subotiv.
Sepia. [1845]
90—91
Козацький бенкет.
Фрагмент.
Олівець. 1838
Cossacks Feasting.
Detail.
Pencil. 1838
97
Дуб. Фрагмент.
Офорт, аквагінта,
1860.
За рисунком
А. І. Мещерського
Oak Tree. Detail.
Etching, aquatint.
1860.
Сору of drawing by
А. Meshchersky
98
У В'юнищі.
Фрагмент.
Сепія. [1845]
In Vyunishche.
Detail.
Sepia. [1845]
103
Дві дівчини.
Фрагмент. *Офорт*,
аквагінта. 1858
Two Girls.
Detail. *Etching*,
aquatint. 1858
104
Козацький бенкет.
Фрагмент.
Олівець. 1838
Cossacks Feasting.
Detail.
Pencil. 1838
110—111
Нарцис. Фрагмент.
Ескіз та етюд.
Олівець.
[1840—1841]
Narcissus. Detail.
Sketch and study.

Pencil. [1840—1841]
112—113
Дерево. Постать
селянина. Начерки.
Олівець. [1843]
Tree and
Peasant. Sketches.
Pencil. [1843]
122
Голова селянина.
Начерк.
Олівець. [1846]
Head of a Peasant.
Sketch.
Pencil. [1846]
123
Аскольдова могила.
Фрагмент.
Акварель. [1846]
Askold's Tomb.
Detail.
Water-colour. [1846]
124
Катерина. Фрагмент.
Олія. 1842
Katerina. Detail.
Oil. 1842
125
Селяни. Фрагмент.
Начерк.
Олівець. [1846]
Peasants.
Detail. Sketch.
Pencil. [1846]
138
Кони. Фрагмент.
Начерки.
Олівець. [1848]
Horses.
Detail. Sketches.
Pencil. [1848]
139
Натурщики.
Фрагмент.
Тонований папір,
вугіль, крейда.
[1840]
Models. Detail.
*Charcoal and white
chalk on toned
paper*. [1840]
140
Старець
на кладовищі.
Фрагмент.
Сепія. 1859
Beggar
in Graveyard.
Detail.
Sepia. 1859
141
Кони.

Фрагмент. Начерк.
Олівець. [1848]
Horses.
Detail. Sketch.
Pencil. [1848]
145
Дари в Чигрині
1649 року.
Фрагмент.
Туш. [1844]
Presentation of
Gifts in Chihrin
in 1649. Detail.
India ink. [1844]
146
Катерина. Фрагмент.
Олія. 1842
Katerina. Detail.
Oil. 1842
151
Автопортрет
з свічкою.
Фрагмент.
Офорт, аквагінта.
1860
Candle-Light
Self-Portrait.
Detail.
Etching, aquatint.
1860
152
Автопортрет.
Фрагмент.
Олія. [1861]
Self-Portrait.
Detail.
Oil. [1861]
158
Било.
Олівець. [1845]
Bell.
Pencil. [1845]
159
Селяни та інші
начерки. Фрагмент.
Олівець. [1843]
Peasants and other
sketches. Detail.
Pencil. [1843]
167
Автограф вірша N. N.
(«О думи мої!
о славо зляя!»).
[1847]
Поет N. N.
(“O thoughts
of mine!
O evil glory”).
MS. [1847]
168
Діоген. Фрагмент.
Сепія, бістр.

- [1856]
Diogenes. Detail.
Sepia and bister.
[1856]
171
В гаремі.
Олівець. [1858]
In a Harem.
Pencil. [1858]
172
З серії малюнків
«Притча про
блудного сина».
У в'язниці.
Фрагмент.
Туш, бістр. [1857]
From the series of
drawings
The Parable of the
Prodigal Son.
In Prison. Detail.
*India ink and
bister.* [1857]
176
Хмари. Начерки.
Олівець.
[1848—1849]
Clouds. Sketches.
Pencil. [1848—1849]
177
«Сліпий»
(«Невольник»)
Ескіз.
Олівець. [1843]
"Blind Man" or
"The Captive".
Sketch.
Pencil. [1843]
178
Аджибай. Фрагмент.
Олівець. [1848]
Ajibai. Detail.
Pencil. [1848]
184—185
З серії малюнків
«Притча про
блудного сина».
На кладовищі.
Фрагменти.
Туш, бістр. [1857]
From the series
of drawings
The Parable
of the Prodigal Son.
In the Graveyard.
Details. *India ink
and bister.* [1857]
187
Частина автографа
вірша «Гоголю».
Чорнило, олівець.
1844
- Excerpt from the
poem "To Gogol". MS.
Ink and pencil. 1844
188
З серії малюнків
«Притча про
блудного сина».
Кара колодкою.
Фрагмент.
Туш, бістр. [1857]
From the series of
drawings
The Parable
of the Prodigal
Son. Punishment:
Tied and Gagged.
Detail.
*India ink
and bister.* [1857]
192—193
Стінка.
Олівець. [1845]
Stinka.
Pencil. [1845]
194
Вдовина хата
на Україні.
Фрагмент.
Олівець. [1845]
Widow's Hut
in Ukraine. Detail.
Pencil. [1845]
195
Начерки на сторінці
рукописної збірки
«Три літа».
Фрагмент.
Олівець. [1846]
Sketches on a page
from the poetry
collection "Three
Years", in MS.
Detail.
Pencil. [1846]
199
Циган. Фрагмент.
Сенія. [1851]
Gypsy. Detail.
Sepia. [1851]
200
З серії малюнків
«Притча про
блудного сина».
У в'язниці.
Фрагмент.
Туш, бістр. [1857]
From the series
of drawings
The Parable of
the Prodigal Son.
In Prison. Detail.
India ink
- and bister.* [1857]
211
Дари в Чигрині
1649 року. Фрагмент.
Туш. [1844]
Presentation of
Gifts in Chihrin
in 1649. Detail.
India ink. [1844]
212
Циган. Фрагмент.
Сенія. [1851]
Gypsy. Detail.
Sepia. [1851]
221
Натурищик у позі
Марсія. Фрагмент.
Олія. [1840]
Model Posing As
Marsyas. Detail.
Oil. [1840]
222
Старости. Фрагмент.
Олівець, сенія.
[1844]
Match-Makers.
Detail.
Pencil and sepia.
[1844]
226
Капличка. Фрагмент.
Сенія. [1845]
Chapel. Detail.
Sepia. [1845]
227
Гілля дуба.
Етюд до картини
«Катерина».
Олівець. [1842]
Oak Branches.
Study for the
painting Katerina.
Pencil. [1842]
238
Соняшник.
Начерк.
Олівець. [1854]
Sunflower. Sketch.
Pencil. [1854]
239
Св. Себастьян. Ескіз.
Олівець. [1856]
St. Sebastian.
Sketch.
Pencil. [1856]
243
На паціці.
Олія. [1843]
The Apiary.
Oil. [1843]
244
На паціці. Фрагмент.

- Олія. [1843]*
The Apiary. Detail.
Oil. [1843]
250
- Селянська родина.
Начерки сільських
будівель. Фрагмент.
Олівець. [1843]
Peasant Family.
Sketches of village
buildings.
Detail.
Pencil. [1843]
251
- Селянин з ложкою.
Начерк.
Олівець. [1846]
Peasant with Spoon.
Sketch.
Pencil. [1846]
254
- Постать жінки.
Начерк.
Олівець. [1843]
Woman. Sketch.
Pencil. [1843]
255
- Селянське подвір'я.
Начерк.
Олівець. [1845]
Peasant Barnyard.
Sketch.
Pencil. [1845]
256
- Мати мис дитину.
Ескіз.
*Олівець, акварель.
[1840—1842]*
Mother Bathing
Her Child. Sketch.
*Pencil and
water-colour.
[1840—1842]*
257
- Молитва матері.
Фрагмент.
Сенія. [1853]
Mother, at Prayer.
Detail.
Sepia. [1853]
258
- У Василівці.
Фрагмент.
Акварель. [1845]
In Vasilivka. Detail.
Water-colour. [1845]
259
- Воздвиженський
монастир у Полтаві.
*Сенія, акварель,
гуш. [1845]*
The Exaltation
- Monastery
in Poltava.
*Sepia, water-colour
and India ink.
[1845]*
262—263
- Старости. Фрагмент.
*Олівець, сенія.
[1844]*
Match-Makers. Detail.
*Pencil and sepia.
[1844]*
266
- Сільські музики.
Начерк.
*Олівець.
[1846—1847]*
Village Musicians.
Sketch.
*Pencil.
[1846—1847]*
268
- У Седневі.
Сенія. [1846]
In Sedniv.
Sepia. [1846]
269
- Церква всіх святих
у Києво-Печерській
лавірі.
Фрагмент.
Сенія. [1846]
The Church of All
the Saints at the
Kiev Cave Lavra.
Detail.
Sepia. [1846]
270
- Костьол у Києві.
Фрагмент.
Акварель. 1846
Polish
Roman-Catholic
Church in Kiev.
Detail.
Water-colour. 1846
271
- Церква Покрови
в Переяславі.
Акварель. [1845]
The Protection
Church in Pereyaslav.
Water-colour. [1845]
275
- Селянська родина.
Фрагмент. Ескіз.
Олівець. [1843]
Peasant Family.
Detail. Sketch.
Pencil. [1843]
276
- Андруші. Фрагмент.
Сенія. [1845]
Andrushy. Detail.
Sepia. [1845]
281
- Селянська родина.
Фрагмент. Ескіз.
Олівець. [1843]
Peasant Family.
Detail. Sketch.
Pencil. [1843]
282
- У Києві.
Фрагмент. Етюд.
Олівець. [1843]
In Kiev.
Detail. Study.
Pencil. [1843]
286
- Чиркалатау.
Фрагмент.
Олівець. [1851]
Chirkalatau.
Detail.
Pencil. [1851]
287
- Кудук-Кштим.
Фрагмент.
Олівець. [1851]
Kuduk-Kshtim. Detail.
Pencil. [1851]
288
- Танок на
палубі шхуни.
Начерк композиції.
Олівець. [1848]
Dancing on
a Schooner Deck.
Sketch for
a composition.
Pencil. [1848]
289
- Човен з вітрилом.
Шхуни біля берега.
Начерки.
Олівець. [1849]
Boat under Sail
and Schooners
by the Shore.
Sketches.
Pencil. [1849]
291
- З серії малюнків
«Притча про
блудного сина».
Серед розбійників.
Фрагмент.
Гуш, бістр. [1857]
From the series
of drawings
The Parable of the
Prodigal Son.

- Among Robbers.
Detail. *India ink and bistre*. [1857]
292
З серії малюнків
«Притча про блудного сина».
Кара шпідрутенами.
Фрагмент.
Туш, бістр. [1857]
From the series
of drawings
The Parable of the
Prodigal Son.
Running
the Gauntlet. Detail.
India ink and bistre. [1857]
294
З серії малюнків
«Притча про блудного сина».
У в'язниці.
Туш, бістр. [1857]
From the series
of drawings
The Parable of the
Prodigal Son.
In Prison. *India ink and bistre*. [1857]
295
Мілон Кротонський.
Фрагмент.
Сенія. [1856]
Milo of Crotona.
Detail.
Sepia. [1856]
296
Селянське подвір'я.
Фрагмент.
Аquarel. [1845]
Peasant Barnyard.
Detail.
Water-colour.
[1845]
297
Батьківська хата
в с. Кирилівці.
Олівець. [1843]
Cottage of Taras
Shevchenko's
Parents in the
Village
of Kirilivka.
Pencil. [1843]
300—301
Казарма.
Сенія. [1856—1857]
Barrack-Room.
Sepia. [1856—1857]
305
Аскольдова могила.
Фрагмент.
Сенія, акварель.
[1846]
Askold's Tomb.
Detail.
Sepia and water-colour.
[1846]
306
Портрет
Г. І. Закревської.
Фрагмент.
Олія. 1843
Portrait of
Hanna Zakrewska.
Detail.
Oil. 1843
308
Шхуна під вітрилами.
Начерк.
Олівець.
[1848—1849]
Schooner
under Sail. Sketch.
Pencil. [1848—1849]
309
Портрет невідомої.
Фрагмент.
Аquarel.
[1849—1850]
Portrait of an
Unknown Woman.
Detail.
Water-colour.
[1849—1850]
310
Коло Седнева.
Фрагмент.
Сенія, акварель.
[1846]
Near Sedniv. Detail.
Sepia and water-colour. [1846]
312
Латаття. Начерк.
Олівець. [1859]
Water-Lilies.
Sketch.
Pencil. [1859]
313
На Орелі. Фрагмент.
Олівець. [1845]
View of the Orel
River. Detail.
Pencil. [1845]
314
Русалки. Фрагмент.
Сенія, білило.
[1859]
Nymphs. Detail.
Sepia and white.
[1859]
315
На пасіці.
Фрагмент. Ескіз.
Олівець. [1843]
The Ariary.
Detail. Sketch.
Pencil. [1843]
316
Русалки.
Сенія, білило.
[1859]
Nymphs.
Sepia and white.
[1859]
321
В Черкасах.
Фрагмент.
Олівець, туш, перо. [1859]
In Cherkasy. Detail.
Pencil, pen and India ink. [1859]
322
Хлопчик з собакою
в лісі. Фрагмент.
Сенія. [1840]
Boy with Dog in
a Forest. Detail.
Sepia. [1840]
324
Автопортрет.
Сенія. [1850]
Self-Portrait.
Sepia. [1850]
325
Коло каші.
Олівець. [1846]
Around the Porridge-
Pot. *Pencil.* [1846]
327
Вид на околиці
з тераси
Почаївської лаври.
Фрагмент.
Аquarel. [1846]
View from the
Terrace at the
Pochaiv Lavra.
Detail.
Water-colour. [1846]
328
В Межирічі.
Фрагмент.
Туш, перо. [1859]
In Mezhrich.
Detail.
Pen and India ink.
[1859]
330
Ак-Кудук. Фрагмент.
Олівець. [1848]
Ak-Kuduk. Detail.

- Pencil.* [1848]
331
Байгуші. Фрагмент.
Сенія. [1853]
Kazakh Beggar-Children. Detail.
Sepia. [1853]
332
Хата біля річки.
Фрагмент.
Олівець. [1843]
Cottage on the Riverside. Detail.
Pencil. [1843]
334
Постаті чоловіка і жінки з дитиною.
Фрагмент.
Олівець. [1843]
Man and Woman with a Child. Detail.
Pencil. [1843]
335
В Решетилівці.
Фрагмент. *Туш, сенія, акварель.* [1845]
In Reshetilivka. Detail.
India ink, sepia and water-colour. [1845]
336
Воздвиженський монастир у Полтаві.
Фрагмент.
Сенія, акварель, гуш. [1845]
The Exaltation Monastery in Poltava. Detail.
Sepia, water-colour and India ink. [1845]
337
Очерет. Етюд.
Олівець. [1856]
Bulrushes. Study.
Pencil. [1856]
340
Селена та Ендімійон.
Начерк. *Олівець.* [1848—1849]
Selene and Endymion. Sketch. *Pencil.* [1848—1849]
340
Селена та Ендімійон.
Начерк.
Олівець. [1856]
Selene and Endymion. Sketch.
Pencil. [1856]
341
Постать жінки.
Туш, перо. [1858]
Woman. *Pen and India ink.* [1858]
341
В гаремі. Етюд.
Олівець. [1858]
In a Harem. Study.
Pencil. [1858]
344
Спляча жінка.
Олівець. [1839—1840]
Sleeping Woman. *Pencil.* [1839—1840]
345
Ескіз композиції.
Фрагмент.
Олівець. [1841]
Sketch for a Composition. Detail.
Pencil. [1841]
349
Краєвид з річкою.
Фрагмент.
Олівець. [1843]
River Scene. Detail.
Pencil. [1843]
350
Андруші. Фрагмент.
Сенія. [1845]
Andrushii. Detail.
Sepia. [1845]
356
З серії малюнків «Притча про блудного сина». Кара шпіцрутенами.
Фрагмент.
Туш, бістр. [1857]
From the series of drawings The Parable of the Prodigal Son. Running the Gauntlet. Detail. *India ink and bister.* [1857]
357
Оксана. Ескіз автоілюстрації до поеми «Слепая» (?).
Туш, олівець. [1841—1842]
Oksana. Sketch for Shevchenko's illustration to the long poem "The Blind Woman" (?).
- India ink and pencil.* [1841—1842]
358
Чумаки серед могил.
Фрагмент. *Сенія, олівець.* [1846]
Waggoners amidst Grave Mounds. Detail. *Sepia and pencil.* [1846]
359
Лопухи.
Олівець, туш, перо. [1858—1859]
Burdocks. *Pencil, pen and India ink.* [1858—1859]
362
Видубецький монастир.
Олівець. [1843]
Vidubetsky Monastery. *Pencil.* [1843]
364—365
На Орелі (село).
Фрагмент.
Олівець. [1845]
View of Village on the Orel River. Detail.
Pencil. [1845]
366
Дочка хіоського гончара. Ескіз.
Олівець. [1849]
Daughter of a Potter from Khios. Sketch. *Pencil.* [1849]
371
На пасіці. Фрагмент.
Олія. [1843]
The Apiary. Detail.
Oil. [1843]
372
Краєвид з кам'яними бабами. Фрагмент.
Олівець. [1845]
Landscape with Ancient Stone Images. Detail. *Pencil.* [1845]
374
Подвір'я на селі.
Олівець. 1845
Peasant Barnyard. *Pencil.* 1845
376
Начерк на сторінці рукописної збірки

- поезій «Три літа».
Олівець. [1846]
 Sketch on a page
 from the poetry
 collection "Three
 Years", in MS
Pencil. [1846]
 377
- «Слепая». Ескіз.
Олівець.
 [1841—1842]
 "The Blind Woman".
 Sketch.
Pencil. [1841—1842]
 378
- На пасіці. Фрагмент.
Олія. [1843]
 The Apiary. Detail.
Oil. [1843]
 379
- Біля криниці.
 Ескіз.
Олівець. [1843]
 Scene with a
 Water Well. Sketch.
Pencil. [1843]
 380
- Воли. Начерки.
Олівець. [1848]
 Охен. Sketches.
Pencil. [1848]
 381
- В Черкасах.
Олівець, туш, перо. [1959]
 In Cherkasy.
*Pencil, pen and
 India ink*. [1859]
 382
- Постаті селян.
 Фрагмент. Начерк.
Олівець. [1846]
 Peasants.
 Detail. Sketch.
Pencil. [1846]
 383
- Церква з дзвіницею.
 Начерк.
Олівець. [1846]
 Church with Belfry.
 Sketch.
Pencil. [1846]
 384—385
- Узлісся.
Олівець, туш, перо.
 [1859]
 Edge of Forest.
*Pencil, pen and
 India ink*. [1859]
 388—389
- Київ з-за Дніпра
 та інші начерки.
Олівець. [1843]
 Kiev from Across
 the Dnieper and
 other sketches.
Pencil. [1843]
 391
- Автопортрет.
 Фрагмент.
*Італійський та
 білий олівець*. 1858
 Self-Portrait.
 Detail.
*Black and
 white chalk*. 1858
 392
- Автограф вірша
 N. N. («Така,
 як ти, колись
 лілея...»).
 1859
 Poem N. N. ("A
 lily of as tender
 beauty..."). MS.
 1859
 394
- Сама собі в
 своїй господі.
 Ескіз.
Олівець. [1858]
 In a House of
 Her Own. Sketch.
Pencil. [1858]
 395
- Натурщиця.
 Фрагмент.
Акварель, бронза.
 1840
 Model. Detail.
*Water-colour
 and bronze*. 1840
 396
- Сама собі в своїй
 господі. Фрагмент.
Сенія. 1858
 In a House of
 Her Own. Detail.
Sepia. 1858
 397
- Вакханка. Ескіз.
Олівець.
 [1843—1844]
 Bacchante. Sketch.
Pencil. [1843—1844]
 399
- Вакханка. Ескізи.
Олівець.
 [1843—1844]
 Bacchante. Sketches.
Pencil.
 [1843—1844]
 400
- Байгуші під вікном
 («Державний
 кулак»).
 Фрагмент.
Сенія. (1855—1856)
 Kazakh Beggar-
 Children at the
 Window or
 "The Ruling Fist".
 Detail. *Sepia*.
 [1855—1856]
 408
- Гурт селян.
 Фрагмент.
 Начерк.
Олівець. [1843]
 Peasants.
 Detail. Sketch.
Pencil. [1843]
 409
- Видубецький
 монастир у Києві.
 Фрагмент.
Офорт. 1844
 Vidubetsky
 Monastery in
 Kiev. Detail.
Etching. 1844.
 410
- В Решетилівці.
 Фрагмент.
*Туш, сенія,
 акварель*. [1845]
 In Reshetilivka.
 Detail.
*India ink, sepia
 and water-colour*.
 [1845]
 412
- Селянське подвір'я.
 Начерк.
Олівець. [1845]
 Peasant Barnyard.
 Sketch.
Pencil. [1845]
 414
- Селяни.
 Фрагмент. Начерки.
Олівець. [1846]
 Peasants.
 Detail. Sketches.
Pencil. [1846]
 415
- Дерево.
Туш, перо. [1859]
 Tree.
Pen and India ink.
 [1859]
 416
- Хутір на Україні.
 Фрагмент. *Олівець,
 акварель*. [1845]
 Small Village in

Ukraine. Detail.
Pencil and water-colour. [1845]
417

У Києві. Етюд.
Олівець. [1843]
In Kiev. Study.
Pencil. [1843]
421—422

Автопортрет
у шапці та кожусі.
Офорт. 1860.
На лицевій
і зворотній
стороні цього
відбитка, вперше
опублікованого
1985 року, автограф
останнього вірша
поета

«Чи не покинуть
нам, небого...».
[1861]

Self-Portrait
in a Fur Hat and
a Sheepskin Coat.

Etching. 1860.
The obverse and
reverse sides
of the plate, first
printed in 1985,
show Shevchenko's
last poem "I think
it's time, my poor
neighbour..." MS.
[1861]

424—425
З серії малюнків
«Притча про
блудного сина».

У в'язниці.

Фрагменти.

Туш, бістр. [1857]
From the series of
drawings The
Parable of the
Prodigal Son.
In Prison. Details.
*India ink
and bister.* [1857]
426

Навантажені
верблюди.

Олівець. [1848]

Loaded Camels.

Pencil. [1848]
427

Сторінка автографа
поєми «Великий
льох», 1845,
з рукописної
збірки поезій

«Три літа»,
1843—1845
Page from the long
poem "The Big
Cellar", 1845,
which Shevchenko
included in his
collection of poetry
"Three Years",
1843—1845, in MS
428

З серії малюнків
«Притча про
блудного сина».
На кладовищі.
Фрагмент.
Туш, бістр. [1857]
From the series of
drawings The
Parable of the
Prodigal Son.
In the Graveyard.
Detail.

*India ink
and bister.* [1857]
429

Селяни.
Фрагмент. Начерк.

Олівець. [1846]

Peasants.

Detail. Sketch.

Pencil. [1846]

430

Гурт селян.

Фрагмент. Начерк.

Олівець. [1843]

Peasants.

Detail. Sketch.

Pencil. [1843]

431

Автопортрет.

Фрагмент.

Сенія. 1848—1849

Self-Portrait.

Detail.

Sepia. 1848—1849

432

Далісмен-Мула-
Аульс.

Фрагмент.

Акварель. [1851]

The Grave of St.

Dalismen. Detail.

Water-colour. [1851]

433

Селище серед степу.

Кінь. Фрагмент.

Начерк.

Олівець.

[1848—1849]

Village in the

Steppe and Horse.

Detail. Sketch.

Pencil. [1848—1849]

436

Селяни.

Фрагмент. Начерк.

Олівець. [1845]

Peasants.

Detail. Sketch.

Pencil. [1845]

437

Красвид з
кам'яними бабами.

Фрагмент.

Олівець. [1845]

Landscape with

Ancient Stone

Images. Detail.

Pencil. [1845]

438

«Сліпий»

(«Невольник»).

Фрагмент. Ескіз.

Олівець. [1843]

"Blind Man" or

"The Captive".

Detail. Sketch.

Pencil. [1843]

439

Кобзар з хлопчиком.

Начерк.

Олівець. [1845]

Kobzar (minstrel)

with Boy. Sketch.

Pencil. [1845]

440

Красвид з церквою.

Начерк.

Олівець. [1843]

Landscape with a

Church. Sketch.

Pencil. [1843]

441

Дари в Чигрині

1649 року.

Фрагмент.

Офорт. 1844

Presentation of

Gifts in Chihrin

in 1649. Detail.

Etching. 1844

442

Чигрин з

суботівського

шляху. Фрагмент.

Акварель. [1845]

Chihrin Viewed from

the Subotiv Road.

Detail.

Water-colour.

[1845]

443

Самаритянка.

- Начерк.
Олівець. [1856]
Samaritan Woman.
Sketch.
Pencil. [1856]
445
- В Черкасах.
Фрагмент.
Олівець, туш, перо.
[1859]
In Cherkasy. Detail.
*Pencil, pen
and India ink*.
[1859]
446
- Один з трьох
збережених
автографів вірша
«Заповіт»
(«Як умру, то
поховайте...»). 1845
One of the three
preserved manuscript
variants of
Shevchenko's poem
"My Testament"
("When I am dead,
then bury me...").
1845
448
- Селяни. Начерк.
Олівець. [1846]
Peasants. Sketch.
Pencil. [1846]
449
- Селянська родина.
Фрагмент.
Олія. [1843]
Peasant Family.
Detail. *Oil*. [1843]
450
- «Сліпий»
(«Невольник»).
Фрагмент.
Сенія. [1843]
"Blind Man" or
"The Captive".
Detail. *Sepia*. [1843]
451
- Селянська родина.
Олія. [1843—1845]
Peasant Family.
Oil. [1843—1845]
454
- «Утоплена». Ескіз.
Олівець.
[1840—1841]
"The Drowned
Woman".
Sketch.
Pencil. [1840—1841]
455
- Телемак на острові
Каліпсо. Фрагмент.
Сенія. [1856]
Telemachus on
Calypso Island.
Detail.
Sepia. [1856]
456
- На Орелі. Фрагмент.
Олівець. [1845]
View of the Orel
River. Detail.
Pencil. [1845]
457
- Вид Нижнього
Новгорода.
Фрагмент.
Олівець. [1857]
View of Nizhni
Novgorod. Detail.
Pencil. [1857]
458
- Чоловічі постаті.
Начерки.
Олівець.
[1841—1842]
Men. Sketches.
Pencil. [1841—1842]
459
- Хата біля річки.
Фрагмент.
Олівець. [1843]
Cottage on the
Riverside. Detail.
Pencil. [1843]
460
- Хутір на Україні.
Фрагмент.
Олівець, акварель.
[1845]
Small Village in
Ukraine. Detail.
*Pencil and water-
colour*. [1845]
463
- Свята родина.
Фрагмент.
Офорт, акватинта.
1858.
За олійною
картиною Мурільйо
The Holy Family.
Detail.
Etching, aquatint.
1858.
Copy of oil
painting by Murillo
464
- Селянська родина.
Фрагмент.
Олія. [1843—1845]
Peasant Family.
Detail.
Oil. [1843—1845]
467
- Циганка ворожить
дівчині. Фрагмент.
Акварель. [1841]
Gypsy Telling
a Girl Her Fortune.
Detail. *Water-
colour*. [1841]
468
- Циганка ворожить
дівчині.
Акварель. [1841]
Gypsy Telling
a Girl Her Fortune.
Water-colour. [1841]
479
- Автограф вірша
Л. («Поставлю
хату і кімнату...»).
[1860]
Poem L.
(English "L")
("I'll build
a house of my
own..."). MS. [1860]
480
- Уривок автографа
поєми «Неофіти».
1857
Excerpt from the
long poem "The
Neophytes". MS.
1857
484
- Постать. Начерк.
Олівець. [1843]
Figure. Sketch.
Pencil. [1843]
485
- Сторінка автографа
поєми «Неофіти».
1857
Page from
the long poem
"The Neophytes". MS.
1857
486
- Старости. Фрагмент.
Олівець, сенія.
[1844]
Match-Makers.
Detail.
Pencil and sepia.
[1844]
498
- Скелі. Фрагмент.
Олівець. [1851]
Rocks. Detail.
Pencil. [1851]
500

- Селянка. Начерк.
Олівець. [1843]
Peasant Woman.
Sketch.
Pencil. [1843]
501
- Начерк композиції.
Олівець. [1842]
Sketch for
a Composition.
Pencil. [1842]
502
- Постать жінки.
Начерк.
Олівець. [1854]
Woman. Sketch.
Pencil. [1854]
503
- Розп'яття.
Фрагмент. Ескіз.
Сенія. [1850]
Crucifix.
Detail. Sketch.
Sepia. [1850]
504
- Розп'яття.
Фрагмент. Ескіз.
Сенія. [1850]
Crucifix.
Detail. Sketch.
Sepia. [1850]
505
- Родинний портрет.
Автопортрет.
Фрагмент. Начерк.
Олівець.
[1848—1850]
Family Group
and Self-Portrait.
Detail. Sketch.
Pencil. [1848—1850]
506
- З серії малюнків
«Притча про
блудного сина».
У в'язниці.
Туш, бістр. [1857]
From the series of
drawings The
Parable of
the Prodigal Son.
In Prison.
*India ink
and bistre*. [1857]
507
- У в'язниці.
Фрагмент.
Туш, бістр. [1857]
In Prison. Detail.
*India ink
and bistre*. [1857]
508
- Умираючий
гладіатор.
Сенія. [1856]
Dying Gladiator.
Sepia. [1856]
509
- Начерк на сторінці
рукописної збірки
«Три літа».
Олівець. [1846]
Sketch on a page
of the collection
of poetry
"Three Years", in MS.
Pencil. [1846]
510
- Косар. Начерк.
Сенія, туш. [1845]
Scytheman. Sketch.
Sepia and India ink.
[1845]
511
- «Слепая». Начерк.
*Олівець, сенія,
туш*. [1841—1842]
"The Blind Woman".
Sketch.
*Pencil, sepia
and India ink*.
[1841—1842]
514
- Апостол Петро.
Сенія. [1851]
The Apostle Peter.
Sepia. [1851]
515
- Дуб. Етюд.
Олівець, туш, перо.
[1859]
Oak Tree. Study.
*Pencil, pen and
India ink*. [1859]
516
- Селянин слухає
бандуриста.
Селена та Ендімійон.
Фрагмент. Ескіз.
Олівець.
[1848—1850]
Peasant Listening
to Bandura Player
and Selene
and Endymion.
Detail. Sketch.
Pencil. [1848—1850]
517
- Пагорби в степу.
Фрагмент.
Олівець.
[1848—1849]
Hills in the Steppe.
Detail.
- Pencil*. [1848—1849]
519
- Автопортрет
Рембрандта
з шаблею.
Офорт. [1858]
Rembrandt: Self-
Portrait with a
Sabre.
Etching. [1858]
520—521
- Кашовари. Начерк.
Олівець. [1845]
Making Porridge.
Sketch.
Pencil. [1845]
522
- «Сліпий»
(«Невольник»)
Сенія. 1843
"Blind Man" or
"The Captive".
Sepia. 1843
523
- Селянська родина.
Фрагмент.
Олія. [1843—1845]
Peasant Family.
Detail.
Oil. [1843—1845]
524
- Автограф вірша
«Марку Вовчку».
1859
Поет "To Marko
Vovchok". MS.
1859
525
- Дуб.
Олівець.
[1845—1846]
Oak Tree.
Pencil. [1845—1846]
526
- Старости. Етюд.
Олівець. [1843]
Match-Makers.
Study.
Pencil. [1843]
527
- Коло Канева.
*Олівець, туш,
перо*. [1859]
Near Kaniv.
*Pencil, pen and
India ink*. [1859]
529
- Дерева. Етюд.
Туш, перо. [1859]
Trees. Study.
Pen and India ink.
[1859]

ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННОЕ ИЗДАНИЕ

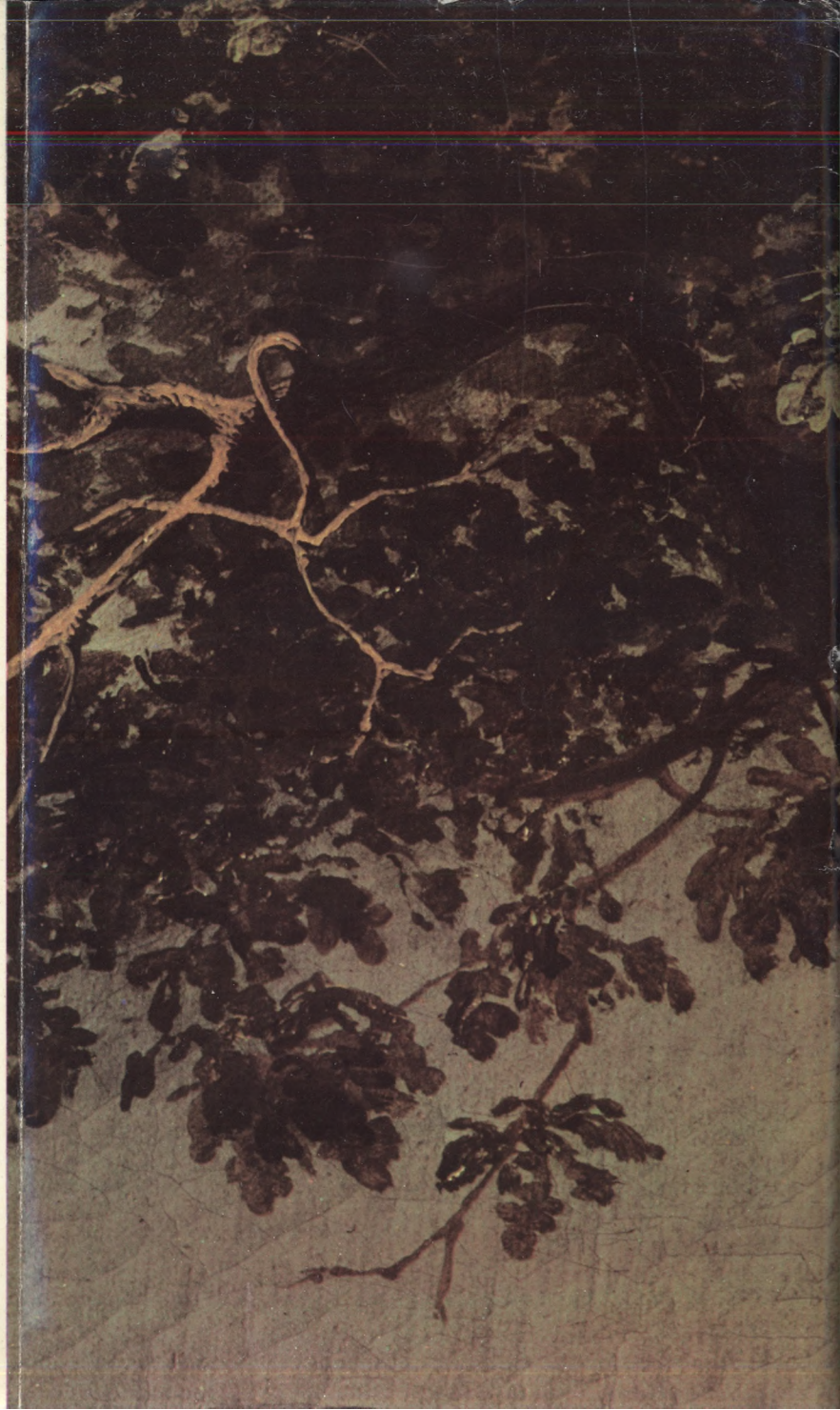
ШЕВЧЕНКО ТАРАС ГРИГОРЬЕВИЧ
ИЗБРАННЫЕ СТИХОТВОРЕНИЯ

Перевод Редактор
с украинского В. С. Ружицкий
Дж. Вира, Художній
И. Железновой, редактор
О. Шарце С. П. Савицкий
и Г. Эванс Технічні
Составление редактори
иллюстративного Т. М. Мацапура,
материала, Л. М. Смолянюк
художественное Коректор
оформление В. М. Барташ
и макет
В. И. Юрчишина
Киев,
издательство
художественной
литературы
«Дніпро»
На украинском
и английском
языках

ИБ № 4364 Головне
Здано підприємство
до складання республіканського
24.04.88. виробничого
Підписано об'єднання
до друку «Поліграфкнига».
23.01.89. 252057,
Формат Київ,
84 × 100/32. вул.
Папір офсетний Довженка, 3.
Гарнітура таймс.
Друк офсетний
Умовн. друк. арк. 27,3.
Умовн. фарбовідб. 137,378.
Обл.-вид. арк. 34,467.
Тираж 6500 пр.
Зам. 8—2274
Ціна 4 крб. 40 к.

Видавництво
художньої літератури
«Дніпро».
252601, Київ-МСП,
вул. Володимирська, 42.

600002

Він був сином мужика і став володарем у царстві духа. Він був кріпаком і став велетнем у царстві людської культури. Він був самоуком і вказав нові, світлі і вільні шляхи професорам і книжним ученим. Десять літ він томився під вагою російської солдатської муштри, а для волі Росії зробив більше, ніж десять переможних армій. Доля переслідувала його в житті скільки могла, та вона не зуміла перетворити золота його душі в іржу, ані його любові до людей в ненависть і погорду, а віри в бога у зневіру і песимізм. Доля не шкодувала йому страждань, але й не пожаліла втіх, що били із здорового джерела життя. Найкращий і найцінніший скарб доля дала йому лише по смерті — невмирущу славу і всерозквітаючу радість, яку в мільйонів людських сердець все наново збуджуватимуть його твори. Отакий був і є для нас, українців, Тарас Шевченко.

Іван Франко

He was the son of a poor peasant, but he became a leader in the realm of human spirit. He was a serf, but he became a giant in the realm of human culture. He was self-educated, but to scholars and men of book learning he offered new, lucid and free paths. For ten years he bore the burden of Russian military servitude, but for Russia's freedom he did more than ten victorious armies. Fate persecuted him throughout his life, but it failed to corrode his golden soul to rust, to turn his love for people to hatred and contempt, or to reduce his faith in God to faithlessness and pessimism. Fate spared him no sufferings, but neither was it niggardly in giving him joys that originated from the wholesome spring of life. Only upon his death did Fate give him the most valuable of its treasures — immortal glory and the joy which his works will again and again evoke in the hearts of millions. This is what Taras Shevchenko was and is for we Ukrainians.

Ivan Franko